În loc de prefață

Cartea aceasta s-a născut în timp, ca rod al unor căutări și preocupări determinate de dorința cunoașterii fascinantului domeniu al istoriei călătoriei, al drumeției și – în general – al turismului.

Scriind-o, ne-am confruntat cu nenumărate dificultăți, cu perioade întregi acoperite de colbul uitării, golite de informația menită să-l ajute pe reporter la recompunerea atâtor secvențe pe care le-ar fi vrut îngemănate în textul prezentat acum. Dar, spre marea noastră satisfacție și bucurie, ni s-au relevat, într-o decisivă și definitorie pondere, o întreagă lume de nobilă, generoasă și patriotică angajare, o pasionantă dăruire a zeci și sute de personalități, din trecut și de astăzi, care și-au circumscris destinul – deliberat – acțiunii promovării și dezvoltării turismului în țara noastră.

Constituindu-se treptat, cartea și-a refuzat condiția de istorie a turismului. Ceea ce nu înseamnă, desigur, că nu credem, cu discreție și modestie, că ea nu s-ar putea înscrie, ca incitare măcar și invitație, în perspectiva unui asemenea gest. Ea trebuie înțeleasă, totuși, înainte de orice altă interpretare, ca o meditație pe această temă.

Ne-am gândit, pornind la scrierea ei, la etapa contemporană a mişcării turistice naţionale şi internaţionale; o mişcare cu amploarea unui fenomen de maximă semnificaţie şi cu o dezvoltare a cărei sens ascendent este ireversibil. În acest context, am considerat nu doar utilă, ci reală necesitate o incursiune, fie chiar subiectivă, în istoria veche şi nouă a turismului românesc. Ea poate releva, pentru o numeroasă categorie de cititori, dar şi pentru lucrătorii domeniului de care ne ocupăm, învăţăminte şi concluzii semnificative privind, între altele, tradiţia călătoriei la români sau eforturile înaintaşilor pentru progresul continuu al mişcării turistice.

Cartea s-a împlinit ca o suită de secvenţe. Selecţia şi prezentarea lor, decupajul efectuat s-au motivat din nevoie de metodă. Integrarea lor în ansamblul tematic al volumului conferă acestuia înfăţişarea unui scenariu, când liric, când documentar, format din „povestiri" adevărate care la „masa de montaj" şi-au dezvăluit o intimă unitate, o complexă şi puternică reţea de legături.

Desigur, ştim că în această sui-generis călătorie prin vreme – care a căpătat pentru noi sensuri bogate, însemnând, nu o singură dată, suportul atât de trebuitor depăşirii diferitelor obstacole pe parcursul elaborării – ne-au scăpat câteva dimensiuni ale zonei

cercetate. Altele au fost lăsate intenționat în afară, iar altora nu le-am putut desluși importanța în epocă, tot așa cum, în foarte multe cazuri, nu ne-am priceput să formulăm întrebările cele mai bune și nici să găsim soluțiile corespunzătoare.

Sperăm, cu toate acestea, că munca noastră – dincolo de invitația pe care o adresează pentru noi cercetări pe marginea subiectului abordat – va fi judecată prin ceea ce și-a propus să facă, nu prin ceea ce n-a reușit să evidențieze.

Autorul vrea să precizeze, în încheierea acestor rânduri de la deschiderea cărții, că scrierea lui a fost stimulată și sprijinită de referințele bibliografice și documentare întâlnite în biblioteci sau în unele arhive despre istoria călătoriei. O mare parte a datelor pe care ne-am construit reportajele am aflat-o prin bunăvoința unor pionieri și veterani ai turismului și alpinismului românesc. Tuturor, le aducem sincerele noastre mulțumiri.

VALENTIN BORDA

HOMO VIATOR

— CORĂBIILE LUNGI ȘI SINDBAD MARINARUL

— UN TURNIR LA NORNBERG

— DESCOPERIREA PLANETEI TERRA

— PESTE MĂRI ȘI ȚĂRI

— TIPOLOGII

LEGENDĂ ŞI ADEVĂR

Mişcarea în spaţiu, cu sorgintea în curiozitatea cunoaşterii, în nevoia satisfacerii unor interese ale speciei; mişcarea pentru delectarea ochiului şi pentru revitalizarea simţurilor obosite; mişcarea devenită spectru sau plăcere pentru finalizarea vreunui ideal; într-un cuvânt călătoria conştientă pe Terra, pe apă, prin aer şi în cosmosul infinit constituie o necesitate şi o pasiune umană. Numai omul poate exprima dimensiunea peregrinării sale în spaţiu şi timp. Numai el şi-o poate evalua. Retrospectiv – pentru sine, cel din prezent, şi prospectiv – ca tezaur de experienţă. Din acest al doilea unghi de vedere, dintr-un punct al său, vom încerca să cuprindem câteva coordonate. Mai bine spus: să rememorăm momente din „galopul" pe care l-a făcut omenirea într-unul din cele mai vaste segmente care i-au înfrumuseţat istoria.

Excursul nostru nu se vrea, desigur, decât o proiecţie subiectivă, oricând gata să se asocieze altor opinii, poate mai meşteşugit formulate…

Afirmaţia: „Omul călătoreşte încă din vremuri imemoriale" este o axiomă. Privită însă din perspectivă rigoristă, cu ochiul istoricului neconciliant, ea poate fi acceptată doar ca o ipoteză. Argumentele care să o susţină au, în realitate, doar valoarea

prezumţiilor. Nu există mărturii despre călătoria triburilor din neolitic. În schimb, despre deplasarea lor în căutare de hrană, din teamă sau fugărite de colectivităţi mai puternice, dovezile sunt abundente.

Homer este primul care comentează un periplu cu peripeţii. Totuşi, raportată la scara istoriei, aventura lui Ulise, din Troia până în Ithaca, se petrece destul de târziu. Prinţul Rama din epopeea lui Valmiki reţine atenţia abia prin secolele IV – II î.e.n. Ş-apoi Odiseea şi Rāmāyana povestesc întâmplările unor eroi legendari. Legendă înconjură şi pe Resos, conducător de triburi carpato-pontice, care ar fi fost atras de lumea aheo-micenian㠹, purtându-şi paşii până în cetatea lui Priam! Homer relatează episodul în Cântul X din Iliada. Eroul venise, alături de carii, peonii, pelasgii, cuconii, telegii, mizii, lidenii, frigienii, meonii, să lupte cu supuşii săi în tabăra troiană. Dolon Eumedianul, iscoada trimisă de Hector să cerceteze corăbiile grecilor. prins de aceştia, îi face lui Resos un portret strălucitor ca însăşi bogăţia luptătorului. Ulise şi Tidid Diomede îi ascultă monologul:

„*Tracii, veniţi de curând, se află la marginea oştii*;
Resos li-i Domnul, odrasla lui Eioneu, şi-i acolo.
Caii văzutu-i-am eu, n-au seamăn de mari şi de mândri.
Albi ca zăpada sunt ei şi la fugă sunt repezi ca vântul.

Şi ferecat îi e carul cu aur şi argint, şi mai are
Arme grozave de aur ce par la vedere-o minune.
Dânsul cu ele a venit. Parcă nici nu se cade pe lume
Oamenii arme de acestea să poarte, ci numai zeii.
(Homer, Iliada, E.L.U., 1967, traducere de George Murnu).

Burebista, „cel dintâi şi cel mai mare rege din Tracia", umbla până în Macedonia şi Iliria. Informaţia vine de la Strabon. Burebista a trimis în misiune, tocmai la Heracleea Lyncestis, pe Acornion din Dionysopolis. L-a trimis pentru tratative cu Pompei, rivalul lui Caesar. Dar Acornion fusese şi în Dacia cu ani în urmă, prin 82 î.e.n. Vizitase, se pare, Argedava, sau una din cetăţile din munţii Orăştiei, unde îşi aveau dacii capitala.

Zamolxis, slăvitul zeu al dacilor, a fost întâlnit în tinereţe prin Samos, ca rob şi învăţăcel al marelui Pitagora. Deci a călătorit. O spune acelaşi Strabon, vestitul geograf grec din Amasia Pontului, care, născut pe vremea lui Burebista, a fost contemporan cu faptele consumate. În Geographia sa, Cartea a VII-a; 3, 5, acesta scrie: „Se spune că un oarecare get cu numele de Zamolxis ar fi fost sclavul lui Pitagora – şi că ar fi căpătat unele cunoştinţe astronomice de la acela, iar altele de la egipteni, ajungând în pribegiile sale şi pe acolo, întorcându-se acasă la el, s-ar fi bucurat de multă cinste din partea conducătorilor şi din

partea poporului, deoarece prorocea tălmăcind semnele cereşti”. Herodot din Halicarnas, în Istorii, povesteşte şi eft întâmplarea: „După câte am aflat de la grecii care locuiesc la Hellespont şi la Pont, acest Zamolxis, fiind om, a servit la Samos ca sclav; a fost chiar rob al lui Pitagora”. Faptele s-ar fi petrecut prin secolul VI î.e.n. Sadoveanu – poate valorificând tocmai acest motiv – îi conferă dimensiuni literare. Kesarion Breb din Creanga de aur e nevoit să facă lungă cale prin pustietăţile Egiptului şi să colinde împărăţia Bizanţului. Drumurile urmaşului înţeleptului Decheneu au scopuri iniţiatice: să vadă gloria şi decăderea, mizeria şi bogăţia, minciuna şi intriga, să cunoască ura şi dragostea, setea de putere şi răzbunarea, făţărnicia, omorul, sperjurul, prostia, înţelepciunea, sinceritatea…

Despre Hannon Navigatorul, în schimb (secolul VI-V î.e.n.), memoria omenirii n-a reţinut numai legende. Nici despre grecul Pytheas. Cartaginezul şi-a căutat norocul obsedat de gândul ocolirii continentului african. Pytheas, obstinat şi cu experienţa conaţionalilor săi, navigatori în Mediterană, Egee şi Marea Neagră, a pornit din antica şi însorita Mesalie spre Ultima Thule! Fenicienii au întemeiat colonii după periplurile lor de prin secolele XII – VIII î.e.n.: în Cipru, în Sicilia, în Sardinia. Din zona noastră geografică, dacii treceau Dunărea de la nord la sud şi

invers. Cu turmele, dar şi în călătorii diplomatice. Lumea era mică. Trăpaşi cu sânge arzând în vine luau în copite zările. Pe mări, triremele destrămau şi ele orizonturile. O corabie, Argo, comandată de Iason din Tesalia, plecând din Colhida cu „lâna de aur", s-a trezit aruncată de valuri undeva pe ţărm dobrogean.

Mitologie!

Au fost descoperite curând şi alte pergamente cu însemnări „negru pe alb": nu numai cartaginezul Hannon, nu numai Pytheas trebuie citaţi la capitolul despre călătoriile de demult. Din Asia parvin veşti sigure despre chinezul Cian Ţian. A plecat din Pekin în 138 î.e.n. A trecut marele zid, dar, ghinionist, a căzut în mâinile hunilor. Din fericire, nu a fost decapitat nici el, nici suita lui de 100 de oameni, nici călăuza – Tanî. S-a reîntors în patrie după 12 ani. Măsurase cu piciorul 25.000 îi prin Valea Fergana, ocolind Pamirul, descoperind Munţii Tian-şan şi marile râuri Sirdaria şi Amudaria! După miraculoasa strecurare a lui Pytheas printre Coloanele lui Hercule, romanii au mers, fără să ştie, pe urmele norocosului grec; au redescoperit Britania pentru europeni. Expediţia lor se întâmpla sub semnul zeului Marte şi avea în frunte pe Caius Iulius Caesar. Ambiţii similare i-au dus pe latini până în Sahara, în Etiopia, în bazinul Nilului. Acţiunea militară de cucerire, dar şi pentru aflarea tainelor geografiei necunoscute,

era o formă de deplasare în antichitate.

În vechime, călătoria îşi revendica însă şi alte cauze. O practicau mari mase de oameni. Ca în zilele noastre. Numai că amploarea gestului călătoriei contemporane e marcată, firesc, de complexitatea prezentului. Egiptenii călătoreau dintr-un oraş într-altul în pelerinaj şi vizitau templele din Luxor, Karnak, Memphis, biblioteca din Alexandria. Grecii făceau excursii în perimetrul graniţelor propriilor cetăţi, dar şi dincolo de ele, olimpiadele constituind un prilej al drumeţiilor premeditate şi un contact nemijlocit cu medii umane şi localităţi necunoscute. Herodot (c. 484 – 425 î.e.n.), ca să scrie Istoriile, a străbătut ţinuturile Orientului Apropiat, ale Egiptului, Libiei, ale sudului Italiei şi ale Pontului Euxin. Romanii înşişi, după ce au cucerit lumea, bogaţi şi trufaşi, au adoptat obiceiul călătoriilor de plăcere, studiu şi informare; Cicero, celebrul orator (106 – 43 î.e.n.) a fos atras de arta arhitecturii greceşti; Germanicus (15 î.e.n. – 19 e.n.), după ce i-a învins pe germanii comandaţi de Arminius, a găsit răgaz să vadă monumentele Egiptului şi ale Greciei, minunându-se; împăratul Hadrian (117 – 138) a vizitat, într-o perioadă de pace, Atena, Troia şi piramidele; acelaşi suveran, în anul 126, a urcat pe Etna ca să admire răsăritul soarelui; s-a construit, cu acel prilej, în grabă, un refugiu alpin;

resturi de-ale lui, zic unii, s-ar mai vedea încă! Tot Hadrian, ca un veritabil „turist”, a făcut o ascensiune pe un munte din Siria, la 1770 m; muntele se numeşte Casio, şi e sigur că l-a escaladat, în 362, şi împăratul Iulian; Lucius cel Tânăr exalta, într-o poemă, frumuseţea şi rostul călătoriei turistice: „Câtă plăcere simţim când privim zidurile antice ale Tebei şi ne amintim de legenda lui Amfion clădind acea cetate în sunetul lirei sale, isprăvile celor şapte eroi aliaţi în contra ei, legenda lui Amfiaraos, înghiţit de viu în pământul care se deschide sub picioarele lui! apoi vizităm Atena cu istoria ei despre fata lui Pandion, Filomela, schimbată în privighetoare, a surorii sale, Pragne, schimbată în rândunică, a lui Tereu, care deveni bufniţă. Căutăm în Troada pământul unde Hector şi învingătorul lui, Achile, zac unul lângă altul”. La Herculane, pe Valea Cernei, romanii au inaugurat staţiunea, astăzi atât de celebră, în jurul anilor 105 – 107. Cu bunăvoinţa lui Hercule, patronul termelor şi protector al Ulpianilor, s-au ridicat în munţii Daciei temple, băi, monumente şi statui dedicate larilor tămăduitori. Apele ieşite din subteran, cu puterea lor miraculoasă, erau considerate „elixirul sănătăţii”. Cei care s-au vindecat aici, după tratamente de rigoare, au consemnat bucuria lor, spre ştiinţa posterităţii. S-au păstrat, astfel, relatări despre cinci cetăţeni fruntaşi în Dacia, care, reîntorşi dintr-o călătorie în

capitala imperiului – în anul 153 – au petrecut o vreme la Herculane, căutându-şi sănătatea. Cam tot pe atunci, Junia Cyrilla, o femeie, sigur bogată, s-a vindecat de reumatism. Gratitudinea şi-a manifestat-o ordonând să se înalţe un altar de preamărire lui Hercule. Tot lui Hercule, după ameliorarea bolii, i-a adus mulţumiri pioase şi un militar, aspru altfel ca temperament: Iulianus Calpurnius, fost comandant al Legiunii a V-a Macedonica. Şi guvernatorul general al Daciei, C.I. Gallus, care în 198 a stat la Herculane cu întreaga familie şi însoţit de mulţi slujitori…

CORĂBIILE LUNGI ŞI SINDBAD MARINARUL

Vikingii erau războinici şi mari negustori scandinavi. Locuiau în evul mediu pământurile Peninsulei Scandinave, ale Iutlandei şi ale altor tărâmuri vecine. Aveau corăbii lungi şi erau îndrăgostiţi de ape. S-au lăsat, de aceea, legănaţi de valuri până departe de geografia natală, cucerind, rând pe rând, Irlanda şi Scoţia, Islanda şi insulele Feroe. S-au risipit apoi, forţând gurile fluviilor, în Germania, Anglia, Spania, în Rusia, până la Caspica şi Marea Neagră. Cete de varegi au ajuns, sub diferite pretexte, în Bizanţ, Arabia şi la Porţile de Fier, navigând dinspre Dobrogea, împotriva cursului Dunării. Normanzii erau puternici şi rezistenţi, căci de generaţii îşi trăiau destinul în clima aspră a Nordului. Călătoriile lor au sfidat distanţele. Nu le-au făcut

totdeauna din plăcere, cât de nevoie: să caute peste şi vânat, să-şi ispăşească vreo crimă. Istoria a însemnat câteva drumuri neobişnuite de-ale vikingilor. Şi câteva nume: Other (din Marea Nordului în Marea Albă, în jurul Capului Nord), Floke (a descoperit Islanda – „ţara de gheaţă"), Ingólfr Amarson şi Leif (au debarcat pe coasta de sud-est a Islandei). După ei, în jurul anului 982, în timp ce-şi ispăşea surghiunul în Islanda, Erik Raude (Eric cel Roşu) a ajuns în Groenlanda – uriaşa insulă dintre Oceanul Atlantic şi Oceanul îngheţat. Când a văzut-o, a botezat-o, pentru eternitate "ţara verde". Aşa au numit-o, mult mai târziu, şi ceilalţi expediţionari: A.E. Nordenskjöld, F. Nansen, R.E. Peary, K. Rasmussen, A. Wagener. Fiul lui Eric, Leif cel Fericit, a fost un poet stârnit de miracolul depărtărilor. Un cavaler insolit şi un romantic însetat de cunoaşterea lumilor. Cum şi-a pregătit supuşii pentru temerara expediţie interesează prea puţin posteritatea. Ea reţine un singur gest din viaţa „Fericitului": saltul peste valurile înspumate ale Atlanticului şi popasul de-o clipă pe ţărmul nord-estic al Americii de Nord! Vikingul norvegian s-a aşezat cam prin anul 1.000 în Vindland, probabil pe teritoriul Noii Anglii de astăzi. Când s-a petrecut evenimentul, aflat prea târziu de omenire, Gengis Han (Temugin) nu se născuse în deşerturile mongolice. Vor mai trece încă o sută de ani până va

încăleca şi va fulgera hoardele cu privirea, ordonându-le să-l urmeze în Siberia, în China, în Asia mijlocie, în India, în Rusia…

Până la ivirea lui Cristofor Columb, italian stabilit în Portugalia, dar slujind – din 1492 – drapelul spaniol, s-au aşezat în noaptea eternităţii încă cinci secole. Timp înnobilat de un veneţian, Marco Polo, care între 1271 – 1295 şi-a asumat riscurile călătoriei prin Asia, A pornit din laguna cu efigia bazilicii San Marco, pentru că îl îndemnau interese negustoreşti şi poate îi plăcea aventura. A umblat prin Turcia, prin Pamir, prin Tibet, prin China. A scris o carte: Milionul, II Miglione, numită aşa din cauza frecvenţei în paginile ei, aproape obsesivă, a acestui numeral. E documentul cel mai valoros despre Orientul medieval, cu toate că autorul adoptă limbajul superlativelor şi are mania comunicării aspectelor cantitative ale lucrurilor văzute.

Cum s-a călătorit la Dunăre şi Carpaţi într-o asemenea vreme îndepărtată? În ce condiţii şi în ce direcţii s-au manifestat primele gesturi cunoscute ale peregrinărilor în spaţiul nostru geografic?

Pământurile româneşti începuseră să fie răscolite, din nou, de copitele cailor iuţi aducând, din toate cele patru vânturi, chipuri de groază şi moarte. Menumorut, în Crişana, Glad, în Banat, Gelu, în Podişul Transilvaniei, sunt întâii eroi ai rezistenţei

împotriva invaziei ungurilor. Istoria noastră se derulează după „tipicul" ştiut! Marea năvălire tătărască (1241 – 1242) pustieşte teritoriul strămoşesc. Basarab I înfrânge la Posada (9 – 11 noiembrie 1330) pe regele Carol Robert. Voievodul maramureşean Bogdan (1342 – 1343) intră în conflict cu coroana maghiară. Anul 1369 marchează incursiunea, repetată de acum încolo, a turcilor în nordul Dunării. Vin, la rând, Rovine, Bobâlna, Podul înalt, Călugărenii, Alba Iulia, Câmpia Turzii…

Momentul călătoriei turistice, pentru acest spaţiu, nu acum trebuie căutat. Deplasările, însă, ca şi până acum, se dovedesc a fi frecvente. Ciobanii au bătut căi lungi cu turmele. Petru şi Asan (1185 – 1186), conducătorii răscoalei vlahilor şi bulgarilor stârniţi de nedreptatea Bizanţului, au primit soli şi ajutoare de pe malul stâng al Dunării. În 1325, din Moldova, pleca să lupte, alături de poloni, ruteni şi lituanieni, împotriva markgrafului de Brandenburg, o oaste românească. Negustori genovezi se stabileau, cam tot acum, la Vicina. Au întreţinut relaţii comerciale intense cu populaţiile de la Dunărea de Jos. Din Baia, prima capitală a Moldovei, se aflau la studii în străinătate tinerii numiţi: Iacob (la Praga, 1402), Ladislau Blasy (la Viena, 1445), Laurenţiu (la Viena, 1448), Mihai al lui Ştefan (la Cracovia). Angelino Dulcert, în 1339, semnala târgurile vizitate de-a lungul Siretului.

Alexandru cel Bun, în 1408, acorda privilegii comerciale negustorilor lioveni. La Grimwald, în 1410, moldovenii luptau în sprijinul Uniunii polono-lituaniene. Cu numai un an înainte, cneazul român Voicu, tatăl lui Iancu de Hunedoara, era înnobilat la curtea regelui Sigismund de Luxemburg pentru fapte de arme.

Locuitorii ţărilor româneşti aveau şi ei, aşadar, la fel ca alte popoare, obiceiul călătoriei. Mobilurile acţiunii se revendică a fi cu multiple sensuri: călătoria subordonată intereselor economice, politico-diplomatice, de studii sau militare. Nici Marco Polo, nici Benjamin de Tudèle, la 1160, n-au umblat pe drumuri mânaţi de alte resorturi. Nu sosise încă momentul unei atitudini turistice. Conştiinţa frumosului şi a valorii peisajului, a spectacolului natural, era implicată în atitudinea programatică.

Chiar aşa stând lucrurile, evul mediu nu trebuie înţeles, nici din unghiul cercetării noastre, într-un raport involutiv faţă de epocile înfloritoare ale antichităţii. O dovadă o constituie Sindbad Marinarul. Dar şi exemplele unor călători reali de până, din timpul său imediat posteriori ficţiunii al cărei personaj este Sindbad. Pe unde au umblat şi cine sunt ei? Bran Ciao, Fa Sian, Siuan Tzan, I. Tzin sunt chinezi. Fa Sian a cunoscut între 390 – 414 India, Asia Centrală, Ceylonul (azi Republica Sri Lanka) şi Yawa. A scris şi o lucrare Fo go tzi (însemnări despre vizitarea

ţărilor budiste). Confratele său, Siuan Tzan, după un itinerar prin Asia Centrală, Munţii Hinducuş, fiidia (629 – 645) a întocmit şi el o scriere: însemnări despre ţările din apus. În 689 a plecat din China spre India, pe mare, L Tzin urmând ţărmul Indochinei, al Peninsulei Malacca până în Sumatra, apoi a intrat în Golful Bengal şi delta Gangelui. Arabii au lăsat şi ei urme proeminente în istoria călătoriilor medievale. Ibn Bordadbeth este autorul Cărţii drumurilor şi a statelor, Ibn Rusta a scris Cartea comorilor, Ibn Fadhlan – Călătorie pe Volga. Dintre ei însă s-a ridicat unul dintre cei mai mari călători ai tuturor timpurilor şi ai tuturor popoarelor: Ibn Battuta (1304 – 1377). A străbătut, pe uscat şi pe mare, circa 120.000 km trecând în periplul său de 25 de ani prin oraşele Timbuctu (Niger), Fes, Alexandria, Cairo, Medina, Meca, Mombasa (în Zanzibar), Constantinopol, Bagdad, Bolgar (la bulgarii de pe Volga), Sarai, Samarkand, Delhi, Pekin. Călătoriile lui Ibn Battuta, operă dictată înainte de moarte, a avut vogă similară cu cea a lui Marco Polo – Carte despre varietatea lumii – dictată deţinutului Rusticiano din Pisa în închisoarea din Genova.

Cine este Sindbad? Un mit? Un negustor care a trăit aievea?

Documente scrise care să-i ateste existenţa nu s-au găsit. Dar câte mii de zile au trebuit să se scurgă în neant până s-au ivit Schliemann şi Champollion? Cetatea Troia şi scrierea cuneiformă,

până la ei, şi-au păstrat tainele ascunse sub o mulţime de peceţi. Dacă a existat, Sindbad şi-a îndeplinit destinul în vremea lui Harun al-Rasid (786 – 809). Perioadă prodigioasă a dinastiei Abbasizilor. Când califatul din Bagdad includea sud-vestul Asiei şi nordul Africii, întreţinea relaţii cu imperiul chinez, cu împăratul Carol cel Mare şi îi biruia pe bizantini după un război îndelungat. Sindbad, aşa cum îl prezintă legenda, era un negustor. A făcut în total şapte voiajuri: în Marea Chinei, în „Valea Diamantelor" (Armenia? India? Ceylon? Sciţia?) unde a ajuns zburând agăţat de picioarele păsării roc, într-o „insulă a mirodeniilor" situată în Oceanul Indian, pe „Insula maimuţelor" şi în alte locuri. Sindbad a pornit pe oceane, ca să-şi sporească averea, din Bassra, localitate aşezată la răscruce de drumuri, pe malurile Tigrului şi Eufratului. Zonă cu rol de placă turnantă între Orientul Extrem şi Orientul Mijlociu. Itinerarul exact al negustorului arab n-ar putea fi reconstituit. Poate fi propus unul, plasat în sfera legendei: Bagdad, Bassra, Golful Persic, Marea Arabiei, Oceanul Indian, Marea Chinei de Sud, Marea Japoniei, poate Marea Neagră şi Caspica, poate Egipt.

Sindbad se deplasează, la fel ca Ulise, pe mare, cu o corabie. De aceea, se poate emite ideea că Cele şapte călătorii ale lui Sindbad Marinarul, scriere notorie a literaturii de călătorie

fictivă, are o sursă de inspiraţie în Odiseea. Poate chiar şi una mai veche provenind din perimetrul fabulos al Egiptului: Povestea naufragiatului, care narează despre plângerea – în faţa faraonului – a unui supus nerecompensat cum se cuvine după misiunea îndeplinită, ca ambasador, la un dragon numit Ka, rege într-o insulă misterioasă aflată dincolo de Marea Roşie. Naufragiatul egiptean este unicul supravieţuitor de pe o navă ce avea la bord 120 de oameni. Sindbad Marinarul rămâne adesea singur, după revolta valurilor dezlănţuite de furtuni catastrofale. Ca şi Robinson Crusoe, peste veacuri.

„Locuri comune" pot fi depistate şi în alte creaţii medievale elaborate în puncte geografice îndepărtate: Jurnalul de bord al Sfântului Brandan plecat să regăsească Paradisul, Călătoriile celor doi musulmani în China şi India. În ele apare, ca un motiv cu rol esenţial în jurul căruia gravitează, în fond, acţiunea, balena prezentată în chip de insulă.

În Cele şapte călătorii, locul de naufragiu nu era altul decât spatele unui cetaceu gigant, dispărut în adânc în clipa când pasagerii aprind focul… „Şi toţi negustorii coborâră pe insulă. Şi unii se apucaseră să facă focul, alţii să gătească, alţii să se odihnească de zbuciumul de pe mare, alţii porniră să colinde prin insulă spre a se desfăta de frumuseţea verdeţii ce acoperea

ţărmurile acelea. Eu fusei dintre cei ce porniră să se preumble pe insulă.

Pe când petreceam în felul acesta, deodată simţirăm insula cum se cutremură din toate temeliile şi, cu o smucitură năprasnică, ne azvârli cu câteva picioare în sus de la pământ. Şi tot atunci căpitanul corabiei începu să strige la noi de pe punte:

O, călătorilor, fugiţi degrabă! *Întoarceţi-vă pe punte*! *Lăsaţi acolo tot ce-aveţi*, *şi mântuiţi-vă sufletele*! *Întrucât insula pe care vă aflaţi nu e o insulă*! *Este o balenă uriaşă*, *care dormea liniştită în apele acestea*. *Iar voi cu tropoteala şi cu focul vostru aţi trezit-o şi aţi supărat-o*".

Episcopul Brandan e nevoit şi el să părăsească „insula" pe care acostase, pentru că aceasta începu să fugă odată cu valurile. Lămuririle şi informaţiile furnizate de şef credincioşilor sunt formulate aşa: „Fiţi fără teamă, fiii mei, nu pe o bucată de pământ aţi abordat, ci pe spatele celui mai mare peşte viu. El este atât de mare, atât de larg, încât, de la facerea lumii, încearcă zadarnic să se ridice de pe fundul* mării, să se răsucească astfel încât să-şi împreuneze capul şi coada. Dar nu poate să facă asta, atât îi sunt de uriaşe pântecele şi spatele. Astfel, el este simbolul eternităţii. Se numeşte jasconius. Nu fiţi miraţi că niciun fir de iarbă nu creşte pe el!"

Michel Gali în Le secret des mille et une nuits comentează interferenţa motivelor în povestirile medievale dedicate călătoriei: „La facilité avec laquelle les auteurs de Sindbad empruntent a droite et a gauche este notoire. Pourquoi ne se seraient-ils pas inspirés de l'histoire de Saint Brandan?"**1**

Autorii povestirilor despre Sindbad nu-i exclus să fi cunoscut aventura episcopului catolic, petrecută, probabil, prin secolul al V-lea. Au cunoscut şi întâmplările lui Odiseu. Auziseră, cu siguranţă, de epopeea lui Ghilgameş. Dar noi nu ne ocupăm de acest aspect al problemei. L-am abordat o clipă, pentru a închega o concluzie: evul mediu nu e un deşert, o terra incognita nici din unghiul de vedere pe care îl investigăm. E mai ceţos, pentru un segment al lui, decât epoca imediat anterioară, decât cea care îl va succede. Un amănunt desprins din naraţiunea despre Sindbad Marinarul este extrem de elocvent; totuşi, prin sugestiile pe care le prefigurează: aflat pe o insulă, Borneo (?!), Sindbad a fost prezentat regelui; acesta i-a dat o însărcinare responsabilă; între timp însă, negustorul din Bassra a făcut câteva excursii pentru a se încânta de frumuseţile dimprejurul reşedinţei regale…

---

[1] „Uşurinţa cu care autorii lui Sindbad împrumută în dreapta şi în stînga este

UN TURNIR LA NURNBERG. DESCOPERIREA PLANETEI TERRA

Marco Polo şi Ibn Battuta reprezintă momente de apogeu ale călătoriei în evul mediu. I-au precedat, odată cu alţii, arabii Masudi, Ibn Haukal, Idrisi, călugării franciscani Plano Carpini, André de Longjumeau, Guillaume Rubruquis. I-au succedat, la distanţe variabile, italianul Niccolò de Conti şi rusul Afanasi Nikitin.

Românii – după întărirea statelor feudale, Moldova, Transilvania, Muntenia – îşi diversifică sensul călătoriilor. El nu contrazice, în ansamblu, pe cele ale altor europeni. Nici în timp nu se derulează anacronic. Dimpotrivă. Umanistul Poggio Bracciolini, aflat în slujba papei de la Roma, a relatat voiajul compatriotului său Niccolò de Conti după 1444 când acesta revenea în Italia. Afanasi Nikitin se stingea din viaţă, în apropierea Samarkandului, în 1475. Conciliul din localitatea Constantza, aflată şi astăzi pe malurile lacului cu acelaşi nume pe teritoriul R.F. Germania, îşi ţinuse lucrările de mult: între 1414 – 1418. Printre prezenţe se număra şi delegaţia marii biserici a Moldovlahiei condusă de mitropolitul Grigore Ţamblac! Până în

---

notorie. De ce nu s-ar fi inspirat şi din povestirea Sfîntul Brandan ?" (t.n.)

1492, când Cristofor Columb, fără să ştie de Leif Ericson, a pornit să înfrunte Atlanticul, drumurile Europei au fost călcate, cu diferite prilejuri, şi de români.

Cu siguranţă că nu Banul Mărăcine a fost cel dintâi. Numele lui s-a păstrat, întâmplător, datorită lui Pierre de Ronsard, (poetul francez, dar câţi că el nu vor fi fost atraşi, chiar mai înainte de 1328, de necunoscute aventuri, de ambiţia remarcării prin fapte de arme, aşa cum a procedat boierul oltean când s-a angajat să-l slujească pe Filip de Valois? Un tânăr cu chip de voievod, Vlad Drăculea, tatăl temutului Ţepeş Vodă, câştigase prin 1440 un turnir la Nürnberg. Iancu de Hunedoara, guvernator al Transilvaniei şi regent al Ungariei, a urmat în tinereţe drumurile Europei apusene în postură de călător-soldat. Peste secole, în armatele regelui Carol al XII-lea, maiorul Sandu Colţea, nenorocos, după Narva şi Poltava, a umblat prin Suedia, Danemarca, Polonia, Siberia, până la Tobolsk şi Iacuţia.

Românii au fost mereu oaspeţii curţilor suverane vest-europene. Ce căutau aici s-a răspuns, dar nu întotdeauna complet. Radu cel Mare a vizitat Parisul şi Londra în căutare de sprijin pentru domnie. Un ardelean, prin ascendenţi, Maximilian Transylvanius, a ajuns, la început de nou secol, în Spania. S-a distins prin calităţi politice şi intelectuale deosebite, încât i s-a

încredinţat funcţia de secretar al împăratului Carol Quintul! Martor la clipa întoarcerii, la Sevilla, în ziua de 6 septembrie 1522, a corabiei „Victoria”, care l-a dus pe Magellian în tentativa sa de a face înconjurul lumii, Maximilian Transylvanus şi-a asumat responsabilitatea de a deveni autorul primei relatări tipărite a istoricului periplu. Cartea s-a publicat în ianuarie 1523 la Colonia, în limba latină. Ea conţinea relatarea pierdută, făcută de Sebastian Elcano, navigatorul care a dus la bun sfârşit acţiunea iniţiată de Magellan. Ştefan Tomşa, domn al Moldovei între 1563 – 1564, îl impresionase, prin vitejia sa, pe Henric al II-lea, regele Franţei, în luptele împotriva lui Carol Quintul. Petru Cercel nu a fost un simplu pribeag, un obsedat de putere. Avea cultul prieteniei şi dorul cunoaşterii oamenilor, a tezaurelor de artă. Scria versuri în italiană şi iubea pe corifeii Renaşterii. El însuşi era un tip de structură renascentistă. De aceea, odată ajuns domn (1583 – 1585), a desăvârşit câteva lucrări pe care posteritatea nu trebuie să le uite: edificarea bisericii din Căpreşti-Argeş şi a mănăstirii Mislea, terminarea construcţiei mitropolitane din Târgovişte, amplificarea şi transformarea palatului din Târgovişte, repararea mănăstirii lui Neagoe Basarab de la Curtea de Argeş, a bisericii din Scheii Braşovului şi altele. Acestea sunt acte de mare ctitor, dacă vrem să reţinem că fratele

vitreg al lui Mihai Viteazul nu a domnit nici măcar trei ani! Dacă un anume moment din viaţa lui – atunci când a pălmuit în faţa sultanului pe un demnitar turc – nu-l ducea la pierzanie, cu siguranţă că Petru Cercel, cel mai distins călător român al veacului, alături de Nicolaus Olahus, ar fi ridicat şi alte monumente. Ca semne ale personalităţii lui, conturată puternic în anii peregrinărilor prin lume, ale popasurilor la Constantinopol, Alep, Damasc, Veneţia, Turin, Ragusa Roma, Loretto, Viena, Paris… Nicolaus Olahus, mai privilegiat de circumstanţe, a călătorit în condiţii aparte. Născut la Sibiu în 1493, el s-a remarcat prin cultură enciclopedică şi spirit umanist, calităţi ce l-au ajutat să fie preferat, din 1526, în funcţia de secretar şi consilier al regelui Ungariei, Ludovic al II-lea, şi al reginei Maria de Habsburg. A şi însoţit-o pe aceasta, după 1526, în Tăriile de Jos, unde a stabilit legături de colaborare strânsă cu umaniştii. Cu Erasmus din Rotterdam, în special. Apoi a fost numit episcop de Zagreb, din 1543, arhiepiscop de Strigoniu, din mai 1553, regent al Coroanei Ungariei din 1562. Pe unde a umblat, Nicolaus Olahus nu şi-a renegat matca de sorginte. A evocat-o adesea în cuvinte elogioase, în scrierea sa de căpetenie: Hungaria. Iar în versurile personale, apreciate superlativ în epocă, se întâlnesc atâtea tonalităţi ale gândirii şi simţirii româneşti. Ca şi în mesajele

solilor lui Ştefan cel Mare, trimişi în Ungaria (Stanciu Duma şi Mihail, 1475), în Polonia (vornicul Giurgea şi Iurie Şerbici, 1493; Giurgea şi pitarul Mihail, 1496) sau la dogii Veneţiei. Anton din Bistriţa e semnalat în „oraşul gondolelor" de două ori: la 28 februarie 1501 şi în martie 1502, iar Toader Postelnicu, în 1503, în decembrie, după ce se oprise la Budapesta, pentru o scrisoare de recomandare din partea lui Vladislav, regele Ungariei. Tot la Veneţia se găseau, în februarie 1505, Ieremia Postelnicul şi stolnicul Gheorghe, ambasadori ai lui Bogdan cel Orb. Ei asistaseră, împreună cu dogele şi cu trimisul suveranului francez, la marea serbare desfăşurată aici în ziua de 17 februarie. Ochii lor se bucurau de imaginile multicolore ale unui spectacol de anvergură, original, la fel cum se minunase sufletul lui Petru Cercel, în 1581, când a admirat, în postură de turist, tezaurul San Marco, Sala Consiliului celor zece şi Arsenalul din Veneţia. Sau cum se bucura, în clipe rare, Ioan Bogdan, nenorocosul fiu al lui Ştefăniţă Vodă, în popasurile lui prin Paris şi Veneţia prin 1587 – 1588, în faţa splendorilor arhitecturii urbane, a capodoperelor de artă de prin grădinile potentaţilor vremii, cărora nu le-a putut smulge decât promisiuni întru realizarea visului-spectru: obţinerea scaunului Moldovei. Din cadru european privite, călătoriilor din secolele XV – XVI – XVII le pot fi sesizate câteva

repere, funcţie de scopul şi spaţiul pe care îl defrişează, de consecinţele lor asupra colectivităţilor etnice care de stimulează:

— Portughezul Bartolomeo Díaz, căutând drumul maritim spre India, a înconjurat Africa pe la sud, şi a acostat, pentru prima dată, la Capul Bunei Speranţe (1487);

— Cristofor Columb, în cursul celor patru călătorii (1492 – 1504), a descoperit majoritatea insulelor din America Centrală insulară, a atins Coastele Americii Centrale istmice şi ale Americii de Sud; el este considerat descoperitorul Americii, de când, la 12 octombrie 1492, a pus piciorul pe insula Watling (San Salvador) din Arhipelagul Bahamas;

— Portughezul Vasco da Gama, între 1497 – 1498, ajutat de pilotul Ahmed Ibn-Madjid, a aflat calea maritimă spre India; navigatorul a ajuns la Calicut, iar în cea de-a doua călătorie (1502 – 1503) a fundat factoriile comerciale portugheze de la Mozambic şi Sofala;

— Între 1519 – 1521, Magellan a întreprins prima aventură în jurul Pământului; a traversat Pacificul şi a debarcat în insulele Filipine, unde a fost ucis;

— Spre sfârşitul veacului al XVI-lea, francezii au debarcat în Canada, colonizând-o;

— Navigatori englezi, având în frunte pe corsarul Francis

Drake, au făcut al doilea ocol al Pământului (1577 – 1580) şi au luat în stăpânire o parte din teritoriile viitoarelor State Unite ale Americii;

— Spaniolii au poposit pentru vreme lungă în Filipine; olandezii în Australia;

— Ruşii, conduşi de navigatorii Drejnev şi Popov, au trecut din Oceanul Arctic în Pacific prin strâmtoarea ce desparte Siberia de America.

Până prin 1650, datorită expediţiilor organizate de ţări cu putere maritimă, s-a ajuns a fi „descoperită", în linii generale, întreaga planetă Terra. Acţiunea s-a petrecut sub auspiciile propulsate de Renaştere. Spiritul renascentist a continuat să încurajeze – în această perioadă – şi călătoriile de alt gen: cea comercială, cea determinată de necesitatea stabilirii unor relaţii diplomatico-politice, călătoria iniţiată din impulsuri canonice, călătoria de studiu şi excursia de plăcere. Românii s-au integrat, nu în contratimp, acestor ultime formule de voiaj. Le lipsea flota maritimă care să-i ducă, acum, peste mări şi ţări, să găsească pământuri noi. Aveau, în schimb, ca şi alte popoare, tradiţia şi vocaţia drumeţiei. Aptitudini pe care şi le-au exprimat mereu de-a lungul istoriei. Spaţiul primelor lor călătorii se circumscria atât zonei Balcanilor, cât şi celei asiatice sau vest-europene.

Ţările limitrofe perimetrului geografic naţional au fost, în primul rând, vizitate frecvent de români, cu misiuni diplomatice, militare, religioase, comerciale, culturale. Documentele sunt nenumărate şi variate. Ele înscriu pe frontispiciu numele unor mari domnitori care au încurajat deplasarea dincolo de fruntarii sau chiar şi-au purtat ei înşişi, o vreme, paşii pe meleaguri străine: Mircea cel Bătrân, Vlad Ţepeş, Ştefan cel Mare, Neagoe Basarab, Mihai Viteazul. Prin Moldova, Valahia şi Transilvania s-au perindat, aşezându-se statornic sau trecând numai dintr-o parte în alta a Europei, de la vest la est sau de la nord spre sud, oaspeţi cu variate preocupări: medici, negustori, călugări, emisari imperiali, cronicari, spioni, profesori, tipografi, geografi veniţi din cele patru vânturi. Despre Publius Ovidius Naso se spune, exagerându-se, fără-ndoială, că ar fi fost primul „turist" la Pontus Euxinus. Zona carpato-dunăreană nu a încetat niciodată să fie un punct de interes pentru călători. Documentar, prezenţa lor e atestată încă din cel de al XIII-lea veac: Ioanes de Plano Carpini (1246), Ascelnius (1246), Rubruquis (1254), Martinus Buger (1324), Demetrius, Episcopus Varodiensis (1324 – 1355), Sparnau şi Teunstadt (1385). Apoi: Zosima, Ghilberet de Lannoy. Valeran de Wuvrin, Murianus, Krupki, Georg Reicherstorffer, Laski, Tranquillus Andronicus, Tommaso Alberti, Gianbatista

Donato, Marco Bandini, Bogdan Banksich, Urbano Cerri, conţii Mniszech şi Potocki, Pietro Businello, francezul Fourquevaux, Pierre Lescalopier, Giovanni Botero, Paul de Alep, Charles de Joppecourt şi câţi alţii! Fourquevaux a rămas impresionat de graţia femeilor. „Femeile – scria el – erau atât de sprintene ca dănţuitoarele din Spania, care saltă aşa de uşor încât o foaie de trandafir pusă în papucul lor nu se ofileşte". Charles de Joppecourt era uimit de opulenţa naturii moldave: „Câmpiile Moldovei sunt foarte îmbelşugate, udate de izvoare frumoase şi de râuri care le fac roditoare".

Ţările române au fost, dintotdeauna, un spaţiu care şi-a trimis, sub un pretext sau altul, reprezentanţii să vadă lumea şi să-i vorbească acesteia despre universul lor de spiritualitate, despre oamenii şi peisajul lor. Ele au primit, concomitent, pe ambasadorii altor popoare. Nu a existat niciodată un hiat în raportul schimbului de valori şi vizite. Nici ca frecvenţă, nici ca spaţiu temporal. Numai ca spaţiu geografic, nu cunoaştem dovezi că românii, înainte de cel de-al XVII-lea veac, ar fi depăşit hotarele Europei, ale Asiei mijlocii. Presupuneri se pot face; în epoca cuceririi Daciei, romanii – aşa cum au aşezat aici colonişti din toate provinciile imperiului – au dislocat băştinaşi, spre a-i duce în Africa, de pildă. E o prezumţie! Prezenţa dacilor la Roma,

ca sclavi, după războaiele lui Traian, este o certitudine. Acelaşi lucru e posibil să-l fi făcut Darius. Grecii stabiliţi la Pont, nu-i exclus să fi apelat la serviciile autohtonilor, pe care să-i fi folosit apoi în relaţiile lor cu metropola şi cu lumea de dincolo de ea. Evul mediu are şi el, cu siguranţă, tainele lui. O nouă prezumţie ar putea fi confirmată de viitorime: de vreme ce Maximilian Transylvanus se afla în Spania, relatând despre temerara expediţie a lui Magellan, chiar la încheierea cu succes a acesteia, oare ar fi lipsită de temei afirmaţia că pe corăbiile navigatorului s-ar fi putut găsi şi oameni plecaţi de pe pământurile de la Dunăre şi Carpaţi? Ştim cu precizie că, în secolul următor, sibianul Andrei Pinxner a ajuns în Indiile Orientale, iar Georg Schuller, un meşter aurar, tot din Sibiu, s-a oprit în regiunea Capului Bunei Speranţe…

PESTE MĂRI ŞI ŢĂRI

Cu secolul al XVII-lea debutează o nouă etapă în istoria călătoriei românilor. Prezenţa lor este sesizată pe toate meridianele globului. Ca diplomaţi şi ambasadori, cercetători şi descoperitori de zone geografice, învăţăcei în prestigioase centre de cultură, turişti atraşi de mirajul peisajelor celebre, aventurieri cu sângele răscolit de necunoscut, ca trimişi ori chemaţi să împărtăşească din bogăţia ştiinţei lor altor comunităţi umane.

Umbletul lor se circumscrie febrei specifice veacurilor prevestitoare ale circulaţiei turistice contemporane, dar şi solitarilor temerari care, prin călătorii, au grăbit procesul cunoaşterii Terrei.

Ar fi un travaliu imens, poate că niciodată desăvârşit, tentativa investigării exhaustive a destinelor drumeţilor români m şi dincolo de hotarele patriei în ultimele sute de ani. Trebuie reţinută însă o idee esenţială: nu secolul al XVIII-lea este momentul iniţial; el marchează doar o fază superioară într-o pasiune şi o vocaţie mereu active în psihologia românilor: călătoria.

Aşa cum în atâtea alte domenii ale creaţiei, în literatură, arhitectură, în arta zugrăvirii icoanelor etc. acest „secol de tranziţie […] nu poate fi desprins de sursele care-l alimentează”**2**, tot astfel se prezintă şi fenomenul călătoriei. Până la epoca brâncovenească, arhitectura, de exemplu, a cunoscut etape de puternică afirmare. În timpul domniilor Basarabilor, în Muntenia, şi a Muşatinilor, în Moldova, ca să ne referim doar la două momente de durată. Printre călători, după Grigore Ţamblac, Nicolaus Olahus şi Petru Cercel, după Andrei Pinxner şi Georg

---

[2] Vezi Alexandru Duţu, Explorări în istoria literaturii române, Editura pentru

Schuller, au făcut voiajuri lungi în Europa şi Asia Nicolae Milescu Spătarul şi Dimitrie Cantemir. Ei sunt cercetători şi exploratori, geografi, istorici, diplomaţi şi scriitori. Calităţi pe care, chiar la scară europeană, le va însuma – nu pe toate – abia în al XIX-lea secol Alexander von Humboldt. Spătarul, ca să ajungă în China (1675 – 1678), s-a exersat ca homo viator în Turcia, Suedia, Germania, Franţa, Polonia, Italia, Ungaria, Rusia. În Rusia sosea prin 1671 cu o recomandare din partea mitropolitului Dosoftei al Ierusalimului către ţarul Alexei Mihailovici, tatăl lui Petru cel Mare: „… a călătorit în multe ţări şi împărăţii ca să se instruiască şi este ca un cronograf, în care sunt adunate toate lucrurile lumii. În zadar am căuta alt om ca acesta…" Jurnalul de călătorie şi Descrierea Chinei, împreună cu harta ţinuturilor străbătute – Siberia, Mongolia, China – confirmă fără echivoc elogiul mitropolitului!

Dimitrie Cantemir a săvârşit operă de pionierat la scară internaţională; a întocmit schiţa de hartă cu vedere panoramică asupra versantului caucazian, prins dinspre Marea Caspică, a ridicat planul oraşului Constantinopol, a desenat prima hartă a Moldovei, tipărită la Haga în 1737 prin grija fiului său Antioh.

---

literatură, Bucureşti, 1969.

Constantin Cantacuzino, îndemnat de Ioan Comnen şi Hrisant Notara, a publicat la Padova, în 1700, harta Ţării Româneşti. Toţi trei sunt ctitori de ştiinţă şi scriitori, cu merite recunoscute; primii, de notorietate europeană, al treilea bine cotat la el acasă. În cercetarea noastră, ne preocupăm să reţinem gestul călătoriei lor, care acoperă o zonă cu principale puncte de sprijin în Suedia, Germania, Italia, Turcia, Rusia, China. Samuilă Damian le va prelungi itinerarul cu un nou continent: America. În 1744, a plecat din Transilvania hotărât să facă ocolul Pământului. A străbătut Austria. Germania, Franţa, Anglia, a traversat Oceanul Atlantic. În 1755, Benjamin Franklin, pe care preotul ortodox îl cunoscuse, îi scria unui prieten: „... Se împlinesc acum şapte ani de când a trecut pe-aici. Dacă el se mai află încă în Noua Spanie bănuiesc că trebuie să fi fost reţinut acolo şi împiedicat de a-mi scrie. Dar cred că mai degrabă a murit". America, începând de acum, va fi, treptat, tot mai des vizitată de români. De exploratori şi oameni de ştiinţă: Iuliu Popper, Ioan Xantus, Mihai Băcescu; medici: Ilarie Mitrea, Ion Arseniu; reprezentanţi la conferinţe şi congrese: Gregoriu Ştefănescu, Constantin Chiru, Grigore Antipa, Grigore Moisil, Constantin C. Giurescu; diplomaţi, economişti şi oameni de cultură şi artă, marinari şi aviatori, ziarişti, excursionişti. Asia îşi va menţine în continuare sfera de interes:

Alexandru Csoma, Ilarie Mitrea, Ion Arseniu, Iuliu Popper, Bazil G. Assan, Henri Coandă, Bucura Dumbravă, Eugen Pora. Africa i-a găzduit, între alţii, pe Sever Pleniceanu, I.L. latina, Dimitrie Ghica, Nicolae Ghica Comăneşti, Mihai Tican-Rumano, T.P. Ghiţulescu, August Spiess, expediţia transafricană condusă de profesorul Nicolae Botnariuc (decembrie 1970, aprilie 1971). Mai încolo de platforma continentelor, pământul, apele sau gheţurile au purtat paşii atâtor români. Numele unora vor rămâne necunoscute în eternitate. Dintre cei ştiuţi, să facem o selecţie subiectivă. Bazil G. Assan (1860 – 1918) a fost primul călător şi explorator român în regiunile polare nordice. A plecat din Hamburg la 15 iulie 1896, a traversat Oceanul îngheţat, până în insula Urşilor şi ţărmurile insulelor Spitzbergen. Tot Bazil G. Assan, în 1898, a făcut ocolul lumii: din Europa în Asia (Ceylon, Japonia, China), de aici în America de Nord, apoi în Anglia şi Bucureşti. Emil Racoviţă, între 1897 – 1899, a străbătut mările şi oceanele Sudului. Cu „Belgica" s-a oprit în zona Patagoniei. În Australia, cel dintâi pare să fi ajuns răşinăreanul Ilarie Mitrea, ca medic, în 1865, pe vasul „Peter Godefroy". El a lucrat şi în Mexic, când a cercetat civilizaţia mayaşilor, şi în Indiile Orientale (Indonezia); aici s-a întâlnit cu Mikluho Maklai, s-a căsătorit cu o indigenă, a acordat asistenţă medicală 20 de ani, a vizitat insulele Sumatra, Celebes. Borneo, a

strâns material etnografic. Ion Ştefan este considerat al doilea român ajuns în arhipelagul Spitzbergen. Naturalistul Samuel Fenişel s-a ocupat, la faţa locului, de flora şi fauna din Noua Guinee. Constantin Dumbravă a participat la o expediţie internaţională în Groenlanda, între 1927 – 1929. A publicat două cărţi: Un an între eschimoşi şi Jurnal de călătorie. Eugen Pora a tipărit o carte după expediţia din 1965: Cinci luni în Oceanul Indian. Mihai Băcescu la fel: Chemarea apelor, la sfârşitul explorării marilor abisuri ale Oceanului Pacific.

Au călătorit însă şi alţii în regiuni de miraj ale planetei: Comăneştii, în Somalia, în secolul trecut; Iuliu Popper, în Ţara de Foc, Patagonia, India, China, Japonia; George şi Dimitrie Strat, în Dahomey şi Gabon, tot în veacul apus; Ioan Xantus, descoperitorul izvoarelor fluviului Arkansas, etnograf şi botanist, prin Far-Westul american, prin Ceylon şi China; farmacistul Francisc Binder, în 1849, organizase o expediţie în valea Nilului Alb; Traian Orghidan în arhipelagul Baleare şi insula Mallorca; Gheorghe Neamu în Antarctica, Australia de Vest, Africa Ecuatorială şi în pădurea tropicală din R.P. Chineză.

Să evocăm şi amintirea – foarte vagă astăzi în această postură – şi a altor călători români de demult: Miron Costin, în Polonia, la Bar; Barbu Ştirbei, aflat în 1776 la Karlsbad, pentru

tratament balneoclimatic, după ce se oprise în Sibiu, Timişoara, Pesta, Praga, Viena; Mihail Popovici, parohul neunit al bisericii Sf. Miclăuş din Banat, în Rusia (1770 – 1771); arhimandritul Vartolomeu Măzăreanu Benedict, egumenul mănăstirii Solea (a scris: Mergerea drumului nostru din Moldova la Petersburg – 1769), tot în Rusia; Dionisie Ecleziastul şi călugărul Chiriac (Athos, Ierusalim, Rusia, Polonia, Austria, Ungaria); apoi comercianţi şi negustori: Tudor Hagi Tudorache (Ierusalim, 1805), Nicolae Kirilof (1775 – 1849, în Rusia, Germania, Polonia, Franţa); Zenovie Hagi Constantin Pop şi G. Şina (Paris, Londra, 1826); Rudolf Orghidan (Budapesta, Viena, 1858); Nicolae Hagi Stoica (Austria, Germania, Italia, Franţa, Anglia, 1826 – 1827); Iordache Catargiu şi Constantin Dudescu (Budapesta, Viena, Paris).

În vreme ce destui călători de aiurea descopereau, nu o singură dată, pământuri ca să le colonizeze, să le masacreze populaţiile, să se îmbogăţească cu diamantele şi aurul lor, altele au fost mobilurile care i-au împins pe români de-a lungul şi de-a latul Terrei. Câteva exemple alese la întâmplare: în 1415 portughezii organizau expediţia de la Ceuta; Henric Navigatorul, conducătorul lor, a trimis corăbiile pentru cercetarea ţărmurilor atlantice ale Africii; prinţul Henric, la fel ca Gil Eannes şi Pero de

Cintra, contemporanii lui, se îndeletnicea, între altele, cu vânătoarea şi contrabanda de sclavi negri; în 1414 – 1418, Grigore Ţamblac participa la un conciliu ecumenic prezidat de o filosofie umanitaristă. Prin 1500 se petrecea colonizarea insulei Española. Despre conchistadori, relata episcopul Bartolomeo Las Casas în *Scurtă povestire despre distrugerea Indiilor de Vest*: „Cu caii, spadele şi lăncile lor, creştinii au început să-i măcelărească pe indieni şi să săvârşească cruzimi nemaivăzute. Când intrau într-un sat ei nu lăsau în viaţă pe nimeni, nici copii şi nici bătrâni. Creştinii puneau rămăşag cine va reuşi să taie un om în două, să-i reteze capul sau să-i scoată măruntaiele cu o singură lovitură de spadă. Apucând pruncii de picioare, ei îi smulgeau de la pieptul mamelor şi le spărgeau capetele izbindu-i de pietre; sau aruncau mamele cu pruncii în râu […]. Ridicau şiruri de spânzurători în aşa fel încât picioarele spânzuraţilor să atingă aproape pământul şi, spânzurând câte 13 indieni pe fiecare, aprindeau focuri şi îi ardeau de vii, spre gloria şi slava Mântuitorului nostru şi a celor 12 apostoli. Pe unii îi înfăşurau în paie uscate pe care le legau de trup, iar apoi le dădeau foc…”

Cam în acelaşi timp, solii lui Ştefan cel Mare, ai lui Bogdan cel Orb şi ai lui Neagoe Basarab cutreierau Europa cu mesaje de pace din partea domnilor lor; în 1755 Benjamin Franklin, la 18

martie – cum am arătat mai înainte – scria din Philadelphia unui prieten aflat la Charleston: „Tot ce ştiu despre Damian, după chiar spusele sale, este că se născuse în Transilvania […]. Scria şi vorbea latineşte cu mare uşurinţă şi în mod exact. S-a pregătit să plece din ţara sa cu gândul de a face înconjurul lumii pe cât posibil pe uscat. A călătorit prin Germania, Franţa, Olanda şi Anglia. A rămas un timp la Oxford. Din Anglia a venit în Maryland, de acolo s-a dus în Noua Anglie şi s-a reîntors pe uscat în Philadelphia, iar de aici a călătorit prin Maryland, Virginia şi Carolina de Nord spre „tine. S-a gândit că i-ar folosi în călătoriile sale să afle ceva despre electricitate. Eu l-am învăţat cum să folosească tubul, cum să încarce butelia de Leyda şi alte câteva experienţe. Mi-a scris din Charleston că a trăit pe o distanţă de 800 mile numai de pe urma electricităţii, care a însemnat pentru el carne, băutură şi îmbrăcăminte. Ultima scrisoare pe care mi-a adresat-o cred că a fost din Jamaica, în care-şi exprima dorinţa de a-i trimite tuburile amintite de tine şi de a-l reîntâlni la Havana, de unde spera să ajungă pe mare la Vera Cruz; nădăjduia să călătorească pe uscat prin Mexic până la Acapulco, iar de acolo să străbată Oceanul până la Manilla şi apoi, prin China, India, Perşi a şi Turcia, să se înapoieze în propria ţară, gândindu-se că va trăi mai ales după urma electricităţii…” Românul Samuilă Damian,

era plecat să facă ocolul lumii încă pe când James Cook transporta cărbuni între porturile britanice, iar La Pérouse visa, timid, să se avânte în largul oceanelor; transilvăneanul Samuilă Damian şi-a sfârşit viaţa, probabil, cu peste un deceniu înainte ca Louis Antoine Bouganville să fi reuşit, în 1769, să facă ocolul lumii pe un vas sub pavilion francez!

TIPOLOGII

Nu i-am stabilit eseului acestuia ambiţia investigării exhaustive a variatei canavale tipologice a călătorilor români. Travaliul, nu lipsit de interes şi importanţă, nu. poate fi însă întru totul evitat şi impune găsirea tonului caracterologic cel mai nimerit. Practic imposibilă ar fi înşiruirea tuturor numelor glorioase ale galeriei. S-au pierdut atâtea în cernerea vremii, altele n-au lăsat niciun semn, iar sute şi sute de călători şi-au dus ori îşi duc destinul într-un mare anonimat: marinari, aviatori, actori, diplomaţi. Urme perene, imprimate pe hârtie cu acces la public, au lăsat mai cu seamă, scriitorii şi oamenii de ştiinţă. Despre ceilalţi sunt păstrate vagi însemnări, dacă nu nici atâta. Poate că de acum înainte să iasă din umbră alţi mari drumeţi. Ar fi ca un fascicul de lumină vie îndreptată, nesperat, către masa cercetătorului singular…

În Românii în străinătate de-a lungul timpului, Nicolae

Iorga distinge, sub raport tipologic, patru categorii de călători: „pentru cultură, pribegi, ambasadori şi aventurieri”. Clasificarea, ca orice gest de acest fel, poate fi pusă în discuţie. Iorga şi-a formulat afirmaţia, probabil, într-o străfulgerare de gând, preocupat fiind nu atât de actul călătoriei în sine, de homo viator ca structură aparte, cât de cunoaşterea istoriei prin călătorii. De aceea, demersul teoretic al savantului apare perfectibil. Şi din punctul de vedere al numărului tipologiilor propuse, şi din acela al ordinii enumerării motivelor care le definesc.

Tipologic, călătorii români au aceleaşi caracteristici că ai tuturor popoarelor. În timp, evoluţia lor se menţine pe coordonate aproape similare. Spaţiul geografic, însă, ca întindere şi situare, are perimetre diferite.

La egipteni, la greci, la indieni, la arabi, la englezi, în antichitate sau în evul mediu, am descoperit, mai întâi, pe călătorul desprins de materialitate, închipuit, homo viator creat de eposul popular. Este cazul navigatorului pe o coajă de nucă, al lui Ulise, al prinţului Rama din epopeea indică, al lui Ghilgameş, al lui Sindbad, sau al episcopul lui Brandan. Lumea traco-dacică oferă şi ea exemple de aceeaşi talie: Resos, Zamolxis, Kesarion Breb. Antichitatea e plină, de asemenea, de călători chemaţi pe drumuri mai lungi sau mai scurte în postură de negustori,

militari, diplomaţi, excursionişti.

Epocile ulterioare, tot mai complexe, creează şi alte tipologii de drumeţi. Pe măsura filosofiei şi a nevoilor fiecăreia. Apar treptat: misionarii şi călugării, exploratorii, calfele-călători, călătorii-studenţi, aventurierii, ostracizaţii şi, copleşind de departe numericeşte celelalte categorii, pleziriştii.

În ce îi priveşte pe români, putem distinge, întregind soluţia gândită cu decenii în urmă de Nicolae Iorga, câteva tipologii. Propunem, ca motivaţie a gestului, interesul şi profesia lor. Remarcăm astfel, într-o curgere istorică a prezenţei speciei, dar estimând şi densitatea: călătorii ambasadori şi diplomaţii, pribegii, călătorii pentru studiu, exploratorii, pleziriştii şi aventurierii. E dificilă şi fără finalitate departajarea netă între tipologii. Realitatea confirmă că unul şi acelaşi homo viator a trecut fruntariile obştei sale naţionale impulsionat adesea de resorturi multiple: să îndeplinească o misiune diplomatică, dar împrumutând, totodată, şi chip de explorator; să facă o excursie de plăcere, dar acumulând cultură; să studieze filosofia ori ştiinţele exacte, dar şi să cerceteze documente despre istoria neamului…

Să exemplificăm, asumându-ne chiar riscul reiterării: mitropolitul Grigore Ţamblac şi capii suitei lui (boierii Dragomir

şi Gheorghe din Sămuşeni) îndeplineau la conciliul din Constantza o dublă misiune: erau reprezentanţii bisericii şi ai domnitorilor Mircea cel Bătrân şi Alexandru cel Bun; Petru Cercel întrunea calităţi de diplomat al propriilor interese, pribeag, aventurier, studios şi plezirist; Dimitrie Cantemir, Nicolae Milescu Spătarul, Iuliu Popper, Dimitrie Ghica şi Nicolae Comăneşti, Ioan Xantus, Samuel Fenişel, Sever Pleniceanu, Emil Racoviţă, Eugen Pora şi Mihai Băcescu au statut de exploratori şi cercetători; Samuilă Damian, Alexandru Csoma, Mihai Tican-Rumano, Vladimir Cernescu, Dumitru Dan, Ion Coman, Nicolae Ghimpu călătoresc din spirit de aventură, dar nu gratuită, ci subordonând-o nevoilor de testare a rezistenţei fizice şi de instruire individuală. Stolnicul Cantacuzino, reprezentanţii Şcolii Ardelene, Grigore Antipa şi-au însoţit gestul voiajului cu cel al acumulării cultural-informaţionale. Bazil G. Assan a avut şi el în sânge spirit aventuros, dar, ca şi călătorul Romani, a făcut observaţii şi a stabilit relaţii comerciale şi industriale cu o parte din lumea pe care a vizitat-o; marii călători – singurii binecunoscuţi – din secolul al XIX-lea: Dinicu Golescu, Vasile Alecsandri, Gr. Alexandrescu, I. Codru-Drăguşanu Ion Ghica, Nicolae Filimon, Mihail Kogălniceanu pot fi numiţi plezirişti, dar oricând pot fi revendicaţi şi de alte categorii tipologice din suita

celor propuse; ca şi demnii lor urmaşi ai veacului nostru: George Călinescu, Mihail Ralea, Mihail Sadoveanu, Valeriu Puşcariu, Eugen Barbu, Ioan Grigorescu, Pop Simion, A.E. Baconski, Alexandru Balaci. Dar cum am putea explica drumeţiile unor figuri pitoreşti, ca Dora d'Istria sau Badea Gheorghe Cârţan, dacă nu le-am acorda tratamentul exceptării lor de la încorsetarea tipologică? Ei pot fi socotiţi aventurieri şi doritori de cultură, ambasadori, pribegi sau drumeţi temerari. Pe Alexandru Vlahuţă şi pe Nicolae Iorga i-am putea socoti, oare, ca aparţinând unei singure categorii între călătorii români? Alţi contemporani de-ai noştri: Dumitru Popescu, Mircea Maliţa, George Macovescu, la fel ca fostul prim-ministru dr. Petru Groza, au îndeplinit, pe unde i-au purtat paşii, misiuni politice şi diplomatice. Ei au decis însă să-şi scrie, într-un fel sau altul, impresiile, ca mărturii ale sensibilităţii lor afective.

Marea galerie a călătorilor români reţine atenţia, din punct de vedere tipologic, printr-o diversitate în unitate. Cu rare excepţii, ei au fost firi complexe, chemate să vadă, să descopere, să interpreteze şi să propună conaţionalilor o viziune originală asupra geografiei fizice şi spirituale de dincolo de fruntarii; să povestească locurilor pe unde au umblat despre peticul de cer aflat deasupra Carpaţilor, despre curgerea râurilor noastre,

despre oameni şi gânduri, despre bucurii, tristeţi şi speranţe sub soarele pontico-danubian. Aşa au procedat majoritatea confraţilor lor întru destin, născuţi pe alte coordonate de spaţiu şi timp: Ibn Batutta, Marco Polo, Francesco Petrarca, Montaigne, Goethe, Chateaubriand, Alexander von Humboldt, Nansen sau Amundsen, Pierre Loti, Maurice Herzog, Edmund Hillary, Thor Heyerdahl…

DE LA UN CAPĂT LA ALTUL DE ŢARĂ

DUPĂ SARE LA MIOARE

UN PRELUDIU: CĂLĂTORIA TURISTICĂ

„TRINITATEA VREMELNICĂ”.

POST-SCRIPTUM LA UN PROIECT

STRĂBUNUL LUI PIERRE DE RONSARD

În spaţiul extern geografiei lor naţionale, românii şi-au însemnat trecerea prin urme perene. Fiul Banului Mărăcine, oltean neaoş, neastâmpărat, a dus faima Jiului, a Oltului, a Dunării şi Carpaţilor până pe malul Senei. Acolo a creat o legendă, a lăsat Franţei amintirea faptelor sale de arme şi un descendent, poet de renume: Pierre de Ronsard. Stă mărturie, în acest sens, Elegia a XII-a a poetului, transcrisă aici în traducerea lui Barbu Brezianoi:

„*Străbunul coboară spiţa din vremuri de ceaţă*.

Acolo unde Dunărea prin Trada îngheaţă.

De unguri mai la vale, sta în ţări vecine

Boierul numit Banul Mărăcine.

Stăpân peste aur, holde şi oraşe

Al lui, un fiu mai mic, adună pâlcuri ostaşe

Şi părăsind glia, ales în fruntea lor.

Străbătu ungurimea şi ţara nemţilor.

Străbătu Burgundia, şi ţara Francei mai jos.

Şi lui Filip Valois duse al său prinos.

Care tocmai purtând război cu neamul inglez

Primi solia în slujba steagului francez.

Şi-o răsplăti cu bunuri peste trebuinţă

Pe-al Loirei ţărm, în bună credinţă.

Cel ce mi-a fost bunic aicea se-nsoară

Zămislind un fiu din care viţa mea coboară".

Olteanul s-ar fi călătorit, spun izvoarele de referinţă, pe la anul 1328. Grigore Ţamblac primise însărcinarea de la superiorul său duhovnicesc să se ducă la Haliciu, în 1401, să controleze şi să raporteze dacă episcopul Iosif Muşat a fost ori nu hirotonisit pentru Moldovlahia. Ajuns mitropolit, Grigore Ţamblac a impresionat figurile de ceară ale prelaţilor adunaţi la Constantza în 1414 – 1418. Maximilian Transylvanus, în 1523, scotea de sub teascurile tipografiei din Colonia primul reportaj despre prima

aventură, pe mare, în jurul Pământului. Nicolaus Olahus, sibian cu genealogia înfiptă adânc în ţinuturile de domnie ale lui Negru Vodă, era strălucitor în conversaţiile purtate cu umaniştii din Ţările de Jos şi cu spaniolii; era obedient, obstinat, tenace său diabolic, după circumstanţe, în funcţia de secretar al regelui Ungăiei sau în aceea de înalt prelat apostolic.

Movileştii, boieri priviţi cu ochi înceţoşaţi de ură din cauza înăbuşirii unor răscoale ţărăneşti, ca domni ai Moldovei sau ai Munteniei, nu trebuie numai huliţi; ei au ctitorit mănăstirea Suceviţa, iar una din progeniturile lor are chipul aureolat de glorie eternă, el abia învăţând să meargă drept în picioare când Mihai Viteazul i-a dat un bobârnac familiei; Petru Movilă (1597 – 1647), călător prin Polonia şi Rusia, a câştigat rangul de mitropolit al Kievului, a întemeiat Academia kievo-movileană şi este considerat „promotorul culturii ruse moderne”. Dimitrie Cantemir a scris prima istorie a imperiului aliosmănesc, a desenat planul Constantinopolului şi, tot ca geograf, a întocmit, în folosul ţarului Petru cel Mare, al cărui sfetnic şi prieten era, schiţa de hartă cu vederea panoramică asupra versantului caucazian privit dinspre Marea Caspică. Tot în folosul Rusiei, dar fiind în serviciul lui Alexei Mihailovici, tatăl lui Petru I, a plecat în China expediţia condusă de Nicolae Milescu. Trei ani, cât a zăbovit

spătarul moldovean în această misiune, şi-a dovedit curajul, sagacitatea, devotamentul, orgoliul, diplomaţia, erudiţia; harta Siberiei, a Mongoliei şi a Chinei, cunoscută posterităţii în varianta propusă de Philip d'vril în 1692, Jurnalul de călătorie şi Descrierea Chinei sunt opere fără precedent. Aşa cum puţină istorie avea arta tiparului în Gruzia plină la venirea aici a lui Mihail Ştefan, mesagerul lui Constantin Brâncoveanu. Din secolul următor; ca să concentrăm puţin spaţiul rememorării, pe cine să alegem drept exemplu? Mai întâi o femeie: Dora d'Istria. Nu neapărat pentru cărţile despre istoria Elveţiei, Italiei sau Greciei, cât pentru premiera mondială absolută realizată: urcuşul, în 1855, pe versantul grindelwaldez al vârfului Monch (4 105 m alt.) din Alpii elveţieni; Dora d'Istria (Elena Ghica) ar fi, în ordine cronologică, a treia alpinistă a lumii, după Maria Paradis şi Henriette d'Angeville! Să mai amintim încă o dată de Iuliu Popper şi de Emil Racoviţă. Cel dintâi a călătorit în India, China, Japonia, America de Nord, Cuba, Brazilia, Ţara de Foc, Patagonia. A fost un aventurier dar şi un mare explorator care, descoperind pământuri şi ape neştiute, le-a botezat în limba ţării în care s-a născut: Punta Sinaia, Rio Rosetti, Rio Ureche, Rio Lahovari. Emil Racoviţă, în calitate de naturalist, a participat în anii 1897 – 1899 la „Expediţia antarctică belgiană", împreună cu Roald Amundsen

şi cu ceilalţi de pe „Belgica” a efectuat primul iernat în apele antarctice la mari latitudini. Ca şi Iuliu Popper, Emil Racoviţă a lăsat, drept semn al trecerii unui român pe meleaguri îndepărtate, un nume românesc: insula Cobălcescu. Brâncuşi, gorjean din Hobiţa, genialul sculptor modern de la care se revendică atâţia urmaşi, a devenit autoritate, la fel ca Badea Cârţan, şi între globe-trotterii români datorită excursiei, per pedes apostolorum, până la Paris. El a pornit spre „capitala luminii” folosind acelaşi mijloc de deplasare ca şi Gheorghe Sincai, când îşi purta Hronicul în desagă. Dar după ce s-a stabilit în Impasse Ronsin, cine din lume n-ar fi dorit să fie oaspetele ţăranului cu barbă de patriarh la o cină?

Confraţii săi întru glorie: Traian Vuia, Aurel Vlaicu, Henri Coandă, George Enescu, Gheorghe Constantinescu, autorul teoriei sonicităţii, Grigore Moisil au „forjat” idei, nu o dată, în călătorii. Pentru ei – şi o cercetare aplicată a fenomenului ar releva surprize nebănuite – drumeţiile au însemnat veritabile „stări de spirit”, ipostaze ale creaţiei. O ardere interioară densă le stimulau imaginile întâlnite, ele însele desăvârşiri ale naturii sau ale oamenilor.

Perindarea lor prin spaţiile lumii terestre, cu întreaga lor comoară de frumuseţi, dar şi cu umbrele lor, nu se consumă

niciodată în atitudini de somnolenţă ori de beatitudine pasivă. Mărturii despre neliniştea creaţiei în călătorii există. Thomas Morus şi-a gândit Utopia într-o călătorie, iar Erasmus din Rotterdam, pe când traversa în sanie Alpii, Elogiul nebuniei. Un contemporan cu noi, el însuşi mare călător solitar şi notorietate a ştiinţelor filologice – l-am numit pe Alexandru Rosetti – confirmă axioma: „Eu întotdeauna, la drum, am lucrat. Spre exemplu, când plecam în Grecia, luam cu mine anumite categorii de note" şi, în cabină, pe vapor, la hotel sau după aceea, umblând, îmi aminteam diverse lucruri, îmi formulam întrebări şi răspunsuri la ele, îmi dezvoltam teoriile, punctele de vedere. Adică, vreau să spun că gândurile mele erau tot timpul concentrate asupra problemelor care mă preocupau; aşa încât, în niciun fel, turismul nu m-a împiedicat să-mi continui munca. Ba, chiar a provocat, a sugerat, a scos la lumină şi a limpezit ideile care se învălmăşeau în creierul meu".

Românii şi când se aflau în spaţiul extern geografiei lor naţionale au gândit şi au lucrat responsabil. Fie pentru propriul lor nimb, fie pentru a se achita de datorii sufleteşti, dar, mai cu seamă, pentru bucuria ţării. Pe meridianele şi paralelele globului, urmelor lor au imprimat contururi de neşters. Dar în interiorul cetăţii, când şi cum şi-au ordonat călătoriile?

DUPĂ SARE LA MIOARE

Venită din timpuri imemoriale, creaţia neîntrecută a geniului popular, Mioriţa, privită din unghiul cercetării noastre, poate fi considerată o mărturie despre călătoria ciobanilor de-a lungul şi de-a latul ţării. Este, într-un fel, balada transhumantei. Referindu-ne la ea, să amintim un singur element: cei trei păstori provin din cele trei ţări româneşti – un ungurean, un muntean, un moldovean.

Cum călătoreau ciobanii în epocile păstrate de memoria creaţiei orale? Drumurile lor aveau o traiectorie bine fixată: de la şes la munte, vara, de la munte la şes, toamna, şi de aici prin câmpia întinsă şi în Dobrogea, iarna. O spune un vechi colind, al cărui substrat real, cine l-ar nega:

„Păcurarul meu
El în primăvară
Le păştea la ţară.
Vara le văra
Şi sus le mâna
Pe vârful de munte.
Împrejur de curte.
Toamna le-aduna
Ş-aci le tomna;

Iarna le mâna.

De a le ierna.

Pe ţărmuri de mare

Colo-n depărtare”.

Un drumeţ celebru – Badea Cârţan – trăitor în vremea modernă, a confirmat obiceiul deplasării dintr-un capăt de ţară în altul, ca cioban. El a coborât din Transilvania, aşezându-şi stâna în preajma Ciulniţei. A păstorit prin Bărăgan şi lângă Dunăre, împreună cu moldoveanul Ion Cotigă. A trecut apoi din nou munţii, dar şi-a pierdut turma în conflictele cu autorităţile din Ţara Bârsei. O întâmplare nefericită cum vor fi fost atâtea în curgerea secolelor, cu mocani-călători obligaţi să-şi mâie oile pe imaşuri depărtate, în căutare de locuri cu iarbă grasă sau de „sare pentru mioare”…

Transhumanţa constituie, aşadar, o formulă de călătorie între graniţele naţionale româneşti. Se călătorea însă, ca pretutindeni în lume, şi din alte motive. Statutul administrativ al provinciilor noastre istorice a încurajat deplasarea în scopuri politice, comerciale, culturale, vizitele la prietenii şi la rudele stabilite de o parte sau de alta a Carpaţilor, a Milcovului. A exist alt apoi şi o altă formulă de călătorie, extrem de frecventă în spaţiul carpato-dunărean: cea derulată sub impulsul

manifestărilor religioase şi folclorice. Se poate vorbi chiar de un pelerinaj la mănăstiri, pentru reculegere în singurătate, dar şi pentru admirarea capodoperelor depozitate în astfel de lăcaşuri. Uneori – şi asta din cele mai îndepărtate timpuri – se îndreptau spre mănăstiri grupuri de oameni sau indivizi singuratici numai ca să-şi clătească mintea, ochii şi sufletul cu minunile arhitectonice întruchipate în piatră, cu frescele murale durate de generaţii din vechime. Sucevița, Moldovița, Putna, Dragomirna, Vodița, Tismana, ctitoria meşterului legendar Manole, Trei Ierarhi, Nicula au trezit, dintotdeauna, pasiuni laice. Sensibilizaţi de frumos, poeţi şi visători s-au născut atâţia sub cerul şi soarele românesc. Pe cei norocoşi i-a păstrat răbojul istoriei, pe cei mai mulţi însă, ou! Or, ei, aceşti anonimi pierduţi în noaptea fără stele a vremilor, nu trebuie, oare, să fie acceptaţi ca făcând parte din categoria călătorilor? Evenimentele folclorice perpetuate, în strălucirea lor, până astăzi, ce altfel de mişcare a maselor determinau, dacă nu, în primul rând, una turistică, în accepţiunea chiar contemporană a noţiunii? Cine ar cuteza să stabilească cu precizie matematică, în timp, obiceiul suirii muntelui Găina, la târgul de fete? Dar adunarea satelor din zona Mureşului mijlociu şi a Gurghiului, la Gurghiu şi Brâncoveneşti, primăvara şi vara? Dar Sărbătoarea Drăgaicei din Buzău?

UN PRELUDIU: CĂLĂTORIA TURISTICĂ

În paginile următoare vom face tentativa consemnării principalelor momente ale evoluţiei şi practicării călătoriei de plăcere pe teritoriul României, ca un preludiu al etapei care marchează apariţia asociaţiilor şi societăţilor turistice organizate. Vom apela, mai întâi, la câteva argumente de ordin teoretic, pentru a defini conceptul şi domeniul în sfera căruia plasăm cercetarea.

Turismul, ca acţiune umană conştientă, nu este o invenţie a lumii moderne. Definiţia lui, însă, abia specialiştii acestui secol s-au străduit să o găsească. Dar nici ei nu au ajuns, până acum, la o formula unanim acceptată. Dicţionarul enciclopedic român, Editura politică, 1966, vol. IV, p. 742, propune o definiţie: „Activitate cu caracter recreativ sau sportiv, constând din parcurgerea pe jos sau cu diferite mijloace de transport a unor distanţe, pentru vizitarea regiunilor pitoreşti, a localităţilor, a obiectivelor culturale, economice, istorice etc". Se observă că, între coordonatele textului transcris, înţelesul activităţii turistice se limitează la un sens unic: deplasarea de la propria reşedinţă în alte locuri, pentru „vizitarea regiunilor pitoreşti, a localităţilor, a obiectivelor culturale, economice, istorice etc". Definiţia aceasta, cu mici modificări neesenţiale, a fost şi continuă să fie însuşită de

foarte mulţi oameni. Specialiştii nu-i neagă valoarea, dar o completează. O extind, deoarece, după opinia lor, noţiunea de turism trebuie să-şi reverse raza de cuprindere şi asupra deplasărilor pentru „participarea la diverse reuniuni internaţionale – congrese şi simpozioane ştiinţifice, manifestări cultural-artistice etc. – precum şi asupra deplasărilor în interes de afaceri" (vezi: Turismul, ramură a economiei naţionale, Editura pentru turism, 1973, p. 12). Dictionnaire touristique international. Monte Carlo, 1969, conţine şi el o formulare: „Turismul reprezintă ansamblul de măsuri puse în aplicare pentru organizarea şi desfăşurarea unor călătorii de agrement sau în alte scopuri, realizate fie prin intermediul unor organizaţii, societăţi sau agenţii specializate, fie pe cont propriu, pe o durată limitată de timp, precum şi industria care concură la satisfacerea nevoilor turiştilor". U.I.O.O.T. (Uniunea Internaţională a Organismelor Oficiale de Turiison) a propus chiar o definiţie a turismului naţional: „... Poate fi considerat ca turist naţional orice persoană care vizitează un loc ce nu constituie domiciliul său obişnuit, situat în interiorul ţării sale de reşedinţă, având un scop diferit de acela de a exercita o activitate remunerată şi efectuând un sejur de cel puţii o înnoptare (adică 24 ore)" (apud: O. Snak, Economia şi organizarea turismului, Editura Sport-Turism, 1976,

p. 26). În consens cu formulările citate, înţelegem prin turismul modern ansamblul activităţilor care-i permit omului, pe de-o parte, petrecerea timpului liber în acţiuni de agrement, odihnă, tratament în staţiunile balneoclimaterice, îmbogăţirea orizontului cunoştinţelor generale etc. Şi, pecie altă parte, activitatea multilaterală desfăşurată de sistemul instituţional adecvat pentru asigurarea tuturor serviciilor şi bunurilor materiale puse la dispoziţia turiştilor pe o perioadă de timp limitată. Dacă „sistemul instituţional adecvat" a fost creat la nivel european abia la sfârşitul secolului al XIX-lea, practica turismului neorganizat, individual sau în grup, îşi revendică începuturile în timpuri îndepărtate. Şi în spaţiul carpato-dunărean se călătorea pentru plăcerea gestului în sine, pentru admirarea naturii, a monumentelor de artă sau pentru tratament în staţiunile balneoclimaterice cu multe veacuri în urmă. Domnii şi marii boieri stabiliţi în Bucureşti sau Iaşi ieşeau din cetate şi se duceau pe la moşii, ca să se odihnească, să petreacă ori să se preumble în mijlocul naturii. Participau şi ei la hramuri şi praznice. Vizitau mănăstirile nu întotdeauna pentru rugăciune, ci şi ca să admire o frescă, o turlă, mozaicul iconografic de pe catapetesme, odăjdiile şi odoarele aflate aici. Vânătorile, activitate turistică prin excelenţă în lumea contemporană, nu erau dispreţuite la curtea

lui Ştefan cel Mare, de pildă. Ele nu se făceau, de către domn şi boieri, pentru procurarea hranei.

Nici Vasile Alecsandri, care vâna, la Manjina, împreună cu Costache Negri nu ţintea fiarele şi păsările decât din plăcerea de a-şi consuma timpul cu o asemenea îndeletnicire. La fel au procedat şi alţi mari vânători români, de demult sau mai apropiaţi de noi: logofătul Nicolae Şuţu, Nicolae Gane, Nichita Bloşu din Urşua, judeţul Mureş, vânătorul-vătaf al arhiducelui Rudolf al Austriei, Duiliu Zamfirescu, Mihail Sadoveanu, Ionel Pop. Desigur, pentru fiecare dintre ei vânătoarea avea şi alte dimensiuni. Alecsandri, Costache Negri sau Duiliu Zamfirescu o practicau pentru delectarea „în chip sportiv". Sadoveanu şi Ionel Pop, în timpul vânătorilor lor repetate şi prelungite, „dialogau" cu natura, o observau, meditau şi studiau comportamentul animalelor.

Constantin Brâncoveanu mergea adesea la Mogoşoaia, nu doar ca să-şi vadă moşia, ci şi ca să se bucure de liniştea peisajelor, ori să revadă un pocal de argint, o icoană din biserică, o carte proaspăt tipărită de meşterul său Antim Ivireanu. Dimitrie Cantemir a scris Descriptio Moldaviae în Rusia, în 1716, la Dimitrovka, dar avea, în zilele şi nopţile redactării ei, proaspete în memorie imaginile acumulate, înainte de 1711, cu prilejul

călătoriilor prin Moldova natală. El a văzut Ceahlăul de aproape. Numai astfel i-a putut compara frumuseţea cu a altor munţi: „Cel mai înalt dintre munţi este Ceahlăul, care dacă ar fi intrat în basmele celor vechi ar fi fost tot atât de vestit, ca şi Olimpul, Pindul sau Pelios…”

Ceahlăul, prin măreţia lui, a atras pe potecile sale, în excursii de plăcere, pe atâţia din marii pasionaţi ai muntelui. Mitropolitul Veniamin Costache s-a urcat în vara anului 1808 „spre a privi ţara Moldovei şi încă mai departe […] până la mare şi ţara ungurească”. Acelaşi drum l-a făcut şi principele Mihail Sturdza, în 1835, ajutat fiind de schimnicii şi ciobanii din împrejurimi; el şi-a petrecut noaptea, la foc de jnepeni, în adăpostul oferit de un perete stâncos de pe platoul masivului… Gheorghe Asachi, cărturarul ieşean, ctitor al învăţământului şi al presei moldoveneşti, a deschis o pârtie originală şi în domeniul turismului: a urcat Ceahlăul şi a scris întâia carte, cu structură complexă, din literatura turistică românească. Lucrarea apărea la Iaşi în 1840 şi purta titlul următor: Dochia şi Traian după zicerile populare a românilor cu itinerarul muntelui Pionul.

Muntele Pionul, cum îl numeşte Asachi, nu este altul decât Ceahlăul, cel admirat de Cantemir şi cântat mai târziu de atâţia poeţi. Asachi l-a urcat, se pare, în 1839, şi, entuziasmat de

frumuseţea lui, i-a dedicat scrierea, care este un ghid şi, totodată, o carte beletristică de turism. Ea se compune din două părţi. Autorul prezintă, mai întâi, masivul muntos, pe care îl asemuieşte cu „un uriaş aşezat pentru paza patriei noastre”. Se relevă apoi importanţa lui istorică, prin prisma tradiţiei populare: „... se spune că grotele sale oferă un adăpost misterios principesei Dochia, fiica lui Decebal, după cucerirea patriei sale şi moartea tatălui ei; aceasta, spre a scăpa de prigonirea romanilor, ar fi petrecut aicea în forma unei păstoriţe şi păşunând o turmă de oi”. După povestirea legendei, care are ca punct culminant transformarea Dochiei în stâncă, este consemnată balada care circula prin împrejurimi. Partea a doua a lucrării cuprinde „itinerarul sau călăuzul la Pion”, adică descrierea – cu mijloacele specifice ghidului – a celor două trasee pe care trebuiau să le urmeze drumeţii. „Locurile purcederii – precizează Asachi – sunt Târgul Pietrei sau al Neamţului”, de unde se putea merge, pe jos sau cu trăsura, până la poale, vizitând mănăstirile Bistriţa, Biserica ni din Pângăraţi şi Buhalniţa. Reţin atenţia minuţiozitatea şi exactitatea informaţiilor, de la indicarea gradului de înclinare a pantelor la numirea localităţilor întâlnite în cale, până la comunicarea riguroasă a datelor cu caracter istoric, geografic, etnografic, lingvistic. O particularitate a primei

cărţi româneşti de turism o constituie şi faptul că este redactată în două limbi, în română şi franceză. Dacă adăugăm, în fine, că balada este pusă pe note şi că lucrarea este ilustrată cu o stampă înfăţişând Ceahlăul, putem formula o opinie extrem de favorabilă privind concepţia lui Asachi despre structura şi destinaţia scrierii sale, despre acţiunea turistică, în general.

O concepţie similară, ba chiar mai avansată privind rostul călătoriei, turistice din punctul nostru de vedere, manifestă munteanul Alexandru Pelimon. Şi el a scris, în 1859, o carte intitulată Impresiuni de călătorie în România. Prin ea se lansa un îndemn la excursii pentru cunoaşterea frumuseţilor naturale şi arhitectonice, a locurilor de glorie din istoria românilor. Cartea avea nerv de reporter dotat şi se remarca, în acelaşi timp, prin accentul patriotic pe care autorul îl imprima rostirii sale. Cititorul reţinea, chiar după lectura primelor pagini, caracterul programatic, în spiritul ideilor paşoptiste şi unioniste, al întregii construcţii literare: „Şi mai cu seamă nu ştie tot românul că locurile, precum Târgovişte, Câmpulung, Curtea de Argeş, mănăstirea Cozia, Tismana, Bistriţa, Horezu şi câte altele sunt pentru dânsul aceea ce e pământul Meccăi pentru mahomedani? Aci el găseşte cetăţi şi mănăstiri fundate de strămunii săi; aci se bea apa cea limpede şi curată ca cristalul, dulce întocmai ca

laptele şi făcătoare de minuni…” Dincolo de sentimentul profund sincer, aflat la originea scrierii, ea este unul dintre primele reportaje turistice consacrate, în întregime, dezvăluirii frumuseţilor peisagistice şi altor bogăţii ale pământului de la Dunăre şi Carpaţi. Iată ce scria, în acest sens, Alexandru Pelimon, după excursia prin Ţara Românească: „… aici câmpiile dezvelesc ochilor nemaipomenitele holde cu tot felul de producte; munţii şi cu pădurile înalţă la orizont crestele lor cele măreţe, unde află dobitoacele păşunea lor: şi colţii de piatră cei până la nori ridicaţi lasă atâtea râuri măreţe şi fecunde, ale cărora unde de argint reflectă frumuseţea cerului, scoborându-se din stâncă în stâncă, formând atâtea ramure ce adapă câmpiile şi dă viaţă ăstor holde nemaipomenite şi de preţu mare…”

Invitându-şi semenii la drumeţie şi propunându-le itinerare concrete, Alexandru Pelimon are faţă de o categorie a acestora o atitudine semnificativă: „Mă mir prea mult, de ce boierii, proprietari de moşii, iubesc vara a şedea în Bucureşti? Cum dumnealor iubesc atât de mult uruitul trăsurilor, preumblarea pe la sosea şi pe alte uliţi ale Bucureştilor, totdeauna în pulbere şi-n trăsuri… De ce o parte a vieţii dumnealor să o petreacă astfel numai în Bucureşti ş-apoi trec hotarele în străinătate, unde, pentru a călători, îi coastă înzecit şi

însutit venitul moşiilor…” În concepţia autorului, călătorită pe meleagurile natale, cunoaşterea acestora înseamnă o datorie, o obligaţie patriotică, dar şi un prilej de reconfortare fizică şi spirituală. Aşa au gândit şi ceilalţi călători pe meleagurile patriei în secolul trecut; logofătul Conachi, care a vizitat Slănicul şi i-a închinat patru poezii în 1819, 1845, 1846, 1847; tot el a compus versurile intitulate Borsecul din Transilvania, elogiind binefacerile apelor minerale din localitate; Costache Negruzzi, care în Păcatele tinereţii, în scrisoarea Plimbare, descrie cu destul de multe amănunte felul cum se călătorea în Moldova în jurul anului 1837; poetul bucovinean Daniil Scavinschi, autorul poemei Călătorie la Borsec, care, în urma vizitei şi petrecerii unui concediu în staţiune, surprindea atmosfera specifică locului în sezonul estival:

„*La Borsec, cu feredee, cu mese, cu adunare*
Se uitase mai cu totul a drumului supărare
Adeseori făcea baluri nobilimea ungurească
Şi le păreţi mai plăcută clima aceea chiar ursească.
Făceau şi plimbări cu toţii pe jos pe la sticlărie.
Ba încă şi peste un munte până la acea viziune…”;

Aşa au gândit Vasile Cârlova, Alecu Russo, Cezar Bolliac, Vasile Alecsandri, Dimitrie Asachi, Teodor Codrescu, Pantazi

Ghica, Iordache Gane, Radu C. Pătârlăgeanu, C. Aricescu, care găsesc în natura ţării un motiv de exaltare a sentimentului naţional, într-un moment când toate sectoarele creaţiei spirituale gravitează în jurul ideilor-manifest ale epocii: eliberarea naţională şi socială, unirea, dezrobirea clăcaşilor, intrarea Principatelor în circuitul noii lumi. Se formează, acum, treptat-treptat, o ambianţă, o psihologie propice gestului călătoriei turistice. La aceasta contribuie tradiţia exprimată prin câteva îndeletniciri practice (păstoritul), dar şi moda Apusului. Continuă excursiile, din plăcere şi curiozitate, la munte. Mănăstirile, bâlciurile. manifestările prilejuite de sărbătorile folclorice invită şi ele la promenade *intra muros*. E o activitate conştientă ce se concentrează în lunile de vară ale anului şi care atrage în jurul său o categorie socială pregătită să o susţină şi să-i asigure sprijinul unuia din instrumentele de propagandă cele mai eficace r literatura de turism.

În 1839 are loc una dintre cele mai interesante excursii prin Ţara Românească şi Moldova: aceea a slugerului Angelescu şi a profesorului francez J.A. Vaillant; ei părăsesc Bucureştii la 19 iulie prin bariera de la Podul Târgului Dinafară, Calea Moşilor de azi. („En route! Et le 19 juillet, a huit heures du soir, nous sortions de la foumaise ardente, de tourbillons de poussières; nous

quittons Bucaresci”**3**. Cei doi călătoresc noaptea, îndreptându-se spre Ploieşti, Câmpina, Telega, Comarnic. Drumul trebuie să fi fost cu mult farmec, deoarece aveau deasupra lor cerul spuzit de stele; şi tropotul cailor şi roţile căruţei în care se deplasau trebuiau să fi sunat ritmic şi frumos… De la Comarnic, după odihna binemeritată, a început ascensiunea spre Caraiman şi Babele. Erau însoţiţi de călăuze locale. Panorama dimprejur, văzută de sus de pe Bucegi, i-a încântat pe drumeţi prin ineditul ei. Au coborât curând însă de pe platou şi – prin Breaza şi Câmpina – s-au îndreptat spre Câineni şi, mai departe, spre malurile Oltului, ca să viziteze mănăstirea Cozia, apoi Râmnicu Vâlcea, apoi mănăstirile Bistriţa, Arnota, Florica, Tismana. Din Oltenia s-au întors la Bucureşti. După trei zile, Vaillant pornea într-o nouă călătorie pe valea Teleajenului, cu trecerea muntelui Siriu, cu popasuri la Buzău, Râmnicu Sărat, Focşani, Iaşi. Ajuns la Iaşi, profesorul s-a hotărât să ia pieptiş Ceahlăul. Bucuria francezului pentru escaladarea alpină pe care urma s-o facă este transmisă în cuvinte emoţionante: „*Cu o plăcere nespusă am văzut strălucind, în sfârşit, soarele în ziua de* 1 *mai*; *şi fără teama că mă voi rătăci, am putut, chiar a doua zi, să părăsesc oraşul şi să*

---

[3] „La drum ! Şi la 19 iulie, la orele opt seara, am ieşit din cuptorul arzînd, din

mă îndrept spre muntele Pionul, *Olimpul Moldovei*. *Nu am avut alt tovarăş de drum decât pe servitorul meu*, *n-am avut altă călăuză decât itinerarul domnului Asachi*..."

Alecu Russo şi Vasile Alecsandri pot fi consideraţi, pe bună dreptate, pasionaţi călători pe meleagurile ţării. La fel ca ei: Nicolae Bălcescu, Nicolae Filimon, Alexandru Odobescu, Mihai Eminescu, Grigore Tocilescu, apoi cei intraţi de tot în secolul XX. Scriitorii: Alexandru Vlahuţă, Mihail Sadoveanu, Geo Bogza. Savanţii: Nicolae Iorga, Simion Mehedinţi, Ion Borcea, Dimitrie Gusti, Alexandru Borza, Constantin Motaş. Marii deschizători de drumuri montane: Nicolae Bogdan, Alceu şi Nestor Urechea, Bucura Dumbravă, Mihai Haret, Valeriu Puşcariu. Fiecare dintre ei şi-a însoţit gestul drumeţiei de plăcere cu un scop determinat şi de considerente de alt ordin: culegerea producţiunilor folclorice, cercetarea istorică ori sociologică, observarea realităţii geografice, studiul monumentelor arheologice, ale naturii, cunoaşterea oamenilor şi a locurilor. Au făcut turism, în sensul definiţiilor contemporane ale naţiunii. Alecsandri, după descoperirea ei de către Alecu Russo, dă la iveală capodopera poeziei noastre orale – Miorița – şi publică, în 1844, O plimbare la

---

vîrtejurile de praf; părăsim Bucureştii" (t.n.)

munţi; timp de trei ani, între 1840 – 1843, bardul de la Mirceşti a străbătut în lung şi-n lat satele Moldovei, a asistat la horele ţărăneşti, a urcat pe culmi acoperite de păduri şi a stat de vorbă cu bacii pe la stâne. A fost atras de faima Băilor Herculane, pe care le-a vizitat în 1847. A revenit în 1884, la bătrâneţe, când va nota prezenţa lui pe Valea Cernei într-o scrisoare: „Ne găsim aici de o lună şi vom mai şedea vreo trei săptămâni, ocupaţi a boteza reumatismele în apă de pucioasă. Localitatea e frumoasă, petrecerile simple". La Herculane, în acelaşi an, se afla şi istoricul ieşean A.D. Xenopol. Şi-a comunicat chiar impresiile într-un număr din Convorbiri literare: „De la gară până la băi calea e încântătoare, croită prin o vale îngustă, mărginită de ambele părţi de minţi înalţi în formă conică, parcă ar fi nişte uriaşe moşinoaie de cârtiţă. Mai toţi sunt coperiţi cu păduri de fagi seculari, oare ascund sălbăticia tărâmului pe care creşte sub mantia lor cea dulce. Numai cât pe unde calea a trebuit să spargă munţii pentru a străbate înainte, se vede apărând la lumină stânca vie cu luciul ei galben, vrâstat cu negru sau roşu, peste care se vede aşternut un subţire strat de humus în care se împlântă rădăcinile arborilor. În fiecare moment, ţi se pare că se opreşte calea înaintea unui munte uriaş ce seamănă a o închide, dar ea se încovoaie ca un şarpe ocolind piedici şi pătrunde prin

gâturile munţilor tot mai departe către inima lor". Frumos a povestit şi Alecu Russo în Piatra Corbului şi Piatra Teiului când a transcris legende şi a descris peisaje. Cezar Bolliac şi Constantin Aricescu au compus poeme inspirate de frumuseţea Bucegilor, la concurenţă, parcă, cu moldovenii, care adoră Ceahlăul! Primul, în o dimineaţă pe Caraiman, surprinde priveliştea întâlnită:

„*Şi iată-mă pe vârfuri ararea străbătute*
Şi unde achilonii locaşul lor îşi pun!
Dar nicio vegetare! *A iernilor trecute*
Ninsorile prin râpe, *grămezi*, *grămezi s-adun*".

Al doilea, imitându-l pe Bolliac, îşi înstruneză lira impresionată de natura alpină, dar nu scapă prilejul să imprime poemului sentimentul patriotic pe care aceasta i-l trezeşte: „O trâmbe de munţi varii sub ochi mi se descinse:

O Leuta, *Păpuşa*, *şi Iezerul şi Craiu*
Un vultur pe aicea aripile-şi întinse.
Lăsându-se pe cortul viteazului Mihaiu.
Colo e Făgăraşul, *colo Alba Iulia*!
Oriunde-ţi arunci ochii; *rumâni ai noştri fraţi*!
Rumâni, *ce-i despărţiră deunăzi tirania*!...
Pren Istru îşi dau mâna Balcanii şi Carpaţi..."

În 1874, Alexandru Odobescu, în urma unei celebre

deplasări prin Bărăgan, a scris o operă nemuritoare: Pseudokinegetikos; un poem al peisajului şi al vânătorii. Ioan Turcu, născut în 1851 în comuna Zărneşti, ajuns protonotar al comitatului Făgăraş, a cutreierat munţii Bârsei şi ai Făgăraşului. El îndeplinea o misiune profesională, dar mişcat de măreţia peisajelor naturale întâlnite a redactat o carte cu finalitate turistică incontestabilă – Excursiuni pe munţii Terrei Bârsei şi ai Făgăraşului din punctul „la Om" de pe „Buceciu" până dincolo de „Negoiul". Lucrarea se subdivide în două cicluri: I Excursiuni făcute înainte de anul 1889 şi II Excursiuni făcute după anul 1889. Autorul e un sensibil şi un observator fin: „*O excursiune pe timp frumos de vară de la Breaza prin Smirda* […] *Ludişorul şi Langa îţi oferă atâtea frumuseţi ale naturii şi fermecă*toare *tablouri idilice*, *încât nu te mai poţi sătura de vederea lor*".

Până la Ioan Turcu, scriitor mărunt, de altfel, dar important pentru cercetarea noastră, s-a făcut călătorie turistică în toate regiunile ţării. E drept, încă sub influenţa romantismului, direcţiile principale ale drumeţiei noastre conduceau spre munte, spre mănăstiri, spre ruinele cetăţilor vechi.

Ruinele au determinat, în literatura universală, ca şi an cea românească, un motiv literar de anvergură, cu rezonanţe şi implicaţii ample. La noi, cum au demonstrat specialiştii, „ideea

ruinelor se conjugă cu emulaţia patriotică generată de istorie", între 1817 – 1868 s-au făcut remarcaţi în epocă peste 25 de scriitori români inspiraţi de motivul care, prin geneză, este legat de fortuna labilis, trecut prin Renaştere, prin secolul luminilor, prin Young; şi Gray, apoi „redescoperit" de Volney. Iancu Văcărescu în o zi şi o noapte de primăvară la Văcăreşti sau Primăvara amorului, text scris în 1819, dincolo de tema principală pe care o abordează, surprinde o perspectivă „turistică" a împrejurimilor Târgovişte:

„Se întinde o câmpie
De sub poate de Carpaţi
Câmp deschis de vitejie
La românii lăudaţi".

Dar şi Vasile Cârlova în Ruinele Târgovişte, şi Ion Heliade Rădulescu în o noapte pe ruinele Târgovişte, şi Grigore Alexandrescu (Adio la Târgovişte, Trecutul la Mănăstirea Dealului, Umbra lui Mircea la Cozia, Răsăritul lunii la Tismana, Mormintele la Drăgăşani) sau Dimitrie Bolintineanu (Ruinele cetăţii lui Ţepeş) şi G. Vâlu în Ruinele Balei şi câţi alţii nu cântă în versuri, mai mult sau mai puţin valoroase sub aspect estetic, ruinele vechilor cetăţi. Un poet anonim, moldovean cu siguranţă, a difuzat, în 1843, poemul Meditaţie pe ruinele Cetăţuii

Neamţului, iar Al. Hrisoverghi – Odă ruinelor cetăţii Neamţului. Sentimentele autorilor, formulate în scopuri propagandistice sunt de preamărire a trecutului acestor aşezări. Să reţinem însă ceea ce vrem să afirmăm acum V motivul ruinelor prezent în literatură mai tot secolul al XIX-lea a cultivat interesul pentru vizitarea şi cunoaşterea vechilor cetăţi româneşti. Prin poezia şi proza care îl slăvesc a fost stimulată deplasarea turistică. În acelaşi timp, excursia în locurile cu „urme de glorie măreaţă" a impulsionat redactarea unor memoriale de călătorie…

În a doua jumătate a secolului, Bucureştii intră în sfera de interes vilegiaturistic, mai ales pentru străini, care vizitau urbea, la fel cum vizitau Galaţii, Alba Iulia, Iaşii, Clujul. Un francez, Ulysse de Marssillacy publica chiar un Ghid al voiajului la Bucureşti, în 1873. Sub o altă semnătură – A.L. – apărea, tot în limba franceză: Bucarest – manuel du voyageur, în 1879. Excursionistul de peste hotare era atras în capitala României de comunitatea umană care o popula, de istoria şi creaţiile materiale ce îi dădeau distincţie. Numai aşa se explică spaţiul extins pe care îl acordă, în ghidul său, enigmaticul A.L. atunci când prezintă bisericile şi mănăstirile bucureştene, hotelurile şi alte construcţii arhitectonice, viaţa publică a oraşului, într-un mod similar va proceda, după numai şase ani, şi doctorul N. Garoflid, autorul

ghidului scris direct în românește: Guide de Sinaia și Câmpina, București 1885. Lucrarea era tipărită într-un moment de migrație, vara, a bucureștenilor către Valea Prahovei, care începuse, încă de prin 1695, odată cu zidirea mănăstirii Sinaia, să-și primească primii vizitatori. Că așa se petreceau lucrurile stă mărturie tot broșura amintită, ce cuprinde „descrierea excursiunilor și poziţiunilor ce sunt de admirat în urbea și împrejurimile Sinaiei". E de observat, așadar, că aria de conținut a ghidului nu se limitează la descrierea localității. Este recomandată Câmpina, „stațiune balneară și de vară de (la) l iunie până la finele lui septembrie", care „dă un traiu foarte plăcut și liniștit, fără a fi nici monoton, nici fără oarecare farmec". Sunt indicate excursiile „călare ori pe jos în și împrejurul Sinaiei" („*De la fântâna Davilla drept în sus duce o potecă la muntele Vârful cu Dor, de unde o altă potecă prin dosul munților Piatra Arsă duce spre vârful vestitului munte Caraiman; dar acest drum nu se poate face fără conducător*"), sunt furnizate informații uzuale, concrete, în scopul unei agreabile petreceri în localitate: „*În Sinaia se află multe hotele între care de întâiul rang sunt: Hotel Caraiman, Hotel Iosif Ungarth (Hotel Sinaia), Hotel Eduard Kurschner (noul hotel Sinaia, pe atunci!); la aceste hotele este atașat și câte un restaurant cu bucătărie franceză și română, unde*

se poate mânca cu preţul fix sau à la carte; *se mai găsesc odăi cu ziua şi cu luna în multe stabilimente de al 2-lea rang*…" „Odăi cu ziua" şi condiţii de cazare, în spiritul epocii, oferea călătorilor pe Valea Prahovei şi Hanul lui Iancu, între 1780 – 1870. La Gura Pădurii exista de asemenea, un han ţinut de un oarecare Gheorghe Şeringa, venit aici din Grindul Transilvaniei. Hanul lui Şeringa, părăsit pe la 1845, era situat pe stânga Prahovei, în Sinaia, în apropierea drumului Prahovei, zis şi Drumul domnişorilor. Ceva mai târziu, dar înainte de construirea castelului Peleş, a cărui piatră de temelie a fost pusă la 10 august 1875, au început să apară vile particulare ale potentaţilor vremii. Prima vilă a fost cea a beizadelei Ghica, ridicată în 1873 şi dărâmată în 1911 pentru ca, pe locul ei, în 1912, să se înalţe Cazinoul din Sinaia. A doua vilă, cea a generalului Florescu, s-a construit în 1874; a treia – a colonelului Costiescu – în 1875. „După aceste trei prime locuinţe boiereşti de vară – scria Mihai Haret în Calendar de turism, 1940 – ieşiră ca din pământ vilele Catargul şi Boierescu în 1876, Costinescu în 1878, Blaremberg în 1879, plus altele mai mici, aşa că în 1880 când s-au terminat şi Băile de hidroterapie din parc (dărâmate în 1934), tânăra localitate număra în total vreo 30 vile şi case, plus cele două hoteluri". Hotelurile la care se referă Hairet erau: Wimdsoir

(1869 – 1871), „pentru popasul chervanelor şi pasagerilor care neîncetat treceau vara la băi în Transilvania, sau se opreau aici”, şi Sinaia (1880), ultimul situat în parc, făcând casă bună cu hotelul Caraiman, terminat în 1882.

Ce concluzii pot fi închegate, după opinia noastră, în lipsa altor documente, dacă pornim de la analiza mărturiilor invocate? În primul rând că, în tot cursul secolului al XIX-lea, exista o mişcare turistică determinată de iniţiativa particulară. Promenada de acest tip avea câteva resorturi-motivaţii uşor de depistat: plăcerea petrecerii în mijlocul naturii, în special la munte, chemarea sentimental-patriotică întru vizitarea vestigiilor istorice antice său medievale, cură balneoclimatică – la Borsec, Herculane, Lacu Sărat, Amara – efectuată pe motive de sănătate său, destul de des, numai „în spiritul modei”. Se călătorea pe tot teritoriul cuprins între graniţele; naţionale. Afirmaţia, argumentată cu exemplele de până acum, poate fi încă susţinută: în 1831, apare, la Viena, o monografie: I. Schwarzott: Hercules-Bader bei Mehadia; în 1860, la Sibiu, Michael Salzer din Mediaş publica: Reise-bilder aus Siebenbürgen; în 1850 Dora d’Istria tipărea Valahia modernă, după ce, ca rezultat al drumurilor prin Moldova, Transilvania şi Muntenia, trebuie citate şi alte scrieri: F.R., Scrisori despre Valahia, 1821; Stanislas

Bellanger, Căruţa. Voiaj în Moldo-Vlahia, 1846; Vasile Alecsandri, Balta Albă, 1847; autor anonim, Prin Banat. Peisaje şi staţii, 1848…

Spre sfârşitul vechiului secol, marea începea să stârnească şi ea interesul unora, pentru poezia şi efectele sale tămăduitoare. Eminescu dacă a scris Mai am un singur dor, e consecinţa posibilă a excursiei făcute pe litoral înaintea anilor vegetativi din viaţa sa.

Se poate formula, în fine, o nouă concluzie: în anumite cercuri, se înfiripase de mult o conştiinţă turistică. Ea îşi arătase semnele cu zeci de ani în urmă, dar acum se exprima pronunţat: ultimul sfert de veac vechi şi începutul noului secol vor marca intrarea turismului românesc în orbita mişcării similare europene, când îşi va crea instituţiile de rigoare şi literatura care să-l ridice pe o treaptă superioară. Un Calistrat Hogaş şi, imediat după el, un Nicolae Iorga sau un Alexandru Vlahuţă, prin cărţile lor, vor juca un rol deosebit pentru impulsionarea călătoriilor turistice de-a lungul şi de-a latul ţării. Pe aceleaşi coordonate vor acţiona şi ideile vehiculate de activitatea publicistică a lui Nestor Urechea, Mihai Haret, Bucura Dumbravă, Emanoil Bucuţă, Valeriu Puşcariu, Cora Irineu, Carmen Sylva…

TRINITATEA VREMELNICĂ

Doctorul Carol Davila fusese chemat în ţară să organizeze

procesul de îngrijire a sănătăţii publice şi învăţământul medical. S-a pus repede pe treabă, sprijinit masiv de autorităţi şi înconjurat de oameni devotaţi şi capabili. Doctorul avea cultul prieteniei şi morbul sprijinirii spiritelor elevate, îi plăcea arta şi îi simpatiza pe artişti. De Grigorescu a auzit încă în vremea când pictorul zugrăvea minunile de la Agapia. Apoi i-au vorbit despre el, ba unul, ba altul. Curând l-a şi cunoscut personal, l-a supravegheat, ca medic, şi i-a recomandat specialişti să-i îngrijească sănătatea. S-a bucurat când a aflat de amiciţia – stabilită încă în Franţa – dintre Dimitrie Grecescu şi pictorul retras – după răgazul de-o clipă în atelierul lui Sébastien Cornu – în singurătăţile de la Fontainebleau, Barbizon ori Vitre. Pictorul nu-l cunoştea însă pe un alt colaborator apropiat al doctorului: pe chimistul Alfred Bernath, venit în ţară din Croaţia, după studii strălucite la Viena. La Bucureşti întemeiase şi organizase laboratorul de chimie de la spitalul Colţea, îndeplinise funcţia de director al Institutului chimic universitar, iar în 1908 fusese declarat membru de onoare al Academiei Române. Când Davila i l-a prezentat lui Grigorescu, chimistul făcea experienţe în laboratorul său. Asta se întâmpla în anul 1869. Anul când s-a constituit, din câte ştim, prima grupare turistică din România. Nu avea un statut, ca asociaţiile de mai târziu, dar – prin raţiunea

care i-a impulsionat instituirea şi prin acţiunile concrete derulate în timp şi spaţiu – s-a manifestat cu evidenţă ca atare.

Despre „trinitatea vremelnică", cum îşi numeau, în glumă, cei trei – Nicolae Grigorescu, Alfred Bernath, şi Diimitrie Grecescu – gruparea, Traian Săvulescu scria încă din 1943, într-un amplu paragraf referitor la Dimitrie Grecescu, într-un studiu consacrat începuturilor ştiinţei în România: „În anul 1869 împreună cu prietenii săi nedespărţiţi, d-rul Bernath şi pictorul Grigorescu întemeiară aşa-zisa trinitate vremelnică, cu scopul de a întreprinde excursiuni".

Ce fel de excursii, unde şi când au organizat cei trei?

Membrii ei au străbătut împreună aproape întreaga ţară. Factorii decisivi şi propulsatori ai acţiunii lor erau dragostea pentru natura patriei, nevoia organică de a o cunoaşte şi de a trăi în mijlocul ei, dorinţa de a vedea şi «cerceta oamenii cu aşezările lor, modul cum se manifestă aceştia în planul artei tradiţionale şi – nu în ultimul rând – conştiinţa necesităţii exercitării profesiei lor în anumite locuri, care prezentau o infinitate de imagini pitoreşti.

Profesia celor trei i-ar fi obligat, pe fiecare, chiar dacă nu s-ar fi născut cu dorul de drumeţie în suflet, la excursii: pictorul – ca să observe natura şi să-i pătrundă tainele întru folosul artei,

botanistul – pentru a cerceta viaţa plantelor, a florilor şi a ierburilor, chimistul – pentru a-şi verifica ştiinţa în templul naturii, ca să acumuleze moi învăţăminte.

Timp de mai bine de un deceniu – între 1869 – 1881 – „trinitatea" a călătorit – cu excepţia perioadelor când Grigorescu lipsea din ţară – prin Muntenia şi Moldova. În 1870, de pildă, au plecat din Bucureşti spre munţi, în fostul judeţ Muscel şi până în Valea Ialomiţei, apoi în regiunea Dâmbovicioarei, oprindu-se la Rucăr şi, de aici, mergând mai departe până la cetatea lui Negru Vodă. La Rucăr, pictorul s-a scăldat în apa rece a Dâmboviţei. Prin 1871, Grigorescu l-a însoţit pe Bernath în judeţele Prahova şi Dâmboviţa. În 1872, din Câmpina – unde se stabilise temporar – pictorul a plecat spre Breaza de Sus, Bezdead, a coborât apoi, de la Pietroşiţa, spre Şerbăneşti şi Podurile, oprindu-se la Pucioasa, unde Bernath cerceta terenurile petrolifere şi apele sulfuroase. Spre sfârşitul aceluiaşi an, cei doi devin eroii unei excursia pe ruta: Colibaşi, Apostolache, Păcureţi, Matiţa, Monteoru, Meledic. În 1874, acompaniat de data aceasta de Grecescu, pictorul se afla la Bacău. Au călătorit la Iaşi, Târgu Neamţ şi Agapia. Despre această „evadare" a lor, Dimitrie Grecescu relata într-un articol (O herborisaţiune pe la mănăstirile Agapia, Văraticul şi Neamţul, în Revista contemporană, IV, nr. 8, p. 117, 1876): „Cu ocasiunea

unei plimbări prin Moldova pe la finele verii anului 1874 împreună cu amicul N. Grigorescu, celebrul nostru pictore, am făcut şi o mică staţiune în prima jumătate a lui August la monastirea Agapia. Aici ne fixaserăm, ca să zic aşa, cuartierul nostru general; apoi, în fiecare zi, preîmblările noastre începeau de dimineaţa şi ţineau totdeauna până în seară: unul ocupat cu culorile a depinge colţurile pitoreşti care abundă în toate părţile acelei părţi frumoase a României noastre; celălalt a căuta şi culege plantele şi florile ce împodobesc acele interesante locuri". Tot Grecescu, într-o corespondenţă datată „Sinaia la 16 august 1878" îi scria prietenului Bernath, rămas în capitală: „Scumpe Bernath, Miercurea trecută primii d-o dată două scrisori din Câmpina de la cuconu Nicu: în una îmi zicea să trămit nişte lucruri ce le uitase aici şi în cealaltă că după câteva zile a să vină să mergem la Vârful cu Dorul. Abia terminai lectura acelor scrisori, când iată şi coconul Aicu că intră pe uşă. A doua zi de dimineaţă şi pornirăm la Vârful cu Dorul".

Excursia lor pe munte – nici prima, nici ultima! – s-a desfăşurat pe itinerarul consemnat în lucrarea apărută mai târziu, în 1885, semnată de Ieromonahul Nifon: Preumblările la Sinaia sau descrierea pe scurt a poziţiunilor celor mai frumoase ale Sinaei, care se pot vedea fiind în apropiere. Au urcat, aşadar,

la Vârful cu Dor pe potecile cunoscute de demult, au vizitat Peştera Ialomiţei, unde au şi înnoptat, iar a doua zi au mers mai departe până la Strunga. În scrisoarea amintită, Grecescu îşi informa prietenul în continuare: „Aici (la Strunga, n.n.) ne plimbarăm puţin […], văzurăm Piatra lui Craiu şi Păpuşa, care era mai cu totul în nouri. Bine că venirăm aci!”

Din excursia prin munţi a celor doi membri ai „trinităţii vremelnice”, istoria artei grafice româneşti a păstrat pentru eternitate – şase desene semnificative şi pentru istoria turismului din România. Autorul lor: Nicolae Grigorescu. Ele sunt mărturii-document, atât pentru cercetătorul din domeniul artelor plastice, cât şi pentru turistolog. Iată cum sunt intitulate desenele: I Grecescu excursionist, II Grecescu şi Grigorescu rostogolindu-se pe un povârniş, III Aici să facem puţină herborisaţie, IV Acum să mai mergem şi pe jos, V Dejunul: Sub Vârful cu Dorul, VI După dejun: Pe Vârful cu Dorul.

POST-SCRIPTUM LA UN PROIECT

Dragostea pentru călătorie l-a stăpânit pe Grigorescu toată viaţa. În amurgul vârstei, la aproape şaptezeci de ani, mai visa să vadă încă o dată întreaga ţară, să-şi ia „rămas bun” de la munţii şi văile străbătute în tinereţe. Voia, pentru aceasta, să pornească într-un chervan tras de patru boi, cu popasuri lungi pe Valea

Oltului, de-a lungul Dunării până la Galaţi, iar de acolo în sus, prin lunca Siretului, să ajungă pe plaiurile Bucovinei şi să revină la Câmpina pe sub coamele şi prin trecătorile Carpaţilor.

Proiectul său îl împărtăşise prietenilor mai tineri – Alexandru Vlahuţă şi Barbu Ştefănescu Delavrancea.

— La vară negreşit facem chervanul", propunea el acestora în iarna anului 1907.

Separat, lui Delavrancea – care avea o oarecare îndemânare la desen – îi spunea:

— Lasă tot şi hai cu mine un an în chervan. Mă voi întoarce cu un mare pictor român".

S-a întâmplat însă că luna mai a aceluiaşi an, pictorul, bolnav, a trebuit s-o petreacă în staţiunea Govora. S-a întors acasă în convalescenţă, dar cu speranţa că va putea pregăti „casa pe roate", că-şi va chema prietenii şi că vor porni împreună în călătoria propusă. Grigorescu urma să vadă şi să picteze noi peisaje, Delavrancea să deprindă bine arta îngemănării culorilor, iar Vlahuţă să-şi facă documentarea pentru ediţia a doua a scrierii sale România pitorească, publicată întâia oară în 1901…

Ajuns la Câmpina – unde se stabilise definitiv încă din 1891 – starea sănătăţii lui Grigorescu s-a înrăutăţit din ce în ce. Începuse să fie „muncit de vedenii", cum se exprima Vlahuţă în

monografia pe care i-a consacrat-o în 1910.

Apoi, într-o luni, în ziua de 16 iulie 1907, pictorul a urcat în nemurirea pe care doar arta lui i-a putut-o dărui…

PRIMELE ASOCIAŢII TURISTICE STATUTARE

S.K.V.

CERCUL EXCURSIONIŞTILOR

SOCIETATEA CARPATINĂ „SINAIA”.

PRIMII PAŞI ÎN MOLDOVA

NECESITATEA UNUI CLUB CARPATIC ROMÂN

Pe lângă pasiunea pentru călătorii, „trinitatea vremelnică” se exersa şi în alte direcţii. Muzica şi cozeria pe teme literare şi filosofice îi întârziau pe cei trei – Nicolae Grigorescu, Dimitrie Grecescu, Alfred Bernath – şi încă pe câţiva prieteni de-ai lor, în conclavuri de veritabilă euforie. În toamnele câinoase, când ploile agasante şi reci umflau apa Dâmboviţei aruncând-o peste maluri, când – din acest motiv – poate că numai Podul Mogoşoaiei stătea neacoperit cu glod lipicios ori băltoace înşelătoare, pictorul, naturalistul şi chimistul se întruneau, cam la ceasul coborârii amurgului, de obicei în atelierul lui Grigorescu. Când se ivea firul ierbii şi necuprinsurile se înveşmântau primăvăratic, natura le poruncea să-şi găsească vreme pentru călătoria. Lor – asociaţii într-o grupare ce se manifestă vădit între coordonatele marcate

de conceptul de turism (cum ar fi putut fi definit şi înţeles în epocă) – şi atâtor altora! Aşa cum cei trei îşi făureau proiectele viitoarelor excursii, cum le comentau şi cum se bucurau la gândul înfăptuirii lor, tot aşa procedau şi alţii, ştiuţi şi neştiuţi. La Societatea geografică română se discuta oficial despre rostul excursiilor prin ţară. Mulţi geografi, ca şi naturalişti, ca şi istorici, ca şi literaţii timpului recunoşteau valoarea complexă a drumeţiilor. Se auzeau voci propunând acţiuni privind înfiinţarea asociaţiilor turistice statutare. Una din ele – cea mai energică, deşi târzie în raport cu realitatea – a fost a lui Gheorghe Munteanu-Murgoci…

Gheorghe Munteanu-Murgoci împlinea 30 de ani de când văzuse lumina zilei la Măcin. Era, acum în 1902, geolog, geograf şi pedagog recunoscut. Preda la Şcoala naţională de poduri şi şosele. Cutreiera munţii de prin 1895. Se pregătea pentru marile descoperiri şi pentru marile opere: Sinteza geologică a Carpaţilor Sudici, Zonele naturale de soluri din România, Câmpia Română şi Balta Dunării. Acumula observaţii şi materiale care să-i faciliteze elaborarea teoriilor ce vor intra în patrimoniul ştiinţei mondiale. Iubea drumeţia şi vorbea despre ea studenţilor. Făcea, cu aceste prilejuri, referiri erudite la excursiile pe care le întreprindeau colegii lor germani. Odată, în toamna anului 1901, studenţii l-au

rugat, pe el şi pe Popovici Bâznoşanu, să alcătuiască un regulament pentru că – auzindu-l vorbind cu atâta patos – tinerii au decis să-şi alcătuiască un cerc pentru organizarea excursiilor studenţeşti în ţară. În regulamentul redactat, cei doi exprimau o opinie extrem de largă referitoare la acţiunile membrilor noii organizaţii. Nu se recomandau numai acţiunile de căutare a trăirilor intense în mijlocul peisajului, ci şi înţelegerea pentru propagarea cunoştinţelor practice, a „ideilor frumoase" printre cei între care studentul petrecea câteva ceasuri. Se încuraja în regulamentul primului (cu siguranţă!) cerc de excursii studenţeşti îmbinarea plăcerii cu obligativitatea culturalizării anumitor medii sociale, handicapate, din acest punct de vedere, de o istorie vitregă.

Articolele 8 şi 9 ale documentului prevedeau, în esenţă: asigurarea spiritului de voioşie specific vârstei prin cântece, dansuri naţionale şi petreceri demne, care să ateste colegialitate între participanţi; contribuţia studenţilor la opera de emancipare culturală a ţăranilor, în special „prin explicaţiuni şi poveţe potrivite ocaziei şi subiectului" (conferinţe despre agricultură, creşterea vitelor, higiena, alcoolism); necesitatea prezentării unei dări de seamă – după fiecare excursie – care să nu omită numele participanţilor, itinerarul, descrierea regiunii străbătute (sub

aspect geografic, geologic, biologic, economic, etnografic şi istoric), aşa încât, după câţiva ani, cu datele şi informaţiile consemnate, să se poată edita o călăuză a excursioniştilor.

Gheorghe Munteanu-Murgoci se afla – cu rezultate evidente – în postură de propagandist al mişcării turistice. Regulamentul de funcţionare a asociaţiei studenţeşti şi conferinţele ţinute în 1901 sunt argumente în acest sens. Savantul, însă, era şi un teoretician, dincolo de ipostaza lui de practician. A scris, în 1902, o broşură fundamentală în care a pledat – aşa cum nu se făcuse până atunci – pentru înfiinţarea unui club carpatin român. E drept, Ideea nu-i aparţinea. Ea a fost frământată, cum am spus, An cadrul Societăţii geografice române. Aici, faptele s-au petrecut aşa…

Societatea geografilor luase fiinţă în iunie 1875. Cuprindea în rândurile ei somităţile române ale ştiinţei geografice, îşi elaborase un program de studiu şi cercetare ambiţios, edita o revistă şi patrona marile iniţiative ale domeniului, între preocupările Societăţii, un anume loc îl ocupa interesul privind organizarea turismului. În acest sens, la 20 martie 1882, în adunarea generală a S.G.R., Dimitrie Sturdza, politician şi învăţat care a ajuns prim-ministru, dar a îndeplinit şi funcţia de secretar, apoi pe cea de preşedinte al Academiei Române, a propus crearea

unui club carpatin român; acesta urma să-şi desfăşoare activitatea sub auspiciile S.G.R.

Dimitrie Sturdza, în intervenţia sa din martie 1882, îi fixa organizaţiei alpine chiar parametrii programatici: „Club carpatin, a cărui misiune ar fi deocamdată a înlesni excursiunile şi ascensiunile în Bucegi şi Ceahlău, prin înfiinţarea de câteva blockhaus pe vârfurile acestor munţi, asigurarea petecelor în locurile primejdioase şi formarea de călăuze".

Geografii au întâmpinat propunerea fără niciun fel de rezervă; ba, dimpotrivă, în procesul-verbal dresat cu acea ocazie, ei au ţinut să se menţioneze: „Adunarea generală invită şi roagă pe Dl. Dimitrie Sturdza, iniţiatorul acestei idei, să binevoiască a pregăti statutele acestui Club Carpatin spre a se supune la aprobarea Societăţii în cea mai apropiată a sa adunare generală".

„Iniţiatorul ideii" n-a răspuns invitaţiei soborului învăţaţilor geografi. A acordat prioritate altor probleme, probabil celor de ordin politic ori pasiunii lui de colecţionar în folosul forumului academic. Propunerea sa n-a fost uitată însă. O dovedeşte, doi ani mai târziu, intervenţia lui George Lahovari, secretarul general al S.G.R. Acesta, la 21 februarie 1884, se întreba, tot în plenul adunării generale: „Trebuie oare ca străinii să cunoască mai bine decât noi frumuseţile munţilor şi văilor

noastre? Şi nu ar fi timpul ca şi noi să începem a ne interesa mai mult de ţara noastră? În această credinţă îmi voi permite a propune ca mai înainte de a ne despărţi să binevoiţi a alege un comitet care să studieze mijloacele cele mai practice pentru formarea unui Club Carpatin Român şi să elaboreze statutele necesare, ca astfel să putem preîntâmpina iniţiativa străină…”

Din păcate, nici în 1882, nici în 1884 nu ştim să se fi trecut la elaborarea statutelor şi la constituirea vreunei asociaţii. Abia după aproape un deceniu, ca o reflectare a dezbaterilor din şedinţele geografilor români, a fost redactat statutul Cercului excursioniştilor (1881) şi s-a hotărât înfiinţarea Societăţii carpatine „Sinaia” (1893).

Murgoci, ca teoretician şi practician, a încredinţat tiparului gândurile sale în lucrarea Necesitatea unui club carpatic român, publicată mai întâi în Revista română politică şi literară nr. 8, mai, 1902 şi reculeasă, în acelaşi an, la tipografia Institutului de arte grafice Carol Gobl.

Demonstraţia autorului se contura prin apel la câteva elemente: 1) critica inerţiei individului trăitor în mediul urban, 2) invocarea opulenţei naturii montane româneşti, 3) relevarea progresului tehnicii subordonate excursiilor alpine din alte ţări, 4) îndemnul la acţiune.

Murgoci foloseşte intenţionat un ton uşor exagerat chiar din clipa când îşi începe pledoaria: „Stau şi mă gândesc la viaţa noastră monotonă din oraş, lipsită de farmec, lipsită de mişcare şi mă prinde mirarea când constat că la noi românii nu s-a dezvoltat deloc gustul pentru excursiuni, că nu avem nicio aplecare spre variaţiune, niciun îndemn lăuntric şi nicio plăcere de a ne duce în mijlocul naturii. Noi parcă nu simţim trebuinţa de a ne mai schimba felul de trai, să ne împrospătăm trupul şi mintea, după viaţa obositoare şi zbuciumată de oraş, petrecând câteva momente liniştite în aer liber. Natura şi variatele ei manifestaţiuni pare a nu avea nicio acţiune şi nicio atracţiune asupra firii noastre, repetatele ei reînvieri nu ne cheamă la viaţă şi pe noi, ca pe tot ce e viu pe pământ, iar faptele măreţe ale necunoscutelor ei forţe, bogăţia podoabelor cu care ea ni se arată nouă, ne lasă reci".

Exagerarea savantului nu vine din necunoaşterea tradiţiei drumeţiei româneşti, nici din ignorarea pasiunii românului pentru natură, a convieţuirii de veacuri om/codru verde. El foloseşte acest timbru al vocii din raţiuni tactice, dar şi pentru că, parţial, exprimă un adevăr: masa majoritară a orăşenilor din acea vreme nu cultiva obiceiul călătoriilor. Pentru dinamizarea interesului acesteia, împotriva inerţiei, îşi formulează – voit la

acest diapazon! – opinia eruditul plecat din Măcin. Constatarea „că la noi românii nu s-a dezvoltat deloc gustul pentru excursiuni” vizează, evident, secvenţa privind inexistenţa unor organizaţii turistice puternice care să-şi asume voluntar educarea acestui gust. Mai ales în împrejurarea când natura românească îşi arată comorile la tot pasul, aşa cum prea puţine zone ale lumii o pot face: „… ea – şi schimbă faţa la fiecare pas şi-n fiecare loc are un alt farmec, cu care să ne încânte ochii şi sufletul”. Dar, chiar aşa fiind – afirmă Murgoci, totuşi, cu o undă de tristeţe în glas – munţii noştri „… stau singuratici şi tăcuţi, par lipsiţi de orice voioşie, ca unii ce sunt daţi uitării. Doar ciobanul, singurul român cu inima neprihănită şi cu cugetul curat, le rămâne credincios, el şi cu turma lui le mai ţine de urât; cât e vara de mare îi străbate de la un capăt la altul, umplând văile şi desişurile cu mânzări lăptoase […] făcând să răsune codrii cu sunetul clopotelor şi duioşia fluierului, înălţând până la cer veselia chiotului lui”.

Era aici rostit un adevăr, dacă eludăm din câmpul nostru de interes – aşa cum de altfel a procedat şi Murgoci – practică drumeţiei în grupuri restrânse în munţi în tot cursul secolului al XIX-lea şi începutul noului veac, despre care am relatat ori urmează să relatăm. Dar era un adevăr şi pentru că autorul

studiului Necesitatea unui club carpatic român se gândea, atunci când îl striga, că munţii altor ţări erau asaltaţi „în masă", cum se spune. În Alpi, bunăoară, Berlinerhütte, situată la 2 054 m, dispunea de 80 de paturi, plus saltele pentru călăuzele excursioniştilor; au fost zile când cabana-hotel a găzduit chiar 200 de vizitatori; spre Jungfrau (4 166 m) începuse să se construiască o cale ferată, ce trebuia să-i ducă pe călători în zona destinată hotelurilor, restaurantelor, a bibliotecilor. La noi – şi realitatea aceasta doar în rare cazuri avea cum să fie infirmată până în anul 1902 – „la o palmă departe de orăşel, de sat, nu mai găseşti nici han, nici pâine, nici drumul nu se mai cunoaşte".

Iată, aşadar, unde trebuie căutate cauzele demonstraţiei lui Murgoci în favoarea Clubului carpatic român. Savantul îi definea clar structura şi rostul funcţionării: „Un club carpatic român nu ar fi însă numai un club de petreceri, de organizări de excursiuni sau de supraveghere-asupra munţilor noştri; în România un club carpatic ar avea, de altminteri ca şi în alte părţi, rolul unei instituţiuni de cultură, ar fi o şcoală pentru orăşean şi sătean, şcoală ţinută în mijlocul naturii".

Se va sesiza în citatul de mai sus relaţia, dintotdeauna semnificantă, turism/cultură. Aşa concepea profesorul exerciţiul turismului organizat şi stimulat de cluburi statuar constituite.

Aducea, în sprijinul concepţiei sale, un exemplu elementar dar concludent: o pictură înfăţişând un apus de soare va fi înţeleasă mai bine de acela care a avut ocazia să admire amurgul real. Apoi continua, accentuând ideea: „Dai educaţiunea nu numai în materie de artă, ci şi în materie de ştiinţă se capătă şi se dezvoltă în natură. […] Acolo şi tânărul student şi filosoful bătrân va găsi materie de gândit, ocupaţiune spiritului lui".

Concluzia efortului teoretic efectuat de Murgoci trimite gândul cercetătorului la ceea ce îndeobşte este socotit a fi principiul denumit rousseauism. Privită cu atenţie şi receptivitate însă, concluzia lui diferă net de cea a autorului lui Emile; nu depistăm în formularea ei idealizarea naturii şi nici nu-şi propune să facă elogiul „stării naturale" iniţiale a omului; românul elogiază natura pentru efectul ei sanitar-curativ, pentru forţa revigorantă asupra psihicului şi fizicului uman: „Priviţi cum vine un excursionist: faţa-i e arsă de soare, dar sângele e ros în sănătos; corpul e mai slăbit, dar e mai viguros, muşchii sunt mai tari […] De aceea dar, să ne mişcăm, şi de la munte vom aduce o nouă viaţă la oraş".

Cum e bine şi necesar să fie făcută mişcarea orăşeanului la munte? În primul rând, într-un cadru organizat, ca acela pe care îl poate asigura un club carpatic, cu un program temeinic

elaborat…

S.K.V.

În atmosfera propice evoluţiei ideii de turism organizat, a practicării călătoriilor colective de plăcere, în Transilvania lua fiinţă, în anul 1880, una dintre cele mai puternice societăţi: Societatea carpatină ardeleană a turiştilor (Siebenburgische Karpathenverein). Nu era prima pe teritoriul României. O precedase nucleul bucureştean Trinitatea vremelnică şi braşovenii (reuniţi în Societatea carpatină ardeleană (Erdélyi Karpat Egyesület).

Noua asociaţie îşi stabilise sediul central la Sibiu, dar avea secţii regionale găzduite de oraşe aflate pe întreg teritoriul ţării: Bistriţa, Orăştie, Bucureşti, Braşov, Cernăuţi, Lupeni, Năsăud, Mediaş, Reghin, Petroşani, Sighişoara, Timişoara. Membrii S.K.V. erau, în majoritatea lor saşi transilvăneni. Printre ei, numeroşi şi activi, se găseau românii din localităţi urbane ca: Braşov, Bistriţa. Făgăraş, Sibiu, Năsăud. În lista întocmită la 30 mai 1882 şi publicată în Jarbuch des Siebenburgischen Karpathen Vereins am descoperit, numai pentru Năsăud, următoarea situaţie: din 25 membri, câţi număra secţia de aici, 19 erau români. Numele lor: dr. P.A. Alexi, profesor, dr. Emir Filipanu, Ioan Lupoaia, Iosif Mihălaşiu, dr. Constantini Moisilu, Florian Moticu, Grigoriu

Pletosu, Iacob Popu, Maxim Popu, Iacob Prodanu, Gabriel Scridon, Alexandru Sitrope, Ioan Tanco, Pavel Tanco, Petru Tofanu, Gheorghe Vintilă, Nicolae Rus, Ioan Măloiu, Hasgea B. În lista din 31 mai 1883, acestor năsăudeni li se adaugă alte două nume: M. Grigoriţa şi I. Jarda. Activau alături de saşi şi alţi români din alte oraşe transilvane: Marinovki Nicolae, negustor din Reghin, George Corbu, D. Daniel., Ilarie Duvlea (avocat în Făgăraş), Radu Popa, Laurenţiu Negrea (judecător în Făgăraş); Valentin Boc, Vasile Pop Hârşianu, dr. Ioan Moga, Petre Nedelcovici, Nicolae Petrescu Petre, Popa Ioan, Vasile Preda, Ioan Preda – din Sibiu; Iosif Puşcariu, J.R. Pop, Ioan Paraschiv, Vlad Nicolae, Nicolae Garoiu, Penciu Nicolae, Popovici Vitomir – din Braşov…

Un amănunt cu o semnificaţie deosebită: încă din anul înfiinţării, S.K.V. cuprindea membrii cotizanţi cu domiciliile în oraşe ca: Bucureşti, Giurgiu, Viena, Frankfurt am Mein, Londra; semn al unei largi deschideri şi al faptului că iniţiatorii noii societăţi turistice intenţionau să facă cunoscute frumuseţile Carpaţilor în cercuri aflate departe de oraşul în care îşi stabilise S.K.V. centrul administrativ.

Adunarea de constituire a S.K.V. s-a ţinut în ziua de 28 noiembrie 1880. A ales în comitetul de conducere, între alţii, pe

Karl Conradt, ca preşedinte, pe E. Albert Bielz şi Eduard Zaminer, ca vicepreşedinţi, pe Robert Sigerus, ca secretar, şi pe Ems Ludecke, în funcţia de casier.

În Statutul citit atunci, la articolul 1, se scria: „Scopul Societăţii carpatine ardelene a turiştilor este de a face accesibili Carpaţii Transilvaniei şi ţinuturile învecinate, de a-i cerceta din punct de vedere ştiinţific, de a-i descrie şi de a răspândi rezultatele astfel obţinute, de a facilita accesul în diferite locuri interesante de aici, în special de a intensifica şi a răspândi interesul pentru aceşti munţi.

Asociaţia trebuie să evite orice amestec în chestiuni de ordin politic**4**.

Pentru înfăptuirea acestor ţeluri, S.K.V. preconiza: tipărirea unor publicaţii, conferinţe cu caracter ştiinţific, excursii colective („gemeinschaftliche Ausfluge"), Beuniuni amicale, îmbunătăţirea şi întreţinerea drumurilor şi potecilor, construirea adăposturilor de apărare împotriva vremii rele în munţi, executarea

---

[4] „Der Zweck des siebenburgischen Karpathenvereins ist, die Karpathen Siebenburgens und deren angezende Iheile zu ersehliessen, dieselben în wissenschaftlichter Beziebung zu ertprschen, zu beschreiben und die so gewonnenen Resultate weiter zu verbreiten, die Erreichung der vielen interessanten Parthien zu erleichten, uberhaupt das Interesse fur diese Gebirge zu bleiben und zu verbreiten. Der Verein hot sich von jeder Theilnahme an politischen Angelegenheiten fern zu halten".

marcajelor, pregătirea ghizilor.

Una din realizările cele mai remarcabile ale S.K.V. a fost tipărirea Anuarului (Jahrbuch des Siebenburgischen Karpathen Vereins), care a apărut între 1881 şi 1944. A doua mare realizare: construirea caselor de adăpost şi a cabanelor în Carpaţi. Dintre cele care se păstrează încă în memoria „veteranilor" trebuie menţionate cabanele de pe Negoiu, Godeanu şi Piatra Craiului (1881), cea din Valea Mălăieştilor, în Bucegi (1882), casa de pe Postăvaru (1883), Gasa Bulboace, construită de Secţia Bucureşti a S.K.V., casele Bâlea, Robert Gutt, casa Vârful cu Dor.

Până în 1934, societatea sibiană construise 45 case de adăpost, din care – în acelaşi an – funcţionau încă 15. Rolul acestora pentru încurajarea excursiilor în munţi a fost imens. Ca şi ai Anuarului, publicaţie cu o ţinută severă, în paginile căreia informaţia se remarca prin rigurozitate.

În cei peste 60 de ani de activitate neîntreruptă, S.K.V. şi-a înscris cu litere proeminente numele în istoria turismului din România. A educat gustul pentru drumeţie, a înfăptuit construcţii în munţi, a cultivat dragostea pentru natura ţării. Asupra acestei societăţi precursoare se cuvine o muncă de cercetare îndelungată. Ea ar revela, fără doar şi poate, încă un domeniu grăind răspicat despre munca, bucuriile şi aspiraţiile comune ale

românilor şi ale celorlalte naţionalităţi care convieţuiesc pe frumoasele noastre pământuri de veacuri.

CERCUL EXCURSIONIŞTILOR

„Trinitatea vremelnică" nu avea un statut, ca S.K.V. Membrii ei nu s-au gândit la oficializarea grupării. Sentimentele prieteneşti prevalau în toate acţiunile. Dar, într-un climat ca acela căruia considerăm că i-am surprins câteva dominante vizavi de sfera turismului, când la Braşov, Sibiu şi Cluj-Napoca existau asociaţii închegate, întârzierea acestei formule organizatorice şi dincoace de munţi nu putea să dureze. Societatea română de geografie susţinea gestul călătoriilor în ţară şi peste hotare. În sânul ei, cu siguranţă, a germinat şi ideea înfiinţării – la l ianuarie 1891 – a Cercului excursioniştilor, prima organizaţie turistică din Bucureşti. Construcţia nu era rezultatul unei mode, ci exprima o necesitate, poate şi prin influenţare externă, dar, înainte de orice, era consecinţa unei realităţi: patrimoniul pitoresc natural şi nevoia efectuării excursiilor.

Scopul acţiunilor de acest fel e stipulat limpede şi concis în Statute:

„Art. 2. Scopul acestui cerc este de-a întreprinde excursiuni menite să dezvolte iubirea pentru frumuseţile naturii şi înmulţirea cunoştinţelor prin vizitarea monumentelor şi

localităţilor din ţară, cari ar putea prezenta un interes din deosebite puncte de vedere".

Se observă limitele vaste ale zonei ce urma să fie vizitată şi finalitatea acţiunilor; nu o orientare exclusivistă spre munte, ci spre toate acele locuri care „... ar putea prezenta un interes din deosebite puncte de vedere".

Aici, în acest cerc, în statutul lui, se găseşte, ni se pare, o amplă gamă a punctelor de reper la care s-au raportat mai toate asociaţiile de mai târziu.

Momentul trebuie, deci, reţinut şi marcat cu majuscule – pentru valoarea lui.

Şi ca structură organizatorică, Cercul excursioniştilor este un model pentru asociaţiile similare. Primirea, ca membri, de exemplu, este condiţionată „de o bună reputaţiune în societate". Excluderea se petrece conform unor principii democratice, ea urmând să fie operată când membrul, prin conduita sa, „ar deveni nedemn să facă parte din cerc". Dar chiar aşa fiind, actul excluderii se putea înfăptui numai dacă cel mai puţin 3/4 din numărul voturilor comitetului se pronunţa pentru excludere.

Democratismul Statutului se manifesta şi la nivelul organelor de conducere. Comitetul era compus din preşedinte, vicepreşedinte, un secretar, contabil, un casier şi trei membrii

auxiliari. Membrii comitetului nu puteau fi aleşi decât pe termen de un an.

Interesantă este clauza din Statute privind timpul consacrat efectuării excursiilor; ele puteau să se desfăşoare numai duminica şi în zilele de sărbători. Comitetul urma să anunţe din vreme data excursiilor şi alte amănunte.

În Statut exista şi o formulare extrem de frumoasă: „Ca mijloc de locomoţiune se adoptă piciorul; numai pentru a străbate distanţe mari se va recurge la alte mijloace de transport".

În excursii, toţi membrii cercului trebuiau să poarte un „semn distinctiv".

Alte elemente demne de reţinut sunt prevăzute în articolele 22 şi 23 ale Statutului. Primul e formulat aşa: „. Când numărul membrilor va fi redus la 10, cercul se va considera dizolvat". Celălalt: „Cercul va poseda o casă de economie, unde membrii vor depune oarecari sume, pe care le va ridica în scopul excursiunii viitoare".

Înţelegând să-şi organizeze astfel activitatea. Cercul excursioniştilor urma să continue, pe alte coordonate şi la alt nivel, o acţiune cu veche tradiţie în România: drumeţia („Ca mijloc de locomoţiune se adoptă piciorul…") menită „… să

dezvolte iubirea pentru frumuseţile naturii şi înmulţirea cunoştinţelor prin vizitarea monumentelor şi localităţilor din ţară, cari ar putea prezenta un interes din deosebite puncte de vedere".

Sesizăm aici – să recunoaştem! – o concepţie superioară asupra rolului şi rostului turismului, precum şi în ce priveşte zona geografică ce trebuie să fie obiect al excursiilor. Deci: un turism capabil să-şi promoveze valenţele educativ-patriotice, informativ-instructive, propunând – drept câmp pe manifestare – monumentele şi localităţile din întreaga ţară; o idee şi o premisă la care nu poate să nu-şi arunce ochii – şi nu doar în treacăt – întregul proces evolutiv al mişcării turistice româneşti; căci, şi astăzi, dincolo de aspectele economice, acute, care sunt, în ansamblu, atributele şi finalitatea turismului?

SOCIETATEA CARPATINĂ „SINAIA".

În călătoria noastră prin vreme am redescoperit fapte care, deşi s-au consumat relativ recent, au fost acoperite de colbul uitării ori au fost prezentate incomplet sau, uneori, chiar inexact. Două dintre ele au fost semnalate în paginile anterioare: „trinitatea vremelnică" şi Cercul excursioniştilor. Al treilea este următorul: actul de naştere al Societăţii carpatine „Sinaia" a fost datat greşit: anul 1895, în loc de 11 martie 1893 l E curios cum

s-a perpetuat greşeala aceasta, deoarece sinăienii şi-au redactat şi tipărit Statutul. Or, pe coperta lui, ca şi pe pagina de gardă, scrisul e clar: Statutele Societăţii carpatine „Sinaia" fondată la 11 martie 1893. Broşura a fost editată în 1897 la Bucureşti în tipografia Gutenberg.

Propunem, aşadar, datarea corectă a înfiinţării Societăţii carpatine „Sinaia" şi, de asemenea, atragem atenţia asupra denumirii exacte: nu Societatea carpatină din Sinaia, cum am ştiut până acum!

Societatea se născuse într-un moment de ofensivă a ideilor propice excursiilor de cunoaştere a naturii, de bucurare a omului în mijlocul ei, de studiu şi observare. În articolul 2 din Statute, întemeietorii şi-au explicat gestul lor astfel: „Scopul societăţii este de a înlesni şi propaga cunoaşterea munţilor din împrejurimi, a faunei şi florei lor…"

Ca mijloace de realizare erau imaginate formule nestatice, acţiuni variabile: organizarea de excursii izolate; sau în colective largi, construirea şi întreţinerea de adăposturi şi poteci, întruniri şi conferinţe periodice, publicarea unor lucrări ştiinţifice, literare sau artistice, precum şi a unei călăuze. Se dorea – gândul fiind exprimat într-o clauză statutară! – „crearea unei biblioteci şi a unui muzeu de colecţiuni"; o bibliotecă documentară cu cărţi de

geografie şi turism, cu hărţi şi tratate despre flora şi fauna lumii şi a tării; un muzeu care, în primul rând, să fie unul cu exponate folositoare turistului. (Ce vis frumos aveau sinăienii! Câtă fervoare puneau în lucrul lor, de parcă n-ar fi trăit, într-un sfârşit de veac, destul de frământat).

Tot în Statute, circumscrisă cadrului definit de scopul pe care şi-l fixase Societatea carpatină „Sinaia", era prevăzută şi o îndatorire pe care şi-o vor revendica în programele lor mai toate grupările turistice de mai târziu: protejarea faunei regiunii muntoase, în special cerbii, căprioarele, păsările pe cale de dispariţie, păstrăvii apelor repezi. Un simţ responsabil superior, aşadar, etalau întemeietorii grupării şi, totodată, lansau un semnal de alarmă repetat, în anii posteriori, extrem de vehement; uneori, însă, în van!

În fine, articolul comentat, în subdiviziunile lui notate grafic cu literele alfabetului, de la a la h, semnala alte două valenţe ale scopului urmărit de noua organizaţie: sprijinul pe care membrii societăţii sunt dispuşi să-l acorde călătorilor străini prin munţii din împrejurimile Sinaiei şi – o prevedere cu ecouri interne – întreţinerea unor relaţii de fraternitate între membrii colectivităţii constituite. În acest spirit al conlucrării armonioase, Statutul cuprindea şi un articol omis ori disimulat, ca exprimare,

în documentele similare ulterioare. El se referea la chestiunea politicului. Exact spus, respingea orice influenţă şi finalitate politică: „Tendinţele politice de orice natură sunt cu totul excluse dintre scopurile societăţii”. Aceşti termeni aparţineau articolului 3.

E util să consemnăm şi alte aspecte privind structura organizatorică a primei societăţi turistice româneşti, cu activitate efectivă, cunoscută. Membrii grupării erau împărţiţi în patru categorii: membrii de onoare, donatori, activi şi fondatori. Puteau primi calitatea de membrii chiar şi femeile sau tinerii având vârsta de 15 ani împliniţi.

În momentul constituirii societăţii, deci în 1893, se nominalizaseră nouă „membrii donatori şi de onoare”. Erau aleşi, din raţiuni tactico-strategice, din rândurile protipendadei politice şi economice: L. Basset, P.P. Carp. Emil Costiescu, M. Gherman, N. Ghermănescu, Tache Ionescu, arhitectul Mândrea, M.I. Râmniceanu, inginer, directorul Eforiei spitalelor civile, V.A. Urechea, istoricul. Unii dintre ei fuseseră miniştri, senatori ori deputaţi. Alţii urmau să capete însărcinări politice ori să devină mari acţionari pe tărâmul economic. Dintre „membrii fondatori şi activi”, în număr de 124, citãm câteva nume alese arbitrar, indicând, totodată, localitatea de domiciliu: Adam Gh. (Buşteni),

Albuleţ R.I. (Sinaia), Arhimandritul Nifon (Sinaia), Arhimandritul Dionisie (Predeal), Babeş Ion (Azuga), Baboianu Isidor (Câmpina), Brăiloiu Al. (Bucureşti). Costache C. (Călăraşi), Manoel Ernest (Comarnic), Nădejde C.N. (Bucureşti), Păcuraru I. (şeful staţiei din Sinaia), Popescu N.D. Publicist, Bucureşti). Predominau, printre membrii fondatori şi activi, sinăienii. Veneau la rând, bucureştenii, cei din Predeal, Comarnic, Buşteni, Câmpina, Ploieşti, Călăraşi, Azuga. Am semnalat chiar prezenţa unui piteştean (Pretorian N.B., inginer silvic) şi a unui buzoian (maiorul Tetrat). Ca profesie, îşi exprimaseră dorinţa să activeze în societate ingineri silvici, avocaţi, ofiţeri, preoţi, fotografi, ceferişti, profesori, lucrători la poştă. Societatea carpatină, „Sinaia", era o organizaţie turistică deschisă, nu una cu principii retrograde, care să permită accesul numai a potentaţilor vremii.

Taxele de apartenenţă la organizaţie erau modice: 3 lei la înscriere şi 12 lei cotizaţie anuală. Fondurile financiare ale instituţiei se constituiau încă din: liste de subscripţie, subvenţii din partea guvernului, judeţelor, comunelor, a stabilimentelor publice şi altor societăţi, donaţiuni. Societatea era administrată de un comitet compus din 7 activişti: un preşedinte, un vicepreşedinte, trei membri, un casier şi un secretar. Funcţiile eligibile urmau să fie exercitate o perioadă relativ scurtă: un an.

Adunarea generală, convocată de fiecare dată la 11 martie, confirma sau realegea pe unul sau pe altul dintre membrii vechiului comitet. În comitet, casierul avea una din responsabilităţile principale: reprezenta Societatea în faţa Justiţiei şi informa trimestrial, într-un raport detaliat, despre fondurile intrate ori ieşite din casă.

Articolul 25, ultimul din documentul comentat, suna aşa: „Societatea va poseda un sigiliu cu inscripţia Societatea carpatină «Sinaia». Emblema societăţii va fi floarea reginei, urmată de o pereche de coarne de cerb, iar când se va găsi cu cale de societate, se va face un steag cu tricolorul român, care va purta pe o parte emblema societăţii cusută în fir, iar pe cealaltă inscripţia.

Se va înfiinţa asemenea şi cocarda tricoloră de mărimea unui leu de argint, de care se va atârna o panglică verde, purtând brodat pe ea floarea reginei".

Însemnele organizaţiei vor face obiectul, de acum încolo, mai tuturor grupărilor turistice, mici său mari. Distincţia între ele se realizează şi în acest mod. Or, mai bine spus, mai ales în acest mod. Pentru că, în ansamblu, toate asociaţiile turistice din România aveau un program teoretic similar. Cu mici diferenţe de nuanţă, excepţie făcând, desigur, cluburile care îşi propuneau,

încă din start, performanţa, recordul.

Cele mai prestigioase realizări ale sinăienilor au fost construirea vechilor case de adăpost de la Omul şi Caraiman, amenajarea Peşterii Ialomiţa, marcarea unor poteci în munţi. Sub influenţa Societăţii carpatine „Sinaia" şi impulsionată de ea, mişcarea turistică organizată din România va cunoaşte o evoluţie progresivă.

Ea îşi va crea practicieni statornici şi ideologi cu o concepţie fundamentată şi orientată pe şi spre imperativele novatoare. Nicolae Bogdan, Mihai Haret, Nestor Urechea, Dan Rădulescu, Bucura Dumbravă cresc în postură de mari drumeţi, teoreticieni ori scriitori de turism, în lumina reverberatorie generată şi întreţinută de Societatea carpatină „Sinaia". Iar numele marilor călăuze: Gelepeanu, Butmăloiu, David Turcu, Gheorghe Ion Marin Văsâi au fost perpetuate şi datorită excursiilor pe care le-au făcut în Bucegi la solicitarea organizaţiei turistice sinăiene. Cu asemenea nume abia dacă se pot lăuda alte două societăţi turistice de la sfârşitul secolului trecut, chiar dacă, sub aspectul realizărilor de altă natură – case de adăpost, marcaje, propagandă – contribuţia lor trebuie apreciată pozitiv: asociaţiile înjghebate, tot din iniţiativă particulară, la Braşov şi la Cluj-Napoca.

PRIMII PAŞI ÎN MOLDOVA

Comunicarea difuzată de ziarele din 11 iunie 1948 nominaliza, în şirul asociaţiilor dizolvate, şi Societatea de gimnastică, sport şi muzică din Iaşi. Sucomba, astfel, printr-o hotărâre determinată de raţiuni ale momentului istoric, o organizaţie care şi-a concentrat o parte a muncii sale, de-a lungul a 46 de ani, turismului. Se înfiinţase, deci, în 1902, pe temelia unei tradiţii de drumeţie moldavă, care îşi avea exponenţi de frunte, glorii în variate câmpuri de manifestare spirituală: Dimitrie Cantemir, mitropolitul Veniamin Costache, principele Sturdza, Costachi Conachi, Gheorghe Asachi, Alecu Russo, Vasile Alecsandri, A.D. Xenopol, Nicolae Iorga. Fiecare dintre aceştia a lăsat urme în drumeţia românească. Dar şi ei, ca şi contemporanii lor de peste munţi, au fost turişti mai mult sau mai puţin singulari. Ideea unor excursii colective – pornind din Iaşi – s-a întrupat într-o asociaţie abia în 1902. Numele fondatorilor s-a păstrat datorită memoriei scrinurilor şi au fost spuse, în ultimii ani de câteva ori, de către academicianul Neculai Macorovici. Repetarea lor, acum, e o îndatorire cerută de natura acestei cărţi. Iniţiativa aparţinea profesorilor Paul Bujor (academician după 1948), Constantin Messner, Vasile Teodoreanu, fraţii Ion şi Constantin Prajba, Teodor Berescu, pictorul Emanoil Bardasare.

Ei credeau în efectul instructiv-educativ al excursiilor integrate procesului de învăţământ al elevilor. Au determinat, de aceea, la nivelul urbei lor natale sau de adopţiune, care era laşul, excursii în jurul oraşului – la Repedea şi Bârnova. Apoi, imediat, şi pe muntele lor sfânt: Ceahlăul. Aici veneau ieşenii, laolaltă cu moldovenii de prin alte târguri ale provinciei şi cu ţăranii aşezaţi în satele de la poalele masivului, mai ales în ziua de 6 august, când se petrecea pe platou o manifestare păstrată până azi ca tradiţie: „ziuă muntelui”. Pelerinajul estival în grup din luna lui cuptor era doar un pretext pentru cei care, cunoscându-i, se vor îndrăgosti, curând, de Ceahlău. Ei doreau un popas mai îndelungat la umbra codrului înalt. Aşa încât au pus în aplicare o clauză statutară: construirea adăposturilor, refugiilor şi cabanelor. Primul dintre cei cu simţ practic a fost ziaristul Gheorghe Panu; în 1906, el a clădit o colibă pe Ceahlău, la Fântâna Rece. Un adăpost din lemn a construit şi bătrânul Măcărescu din Piatra Neamţ; era situat în apropierea Fântânei Mărărescului de azi şi a deţinut un record de rezistenţă: 20 de ani! După patru ani, în 1910, au construit un adăpost friabil ieşenii Dimitrie Cădere şi Ion V. Prajba. Cabana Dochia – nu cea de azi! – s-a ridicat printr-o acţiune unită a secţiei de turism a Societăţii de gimnastică, sport şi muzică. Lucrările au debutat în

1913 şi au durat până în primăvara anului 1914, când a fost inaugurată. În vremea războiului a fost devastată, batjocorită. Refacerea ei, în 1922, şi reinaugurarea din 6 august, acelaşi an, a însemnat un succes al membrilor secţiei ieşene. Au urmat şi alte acţiuni, care şi-au pus pecetea pe filele istoriei Societăţii de gimnastică, sport şi muzică: executarea marcajelor pe Ceahlău, amenajarea potecilor, tipărirea unei Călăuze a Ceahlăului, întocmirea hărţii turistice Ceahlăul şi Cheile Bicazului la scara 1: 50.000, editată la Braşov în 1936, într-o vreme când, de fapt, mişcarea de înviorare a turismului moldovean stătea sub egida câtorva asociaţii: Turing Clubul României, Cercul turistic din Piatra Neamţ, Cercul turistic din Câmpulung Moldovenesc… Retrospectiv privită, activitatea Societăţii de gimnastică, sport şi muzică – secţia de turism – ocupă un loc privilegiat în cronologia care, odată şi odată, va fi stabilită cu exactitate, pentru alcătuirea „arborelui genealogic" al turismului nostru.

SOCIETATEA TURIŞTILOR DIN ROMÂNIA

UN „GALOP” DE TREISPREZECE ANI

CÂNTECUL LEBEDEI

UN TRAVALIU SINCER

În pragul noului secol exista o conştiinţă turistică la majoritatea celor care practicau drumeţia prin ţară. Ei aveau,

dincolo de sentimentul dragostei pentru natură şi de nevoia organică de „înfrăţire" cu ea, şi conştiinţa valorii gesturilor – în postură de călători – ale predecesorilor. Unul dintre aceştia, Ion Codru Drăguşanu, în 1842, pe când se afla în insula Elba, nota: „Să nu fi fost între cărţi, poate tot mai o duceam: am dat însă de descrieri turistice, mi le făcui lectură de predilecţie şi, aşa, dorul de ducă din ce în ce se înrăi în mine şi mai tare". Tot el, în 1865, în prefaţa cărţii Peregrinul transilvan tipărită, iarna, la Sibiu făcea o constatare: „Naţiunea română e lipsită de literatură turistică". El, de fapt, nu avea cum să cunoască toate lucrările confraţilor înaintemergători, între care poema intitulată Călătoria mea la munte, scrisă de vornicul Gane prin 1833. cartea lui Asachi dedicată Ceahlăului sau pe cea a lui Alexandru Pelimon…

În deceniul al şaptelea al veacului trecut, cum am relatat într-un capitol anterior, se înfiripase un nucleu de asociaţie turistică: pictorul Nicolae Grigorescu, după şcoala Căldăruşanilor, s-a împrietenit cu botanistul Grecescu şi cu Bernath, chimist în laboratorul de la Colţea, ca să cutreiere Valea Prahovei, Bucegii şi alte locuri din ţară. După ei, la scurtă vreme, şi nu în contratimp cu iniţiativele similare înregistrate pe plan european, au fost constituite primele asociaţii turistice statutare. Sub influenţa lor,

munţii încep să fie din ce în ce mai vizitaţi. Sibienii, sinăienii şi braşovenii construiesc primele case de adăpost, fac primele marcaje şi, mai ales, organizează excursii. Sibienii „asaltează" Piatra Craiului. Bucureştenii, sinăienii şi braşovenii – Bucegii. Ieşenii reiau tradiţia drumeţiilor pe Ceahlău…

Cu siguranţă, nu doamnele Râmniceanu şi Fany Seculici au fost primele excursioniste pe Valea Mălinului. Dar când, în prima decadă a secolului, Nicolae Bogdan, Al. Florescu, Paul şi Rudi Catargi s-au folosit de frânghie ca să ajungă sus într-o vâlcea de pe Valea Mălinului, chiar dacă frânghia nu era necesară în acel loc, prezenţa ei pe munte în „arsenalul" drumeţilor avea o anumită semnificaţie. Tot pe atunci, sfătuiţi de călăuze iscusite ori de vânătorii de capre: Butmăloiu, Gelepeanu, Oancea, N. Jinga, turişti ca: N. Bogdan, fraţii Mihai şi Petre Gold, Paul şi Rudi Catargi, fraţii Grămăticescu, medicul veterinar Eustaţiu Ionescu, Tita Eftimiu, Fany Bogdănescu, dr. Alceu Urechea, ing. Nestor Urechea, fraţii Costinescu, Dinu Arion, Petrică Ştefănescu, fraţii Turnascu, Dan Rădulescu, Gogu Ionescu-Sinaia ajungeau în vârful Coştilei prin Valea Mălinului. Până în 1910, Nicolae Bogdan, cel care umbla prin munţi încă de prin 1885, cunoscuse pe rând Caraimanul (drumul de la Poiana de Sus la Poiana Berbecilor şi la Portiţă), Valea Albă, Valea Mălinului, Valea Seacă a Coştilei, Valea

Verde, Omul, Strunga, Zănoaga şi Lespezi, Scropoasa. Teodor Rosetti-Solescu îl va urma curând, pe trasee mai temerare. El şi Bucura Dumbravă şi doctorul Vătămanu. Apoi, după anii ’20, fraţii Radu şi Şerban Ţiţeica…

Societatea turiştilor din România a fost constituită la 24 ianuarie 1903. Cum reiese din documente, Ferdinand nu era deloc străin de pregătirile pentru înfiinţarea ei. Iniţiatorii S.T.R. i-au cerut chiar „înaltă protecţie” şi l-au declarat preşedinte de onoare. Ştiau că principele moştenitor era un turist amator. Dar mai mizaseră ei pe ceva când s-au gândit să-l numească în fruntea lor; erau convinşi că, în felul acesta, vor determina acţiuni energice şi că mişcarea turistică organizată va primi un însemnat sprijin material. Ei voiau, ca o consecinţă mai ales a profesiei lor, să pună bazele unei asociaţii temeinice, care trebuia să aibă o finalitate precisă: „Cunoaşterea frumuseţilor ţării româneşti şi de a întări astfel iubirea de patrie şi de neam”.

Această clauză esenţială din Statute nu era doar un slogan. Grigore Antipa, Simion Mehedinţi, Ludovic Mrazec, G. Munteanu-Murgoci, dr. Alceu Urechea şi Alexandru Vlahuţă – toţi membri în comitet – erau întru totul cuprinşi de ideea pentru care militau.

Alături de ei, în S.T.R. se înscriseseră şi alte personalităţi

ale epocii: P.P. Carp, generalul G. Manu, I. Kalinderu, D.D. Sturza, M.C. Şutzu, G. Assan, Bogdan Duică, I.C. Brătianu, dr. I. Cantacuzino, Nerva Hodoş, Take Ionescu, Ion Mincu, Ion Pillat, poetul, Barbu Ştirbei, Gh. Ţiţeica, Al. Davila, Spiru Haret… E necesar, totodată, să se remarce poziţia socio-profesională şi a altei categorii de înscrişi în Societate: Gh. Tifescu, învăţător, Ştefan Ionescu, contabil, Gabriel Dimitriu, farmacist în Câmpulung Muscel, Gr. Popescu, student.

Numai ţinând seama de componenţa socială a întregii mase a membrilor S.T.R. vor fi înţelese resorturile orientative ale organizaţiei, succesele şi limitele ei. Numai în felul acesta va reuşi cercetătorul să distingă coordonatele exacte ale unei munci de pionierat, dar cu repercusiuni vaste în istoria încă nescrisă a turismului nostru. Până atunci să rămânem la tentativa de a marca – pe baza dărilor de seamă ale comitetului şi a consultării Anuarului – câteva aspecte preliminare unui studiu de profunzime. Vom face, la început, o afirmaţie, credem, absolut necesară: principele moştenitor, patronând societatea, i-a asigurat existenţa, dar i-a tulburat sângele sănătos ce trebuia să-i curgă în vine; i-a săltat paşii incipienţi, dar a lăsat-o fără sprijin material când pornise la treabă; el deţinea funcţia de preşedinte al S.T.R., iar exemplul conduitei lui, în această funcţie, a fost

urmat de mulţi dintre fondatorii cu situaţii politice şi materiale deosebite; aşa se explică – socotim noi – între altele, continua involuţie a numărului membrilor: 321 în 1903; 160 în 1915.

Dar, dincolo de acest aspect, cum s-a derulat faptic, în spaţiu şi timp, activitatea Societăţii turiştilor din România până în anul 1915, cât am aflat – deocamdată – informaţii despre ea?

În Statute, aprobate în ziua de 24 ianuarie 1903, data şedinţei constitutive, s-a precizat scopul tuturor acţiunilor pe care Societatea era chemată să le întreprindă: dezvoltarea excursiilor şi înlesnirea cunoaşterii frumuseţilor ţării!

Dezideratul acesta putea fi realizat prin acţiuni care trebuiau să se desfăşoare concomitent şi în mai multe direcţii. Se acorda importanţă majoră excursiilor în ţară şi în ţinuturile vecine. Pentru buna lor reuşită era necesară, însă, o iniţiativă preliminară, care şi ea comportă muncă de durată şi investiţii pecuniare ce nu aveau cum să vină decât de la particulari: însemnarea drumurilor, întreţinerea potecilor, construirea unor clădiri şi adăposturi în munţi.

Asigurarea ghizilor, buni cunoscători ai peisajului alpin, şi publicarea unor scrieri (broşuri ori articole în presă), care urmau să prezinte o multitudine de itinerare turistice, constituiau alte preocupări ale S.T.R. Întreaga muncă de propagandă a Societăţii

trebuia să fie subordonată ideii de dezvoltare a dragostei pentru natură. În acest scop, excursiile îi convingeau cel mai bine pe participanţi, dar un rol important aveau conferinţele şi diferitele materiale publicitare.

Comitetul S.T.R. a anunţat, curând după alcătuirea sa, măsurile luate deja spre folosul comun: înlesniri în ce priveşte diferitele excursii; gratuităţi referitoare la participarea la conferinţe şi expoziţii, precum şi asigurarea publicaţiilor Societăţii; decizia Ministerului Finanţelor de a acorda înlesniri pentru trecerea graniţelor României tuturor membrilor S.T.R.; folosirea adăposturilor, caselor şi cabanelor ce urmau să fie construite; reduceri însemnate (20% – 40%) la diferite hoteluri şi prăvălii; reduceri – în anumite condiţii – de până la 50% pe C.F.R.

Desigur, asemenea măsuri nu puteau fi concretizate decât datorită sistemului de relaţii pe care îşi permiteau să-l cultive unii membri de frunte ai S.T.R., între care se afla şi preşedintele. Ei au sprijinit, de altfel, comitetul şi în iniţiativa acestuia de a stabili acţiuni de colaborare cu societăţi similare din străinătate.

În Statute se făceau şi alte precizări demne de notat – măcar selectiv – pentru a realiza o imagine mai apropiată de adevărul preocupărilor şi „profilului" S.T.R. Iată, spre exemplu,

un paragraf cuprinzând câteva articole:

Art. „Ca membru activ poate face parte orice persoană care, fiind prezentată de către doi membri ai Societăţii, este admisă de Comitet...”

Art. 8: „Fiecare membru plăteşte o cotizaţie anuală de 12 lei. De această cotizaţie sunt scutiţi membrii de onoare şi membrii donatori”.

Art. 10: „Sediul central al Societăţii este în Bucureşti. Se vor putea înfiinţa secţiuni în orice localitate”.

Art. 15: „Comitetul va publica regulamentele speciale pentru înfiinţarea secţiunilor, pentru organizarea excursiunilor lor, alcătuirea colecţiilor”.

Este evident, pentru oricine vrea să reţină ultimele clauze statutare citate mai sus, că S.T.R. avea ambiţii frumoase: îşi propunea să înfiinţeze secţiuni în localităţile de pe întreg teritoriul ţării; de acum încolo, ideea aceasta va figura în mai toate statutele asociaţiilor turistice particulare ce vor lua fiinţă.

În şedinţa din 13 februarie 1905 s-a introdus o nouă clauză în Statute: „Comitetul, cu majoritatea membrilor săi, poate decide excluderea din Societate a unui membru care ar lucra în contra intereselor ei sau s-ar face pasibili de vreo încălcare gravă a Regulamentului, a legilor onoarei sau ale bunei cuviinţe”.

În virtutea acestei clauze, la data menţionată, doctorul Alceu Urechea a fost exclus din rândul membrilor Societăţii! Nu cunoaştem motivele acestei decizii a forului de conducere colectivă. Nici nu a fost explicată public în momentul pronunţării ei. S-a anunţat atunci doar alegerea în comitet a lui V. Popovici Hatzeg…

UN „GALOP" DE TREISPREZECE ANI…

Cât şi ce a înfăptuit Societatea turiştilor din România în vremea derulată de la înfiinţare până în 1915? În ce măsură angajamentele asumate au putut fi raportate la capitolul realizări?

Vom recurge, în rândurile ce urmează, la o selecţie de date şi informaţii, propunând un… galop printre documentele consultate…

Să consemnăm mai întâi o zi oarecum de excepţie: 5/18 februarie 1906, când a avut loc adunarea generală a S.T.R. La ordinea de zi, un singur punct: darea de seamă asupra activităţii pe anul 1905, prezentată de Al. Tzigara-Samurcaş, secretarul general.

S-a făcut atunci – după numai trei ani de activitate – o constatare tristă: numărul membrilor societăţii se redusese la 194! De aceea, îngrijorat, comitetul a comunicat adunării măsuri

de ultimă oră, menite să infuzeze dinamism: 1) membrii S.T.R. au la dispoziţia lor cabanele de la Piscul Negru şi Valea Caprei; 2) se acordă gratuitate pe trenurile ce călătoresc de la Curtea de Argeş până la Cheile Argeşului, circa 40 km; 3) ca rod al colaborării cu S.K.V. din Sibiu, aceasta pune la dispoziţia S.T.R.-iştilor cabanele din Valea Mălăeşti, din Cristianul Mare, din Piatra Craiului, cea de pe Omul şi cabanele Prejbe, Bâlea, Negoiu, Bâlea-Lac; în schimb, S.T.R., a obţinut pentru saşii transilvăneni scutire de impozite şi de alcătuire a altor formalităţi privind bicicletele, aparatele, bagajele ce le vor aduce cu ei, precum şi dreptul de a face excursii dincoace de Carpaţi „fără a li se mai pretinde paşaport sau alt document de călătorie".

În aceeaşi adunare generală, conform articolelor 10 şi 15 din Statute, s-a citit Regulamentul secţiunilor. La punctul 2 se scria: „Secţiunile vor avea îndatorirea ca prin facerea şi întreţinerea drumurilor şi potecilor şi însemnarea lor, prin construirea de adăposturi, prin înfiinţarea călăuzelor sau orice alte îmbunătăţiri, să înlesnească excursiunile în regiunile din raza lor, făcându-le cunoscute prin publicaţiuni, conferinţe etc."

Măsura urgentării înfiinţării secţiunilor era o consecinţă a spiritului de lâncezeală manifestat la unii membri din Centrală. Era, totodată, expresia dorinţei nucleului de bază al S.T.R.-iştilor

de a nu-şi vedea compromisă ori chiar anulată ideea pentru care au consumat energie. Era, în fine, şi ecoul, necesar a fi recepţionat şi supravegheat, al neadormitei vocaţii turistice din alte locuri ale ţării.

Încotro au fost canalizate eforturile comitetului după şedinţa din 5/18 februarie 1906? Răspunsul nu poate fi închegat, – măcar la dimensiunea la care ne permite cercetarea de până acum – decât după o sumară privire asupra primilor trei ani din vârsta S.T.R. O vârstă mică, e drept, cu rezultate nici ele uriaşe, dar nelipsite de importantă, dacă sunt evaluate mereu din perspectiva circumstanţelor când s-au generat şi, mai ales, din aceea a semnificaţiei lor în gestul continuităţii tradiţiei turistice româneşti.

Prima şi cea mai mare realizare a celor care au contribuit efectiv la înfiinţarea Societăţii a fost însăşi statuarea ei. Se răspundea, astfel, unui imperativ naţional: în 1903, în România, apăruse – la fel ca în alte ţări – o organizaţie turistică nepatronată de stat, dar capabilă să implice oameni cu funcţii politice, economice, ştiinţifice, militare şi culturale dintre cele mai elevate. Chiar dacă aceştia acţionau ca particulari, forţa lor de influenţare depăşea pe aceea a unui activist obişnuit. Aici e locul să fie observat că în sprijinul concretizării programului S.T.R. au fost

determinate să acţioneze numai Ministerul de Finanţe, Ministerul de Interne, C.F.R.

În şirul realizărilor urmează, la rând, editarea – începând cu anul 1904 (ultimul număr a apărut în 1916) – a publicaţiei Anuarul S.T.R. O tribună inedită şi singulară, e drept, dar, vai, cât de valoroasă în competiţia în care era momentul să intre şi mişcarea turistică românească. Apoi, imediat, toate excursiile colective sau individuale, la Slănic Prahova (65 participanţi), Curtea de Argeş (77 participanţi), la mănăstirea Ţigăneşti şi Snagov, Brăila-Măcin, Târgovişte, Parâng, Negoiu, Bucegi, Penteleu, Ceahlău. Şi, desigur, marcarea drumului înspre Negoiul, schimbul de publicaţii cu S.K.V. din Sibiu, cu Ungarischer Karpathen Verein din Budapesta, tipărirea statutelor – în 5.000 exemplare –, organizarea expoziţiei prezentând fotografii din ţară, începerea construirii cabanei în Valea Argeşului, în locul numit La Cumpănă.

Din 1906 încoace, ce ar putea reţine – dintre realizări – cercetătorul?

Excursiile ocupă, mereu, o preocupare de bază în programul S.T.R. Anuarul publică scurte articole cu trasee turistice, dar şi adevărate reportaje monografice ori rute de călătorie, din ţară şi de peste hotare. Simpla enumerare a câtorva

titluri e suficientă pentru ochiul perspicace, ca să estimeze sensul lor, aria geografică cuprinsă şi, totodată, prestigiul semnăturilor: De la Sibiu la Mehadia prin muntele Cindrelul şi masivul Retezatului (Ion Pillat), O excursiune la Rio de Janeiro şi Buenos Aires (G. Flaişlen), O excursiune în Macedonia (G. Munteanu-Murgoci), Ascensiunea muntelui Coştila (N. Bogdan), Drumul şi Valea Prahovei acum cincizeci de ani (Nestor Urechea), în octombrie la Piatra Craiului (Mihai Haret), Originea Babelor (Ludovic Mrazec), O excursie de canotagiu de la Galaţi la Constanţa (G. Flaislen), O săptămână în Sierra Nevada (G. Munteanu-Murgoci). În spiritul programului anunţat, au avut loc patru conferinţe publice: G. Munteanu-Murgoci: O săptămână în Sierra Nevada (1906). R. Rosetti: O călătorie în Egipt (1908), Drăghiceanu: Curtea de Argeş (1913), G. Munteanu-Murgoci: Despre Cadrilater (1915). Ele se adăugau – cam puţine! – singurei conferinţe din 1905: O excursie în Delta Dunării, susţinută de colonelul G. Iannescu, unul din vicepreşedinţi. În timpul funcţionării ei, Societatea turiştilor din România a construit doar două cabane: cabana Piatra Craiului, inaugurată la 8 iunie 1908, şi cabana Podeanu de la poalele Negoiului, în Argeş, inaugurată la 18 august 1908. A contribuit, de asemenea, la înălţarea cabanei Dochia de pe Ceahlău, pentru care costul principal l-au suportat

ieşenii. Au fost însemnate trei drumuri în munţi: drumul spre Negoiu (marcat de G. Balş), cel care ducea spre Omul prin Valea Cerbului (Traian Lalescu) şi drumul prin Valea Jepilor spre Omul (însemnat de Winter).

La capitolul Secţiuni ale S.T.R. trebuie notate filialele – cu forţă, durată şi viabilitate diferenţiate – din oraşele Iaşi, Câmpulung Muscel, Drobeta-Turnu Severin, Ploieşti, Bacău. O secţiune exista, se pare, şi la Târgu Jiu. Alături de secţiunile amintite, S.T.R. şi-a afiliat în cei 13 ani de funcţionare neîntreruptă următoarele societăţi: Societatea românească de sport din Bucureşti, Wanderclub S.T.R., Societatea Vereinigung der Reichsdeutschen din Câmpina, Societatea studenţilor în litere, secţiunile şcolare de turism din cadrul liceului „Mihai Viteazul" şi secţiunea Seminarului central Bucureşti.

CÂNTECUL LEBEDEI

Cercetată din perspectiva împrejurărilor în care a funcţionat, Societatea turiştilor din România şi-a asumat un rol pozitiv până în 1916 când ţara a intrat în război alături de Antantă. De acum încolo, activitatea ei va fi mai lâncedă. În 1931 se va produce fuziunea dintre S.T.R. şi noua organizaţie Turing Clubul României, care-l avea preşedinte pe Mihai Haret, fost seterist şi membru în comitetul de conducere. Cântecul lebedei

începuse. Memoriul adresat principelui Carol – proclamat preşedinte prin asumarea de către Ferdinand a funcţiei suverane în stat – era încă un semn adăugat la actele anterioare. Redactat de Traian Lalescu în 1915, memoriul debuta el însuşi pe un ton ivit din îngrijorare: „Alteţă Regală […] Socot de a mea datorie să vă prezint un memoriu în care veţi găsi un rezumat al activităţii de până acum a Societăţii precum şi câteva observaţiuni de ordin general relative la activitatea viitoare a Societăţii".

Propunerile pentru viitor ale savantului matematician par a fi o afirmaţie nu despre neputinţă, cât despre o dorinţă fierbinte profesată de intelectualii proeminenţi ai ţării, dar încă puţin conturată: lansarea României şi din punct de vedere turistic în circuitul relaţiilor internaţionale şi, în special, în folos naţional; dezvoltarea „sportului excursiunilor", „cunoaşterea frumuseţilor ţării româneşti" şi, astfel, întărirea iubirii „de patrie şi ne-am". În acest sens, credinţa secretarului general S.T.R. din 1915 şi, odată cu a lui, a confraţilor pe care îi reprezenta, era exprimată în formule de o limpiditate desăvârşită. Se impunea – menţionează documentul – „crearea unui birou special de voiaje şi excursiuni". Funcţionarea lui ar degreva comitetul de obligaţia, într-adevăr dificilă, a organizării excursiilor.

Contribuţia inestimabilă a literaturii la evoluţia intensivă şi

extensivă a conştiinţei turistice trebuia să fie o altă clauză în programul de viitor al S.T.R. Convingerea aceasta, rostită răspicat de Lalescu, îşi avea punctul de plecare în experienţa naţională a domeniului şi în cea universală. Cu un deceniu şi jumătate aproape în urmă se imprima România pitorească de Al. Vlahuţă. Calistrat Hogaş tipărea în reviste povestirile despre munţi, iar Nicolae Iorga publicase Drumuri şi oraşe din România (1904) şi Sate şi mănăstiri din România (1905). În paralel, văzuseră lumina tiparului titluri specioase: Necesitatea unui club carpatic român (1902, Gh. Munteanu-Murgoci), însemnătatea şi efectul excursiilor (f.a., Gabriel Dimitriu), în Munţii Neamţului (1903, C. Calmuschi), Călăuză a staţiunilor balneare şi climaterice din România (1906, A. Scurtu), în munţii Sinaei, Rucărului şi Branului (1910, Mihai Haret) şi câte altele. Aşadar, secretarul general de acum al S.T.R. avea motive temeinice să atragă atenţia despre necesitatea înfiinţării unei „biblioteci turistice". Ea era proiectată pe coordonate actuale încă: a) cărţi de voiaje celebre (traduceri), b) cărţi cu voiajele făcute în ţara noastră de călătorii străini, c) descrieri de călătorii care aparţin literaturii noastre, cum sunt cărţile lui Golescu şi Iorga.

În altă ordine de idei, memoriul releva aspectele stringente: construirea adăposturilor şi a drumurilor în munţi

(„O reţea sistematică de drumuri prevăzute cu adăposturile necesare este singurul mijloc real care va putea crea o viaţă turistică şi în munţii noştri”), relaţiile cu societăţile similare din alte ţări, problema secţiunilor din provincie, întreaga gamă a problematicii abordate viza îmbunătăţiri substanţiale în viaţa societăţii, şi ca rezultat al atâtor speranţe neonorate în practică. Memoriul constituia, de fapt, în întregimea lui, un strigăt de alarmă menit să atragă atenţia asupra ipostazei în care se găsea mişcarea turistică organizată în acea vreme. Războiul care începuse va zădărnici o dată în plus intenţiile frumoase ale lui Traian Lalescu – trecându-le în amintire – ca şi eforturile şi realizările de până atunci. Căci ele – realizările – mici cum erau, deveniseră certitudini şi dovezi ale unei mobilităţi sesizabile în gândirea şi fapta membrilor din comitet. Accentul se pusese pe excursii. Şi ele au fost destul de variate în cei 13 ani. Apoi, grija principală viza chestiunile organizatorice. Tentative diverse s-au exersat pentru mărirea numărului de membri, de exemplu. Dar nu s-au înregistrat succese deosebite nici prin crearea secţiunilor, nici prin afilierea la S.T.R. a unor societăţi existente deja, nici prin avantajele puse la dispoziţia membrilor de rând de către comitet. Explicaţia trebuie căutată, probabil, în componenţa socială a grupării, în caracterul nelucrativ al ei şi, desigur, într-o

insuficientă experienţă a muncii de acest gen. Vinovate pot fi făcute comitetele, cu toate că cei trei secretari generalii pe care i-au avut, pe rând: Tzigara-Samurcaş (1903 – 1908), dr. I. Costinescu (1908 – 1913), Traian Lalescu (din 1913) erau firi voluntare. De altfel, chiar în comitet, care nu-şi avea funcţiile imobile, activau în 1915 – alături de nume ca Vintilă Brătianu – turişti de primă mărime: Gh. Flaislen, G. Balş, N. Bogdan, Gh. Murgoci, M. Haret. Indiferent de cauze, e un adevăr dificultatea mişcării pe orbita pe care se lansase Societatea turiştilor din România prin programul anunţat în 1903. Traumele sunt observate în curba oscilatorie – cu sens aproape permanent regresiv – a numărului de membrii. 321 în 1903; 194 în 1905; 313 în 1906 (centrala = 163, în provincie = – 150); 209 în 1907, 160 în 1915. Fenomenul se petrecea chiar în condiţiile în care, prin intensificarea relaţiilor de colaborare amicală, membrii S.T.R. beneficiau şi de alte înlesniri decât cele pe care le putea oferi propria casă: la dispoziţia lor se aflau, cum am arătat, cabanele de la Piscul Negru şi Valea Caprei; la fel, cele aparţinând S.K.V. – Mălăeşti, Cristianul Mare, Omul, Piatra Craiului, Prejbe, Bâlea, Negoiul, Bâlea-Lac, Hohe Rinne. Dar fenomenul îşi urma traiectoria şi atunci când se căutau cu înfrigurare soluţii de revigorare şi amplificare a activităţii prin crearea secţiunilor ori

prin dinamizarea laturii sportive a Societăţii (în 1912 – din iniţiativa S.T.R. – a luat fiinţă Federaţia societăţilor de sport din România).

Cu siguranţă că dacă n-ar fi intervenit realitatea brutală a războiului, intenţiile fondatorilor Societăţii, febra căutărilor lor şi experienţa pe care o acumulaseră s-ar fi soldat cu escaladarea dificultăţilor. Tentativa reluării firului întrerupt de dezechilibrul cauzat de conflictul dintre naţiuni a fost făcută, e drept, după război. Acţiunile concrete au rămas, se pare, numai la stadiul declaraţiilor celor care s-au angajat, la început de secol, să urnească din loc o caleaşcă pe care au împodobit-o frumos. Au reuşit să facă prea puţin în deceniul al treilea, în tiparele aceleiaşi forme organizatorice. Dintre ei s-au desprins cei tineri încă, neobosiţi de vitregia vremurilor şi neavând de suportat povara anilor. Aceştia au găsit formule noi şi au fundamentat concepţii novatoare. Ţara, întregită acum, impunea o altfel de organizare şi a turismului. Treptat-treptat, spiritul în continuă efervescenţă creatoare al celor formaţi la şcoala S.T.R. a găsit direcţii în consens cu pulsul epocii. Au fost mai întâi Hanul drumeţilor, Frăţia munteană, Turing Clubul României, A.D.M.I.R., Clubul alpin, apoi Oficiul Naţional de Turism.

În paginile ce urmează ne vom călători – şi-l invităm pe

cititor să ne însoţească – prin vremea şi universul de gânduri şi fapte ale acestor organizaţii turistice şi ale. altora…

DE LA HANUL DRUMEŢILOR LA TURING CLUBUL

DIN STRADA MIRCEA VODĂ

HANUL DRUMEŢILOR

NUNTI ŞI POEZIE LA ALTITUDINE

PE STRADA STUPINEI DIN BUCUREŞTI

O EXCURSIE FĂRĂ PRECEDENT

ÎNTR-O CAMERĂ DE LA SUBSOL

CÂŢIVA PRECURSORI

În registrul Casei Peştera – cine ştie pe unde pierdut ori păstrat sub cheie de vreun anonim – s-a făcut, la 4 ianuarie 1925, următoarea însemnare: „Cinci drumeţe şi-au petrecut şase zile ca în poveste, în Casa Peştera, sărbătorind acolo Anul Nou 1925…” Precizarea era complementată de o poezie scrisă sub impulsul emoţiei, fără preocupare pentru estetic:

„Anul Vechiu când s-a sfârşit / În pădure am pornit, / Haiduceşte să-i ţin calea / Anului cel Nou, în valea / Unde la răscruci se nalţă / Din poieni un han cu vază, / Şi l-am prins printre nămeţi / Ca să-l aduc la drumeţi, / Cu mâini pline, tinerele, / Cu mâini pline tot de stele, / Fiecăreia să-i dea / Stea gătită pentru ea. / Pentru ea şi pentru ei, / La mulţi ani, drumeţii mei!”

Semnau: Bucura Dumbravă, Constanţa Georgescu, Natalia Silvici, Frosy Neniţescu, Elena G. Romniceanu.

Întâmplarea relatată s-a consumat, aşadar, în 1925. Am evocat-o socotind că, pornind de la ea, poate fi întregită încă imaginea care surprinde pulsul acţiunii turistice în primul pătrar de veac: excursii de plăcere, practicate de psihologii sensibile la frumosul natural, de oameni care îşi manifestau, astfel, unda protestatară a temperamentului lor faţă de contingentul cotidian; excursii de plăcere exersate şi impulsionate, cu precădere dar nu în exclusivitate, de medii sociale bine ancorate în realitate şi cu pasiunea neîntinată de a-şi cunoaşte ţara, cu scopul evident de a o lansa – şi în acest domeniu – în sfera concurenţei cu alte ţări europene, avansate turistic, poate, numai cu un pas. Astfel, an 1926, tot o femeie, Elena general Vasilescu, de data aceasta în registrul Casei Omul Mihai Haret, care fusese recent inaugurată (7 august 1926), aproape că infirma, prin însemnarea ei, decalajul existent totuşi între nivelul turismului montan din România şi cel al altor ţări din Occident. Mărturia ei are şi o valoare documentară privită din perspectivă comparativă: „5 sept. 1926. Acum 35 ani, ca copilă, cu marea mea şi oaspeţi din Dresda, cu o caravană de 17 cai şi 3 călăuze, având plăpumi şi tot rostul pentru a dormi sub cerul liber 3 nopţi. Am văzut splendide

răsărituri de soare. Azi 5 sept. 1926 găsesc aci confort occidental. Pe Jungfrau nu am dormit mai bine. Trăiască toţi cei care muncesc la T.C.R".

Urarea din final era adresată instituţiei care construise cabana. Iniţialele T.C.R. comprimă, cum se ştie, denumirea celei mai puternice organizaţii româneşti de turism: Turing Clubul României – asociaţie de turism şi pentru protecţia naturii. Înfiinţarea ei era considerată o necesitate firească, izvorâtă din dorinţa ca, alături de S.K.V., să contribuie efectiv la revigorarea turismului nostru pe care atâţia dintre precursori îl voiau nu doar urnit pe calea cea bună, ci şi competitiv.

Numele câtorva pionieri au fost menţionate în treacăt. Să facem însă, şi aici, din nou apel la memoria scrinurilor, a hârtiei îngălbenite de vreme şi să lăsăm tiparul să imprime, încă o dată, clipa trecerii lor prin viaţă.

NICOLAE BOGDAN, „Moş Bogdan", cum îl strigau prietenii, s-a strămutat în luturi în februarie 1922, după răstimpul pe care i l-au sorocit ursitoarele în ziua naşterii sale la Alexandria, judeţul Teleorman. A crescut şi a studiat la Bucureşti, unde a urmat cursurile liceale şi Facultatea de litere. A fost profesor şi, din 1889, secretar al Adunării Deputaţilor. A cutreierat Bucegii înainte şi după primul război mondial. Ştia că nimeni altul munţii

şi a risipit, în sufletele învăţăceilor săi, dragostea pentru turismul carpatin, îi plăcea să umble prin munţi singur ori însoţit de prieteni apropiaţi, ca fraţii Haret, fraţii Urechea, Bucura Dumbravă şi alţii de aceeaşi vârstă ori mai tineri ca el. îi conducea prin locuri nemaiumblate de orăşeni, ci numai de munteni încercaţi, cum a fost Niculae Butmăloiu. Cu acesta a drumeţit de altfel de nenumărate ori, în premieră, pe potecile Bucegilor. Nicolae Bogdan era şi un talentat reporter, care – ani de-a rândul – şi-a publicat impresiile de călătorie în Anuarul S.T.R. la rubrica, foarte citită pe atunci. Din carnetul unui turist (Ascensiunea muntelui Coştila, La muntele Omul, La Valea Albă etc.).

DR. ALCEU URECHEA a avut una din cele mai mari longevităţi turistice: a urcat pe creste până la vârsta de 70 de ani! Era un singuratic ce colinda Bucegii şi Munţii Făgăraşului. Iubea florile şi alte plante alpine. A trăit în Sinaia, unde a funcţionat ca medic cu studii făcute în ţară şi la Paris. Ura pe profanatorii naturii şi pe gălăgioşi; acestora le-a inventat chiar o poreclă dispreţuitoare: „porcus turisticus”. S-a născut la 11 octombrie 1860 şi a murit în mai 1941. În Cartea munţilor, Bucura Dumbravă i-a făcut un portret sugestiv: „Ursul cel mare se retrăsese, scârbit, în chiliuţa sa, la mănăstirea veche. Noi ceştilalţi

şedeam la cină, într-o odăiţă a schitului nou – hanul nu se putea încă locui – şi vorbeam de îndoita datorie de a înlesni şi de a îndrepta drumeţia, când auzirăm, de pe pridvor, un glas prietenos: Unde eşti, Bucure? Şi îndată se ivi pe prag o întruchipare simpatică, cu un felinar aprins. Era chiar Marele Urs, care semăna acum cu Regele Gnomilor. El zise: „E atât de frumos dincolo la mine, cu lună plină, încât nu pot să rămân singur. Veniţi şi voi".

NESTOR URECHEA (1866 – 1931) era frate cu Alceu. Ca şi acesta, cultiva dragostea pentru munţi – sentiment transmis din familie – dar s-a apropiat de ei şi mai mult prin profesie; mai ales din 1898, când a fost numit „inginer dirigent" al şoselei naţionale Câmpina-Predeal. A fost prieten cu Nicolae Gelepeanu şi Niculae Butmăloiu. Însoţit de cei doi şi de fiica sa, a urcat de sute de ori în Bucegi. Nestor Urechea trebuie considerat ca unul din cei mai mari şi mai prolifici scriitori de literatură pentru turism. Un clasic al acestui gen de literatură: Zânele din Valea Cerbului (1904), Dans les Carpathes Roumaines (1906). În Bucegi (1907), Umbletul pe jos (1916), Dragi să ne fie munţii (1916), Robinsonii Bucegilor (1916), Fermecătoarea Natură (1924, antologie), Vraja Bucegilor (1926), în împărăţia munţilor (1928) şi altele. Nestor Urechea era, ca şi Alceu, fiul istoricului şi scriitorului V.A.

Urechea. Era prieten cu Delavrancea, Caragiale, Vlahuţă. Un bucegist desăvârşit despre care, în Cuvânt înainte la ediţia din 1928 a cărţii din 1907, N. Şerban scria pe bună dreptate: „Avea o adevărată adoraţie pentru acest măreţ lanţ al Carpaţilor noştri. Cunoştea numele fiecărui vârf, fiecărei văi, fiecărui brâu. Multor le-a fost nas fericit, îmi spunea numele florilor carpatine, îmi povestea fermecătoarele lor legende. M-a dus pe Diham, pe Coştila, pe Caraiman, pe Jepi, pe Omul, ia Peştera Ialomiţei, la Cheile Zănoagei. Ne urcăm încet pe cărări, ne căţăram pe vârfuri. În locurile cu vederea largă se oprea, pentru a-mi da lămuriri asupra topografiei Bucegilor".

NICOLAE GELEPEANU (1860 – 1923) va rămâne în istoria turismului ca unul dintre cei mai dotaţi ghizi pe drumurile tainice ale Bucegilor. Comuna lui natală era Zărneşti, în Transilvania, unde se stabilise – venind din Tohan – tatăl său. La Buşteni s-a stabilit în 1889 şi după ce a umblat, încercându-şi norocul în viaţă, prin ţară: băiat de prăvălie la firma „Eremia" din Braşov, aceeaşi meserie la Târgovişte, ucenic la un fabricant de instrumente muzicale la Bucureşti, lăptar la Şosea, pe malul lacului Herăstrău. „Aici, încercându-se la vânarea de raţe sălbatice, lişiţe, bodârlăi, ba şi peşti, căpătă dânsul patima vânătorii pe care o exercită în urmă pe Bucegi, la cocoşi de

munte, găinuşe, mistreţi şi capre negre", scria despre el Nestor Urechea, pe care l-a însoţit în munţi în peste o sută de excursii la Diham, pe Valea Seacă a Caraimanului şi Valea Seacă a Clăii Mari, pe Coştila, în Moraru şi Bucşoiu…

Un ghid original şi pasionat de munte a fost şi VASILE TEODORESCU. Venise pe Valea Prahovei într-o excursie, dar, fermecat de frumuseţea priveliştilor întâlnite, a hotărât să-şi stabilească, pentru toată viaţa, domiciliul în Buşteni. Bucureşteanul născut în mahalaua Tabacilor, a deschis în Buşteni un bazar, un atelier fotografic şi o tipografie. Făcea excursii în tovărăşia marilor săi prieteni tecerişti şi înregistra pe peliculă imagini din natură, care, până la el, numai de ochii ciobanilor dacă au mai fost văzute. Din păcate, nu ştim dacă fototeca acestui pionier al imaginii turistice se mai păstrează în vreun colţ al rămăşiţelor aşezării în care a locuit, pe Valea Cerbului" împreună cu soţia şi copilul lor.

NICULAE BUTMĂLOIU este, cu siguranţă, figura cea mai simpatică din galeria ghizilor montagnarzi şi a vânătorilor de capre negre pe care i-a avut drumeţia noastră în trecut. Despre el au povestit frumos toţi cei care l-au cunoscut ca vânător, ghid ori cabanier. Pentru cinstirea lui, bucegiştii au numit traseul Vârful cu Dor – Piatra Arsă – Cocora – Peştera – „drumul lui Butmăloiu".

I-au fost închinate versuri evocând ospitalitatea lui în calitate de cabanier şi cuvinte de mare laudă pentru profesionalitatea sa ca ghid.

Nicolae Bogdan îl considera „cel mai vestit vânător şi, cunoscător al tuturor stâncilor, colţilor şi colţişorilor de prin toate înălţimile şi văile învecinate" (casa îi era situată în Buşteni, pe strada Valea Cerbului şi avea în faţă întreaga culme a Bucegilor). Nestor Urechea (pe care l-a călăuzit în Valea Albă, Blidul Uriaşilor, Brâul Mare al Coştilei, Brâul din Valea Priponului, Valea Mălinului) afirma că Niculae Butmăloiu rezumă în fiinţa lui tipul desăvârşit al alpinistului: picioare de oţel, minte ageră, sânge rece, necunoştinţă a oboselii", iar Bucura Dumbravă în Cartea munţilor scria: „o parte integrantă a Hanului şi a Bucegilor, căci dragostea de munte l-a adus aici", (în Bucegi, cabanier la Casa Peştera, n.n.).

GEORGE VÂLSAN (1885 – 1935) s-a născut în Bucureşti şi a devenit, după studii strălucite la Bucureşti, Berlin şi Paris, un mare geograf. Ca om de ştiinţă, a lăsat posterităţii lucrări capitale: Câmpia Română (1915), Asupra trecerii Dunării prin Porţile de Fier (1916), Văile, originea şi evoluţia lor (1919). Prin grija bunului său prieten, Emanoil Bucuţa, au fost adunate laolaltă, în 1940, o suită de studii publicate răzleţ. Cartea purta

titlul Pământul românesc şi frumuseţile lui. În cuprinsul ei, se pot citi încă, pe lângă altele, adevărate poeme iscate dintr-un suflet sensibil, iubitor sincer al turismului pe care l-a slujit nemijlocit şi în calitate de membru fondator al Frăţiei muntene şi membru în primul consiliu de administraţie al Turing Clubului României.

@ION BIANU (1856 – 1935). Venit în Bucureşti din localitatea Făget, de lângă Alba Iulia, s-a remarcat prin calităţi de distins filolog. A fost secretar general şi apoi preşedinte al Academiei Române. A organizat şi a condus Biblioteca Academiei. Ca turist, nu a găsit timp suficient să se dedice activităţii de teren, dar, ca membru în Consiliul de administraţie al Hanului drumeţilor, a sprijinit concret şi continuu latura culturală a tinerei asociaţii.

GHEORGHE ŢIŢEICA (1873 – 1939) ocupă un loc de onoare în galeria de aur a matematicienilor ţării. Localitatea sa natală este Turnu Severin, dar s-a stabilit în Bucureşti, unde a lucrat ca profesor universitar. Era academician şi îşi petrecea, adesea, verile pe Valea Prahovei. De aici, împreună cu fiii săi, Şerban şi Radu, cu alţi oameni apropiaţi, a făcut numeroase escapade în Bucegi. Cineva îşi aminteşte (informaţia e comunicată în Enciclopedia turistică, 1946), că, în 1934, pe când trecuse de vârsta de 60 de ani, Gheorghe Ţiţeica a fost întâlnit la Omul „după

ce făcuse o ascensiune pe prăpăstioasă Vale a Ţapului". În 1938, cu numai un an înaintea morţii sale, ne informează altcineva, a urcat Valea Seacă a Caraimanului, pornind în excursia sa, cu siguranţă, din faţa casei proprii pe care şi-a construit-o în Banşteni.

Vin la rând – în enumerarea noastră selectivă – patru mari precursori, practicieni şi organizatori, prin scris. şi fapte, ai mişcării turismului românesc. O femeie: Bucura Dumbravă, şi trei bărbaţi: Mihai Haret, Emanoil Bucată şi Emil Racoviţă.

Cine erau ei?

BUCURA DUMBRAVĂ, la munte, purta, adesea, un costum din postav verde închis. Pe cap avea – nu întotdeauna – „o pălărioară tiroleză", iar în mână „un baston cu cap de barză de argint". Era însoţită de o călăuză şi de prieteni. Ioniţă Chioru, una din călăuzele a cărei amintire nu s-a risipit de tot în uitare ca a altora (David Turcu, Gheorghe Ion Marin Văsii, Gheorghe Ion Călin, Nicolae Voinescu, Moise Moceanu, Gheorghe Cârnu, Dumitru), îi punea la dispoziţie, pentru excursiile lungi şi grele, pe Liza, iapa cea frumoasă, cu şaua din piele de căprioară. Fanou, cum era dezmierdată în cercul intimilor care preferau să-i spună aşa – de la Fany Seculici, numele său adevărat – era amatoare de vizite în societate. În asemenea împrejurări, seara, relatează una

din amicele ei, mai tânăra Frosy Neniţescu-Boerescu, ea însăşi membră fondatoare a T.C.R., „intra pe uşă cu surâs afabil, îmbrăcată de obicei cu o rochie albă de catifea, lungă cu trenă, strânsă în talie, în mână purta un evantaliu de dantelă albă şi pe cap Conciul în formă de buclă mare, ţinută de un pieptene de baga”. Avea prietene şi prieteni. Mulţi. De la regina Elizabeta şi Titu Maiorescu, la Ion Oteteleşanu, Elena Romniceanu, Natalia Slivici. Printre cei care i-au apreciat cărţile se numără I.L. Caragiale, Duiliu Zamfirescu, Al. Vlahuţă, Ilarie Chendi, Mihail Dragomirescu, Gala Galaction, Ion Bianu. Îi plăcea să cânte la pian, studia muzica bisericească orientală cu Popescu-Pasăre şi vădea interes acut pentru teozofie. Avea spirit practic foarte dezvoltat, dinamic şi de iniţiativă: în 1905 a înfiinţat societatea Chindia, care şi-a propus să cultive gustul pentru jocurile naţionale şi portul popular; ţinea lecţii inspirate din filosofia umanitaristă în faţa copiilor unei societăţi de binefacere; se ocupa de organizarea unui muzeu de istorie; a escaladat, în 1925, la aproape 60 de ani, muntele Cervin din Alpi (a atins 3 200 metri altitudine, urcând pe gheţarul La Buée din masivul Mont Blanc); a participat la un congres de teozofic la Adyar, lângă Madras (India, decembrie 1925 – ianuarie 1926). A scris teatru şi proză: Mama lui Ştefan cel Mare, Haiducul, Pandurul, Sarea norodului. Opera sa

de căpetenie rămâne însă Cartea munţilor – tipărită în primăvara anului 1920 – şi, desigur, rolul jucat ca precursoare a turismului din România.

Bucura Dumbravă venise în Bucureşti, împreună cu părinţii, la cinci ani de la naşterea întâmplată în Bratislava, la 28 decembrie 1868.

Despre ea, aceeaşi Frosy Neniţescu-Boerescu scria: „Bucura avea atâta dragoste pentru tot ce era curat românesc, pentru tot ce purta pecetea creaţiei artistice a ţăranului". Iar Gala Galaction, la stingerea din viaţă a marei călătoare (20 ianuarie 1926, într-un spital din Port Said), nota, în Adevărul literar şi artistic din 7 februarie 1926, în chip de necrolog: „A murit energia, veşnic tânără şi nebiruită. A murit voia bună! Au murit munca fără preget şi dragostea de viaţă. Bucura Dumbravă a sfidat, la fel ca Elena Ghica odinioară, convenienţele rigide ale vremii sale şi, implantându-se solid chiar în miezul protipendadei, de aici, a predicat dragostea pentru natură, pentru munte în special. Sentimentul şi credinţa ei au făcut o breşă încă neevaluată la adevăratele-i dimensiuni în concepţia totuşi prea retrogradă a unei categorii de oameni privind drumeţia, desfătarea nestânjenită în ozonul alpin, libertatea meditaţiei în liniştea mişcătoare, imensă, dintre codru şi cer. Bucura

Dumbravă era un spirit elevat, care a putut gândi şi exprima adevăruri esenţiale:

„Ura şi vărsarea de sânge vor fi socotite ca păcatele cele mai ruşinoase de omenirea viitoare. Viitorul nu este al forţei brutale, ci al frăţiei. Ca să se dezvolte mai bine frăţia, trebuie să-i pregătim o atmosferă sănătoasă, atât morală cât şi materială. Această atmosferă se găseşte în forma ei cea mai desăvârşită la munte. La munte pier toate deşertăciunile şi sperieturile, piedicile cele mai de frunte împotriva duhului frăţiei. Organizaţi-vă viaţa astfel, ca să vă rămână vreme de dus la munte: atunci şi munca voastră va fi sănătoasă şi bine cumpănită.

Cereţi pentru toţi dreptul la odihnă în mijlocul naturii, dreptul la lumina soarelui, la aerul curat, la codrul verde, la vârfurile dorului de înălţare. Cereţi şi înfiinţaţi mijloace bune şi ieftine pentru drumeţie, de care toţi să se poată folosi…”

MIHAI HARET trebuie considerat, indubitabil, ctitorul cu profilul cel mai proeminent în galeria precursorilor mişcării turistice moderne din România. A murit la 5 aprilie 1940, când abia împlinise 56 de ani, lăsând doliu printre marii săi prieteni, turiştii, în familie şi chiar în sfera slujitorilor ştiinţei, căci, printre altele, s-a remarcat ca botanist şi geograf. În necrologul semnat de Gh. Mortzun (Enciclopedia turistică românească, 1941), acesta

exprima un gând care nu era numai al lui: „Turing-Clubul României aduce cuvenitul omagiu primului său preşedinte pentru bunele înfăptuiri, fiind sigur că pasiunea lui turistică va fi un îndreptar pentru toţi românii care doresc să contribuie la promovarea drumeţiei noastre”. Cinci ani mai târziu (1946), în aceeaşi publicaţie, I. Colman, membru fondator al asociaţiei, încerca un portret mai complet: „Mihai Haret era tipul adevăratului alpinist: hotărât, calculat, practic; dacă intervine ceva în timpul execuţiei, el găseşte soluţia; nu se descurajează, nu produce panică. Mulţumirea lui cea mai mare era atunci când putea arăta un lucru înfăptuit. E tipul omului constructiv care nu se încurcă în planuri şi proiecte, cu toate că nu porneşte la lucru fără un program dinainte studiat. […]. Aceeaşi activitate rodnică o desfăşoară şi pe tărâmul ştiinţific. El a clădit şi organizat turismul pe temeiuri ştiinţifice”. Apoi, până în 1976 când s-a publicat o selecţie binevenită din soneriile lui, despre Mihai Haret n-au mai vorbit decât camarazii de odinioară, cunoscuţii. Unii îl admiră, alţii vor să lase mărturii – măcar orale – că se exagerează în opera de reconsiderare a lucrării pământeşti a dispărutului. „Bustul” lui Mihai Haret e aşezat pe un soclu prea mare, lasă aceştia din urmă să se înţeleagă, argumentând, între altele, că interesul, ca proprietar şi podgorean, ar fi dinamizat gesturile lui.

Dar să prezentăm, pentru „cartea de vizită” a lui, câteva fapte:

— Încă din juneţe, Mihai Haret a cutreierat munţii, adesea alături de Nicolae Bogdan, întrezărind, poate chiar de pe atunci, importanţa şi rolul turismului ca mijloc educativ şi informativ;

— După 1900 a început, din convingeri temeinice, să adune observaţii şi material documentar pentru cartea ce va inaugura literatura turistică modernă, concepută pe coordonatele ghidului complet (text, fotografii, hartă, informaţii auxiliare): În munţii Sinaiei, Rucărului şi Branului, publicată la Institutul de arte grafice Carol Gobl, Bucureşti, 1910;

— A fost membru activ al Societăţii turiştilor din România, cu mult înainte de primul război mondial şi a militat, în cadrul S.T.R., pentru impulsionarea mişcării;

— A fost fondator, alături de alţii, al Hanului drumeţilor, transformat mai târziu în Turing Clubul României; încă de la înfiinţare, Mihai Haret a devenit preşedintele T.C.R.

— A reprezentat România, ca delegat, în Alianţa internaţională de turism şi s-a achitat onorabil de obligaţiile ce i-au revenit în calitate de membru al Clubului alpin francez, al Turing Clubului din Franţa şi al Turing Clubului din Italia;

— Un perseverent şi consecvent apărător al naturii,

împotriva degradării ei sub orice formă;

— Autor a numeroase lucrări de literatură turistică şi hărţi (Harta turistică a regiunii Braşov, 1933; Harta turistică a masivelor Bucegi-Gârbova, 1934; Harta turistică a masivului Piatra Craiului, în colaborare cu Radu Ţiţeica, I. Protopopescu, N. Niculescu, 1936; Harta turistică a masivelor Godeanu-Ţarcu-Retezat, în colaborare cu I. Protopopescu, 1937).

Mihai Haret, curând după înfăptuirea statului naţional unitar, avea o înţelegere superioară în ce priveşte rostul turismului în conjunctura dată. îi atribuia valenţe plurifuncţionale şi intuia – pentru vremea numită – sensurile lui în sfera politicului. Ideea aceasta a elaborat-o permanent şi meticulos în conferinţe publice, în convorbiri de grup restrâns, dar a exprimat-o sincer chiar în actul constitutiv al Turing Clubului: „... Pe de altă parte, mărindu-se considerabil şi ca întindere şi ca populaţie, condiţia principală ca legătura sufletească să se înjghebe cât mai puternică între toţi fiii acestei ţări, este ca aceştia să aibă posibilitatea de a se cunoaşte şi a se iubi. Turismul la noi va fi astăzi mijlocul cel mai eficace prin care se va împlini această legătură sufletească".

„Drumeţia n-a fost pentru EMANOIL BUCUŢA un prilej de divertisment al ochilor. Drumeţia i-a înlesnit cunoaşterea lumii şi

vieţii şi l-a făcut chiar să descopere erori de lecţiune sau de interpretare". Sunt cuvintele lui Perpessicius. Exacte, adevărate. În fond, ele definesc o concepţie, o credinţă, o conduită a omului.

Bucuţa – fiul unui moldovean din comuna Afumaţi, judeţul Iaşi, şi al unei transilvănence din Dăişoara, Braşov – nu şi-a petrecut vârstele pe munţi, ca Bucura Dumbravă sau Mihai Haret. I-a cunoscut, desigur, a vibrat în universul lor, le-a închinat imnuri lirice. Nu numai lor, ci şi câmpiilor, colinelor şi apelor ţării. De aceea Bucuţa rămâne, în primul rând, un precursor al turismului nostru. El s-a aruncat în luptă deschis între pionierii mişcării, a pus umărul alături de ei, i-a sprijinit şi, nemijlocit, din pasiune, i-a încurajat. Ca gazetar la Ideea europeană, prin rubrica Din carnetul unui drumeţ, prin statutul său de membru fondator al Hanului drumeţilor şi prin neodihna din preajma creării Oficiului Naţional de Turism din 1936, prin revista Boabe de grâu şi prin atâtea editoriale, risipite cu generozitate în diverse publicaţii dar adunate laolaltă cu alte tematici în Pietre de vad (1937, 1941, 1943, 1944). Apoi prin călătoriile sale, multe – la Viena Salzburg, München, Paris, Berna, Berlin, Bruxelles, Oslo-Haga, Budapesta, Dubrovnik, Leipzig, Londra, Florenţa, Barcelona, Praga, Sofia, Atena, Ankara – unde, de fiecare dată, nu-şi uita acţiunea la carul căreia se înhămase deliberat, cum au

făcut-o la dimensiuni ceva mai reduse confraţii săi întru gloria literară: Gala Galaction, Perpessicius şi singularul Mihail Sadoveanu.

În istoria turismului nostru, Emanoil Bucuţa (27 iunie 1887 – 7 octombrie 1946) ocupă un loc de precursor aflat pe baricada învingătorilor prin puterea rostirii literare.

EMIL RACOVIŢĂ (1868 – 1947), ca atâţia alţi oameni de ştiinţă şi cultură români, s-a remarcat ca o personalitate proeminentă în prima jumătate a secolului. S-a impus prin studii şi cercetări în domeniul biologiei. A adus contribuţii însemnate în ştiinţa zoologiei şi în biologia teoretică. Două din scrierile lui – Essai sur les problèmes biospéologiques (1907) şi Evoluţia şi problemele ei (1929) – continuă să fie studii fundamentale, de referinţă permanentă a specialiştilor la conţinutul lor. La fel se întâmplă cu observaţiile făcute de savantul român între 1897 – 1899, pe când participa la expediţia antarctică a navei „Belgica". Tot Emil Racoviţă a pus bazele biospeologiei şi a înfiinţat la Cluj, în 1920, primul institut de speologie din lume, la care s-au format nenumăraţi cercetători.

În paralel cu munca ştiinţifică, profesorul universitar şi academicianul din Cluj şi-a consacrat o parte din timpul său problemelor turismului. Preocuparea aceasta, continuă după ce

s-a reîntors în ţară, avea câteva cauze-motivaţii pe care le-a divulgat în convorbirile cu cei mai apropiaţi colaboratori. Valeriu Puşcariu, în a cărui amintire figura savantului persistă în toată splendoarea ei, afirma într-un interviu, cu ani în urmă, că acţiunea „trebuie explicată, în primul rând prin dorinţa lui Racoviţă şi a intelectualilor clujeni de a determina imediat după război, şi în domeniul turismului, o amplă mişcare românească".

Racoviţă gândea dezvoltarea mişcării turistice şi prin raportarea ei la cea europeană, pe care o cunoştea nemijlocit ca unul care a trăit şi a lucrat ani mulţi în străinătate. Ştia bine rostul şi importanţa turismului în economia unor ţări dezvoltate şi voia să determine şi la noi interes pentru acest aspect al problemei. Alături de preşedintele Societăţii de hidrologie medicală (1922), generalul medic Nicolae Vicol, şi de alţii, Emil Racoviţă a perseverat şi a reuşit să impună introducerea noţiunii de turism în diferitele legi elaborate de organismele oficiale ale vremii. El este considerat, totodată, întemeietorul societăţii turistice Frăţia munteană din Cluj, în toamna anului 1921.

HANUL DRUMEŢILOR.

Numele asociaţiei are rezonanţe poetice. Sună ca o metaforă de tip tradiţionalist. O metaforă găsită de cineva, poate, într-un moment de iluminare. Hanul, în folclor şi în dimensiunea

realului, de-a lungul istoriei, este locul de popas: pentru odihnă, pentru hrana înfometatului, pentru sfatul de taină sau pentru bucurarea călătorului; la căldură, la un vin de soi, cu ochii roată după boiul hangiţei, când stăpânul e moale sau când nu se aude tropot de cai călăriţi de haiduci. Locul de han era ales, de obicei, în solitudinea spaţiului şi era însemnat cu istorie imaginată ori adevărată. Cu întâmplări fascinante, uneori sângeroase. Aşa a intrat şi în literatura cultă.

Numele asociaţiei cuprinde numai un segment din sensurile şi implicaţiile pe care filologii le dau celor două vocabule. Hanul drumeţilor, în contextul pe care îl defineşte şi încercăm să-l surprindem, este o grupare de oameni alcătuită prin idealuri şi pasiuni similare. Pasiunea lor e drumeţia prin munţi iar idealul – proliferarea rapidă, în medii cât mai largi, a acestei pasiuni. De unde, la aceşti oameni, asemenea sentimente? întâi, din tradiţia multiseculară, din vocaţia drumeţiei la români. Efervescenţa căutărilor lor era firească, aşadar. Au avut-o moşii şi strămoşii lor înfrăţiţi cu codrul. Şi cu drumurile lungi, mânându-şi oile din urmă, cărăuşind, negustorind – din miazănoapte în miazăzi şi invers, până departe, şi înspre Soare Răsare şi înspre Soare Apune. Apoi, din nevoia trăirii plenare în afara chingilor citadine, din motive de refacere fizică, din plăcere;

parte şi din aventură, la unii, şi din orgoliu nonconformist, la alţii; nici într-un caz, însă, din plictis burghez. La Hanul drumeţilor s-au asociat spirite de elită: Bucura Dumbravă, Mihai Haret, Emanoil Bucuţa, Ion Bianu, dr. Alceu Urechea, Simion Mehedinţi, Andrei Popovici-Bâznoşanu, Alexandru Tzigara-Samurcaş, Otilia Oteteleşanu.

În al treilea rând, din convingerea că natura poate şi trebuie proteguită de om într-un secol când degradarea ei începuse, uneori chiar de dragul noului monstru la modă: turismul. În al patrulea rând, din dorinţa – spusă încă discret – unei competiţii ce trebuia să fie iniţiată între tezaurul de frumuseţi româneşti şi străine. Rostit prin cuvintele iniţiatorilor, programul Hanului drumeţilor se prefigura chiar în preajma conturării formelor organizatorice ale asociaţiei. Motivaţia acţiunii se susţinea prin „greutăţile fără număr pe care le întâmpină, la noi iubitorii naturii, de a se pune în contact cu ea". Scopul: „infiltrarea gustului de excursiuni în marea masă a populaţiei şi pentru înfiinţarea de parcuri naţionale din România". Proiecte: organizarea de excursii colective, construirea de adăposturi în munţi, înfiinţarea unei arhive fotografice, tipărirea scrierilor cu conţinutul turistic, protecţia naturii, cercetarea ştiinţifică, stimularea activităţii

informativ-culturale.

Cine au fost fondatorii asociaţiei? Când şi unde s-a întrupat ea?

Documentele păstrate pun în lumină, din nou, numele unor drumeţi statornici, înrâuriţi în destinul lor de şcoala învăţată la Societatea turiştilor din România. A fost mai întâi grupul celor trei: Bucura Dumbravă, Mihai Haret, Emanoil Bucuţa. Ideii a subscris, fără ezitare şi în totalitate, cercul lor intim compus din Elena Romniceanu, Suzana Haret, Eufrosina şi Mircea Nenițescu. Aceştia au convocat o adunare generală preliminară, ţinută în casa Spiru Haret la 14 septembrie 1920, în Bucureşti. Atunci au fost desemnaţi cei opt membri fondatori: Bucura Dumbravă, Mihai Haret, Emanoil Bucuţa, Ion Bianu, Sophia Bragadir, D.Z. Furnică, Aurel Stănescu, Mircea Nenițescu. A doua zi aceştia s-au reîntrunit, au redactat procesul-verbal de constituire (15 septembrie 1920). Se menţiona aici că Hanul drumeţilor va fi societate pe acţiuni, cu un capital iniţial de 200.000 lei, împărţit în 2000 de acţiuni nominative a 100 lei fiecare. S-a ajuns la o asemenea formulă după discuţii contradictorii. Oricum, în actul constitutiv şi în statutele întocmite de comisia formată din Ion Bianu, Bucura Dumbravă, Mihai Haret s-a înscris o precizare esenţială, privind structura Hanului drumeţilor – „Societate de

turism şi pentru protecţia Naturii, anonimă pe acţiuni, necomercială şi cu scopuri exclusiv ştiinţifice-culturale-sportive". S-a ales un consiliu de administraţie şi un comitet ştiinţific. Din primul organ colectiv urmau să facă parte 19 membri, dar, la început, au fost nominalizaţi numai 12: Albert Baer, Ion Bianu, Aristide Blank, – Sophia Bragadir, Gabriel Dumitriu, D.Z. Furnică, Mihai Haret, Remus Iliescu, Mircea Neniţescu, Scarlat Panaitescu, dr. Alceu Urechea, Gheorghe Zotta. Dintre ei, Ion Bianu era membru plin iar generalul Scarlat Panaitescu membru corespondent al Academiei Române. Comitetul ştiinţific avea în componenţa sa şapte membri, responsabili de secţiuni: pentru literatură – Bucura Dumbravă; pentru artele frumoase – Otilia Oteteleşanu; pentru propaganda în străinătate – Margareta Miller-Verghy; pentru etnografie – Tzigara-Samurcaş; pentru geografie – Simion Mehedinţi; pentru ştiinţe naturale – Andrei Popovici-Bâznoşanu; pentru turism şi legătura cu Consiliul de administraţie – Mihai Haret.

Sediul era fixat în strada General Manu nr. 7, unde a funcţionat încă înainte de 15 martie 1921, data recunoaşterii oficiale a tinerei asociaţii.

Dintre realizări – nu multe la număr, dar semnificative pentru ambiţia protagoniştilor, dovedind viziunea lor de

ansamblu – cercetătorul e obligat să reţină:

— Deschiderea, la Sinaia, a două „hanuri ale drumeţilor”;

— Construirea Casei Peştera, în 1923;

— Începerea construcţiei Casei Omul;

— Inaugurarea excursiilor colective conduse de Mihai Haret şi Bucura Dumbravă;

— Repararea potecii Tache Ionescu în porţiunea dintre vechiul pichet Diham şi cabana Mălăeşti.

Sub impulsul ideologiei ce guverna întreaga osârdie a înscrişilor la Hanul drumeţilor (numărul acestora se ridica, în 1925, la 1325) s-au tipărit şi câteva lucrări de căpătâi în literatura noastră turistică: Cartea munţilor de Bucura Dumbravă, ediţia a II-a în 1924, Castelul Peleş – monografie –, Peştera Ialomiţei şi Casa Peştera – monografie turistică, geografică şi călăuză practică – ultimele având ca autor pe Mihai Haret; între 1924 – 1925, la Sinaia, Secţia alpină a asociaţiei a pregătit primul Anuar al Bucegilor, care a avut ca emul pe institutorul C.I. Ionescu, uitat, din păcate, chiar de mulţi veterani ai turismului. Editorul şi tipograful acestei publicaţii a fost Vasile Teodorescu, cel care, aşa cum am arătat ceva mai înainte, de dragul munţilor, a părăsit Bucureştiul şi s-a stabilit pe Valea Prahovei.

NUNŢI ŞI POEZIE LA ALTITUDINE

12 septembrie 1926. În amurg, tăcerea de toamnă a codrilor e spartă de larma voioasă a unui alai de nuntă. Femei şi bărbaţi, îmbrăcaţi în costume naţionale, unii, alţii în haine de excursionişti, coboară de la 1.610 metri altitudine, spre Schitul Peştera Ialomiţei. Aici, ieromonahul Mihail Bădilă aşteaptă oaspeţi, pentru săvârşirea unui ceremonial nemaiîntâlnit prin acele părţi: o cununie. Mireasa… o distinsă fiică […], licenţiată a Facultăţii de litere din Bucureşti", se numeşte Victoriţa Coşciug. Mirele, Constantin Popescu, tânăr arhitect, „este una din cele mai expresive personalităţi ale breslei sale". Nuntaşii intră în schit. Mirii şi nunii mari – Mihai Haret şi soţia sa – se aliniază în faţa altarului. Călugărul îşi începe, ajutat de confraţi, oficiul. Vocea lui e auzită bine de toţi cei din preajmă. Ecoul răzbate departe, purtat de vântul ce dă târcoale chiliei. Lumânările de ceară ard vârtos. Candela împrăştie miros puternic de tămâie. Momentul e solemn. Se destinde abia târziu, după ce ieromonahul rosteşte, repetată, formula sacră…

La Casa Peştera, nuntaşii sunt aşteptaţi cu masa pusă. Cincizeci de tacâmuri aranjate de Niculae Butmăloiu şi de soaţa sa sunt încadrate de crenguţe de brad şi flori proaspete, multicolore…

Aşa a început prima nuntă în decorul alpin al Casei Peştera. A doua, la sfârşitul lui aprilie şi începutul lui mai 1928…

Casa Peştera – devenită între timp proprietatea Turing Clubului României – a fost de multe ori şi un lăcaş al muzelor. Chiar după inaugurare – 21 septembrie 1923 – musafirii, români sau străini, îşi spuneau elogiile – unii în proză, alţii în versuri.

Din noianul de mărturisiri descoperite – în reproducere – în Anuarele Bucegilor să transcriem câteva…

28 mai 1925. – Un alpiniste français felicite „Hanul drumeţilor" (flutur Touring-Club de Roumanie) de son installation a Casa Peştera et de l'effort fait pour donner aux touristes le confort don't ils ont besoin pour se reposer. Le but a été *completement atteint* […] *(ss) Multrier C.A.F.***5**.

4 iulie 1925. Din 1891, de acum 34 ani, de când ca student în ştiinţele naturale am făcut la Peştera Ialomiţei prima mea excursie, în condiţii de adăpostire primitivă […]. *Cu întemeierea „Casei Peştera" s-au pus bazele unui serios mijloc de rămas mai mult timp în aceste locuri, graţie energiei întemeietorului acestei asociaţii, Domnului Mihai Haret, graţie colaboratorilor săi, şi*

---

[5] 28 mai 1925 — Un alpinist francez felicită „Hanul drumeţilor" (viitorul Turing Club al României) pentru instalarea sa la Casa Peştera şi pentru efortul făcut pentru a da turiştilor confortul de care ei au nevoie pentru a se odihni. Scopul a

graţie lui Niculae Butmăloiu şi a familiei sale neobosite şi pricepute întru găzduire a oaspeţilor. […] *(ss) Sim – Şt. Radian*

18 – 23 iulie 1925 – Deschiderea Casei Peştera înseamnă un nou capitol în istoria explorării ştiinţifice a Bucegilor, oferind naturaliştilor adăpostul şi confortul indispensabil pentru cercetări […] *(ss) Dr.* Al. *Borşa, prof. univ. Cluj.*

12 – august 1925 – […] *Exprimând mulţumirea mea pentru opera desăvârşită a Domnului Mihai Haret, preşedintele Turing-Clubului României, nu-i urez altceva decât s-o continue cu perseverenţă pentru a înfăptui şi cealaltă casă „La Omul" şi ca exemplul dat de domnia sa să găsească nu numai admiratori ci şi cât mai mulţi sprijinitori, (ss) Valeriu Puşcariu, asistent universitar Inst. de speologie – Cluj.*

13 august 1925. Am fost la Casa Peştera, pe o vreme splendidă, fiind bine găzduiţi şi primiţi cu toată dragostea.

Drumul l-am făcut din Bran, prin Ciobotea, Omul, Babele, Cocora în 12 ore. Înapoi prin Strunga, Guţanul, Simon. La revedere la anul. (ss) Victor Puşcariu, preot Sohodol, (ss) Sextil Puşcariu, prof. univ. Cluj.

Poeziile aduc şi ele mărturie de suflet, mulţumirea pentru

---

fost complet atins [...] (ss) Multrier C.A.F. (t.n.).

condiţiile de găzduire aflate de drumeţi la Casa Peştera. Semnatarii lor n-au atins niciodată notorietatea unora din numele citate deja. Ei adaugă, în schimb, pagini stimulatoare de reverie după o etapă din istoria turismului românesc care a cerut mare dăruire de sine din partea celor care o făureau.

Iată versurile unor francezi: „Entrez, mes amis. Ah quels delices! / On est ici mieux que chez soi. / Sentez-vous l'odeur des saucisses? / J'y vais dejeuner sur ma foi. / Commere Butmaloi! et vite et vite! / Chnizel, sarmale et ghiveci / Du bon vin de Haret / Un poulet frit ou sec!"

(Maurice Alhoy din T.C.F. Paris)**6**

ODE A CASA PEŞTERA PAR UN ENTHOUSIASTE „Ce sont les Bucegi, c'est ma belle amante / Don't j'aperçois lahaut, leurs cimes rutilantes. / La voilà donc cette chaine chérie / Laquelle derenavant embelira ma vie. / Adieu voluptes de jadis; aujourd'hui vos transports / Dans les cites assombries, nenchaineront plus mes pas, / Car je préfère même au joyeux Paris / La liberté qui regne dans ce gentil abri. / Ah! quel plaisir lorsque je revois cette cabane ravissante / Ou mes regards

---

[6] „Intraţi, prieteni. Ah ce desfătare ! / E mai bine aici decît acasaa / Simţiţi mirosul cîrnaţilor ? / Eu vreau să primesc aici, pe legea mea, / Cumetre Butmaloi! şi repede şi repede ! / Şniţel, sarmale şi ghiveci / Vin bun de-al lui Haret / Un pui

decouvrent les montagnes environnantes; / Ou Butmaloi grogne rudoie trop les gamins. / Et Aurica sert les hotes avec entrain / Ou malgré sa jeunesse je la declare charmante, / Et comme sur les hautes cimes, vraiment elle menchante, / Ou je rajeunis sous des yeux des arolles, des fleurs et du soleil / Ou tout en est amis, roumain, ciel, étoiles et merveilles. / Enfants sauvages de cette superbe nature / Retournez chaque fois ici, le coeur en joie / Et même şi la fatigue vous gagnera / Ne bougonnez jamais car / Le superbe chalet Casa Peştera vous reposera"**7**. Du 16 au 20 septembre 1925, Joseph Fantin, industriel a Paris.

Un român, inginer din Bucureşti, D.E. Roată, săgetat şi el de harurile Galiopei, într-un moment de euforie, scria, la 8 noiembrie 1927, în acelaşi registru-document:

„Frunză verde de brădet, / Domnule Mihai Haret, / Azi în zi

---

de gaainã fript ! (Maurice Alhoy din T.C.F. Paris) (t.n.)

[7] „Aceştia sînt Bucegii, frumoasa mea iubită / Cărora le zăresc,, acolo sus, crestele strălucitoare. Iată deci acest lanţ drag / Care de acum înainte îmi va înfrumuseţa viaţa / Adio desfătări trecute; astăzi mutîndu-vă / În oraşele terne nu-mi mai înlănţuiţi paşii / Căci prefer chiar veselului Paris / Libertatea care domneşte În acest plăcut sălaş / Ah ! ce plăcere cînd revăd această cabană încîntătoare / Unde privirile mele descoperă munţii înconjurători / Unde Butmăloi bombăne şi ceartă prea mult puştii / Iar Aurica serveşte oaspeţii cu zel / Pe care în ciuda tinereţii sale o găsesc încîntătoare / Şi ca şi vîrfurile înalte, la fel mă încîntă / Unde întineresc sub ochii florilor şi soarelui / Unde totul îmi este prieten, român, cer, stele şi alte minuni / Copii nevinovaţi ai acestei încîntătoare naturi / Întorceţi-vă de fiecare dată aici, cu inima veselă / Şi chiar dacă vă va cuprinde oboseala / Nu cîrtiţi niciodată, căci / Superba cabană „Casa Peşterii" vă va

de Sân Mihai, / Zi frumoasă ca în Mai, / îţi urez ca să trăieşti. / Zile multe ca-n poveşti / Pană la adânci bătrâneţi / Tecerist ca-n tinereţe".

O urare-odă închinată primului preşedinte al Turing Clubului României despre care, aici mai jos, l-am invitat la un dialog pe profesorul VALERIU PUŞCARIU, el însuşi ctitor incontestabil al turismului nostru. Nu înainte însă de a nota şi cugetarea marelui Sextil Puşcariu, aflată şi ea scrisă în registru:

„Cel mai fericit om?" – „Omul".

PE STRADA STUPINEI DIN BUCUREŞTI

Discuţia se desfăşoară după tipic. Mi-am anunţat în prealabil vizita şi scopul ei. Profesorul a fixat ora şi locul de întâlnire la domnia sa, în strada Stupinei. Ajung acolo spre seară. Zi de duminică. Martie, 1977.

Gazda e uşor gripată. În cameră e rece. Observ, discrete, urmele seismului trecut. Mă aşez la masa ştiută, din mijlocul odăii. Se pregătesc cafelele, îmi arunc ochii în jur. Ce reţin? Pereţii înalţi, foarte înalţi, masa la care stau, un pat, televizorul, un raft, dulapuri vechi. Confort modest. Mă întreb şi acum: „Numai atât şi-a dorit o viaţă de om?" îmi reprimă întrebarea

---

odihni", (t.n.)

amintirea unei convorbiri de demult: „Am fost la Braşov, unde am donat o parte a bibliotecii mele liceului Şaguna”. Cărţi mai sunt foarte multe încă. Rafturi întregi. Dar nu aici în sufrageria-dormitor-cameră de lucru. Sunt dincolo, la intrare, în încăperea aceea strâmtă, fără lumină. Cărţi de tot soiul: de geografie, de ştiinţele naturii, de literatură sau turism. În româneşte, în nemţeşte, în franţuzeşte, în ungureşte. Acolo, în încăperea aceea strâmtă, ascuţită parcă, stând pe un fotoliu-pat, lângă o măsuţă, am gustat odată din dulceaţa pe care mi-a servit-o doamna Puşcariu. Şi atunci ziua îşi trăsese de curând storurile şi se pregătea de culcare. Era oare tot primăvară? Ori era vară? Ori era toamnă? Chiar iarnă geroasă dacă a fost, clipa mi s-a părut mai senină, mult mai senină ca în acest martie îndoliat…

— *Tovarăşe profesor, încep eu, după ce interlocutorul meu vine din bucătărie, vioi şi cu zâmbetul ştiut, de bunăvoinţă, pe buze, mi-aţi promis în exclusivitate seara aceasta. Nu e prima, dar eu vreau să profit de ea ca şi când aş fi gazetar. Mă tem că timpul curge prea repede şi, pe deasupra, că oricând ni se poate întâmpla ceva unuia din noi… Iată de ce cum v-am anunţat la telefon, am să vă rog să acceptaţi să circumscriem convorbirea unui singur subiect: Turing Clubul României. Despre el aş vrea să informez*

cititorii cu cât mai multe date riguros exacte. Asta pentru că sunt prea puțini cei care cunosc ceva despre existența unei mari asociații turistice care și-a început activitatea în pragul celui de-al doilea pătrar al veacului. Or, dumneavoastră ați fost, ani îndelungați, vicepreședinte al T.C.R. Și prim-redactor al publicației atât de prestigioase: Enciclopedia turistică românească. Cui altcuiva m-aș fi putut adresa pentru detalierea acestui subiect?

— Ar mai fi câțiva. Cei mai mulți însă nu mai trăiesc: Bucura Dumbravă, frații Urechea, Mihai Haret, Emanoil Bucuța, Ion Bianu, Gheorghe Țițeica, Gheorghe Repede, Gheorghe Mortzun. Unii au plecat, demult, pe drumul fără întoarcere, alții mai de curând.

— *Turing Clubul României, este, de fapt, o continuare, desigur la alt nivel de organizare, a Hanului drumeților. Mai bine spus, înființarea lui, în 1925, s-a datorat faptului că Hanul drumeților, „grupare regională cu un număr restrâns de membri", cu denumire „poetică dar puțin practică", cum scriați undeva, nu era pe măsura nevoilor reale ale momentului. Era o „societate anonimă pe acțiuni" – ceea ce crea confuzii – și, în același timp, nu putea întreține relații corespunzătoare cu străinătatea. Aceasta a determinat ca, la 10 iunie 1925, să se hotărască transformarea Hanului drumeților în Turing Clubul României. Prin sentința nr.*

8/1926 a Tribunalului Ilfov, publicată în Monitorul Oficial nr. 77 din 2 aprilie 1926, T.C.R. a fost recunoscut ca persoană juridică…

— Sub noua denumire – Turing Clubul României – asociaţia ducea mai departe opera începută de Hanul drumeţilor. Prin actul constitutiv şi statute erau precizate scopurile instituţiei: „de a dezvolta turismul sub toate formele", de a face propagandă pentru înfiinţarea rezervaţiilor naturale în România", „de a construi poteci şi case de adăpost", „de a edita ghiduri, hărţi şi orice lucrări cu conţinut geografic, turistic sau în genere ştiinţific", „de a dezvolta şi în străinătate o vie propagandă în favoarea frumuseţilor naturale ale României, pentru a atrage ca vizitatori ai ţării pe turiştii străini", „de a desfăşura orice fel de activitate în legătură cu ceea ce se numeşte azi industrie turistică".

— *Era acesta, din câte îmi dau seama, un program larg şi variat, pe care iniţiatorii erau decişi să-l pună în practică*…

— Da, un program ambiţios! Numai că pe fişa de pe care citaţi n-aţi transcris câteva idei tot aşa de importante. Eu, pregătindu-mă pentru această convorbire, mi-am notat că în articolul 6, aliniatul e, se precizează importanţa deosebită pe care T.C.R. o acorda dezvoltării dragostei de natură, dorinţei cunoaşterii ţării de către tineretul şcolar, precum şi de către

tineretul localnic al diverselor centre de excursiuni. În articolul 11 din Regulament se prevedea ca din activitatea T.C.R. să fie excluse preocupările pentru performanţe sportive sau participări la întreceri de acest fel.

— *Care era forma de organizare a T.C.R*?

— Turing Clubul României era condus de un consiliu de administraţie care avea următoarele misiuni: administrarea averii şi veniturilor asociaţiei, elaborarea directivelor, coordonarea şi controlul activităţii secţiilor. Pentru îndrumarea şi coordonarea secţiilor a activat, între 1936 – 1940, un secretariat tehnic cu sediul la Cluj. Exista, mai întâi, Centrala asociaţiei, în Bucureşti. Dar funcţionau, în diferite localităţi din ţară, secţii sau sedii secundare şi centre turistice.

— *Aţi putea să enumeraţi secţiile T.C.R. existente în deceniul al patrulea*, *de pildă*?

— Aş reuşi s-o fac din memorie, dar e mai bine să apelez la un articol mai amplu pe care i-am tipărit în volumul XIII al Enciclopediei turistice româneşti (1946). Vorbeam acolo – şi acum voi relua după cartea amintită! – de douăsprezece secţii şi douăzeci de centre ale T.C.R. Iată, aşadar – cu câteva detalii despre fiecare – secţiile T.C.R.

Secţia alpină a Bucegilor a fost întemeiată la 24 ianuarie

1924 şi avea sediul în Sinaia. Ca teritoriu de activitate îi reveneau Bucegii şi masivul Gârbova. Din 1936, atribuţiile secţiei au fost preluate de Consiliul central de administraţie, până în 1946, când s-a reînfiinţat…

— *Eu ştiu că edita şi un anuar*. *Primul a apărut în 1926 sub forma unei broşuri*, *fiind imprimat în tipografia Vasile Teodorescu din Buşteni*. *Al doilea şi al treilea Anuar al Secţiei alpine a Bucegilor le-am consultat şi eu*. *Semnează în ele articole Mihai Haret*, *G*. *Vâlsan*, *Ion Bianu*, *Radu Ţiţeica*, *Ioan Colman*, *C*. *L Ionescu*. *Redactorul principal era C.I*. *Ionescu*, *institutor în Sinaia*. *El îndeplinea şi funcţia de secretar al secţiei*. *Dintre realizări*, *de la înfiinţare până în 1928*, *am reţinut*: *organizarea câtorva excursii în Gârbova şi Bucegi*, *a unor conferinţe cu subiect turistic-pitoresc în Sinaia şi Azuga*, *repararea mai multor poteci pe Valea Jepilor*, *Piatra Arsă*, *la Diham şi Vârful cu Dor*, *plasarea unor tăbliţe indicatoare*, *începerea marcării potecilor în întregul masiv al Bucegilor*…

— Cam acestea erau şi programele celorlalte secţii. Ba, unele au fost chiar mai harnice. Dar nu e locul, aici, să vorbim pe larg despre ele. Am să continui, cum mi-aţi cerut, să amintesc de Secţia alpină Braşov, întemeiată la 10 aprilie 1927, care a înglobat şi Secţia Bran şi alpină a Pietrei Craiului. Secţia Frăţia

munteană s-a constituit la 1 iulie 1927 şi a purtat la început numele de Secţia Munţilor Apuseni. Avea, ca teritoriu de activitate Munţii Apuseni, Ţara Silvaniei, Ţibleş, munţii Bârgăului, ai Rodnei, Călimani şi Gurghiu. Până în 1930 a avut două subsecţii: Stâna de Vale şi Detunata. Celelalte secţii ale T.C.R. au fost următoarele: Bucovina, cu sediul la Câmpulung Moldovenesc, înfiinţată la 10 august 1928; Retezatul, cu sediul la Deva (26 februarie 1933); Maramureş, cu sediul la Sighet (întemeiată în 2 iulie 1934); Satu Mare (3 mai 1936); Banat, cu sediul la Timişoara, apoi la Lugoj (19 ianuarie 1935); Arad (20 noiembrie 1935); Sibiu (7 aprilie 1938); Vrancea, cu sediul la Focşani, fiind creată la 20 aprilie 1945; Prahova, cu sediul la Ploieşti (25 ianuarie 1946); Târnavele, cu sediul la Blaj (15 aprilie 1946).

După anul constituirii lor, vă puteţi da seama că nu toate secţiile au avut răgazul necesar să se impună…

— *Desigur, de vreme ce din 1947, practic, T.C.R. a încetat să mai fiinţeze, activitatea lui – ca şi a celorlalte asociaţii – fiind preluată din 1948 de noua organizaţie de stat: Turismul popular (1948 – 1950). Care a fost însă activitatea centralei T.C.R?*

— Programul ei de ansamblu l-am numit la începutul convorbirii. E bine să detaliem puţin. Dar mai întâi o precizare: datorită amplitudinii muncii la T.C.R., trebuie să surprindem

momentul fuziunii cu tânăra asociaţie a Societăţii turiştilor din România (14 iulie 1931) şi a contopirii în ea, la dorinţa expresă a lui Emil Racoviţă, a Frăţiei muntene din Cluj.

— *Revenind la activitatea Centralei, i-a rog să menţionaţi câteva dintre realizările ei…*

— A terminat construcţia şi amenajarea Casei Peştera şi a Casei Omul, acţiuni iniţiate de Hanul drumeţilor. Casa Peştera fiind mistuită de foc în noaptea de 12 februarie 1940, T.C.R. decide construirea altui edificiu de adăpost în Bucegi: Noua casă Peştera, care a fost sfinţită la 12 octombrie 1942. În Munţii Făgăraşului, T.C.R. a ridicat în 1939 Casa Surul, pe plaiul Fruntea Moaşei. Casa Bârcaciu, tot în Făgăraş, trebuia să înceapă a se construi în 1946, după ce în cei doi ani anteriori a fost tăiat şi fasonat materialul lemnos necesar. Centrala T.C.R. a contribuit la construcţia şi înzestrarea altor case de adăpost aflate în administrarea unor secţiuni: Piscul Câinelui în Gârbova, Baleia şi Pietrile din Retezat, Cristianul Mare, Muntele Băişoara din Munţii Apuseni, Prislop din Maramureş. Centrala T.C.R. şi-a îndreptat atenţia şi spre construirea de drumuri şi poteci, spre efectuarea marcajelor, spre problemele privind protecţia naturii. În legătură cu ultima preocupare, vreau să reţineţi, dumneavoastră şi cititorii, că T.C.R. s-a considerat, chiar de la întemeiere, „asociaţie

die turism şi pentru protecţia naturii". S-au remarcat, în această privinţă, prin munca concretă (scrieri, conferinţe), unii din cei mai valoroşi membri ai asociaţiei: Mihai Haret, Emil Racoviţă, Al. Borza, Ionel Pop, I. Colman, Al. Popovici-Bâznoşanu. Unii membri ai T.C.R. au îndeplinit funcţia de inspectori onorifici ai Comisiei monumentelor naturii, unele secţii T.C.R. au luat sub supravegherea lor ocrotirea unor frumuseţi naturale: Gheţarul de la Scărişoara, Detunata Goală, rezervaţia ştiinţifică Scărişoara-Belioara, canionul văii Horoaba.

În fine, e bine să amintesc măcar în treacăt de munca susţinută a centralei T.C.R. pentru organizarea şi reuşita excursiilor, pentru editarea tipăriturilor cu tematică turistică, despre colaborarea cu instituţiile care promovează turismul.

— *Cu toate că s-a făcut târziu, v-aş ruga, tovarăşe profesor, să relataţi cum s-a desfăşurat colaborarea cu alte instituţii turistice. E o latură a activităţii T.C.R. despre care, personal, nu ştiu prea multe amănunte.*

— Ştii însă, cu siguranţă, că în România interesul pentru turism, ca activitate de stat, s-a manifestat destul de târziu şi că iniţiativa privind o asemenea necesitate a pornit tot din rândurile membrilor influenţi ai Turing Clubului României. Printre ei trebuie citaţi, în primul rând, Emil Racoviţă, generalul dr. N. Vicol

şi Emanoil Bucuţa. T.C.R. a întreţinut serioase legături cu toate instituţiile sau asociaţiile care urmăreau scopuri turistice ori contribuiau, într-o formă sau alta, la dezvoltarea acestei preocupări. Cu Oficiul Naţional de Turism, cu Societatea regală română de geografie, Comisia monumentelor naturii, Oficiul de educaţie al tineretului, Institutul central de meteorologie, Societatea de balneoclimatologie, Societatea naturaliştilor din România, Marele Stat Major etc. O atenţie cuvenită a acordat T.C.R. relaţiilor cu străinătatea. A întâmpinat dificultăţi în această privinţă, dar a reuşit să popularizeze patrimoniul turistic românesc prin colaborarea membrilor săi la unele publicaţii în limbi străine, ca: La Nature, Revue de Transylvanie, Guide de la sixième excursion phytogéographique; a avut o contribuţie importantă la organizarea celui de-al VI-lea Congres de fitogeografie ţinut în România în 1931; a întreţinut relaţii de prietenie şi schimb de informaţii cu diferite asociaţii de turism de peste hotare: Touring-Club de France, Touring-Club Suisse, Touring-Club de Belgique, Touring-Club Italiano, Royal Touring des Pays Bas, Touring-Club Espagnol, Club Alpin Français, Oesterreichischer Turing Club, Klub Ceskoslovenskysch Turistu, Polskie Towarzystwo Tatrańskie… În 1929, Turing Clubul României s-a afiliat la Alianţa internaţională de turism, care îşi

avea sediul la Bruxelles.

O EXCURSIE FĂRĂ PRECEDENT

În duminica aceea de martie, convorbirea cu Valeriu Puşcariu am încheiat-o la miezul nopţii. Mi-am cerut scuze pentru întârziere şi am plecat acasă, tocmai în Drumul Taberei, copleşit de impresia pe care mi-o lăsase, încă o dată, profesorul. Mi-a povestit tot atunci despre o excursie fără precedent, cu amănunte uluitoare care probau – pentru a câtă oară? – memoria omului octogenar. M-a rugat insistent să-i fac loc în cartea mea, să o repovestesc. Mi-a pus la dispoziţie material documentar şi mi-a promis că va citi paginile scrise, pentru îndreptările de rigoare.

...Până în vara anului 1939, când – între 16 şi 28 august – s-a desfăşurat marea excursie, T.C.R. nu s-a mărginit numai la impulsionarea şi susţinerea turismului montan. Au o imagine falsă cei care cred aşa. E drept, Mihai Haret declarase cândva: „Bucegii sunt pasiunea mea". Dar orientarea asociaţiei, în raport cu pasiunile membrilor şi cu locul de naştere al lor, cu profesiunea lor şi cu locul de acţiune al acesteia, era una plurivalentă. Exista, chiar la nivelul Centralei, preocuparea pentru turismul în cetate, pentru excursia la mănăstiri şi la alte obiective istorice, pasiuni pentru Delta Dunării, se insista pe

dezvoltarea turismului balneo-curativ, a celui practicat de tineret, mai ales în Universitate. Numai aşa se explică desimea articolelor evocatoare sau de prezentare a zonelor extramontane în Calendarele săptămânale, apoi în Enciclopedia turistică românească. Câteva spicuiri, chiar fără comentariul de rigoare, deschid o suficientă perspectivă de înţelegere. Iată: Iaşul turistic de Neculai Macarovici, azi membru corespondent al Academiei R.S.R.; România balneară de general dr. Vicol; Mănăstiri bucovinene de Liliana Protopopescu; Sovata de Mihai Haret; Clisura Dunării de Valeriu Puşcariu; Valea Dunării de A.P. Codreanu; Valea Someşului Mare de Tiberiu Morariu; Drumuri turistice în Delta Dunării de ing. C. Burghele; Eforia-Techirghiol de Aurel Piţu; Tineretul şi drumeţia de Em. Bucuţa; Flora Snagovului de I. Colman; Lacul Razelm de ing. C. Burghele; Turismul şcolar de Aurel Piţu; Turism universitar de prof. dr. M. Kernbach; Excursia pe apă de dr. Ionel Arnăutu; Sighişoara de Virgil Armeanu. O dimensiune firească pentru o asociaţie prestigioasă care, în niciun pătrar de veac de existenţă, putea raporta în palmaresul său, într-un bilanţ din 1946, următoarele principale realizări: o reţea de peste 1200 km de drumuri şi poteci marcate; şosele pentru automobile; peste 20 de case de munte şi adăposturi turistice, construite sau amenajate;

comunicări, conferinţe la radio, serbări şi agape camaradereşti; operă de educaţie turistică a publicului; pledoarie pentru protecţia naturii; articole, cărţi şi alte publicaţii turistice (numai în Enciclopedia turistică s-au tipărit peste 1800 de pagini, cu 398 articole, 1976 fotografii şi vignete, 15 planşe, 48 schiţe geografice); mii de excursii organizate, dintre care, ca amploare, cea din 1939 nu avea precedent.

Iniţiativa excursiei dintre 16 – 28 august 1939 aparţinea – aflu din consemnarea ulterioară a lui Gh. Mortzun, membru în Consiliul de administraţie al T.C.R. – tot lui Valeriu Puşcariu, îndeplinea pe atunci funcţia de vicepreşedinte al asociaţiei şi preşedinte al Secţiei T.C.R. Frăţia munteană din Cluj. Invitaţiei i-au răspuns câţiva drumeţi înveteraţi: Silvia Ştefănescu şi soţul ei, Al. Ştefănescu, preşedintele T.C.R., Maricica Puşcariu, soţia iniţiatorului, Marica Casimir şi Em. Casimir, Gh. Mortzun şi soţia lui, Irina Casimir, Miky Mortzun, Dem. P. Baldovin, vicepreşedintele Federaţiei de turism, Grigorel Manoilescu, dr. Marinovici, dr. G. Borş, Leon Rădulescu, Victor Puşcariu, Maxim Pop, Tr. Pop, Francisc Nistor şi C. Casimir. Douăzeci de femei şi bărbaţi reuniţi cu toţii într-o singură dorinţă: călătoria prin ţară – nu numai la munte! – pentru cunoaşterea comorilor ei de frumuseţi. Drumul l-au străbătut cu un autobuz, cu trenul şi –

cum stă bine oricărui drumeţ – pe jos.

Dar care a fost itinerarul şi ce au văzut participanţii?

Ca ardelean, prin moşii şi strămoşii lui, Valeriu Puşcariu nu putea fixa punctul de plecare decât într-un loc transilvan. A ales Clujul. Aici s-au urcat în autobuz, la orele 9 dimineaţa, cu gând să-şi săvârşească primul segment din traseu: Cluj – Turda – Muntele Băişoara, prin Turda până la Ocoliş, prin Cheile Runcului, prin Larga Runcului, cu urcuş la Scărişoara – Belioara. După un scurt popas aici, grupul s-a îndreptat spre casa T.C.R. Muntele Băişoara. Nu fără peripeţii, căci era ploaie şi ceaţă, iar cei care au sosit mai târziu la cabană au pricinuit emoţii celorlalţi. A doua zi – revenirea în Cluj, de unde autobuzul i-a purtat pe vilegiaturişti spre Dej – Baia Mare. Cobora noaptea când au intrat în cetatea pentru care s-a luptat Pintea. Şi ploua torenţial, încât Francisc Nistor, oarecum localnic, îşi asumase întreaga vină pentru inexactitatea prognozei meteorologice. S-a liniştit, considerându-se răscumpărat, abia dimineaţa, când cerul nordic s-a mai înveselit şi când a citit în ochii prietenilor bucuria şi încântarea şi mulţumirea pentru cele văzute de-a lungul pitorescului drum al Gutâiului, în faţa bisericilor vechi de lemn, a crucilor încrustate, a caselor şi a porţilor specifice – la Deseşti, Sat Şugatag, Fereşti şi în alte sate aflate între Sighet, Petrova,

Vişeul de Sus. Pana de automobil avută undeva pe şoseaua Sighet – Petrova nu a pus-o nimeni pe seama lui Francisc Nistor. Nici nu era cazul; timpul devenise frumos, iar drumeţii, adunaţi ciotcă, în cămăşi, puteau să asiste la munca precipitată a şoferului… Mai departe au voiajat cu trenul industrial pe Valea Râului până la Măcirlău. Suişul pe muntele Toroioaga, la 1939 m altitudine, l-au făcut orăşenii pe o vreme senină, pe jos, preţ de mai bine de cinci ore, după puteri – cei mai tineri mai repede, cei mai vârstnici mai încet. Pe Toroioaga s-au minunat de priveliştile deschise în faţa ochilor. Departe, Carpaţii Păduroşi şi Munţii Rodnei; statura mândră a Inăului, a Gârgălăului, şi Vârful Negruţei, Pietrosul Mare şi Ţibleşul, şi Cearcănul şi Tomnatecul din vecinătatea Pasului Prislop, şi Pop Ivanul cu înălţimea sa de 1990 m. Apoi Farcăul şi Mihailecul, Lutoasa şi Stogul, dincolo de oare se zărea coama trufaşă a Hovârlei şi alţi munţi. Spre sud-vest, privirea cuprinde imaginea Gutâiului cu abruptul Crestei Cocoşului. Şi-au săturat ochii drumeţii, sus, încântat de priveliştea rară şi-au furat muntelui ozon pentru cale lungă încă. Au coborât spre Borşa – unii prin Poiana lui Vartic, alţii prin Pârâul Sec şi Izvorul lui Hriţu. Seara, în Borşa, nu s-a găsit găzduire. Autobuzul însă era acolo, iar Valeriu Puşcariu, ca să-şi facă tovarăşii să uite oboseala de peste zi şi să le abată gândul negăsirii locului de cazare – până la

Casa Bogdan Vodă – a cumpărat de la o gospodină din Borşa o oală mare cu sarmale… În 20 august, drumeţii, odihniţi, au primit oaspeţi din Sighet, Vişău, Borşa, Câmpulung şi Vatra Dornei. Veneau să asiste împreună la inaugurarea Casei Bogdan Vodă, nouă ctitorie a T.C.R. Preoţii Filip şi Babici din Borşa au oficiat o slujbă religioasă. Ţăranii din împrejurimi s-au încins în iureşul drăcesc al jocului. Al. Ştefănescu, Valeriu Puşcariu, Al. Zbiera şi Francisc Nistor au rostit scurte alocuţiuni inspirate de evenimentul sărbătorit. În aceeaşi zi, după-amiază, s-au pornit spre Câmpulung Moldovenesc, unde Secţia T.C.R. a Bucovinei, în frunte cu Al. Zbiera, preşedintele, prof. A. Moroşanu, dr. Mircea Sireteanu şi Jelenici le-au făcut o primire de gazde mândre. I-au chemat la drum alte şi alte locuri: mănăstirile Voroneţ, Arbora, oraşul Rădăuţi, Sucevița, Putna, Dragomirna, Suceava, Casa Rarău, Valea Seacă, „Căsuţa Albă" a doctorului Sireteanu, codrul secular al Slătioarei. La Vatra Dornei – în lipsa lui Al. Ştefănescu a cărui prezenţă era solicitată în Bucureşti – au ajuns excursioniştii în ziua de 24 august pe la orele zece. În ziua următoare, după intervenţiile de rigoare, s-au deschis stăvilarele Bârjaba şi Putredul, pentru ca drumeţii să poată gusta plăcerea călătoriei pe plută. Din cauza haitului mic pe Bistriţa, s-a mers pe apă timp de aproape 12 ore. Nimeni n-a regretat însă, iar în autobuzul luat de

la Gura Bârnarului spre Broşteni s-au povestit impresii. Ca să ajungă la Schitul Durău, expediţionarii erau în picioare matinal în ziua de 26 august. Au străbătut localităţile Borca, Fărcaşa, Răpciuni. La Schitul Durău au sosit în jurul orei zece şi la Cabana Dochia pe la 13, 30. După două ore, coborând pe la Izvorul Muntelui, s-au îndreptat spre Cheile Bicazului. La Lacul Roşu au ajuns obosiţi cam pe la ceasurile zece seara. S-au înveselit curând în salonul restaurantului Iacobfy, în faţa meniului ca-n poveşti: raci, păstrăvi, fripturi, salate, fructe, dulceţuri, vinuri generoase şi şampanie. Doamna Maricica şi soţul ei au fost elogiaţi pentru modul exemplar în care au organizat excursia. A doua zi, în 27 august, clujenii luau autobuzul şi se îndreptau spre oraşul lor. Bucureştenii, cu trenul, au sosit în capitală în dimineaţa de 28 august 1939. Toţi după zile de neuitat, cu impresii unice, îmbogăţiţi sufleteşte de priveliştile întâlnite, de acumulările de informaţie şi cultură depozitate pentru totdeauna în memoria afectivă a fiecăruia.

ÎNTR-O CAMERĂ DE LA SUBSOL…

Pe strada Mircea Vodă, într-un subsol al Casei de cultură a Sectorului IV din Bucureşti, are loc – de două ori pe lună, joi seara

– un ceremonial plin de originalitate[8]. Se adună aici, la iniţiativa lui Mircea Dumitrescu – jurist cultivat, dinamic şi cu harul elocinţei – veteranii drumeţiei bucureştene. Printre ei se disting, ca excepţie şi singulare, chipuri tinere. Stau pe scaunele din fundul sălii, fiindcă au auzul mai ascuţit şi privirea mai ageră. Dar stau acolo, mai ales, pentru că nu vor – la un sobor al modestiei – să tulbure clipele de amintire şi vis ale dascălilor lor. Mircea Dumitrescu, el însuşi încă tânăr, oficiază, de fiecare dată – el şi invitaţii săi, conferenţiarii – ca un veritabil amfitrion. Trebuie să fie foarte iubit omul acesta care arde viu pentru o idee pe care, de mai bine de cinci ani, o slujeşte cu fervoarea îndrăgostitului. Mircea Dumitrescu e un original, cum original poate fi considerat şi cercul de turism pe care-l conduce: o colectivitate care şi-a propus, chiar de la constituire (2 noiembrie 1971), să desfăşoare o acţiune permanentă de cultură turistică. Prin ce modalităţi? Mai întâi prin conferinţele ilustrate cu diapozitive sau filme. Apoi, prin excursiile tematice organizate, mai rar, în ţară sau în străinătate. Şi prin activitatea publicistică din coloanele revistei Comentariu editată până de curând de Casa de cultură a sectorului. E vorba, aşadar, de o viziune largă, de o concepţie

[8] Autorul precizează că acest subcapitol a fost redactat în anul 1977.

elastica privind programul concret al Turingului. Spre deosebire de alte cercuri similare de pe lângă case de cultură, scoli, facultăţi, întreprinderi industriale, în localităţi rurale, care au îndeobşte înscrise în statutele lor acţiuni mai mult sau mai puţin limitate la drumeţie, cicloturism, excursia speologică, alpinismul de performanţă… E vorba, apoi, de un program circumscris deliberat ideii de continuitate, de reluare a tradiţiei înnobilate de Turing Clubul României. Pe alte coordonate, desigur, proiectate pe ecranul parametrilor mişcării turistice contemporane, dar neignorându-se în niciun fel vârsta şi experienţa celor peste o sută de membri ai cercului.

Concret, ce osteneli s-au consumat până acum în cei peste cinci ani de activitate la Turing Clubul din strada Mircea Vodă? Conducătorul cercului, ceilalţi membri permanenţi ai comitetului – ing. Barbu Nicolescu, dr. Mircea Rusu, Ionel Hozoc împreună cu toţi (participanţii, ce acţiuni au iniţiat?

Comentăm selectiv documentaţia pe care ne-a pus-o la dispoziţie Mircea Dumitrescu.

Aici s-au abordat teme de cel mai larg interes. Confraţii au vorbit despre călătoriile lor în lume, au evocat personalităţi ale turismului românesc, au prezentat – monografic – zone şi locuri notorii din ţară şi din străinătate, au comunicat impresii şi puncte

de vedere despre comori de artă naţională şi universală, s-au rostit critic asupra literaturii turistice româneşti, vechi şi noi. S-a făcut, într-un cuvânt, cultură turistică variată, fără repere rigide. S-au spus lucruri inedite, ori au fost rememorate fapte trăite aievea de marea majoritate a membrilor cercului. S-au perindat prin faţa ochilor acestora imagini multicolore înfăţişând peisaje, monumente celebre de cultură, itinerare adesea insolite, momente semnificative din: viaţa atâtor precursori. Cine au fost prezentatorii textelor şi imaginilor? În primul rând, chiar membrii statornici ai cercului, nume care, divulgate, găsesc ecou în memoria cunoscătorilor istoriei turismului din România: Emilian Iliescu, Iosif Haret, Ştefan Georgescu Gorjan, Ovidiu Maniţiu, Ion Ionescu-Dunăreanu, Vasile Marinescu, Emilian Cristea, Sorin Tulea. Alături de ei: Mircea Dumitrescu, Ara Baltazar, Ion Ciutta, Nic Crăsnaru, Artur Florescu, Alex Gorănescu, Dinu Ionescu, Petre Petrescu, Grigore Racoviceanu, Mihai Secanu, Adrian Stoenescu, Paul Teodorescu, Mircea Teodosiu, Ionel Hozoc, Barbu Niculescu, Mircea Rusu, Dalila Aramă, Magdalena Timar, Ludovic Ulmeanu, Şerban Dragomirescu, Corneliu Albu, Marcian Bleahu, Iulian Antonescu, Gheorghe Neamu Câteva din titlurile conferinţelor – alese la întâmplare – au rolul de a sugera varietatea tematică: Arhitectura

modernă şi inspiraţia din trecut, Mihai Haret şi Turing Club, Evocarea Badea Cârţan, Aeroturismul, Ţara Bârsei, Momente şi figuri din istoria turismului românesc, Pelerinul transilvan Ion Codru Drăguşanu, Paralela 50, de la Atlantic la Pacific, Drumeţie în Munţii Bulgariei, Itinerar Soveja, Arta lui Brâncuşi la Târgu Jiu, într-o noapte pe creasta Făgăraşului, Călător în Tibet, Cercetător român în Antarctica, Himalaya, Cetatea şi mănăstirea Neamţ, Dora d'Istria şi ascensiunea ei pe Monch în anul 1855. Acelaşi lucru se poate spune şi despre excursiile organizate. Evident, tot tematice. Mai întâi cele din ţară: trasee nemarcate în Munţii Gârbovei; Pelerinaj la mormântul lui Badea Cârţan din Sinaia şi la muzeul memorial „Badea Cârţan" din comuna Cârţişoara; la muzeul „Nicolae Bălcescu" din comuna Nicolae Bălcescu; la Biblioteca Bathyaneum din Alba Iulia; la Măgura, pentru vizitarea taberei de sculptură din comuna Măgura-Buzău; pe urmele lui Nicolae Grigorescu, excursie în circuit. Şi câteva excursii peste hotare: Kiev – Riga – Leningrad – Moscova; Berlin – Dresda – Meissen – Weimar – Erfurt – Eisenach – Leipzig; Kiev – Tbilisi – Erevan – Baku – Moscova…

Cum se manifestă pasiunea publicistică a membrilor Turing Clubului? În două direcţii: pentru popularizarea activităţii cercului şi pentru proliferarea ideii de turism, în general, cu

inepuizabilele ei valenţe. Unde şi cine anume scriu din datorie şi vocaţie? Emilian Iliescu era, înainte de a se săvârşi din viaţă, un colaborator preţuit de ziarul Munca (cu o rubrică săptămânală), de radio, de serviciul de propagandă al O.N.T., de editura de specialitate, de alte reviste şi ziare ca Magazin, Clubul, Sport şi Tehnică, Sportul popular, Terra 2000 etc. Dintre cărţile lui, cercetătorul va reţine Monografia Munţilor Rodnei (1968), Pe Argeş în sus (1971), Popas în Retezat (1972), Munţii Retezat (1974). Vor trebui adăugate neapărat titlurile mai vechi: 8 zile în Retezat, Pe Valea Cernei şi cele cinci broşuri nesemnate, apărute în anii 1959 – 1960 în colecţia Munţii noştri a O.N.T.-ului: Retezatul, Ceahlăul, Munţii dintre Olt şi Jiu, Rarău şi Giumalău, Munţii Rodnei, Ion Ionescu-Dunăreanu şi Emilian Cristea sunt autorii câtorva zeci de cărţi de turism. Ei redactează rubrici permanente şi sunt solicitaţi, în postură de autori prestigioşi, indispensabili, de redactorii editurii de specialitate. Activitatea lor publicistică, departe de a fi încheiată, poate oferi încă mari surprize. Ovidiu Maniţiu, Vasile Marinescu, Pompiliu Voiculeţ Lemeny, Mircea Dumitrescu, Ştefan Georgescu Gorjan sunt şi ei vechi publicişti de turism. Semnăturile lor pot fi depistate în almanahurile turistice din ultimii ani, în România pitorească, în Comentariu. Mircea Dumitrescu, de pildă, în Comentariu era

prezent număr de număr cu ştiri informative, documentare, cu articole tematice. Alături de el semnau, tot aici, Ştefan Georgescu Gorjan, Delia Lucia Aramă, Iosif Haret, Ana Iliescu, Adrian Stoenescu, Barbu Nicotescu, Ionel Hozoc. Materiale de evocare (Am cunoscut-o pe Bucura Dumbravă, Prietenul meu Emilian, File de arhivă, întâmplări din drumeţie), de prezentare a frumuseţilor ţării. (Despre pitorescul românesc, Vrancea şi Vrâncenii, Lacul Roşu – Cheile Bicazului), de atitudine (S-a mutat viaţa-n Retezat, Pseudoalpinism în Bucegi).

La Turing Clubul din str. Mircea Vodă se întreţine, viu, un spirit de pasiune neîntinată pentru turism, pentru cultură pe care trebuie să o aibă orice îndrăgostit de drumeţie, de frumuseţile ţării natale şi ale altor neamuri.

La fel ca aici, în Bucureşti, pe strada cu nume de voievod, funcţionează în atâtea oraşe ale ţării zeci de cercuri şi cluburi turistice. Unele, cum am spus, au o anumită specializare determinată de vârsta şi preferinţele membrilor. Şi de configuraţia reliefului zonei geografice în care e situată localitatea. Toate însă – la Iaşi, Sibiu, Cluj-Napoca, Galaţi, Timişoara, Reşiţa, Constanţa, Satu Mare, Petroşani, Piatra Neamţ, Câmpulung… fie că îşi desfăşoară activitatea pe lângă casele de cultură, şcoli, case ale pionierilor, ori sub egida sindicatelor, fie că

acţionează independent, toate, aşadar, dacă s-au constituit din iniţiativă liberă, trăiesc cu fervoare sentimentul călătoriei. De atâtea ori, vara sau iarna, primăvara sau toamna, cu membrii lor pornesc în excursii prin ţară; câteodată urmele lor sunt imprimate frumos, ca un gest de mândrie, pe plăcuţele aşezate discret pe cabanele din munţi; altă dată faptele lor iau forma concretă a marilor realizări, cum sunt ale cutezătorilor – miile de elevi şi pionieri care îngrijesc poteci, execută marcaje în munţi, se îngrijesc de curăţenia naturii.

În cercul de turism condus de Mircea Dumitrescu oamenii călătoresc, mai des, cu gândul; sunt ajutaţi de evocările semenilor lor, de imaginea proiectată pe ecrane, de opiniile exprimate asupra faptelor şi subiectelor implicate, prin valoarea lor, în turism. Ei au decis să îşi consacre, astfel, două zile dintr-o lună culturii turistice. O decizie a cărei sorginte stă în înţelepciunea clădită pe experienţă şi pasiune. Cultura turistică chiar aşa cum o înţeleg cei de la Turing Clubul din strada Mircea Vodă a fost, de altfel, o constantă şi a Hanului drumeţilor şi a T.C.R. şi a altor asociaţii. Continua ei îmbogăţire e o necesitate căci defineşte, alături de alte componente, orizontul spiritual-informaiţional al tuturor oamenilor.

SOCIETATEA ACADEMICĂ DE TURISM „ROMÂNIA”.

SEMNELE PRIMULUI AN

„SECRETUL REUŞITELOR: MUNCĂ, IDEAL, ÎNCREDERE”.

O REVISTĂ PRESTIGIOASĂ

CONVULSIUNI

UN CERC DE TURISM

CHEMAREA DEPĂRTĂRILOR

Mirajul spaţiilor neştiute dar închipuite în clipele de reverie provocate de lecturi ori de amintirea lecţiilor de istorie a obsedat intelectualitatea dintotdeauna. Cu atât mai mult după primul război mondial, perindarea fizică pe meridiane şi paralele străine însemna pentru oamenii de pretutindeni un gest al continuităţii, dar şi o necesitate circumstanţială. Sorgintea lor releva, în primul rând, implicarea călătorului în universul material şi spiritual cercetat, cu scopul realizării unor acumulări afective şi instructive.

Conştiinţa valorii actului călătoriei – subordonat nemijlocit acestei finalităţi – se situa şi la români cel puţin la aceeaşi altitudine la care putea fi ea distinsă şi la alte naţiuni europene.

Am arătat până acum, în câteva locuri, că prezenţa românilor în lume a fost semnalată din vechime. Motivele călătoriilor lor nu se deosebesc de cele ale străinilor. Diferenţieri de nuanţă pot fi depistate, desigur, dar am avut şi noi, în toate

epocile, tipologii variate de călători. Secolul al XIX-lea e cel mai elocvent în acest sens. În el întâlnim laolaltă pe călătorul singular, pornit pe alte meleaguri din spirit de aventură, pe negustor, pe diplomat, pe studentul hotărât să se cultive, pe călătorul proscris, pe romanticul poet, dar şi pe acela care, în numele ideii de eliberare socială şi naţională, îşi asumă rolul de apărător chiar şi al altor popoare. Cum a fost Dora d'Istria, vestită nu atât printr-o ascensiune în Alpi, cât, mai cu deosebire, prin propaganda în favoarea unor naţiuni oprimate atunci, ca grecii, albanezii, bulgarii, italienii şi, se înţelege, românii.

Nu existau în România, nici după primul război mondial, spre deosebire de realităţile din alte părţi, forme organizatorice, organisme colective, de stat sau particulare, care să-şi fi înscris în programele lor – cu predilecţie – stimularea şi încurajarea voiajului turistic de grup peste graniţa naţională. Dorinţa aceasta şi-au exprimat-o un număr de tineri, care simţeau importanţa „hoinărelii programate şi colective" pe drumurile niciodată călcate de ei ale mapamondului. Şi-au amintit, poate, când au pornit la treabă, de reuşita unor excursii de grup făcute, cu mulţi ani în urmă, de studenţi şi elevi. Două din ele le vor fi stârnit îndârjirea: prima – cea condusă de profesorul Tocilescu în Grecia, în anul 1901, a doua – cea a elevilor de la liceul „Şaguna" din

Braşov, din 1911, la care a participat şi viitorul poet Lucian Blaga…

Aceşti tineri au determinat, la începutul anului 1924, acţiuni de unire pentru efectuarea unor excursii în străinătate, întâia excursie – din primăvara 1924 – a pornit din Bucureşti spre Constanţa, propunându-şi ca punct final Constantinopolul. Metropola, eterogenă, orientală şi plină de istorie – din care atâtea pagini sumbre, dar şi altele glorioase vorbeau despre relaţiile româno-turceşti – i-a captivat pe călători. A doua, mai lungă şi mai obositoare, s-a derulat în luna august, acelaşi an, în regiunea nord-europeană.

Sub raportul câştigurilor individual-culturale, participanţii la aceste acţiuni nu aveau motive de insatisfacţii. Decepţiile şi renunţările erau explicate cu alţi termeni: lipsa organizării, provizoratul, aventura cu prea mare risc în ce priveşte cazarea, hrana, transportul grupului şi chiar ghidarea lui pe itinerarele parcurse.

Ce era de făcut după două experienţe care au provocat totuşi şi atâtea nemulţumiri? Majoritatea entuziaştilor iniţiali au înţeles că asemenea călătorii implică privaţiuni, un dram de aventură şi – nu o singură dată – neplăceri determinate de mai dificila adaptare a organismului la condiţii de viaţă ieşite din

obişnuitul cotidian. Solicitarea fizică şi nervoasă a trupului trebuie să fie mai intensă pe vapor, în trenurile de cursă lungă, în escapadele – uneori neprevăzute – per pedes. Comozii au abandonat ideea la care subscriseră în primăvara anului 1924. Ceilalţi însă i-au rămas credincioşi. Chiar au pornit să o susţină cu mai multă fervoare decât înainte. Pentru ei, drumurile bătute, comorile culturii universale văzute, oamenii şi peisajele întâlnite, postura de ambasadori ai României în alte zone geografice se situau mai presus decât inconvenientele inevitabile într-o deplasare de durată. Au hotărât, în consecinţă, crearea unui aşezământ cu o construcţie solidă şi cu largă bătaie în timpul viitor.

Propaganda în favoarea noii instituţii se exprima sub un generic ambiţios şi generos: turism cultural în folosul individual şi pentru promovarea valorilor şi a prezenţei româneşti în ţările unde urma să-şi desfăşoare", acţiunea" traseul. Se vorbea, desigur – după învăţămintele primelor experienţe – despre condiţii superioare de călătorie, se presupuneau detaliile. Membrii noii asociaţii, intelectuali prin excelenţă – profesori, avocaţi, medici, economişti, ofiţeri, studenţi – urmau să fie scutiţi, prin efort colectiv şi organizare desăvârşită, de improvizaţii în timpul consacrat de ei turismului. Nucleul de iniţiativă insista pe

ideea frumuseţii şi complexităţii lumilor pe care asociaţia, pe cale a se înfiripa, va avea prilejul să le vadă…

SEMNELE PRIMULUI AN

Societatea academică de turism „România" a fost constituită prin actul autentificat de Tribunalul Ilfov cu nr. 3 947 la 6 februarie 1925. Prin actul nr. 20 din 3 septembrie 1925, emis de acelaşi tribunal, a devenit persoană juridică. Până la oficializare, au fost consumate eforturi pentru mărirea numărului de adepţi, pentru elaborarea programului şi a statutului organizatoric.

În toamna anului 1924, datorită insistenţelor dezinteresate ale celor care nu şi-au abandonat crezul după primele două excursii în străinătate, S.A.T. „România" activa ca o grupare alcătuită pe baza înţelegerii reciproce dintre membrii săi. Activa dar nu era înregistrată în actele oficiale ale statului. Nu avea sediu. Nu avea fonduri. Membrii comitetului de conducere îşi ofereau, pe rând, locuinţele pentru consfătuiri restrânse. Pentru întruniri mai ample a fost închiriată, la Cercul profesorilor secundari, sala de recepţie, unde se întâlneau în fiecare duminică dimineaţa, pentru convorbiri şi proiecte, cei care îşi exprimaseră în scris adeziunea la noua instituţie turistică. Aceste întâlniri erau romantice şi stimulau reveria în decorul autumnal. La una din ele

s-a luat hotărârea organizării unei excursii la Sinaia, ca primă acţiune concretă, în care comitetul trebuia să convingă despre forţa lui organizatorică. Data plecării din Bucureşti era fixată pentru ajunul zilei de 6 decembrie. Durata acţiunii: 48 de ore. Obiectivul: plimbări de agrement şi reconfortare în peisajul montan. Locul cazării: hotelul Caraiman, unde în seara celei de a doua zile participanţii au felicitat pe organizatori, au toastat pentru ei şi, învăluiţi uşor în aburii respiraţiei zeului Bachus, s-au bucurat de gruparea turistică pe care o reprezentau, au visat frumos la viitorul ei. Atunci, acolo, la Sinaia, poate, a fost stabilit definitiv programul călătoriilor în străinătate din anul 1925: prima – pe Coasta Dalmaţiei; a doua – în Turcia; a treia – din nou în Italia; a patra – Italia, Anglia, Franţa; a cincea – la Paris. Pasiunea călătoriei, nevoia de cunoaştere şi experienţă, ineditul dorit al unor „aventuri", acolo în aerul ozonat al Carpaţilor se auzeau intens, ca un cor apropiat al Sirenelor…

În excursia de pe Coasta Dalmaţiei – între 20 decembrie 1924 şi 5 ianuarie 1925 – numărul participanţilor se ridica la 38. Au vizitat ţărmul Adriaticii, de la Veneţia la Ragusa. Succesul deplin a grăbit gruparea care – cum se afirmă într-un articol rememorativ publicat în Buletinul Societăţii Academice de turism „România", an I, nr. 1, 2; ianuarie-februarie 1927 –, până acum

funcţionase numai ca atare să-şi dea sub formă de statut reguli scrise de conducere, îmbrăcând forma legală a unei societăţi civile”.

Actul din 6 februarie 1925 a confirmat acest deziderat. Apoi, imediat, a continuat să crească numărul membrilor, cotizaţiile determinau creşterea bugetului, ceaiurile dansante de la Cercul militar şi festivalul de la Ateneu au impus atenţiei publice Societatea şi programul său. Ca să nu-şi compromită prestigiul, S.A.T. „România” a apelat la Serviciul Maritim Român, solicitându-i un vapor pentru o călătorie la Constantinopol. Astfel că, între 14 – 23 aprilie 1925, contra unei taxe integrale de 2 800 lei, 128 de persoane – majoritatea dintre ei fiind profesori aflaţi în vacanţa de primăvară – au vizitat fosta capitală a Imperiului otoman. Responsabilii acţiunii – Micu Valeriu. Negru şi Stan Ionescu – aveau toate motivele să raporteze mai târziu: „În tot timpul, printr-o ţinută ireproşabilă, Societatea n-a lipsit nicio clipă de la datoria ei de a întări peste hotare bunul renume al ţării noastre”.

Spusa lor reamintea una din obligaţiile programatice ale S.A.T. „România”.

A treia excursie peste hotare (11 – 26 aprilie 1925) a parcurs, în Italia, traseul: Triest, Veneţia, Roma.

Conducătorii-ghizi se numeau C. Dinu, preşedintele de atunci al Societăţii, şi V. Prisiceanu.

Cea de a patra excursie în străinătate, efectuată tot în primul an, a fost şi cea mai ambiţioasă. Conducătorii ei, Andrei Corbu şi I. Davidescu, i-au purtat pe călători prin trei ţări aproape întreaga lună august. În Italia, cei peste 40 de vizitatori s-au oprit la Veneţia, Milano, în regiunea lacurilor. După un scurt popas la Lausanne, au ajuns în Paris. Au privit comorile artistice de aici şi n-au pierdut ocazia de a se entuziasma în faţa obiectelor aflate în „Expoziţia de arte decorative" …

După Paris, românii au traversat Canalul Mânecii, oprindu-se la Londra. Ceaţa din zilele prezenţei lor aici nu i-a împiedicat să viziteze, între atâtea locuri de interes turistic, şi „Expoziţia Generală a Imperiului Britanic" de la Wembley. La întoarcerea în patrie au urmat un drum despre care şi-au reamintit ani în şir: Valea Rinului, Ostende, Bruxelles, Colonia, Viena…

Între semnele de valoare ale activităţii primului an e necesar să fie amintite încă şi altele: mutarea sediului Societăţii din strada Nicolae Şelari în strada Nicolae Filipescu, oficiile de gazdă oferite unui grup de studenţi de la Politehnica din Danzig veniţi în excursie în România, în iunie 1925, excursii la Peştera

Ialomicioara şi, cu vaporul, de la Brăila la Vâlcov.

„SECRETUL REUŞITELOR: MUNCĂ, IDEAL, ÎNCREDERE".

Aceasta era, în fapt, deviza sistemului fundamentat teoretic al S.A.T. „România". El a fost reconfirmat de adunarea generală extraordinară din l noiembrie 1925 când s-a ales un nou comitet. În fruntea lui, ca preşedinte, un profesor universitar: Constantin Sava Goiu. Au urmat, curând, tot începute în 1925, o excursie la Paris şi un sejur de câteva zile la Sinaia (amândouă în perioada vacanţei de iarnă a elevilor şi studenţilor). Au urmat, de asemenea, acţiuni de impulsionare şi dinamizare a întregii activităţi.

Sub raport ideologic, a fost conturată mai exact concepţia după care se ghida noua conducere aleasă: „În vremurile de astăzi, orizontul fiecărui individ s-a lărgit simţitor, iar trebuinţele sufleteşti au căpătat un rafinament pe care aproape nu-l mai pot mulţumi lucrurile de imediata atingere (...). În cea mai mare parte, din dorinţa de a se instrui prin cunoaştere directă, toate elementele generaţiei de astăzi nutresc, cu aprindere, gândul unei peregrinări prin lumea altor aşezări".

În acord cu această viziune erau numite şi principalele obiective ale viitorului imediat: construirea unuia sau a doua vagoane prevăzute cu tot confortul necesar călătoriilor cât mai

comode în ţară şi în străinătate; înfiinţarea unei case de credit a Societăţii; organizarea de excursii lunare; strămutarea sediului şi reorganizarea serviciilor de administraţie interioară; crearea unui cerc şi a unui cămin turistic; redactarea unui buletin lunar de informaţii; lărgirea numărului membrilor asociaţiei; popularizarea ideii de turism şi a practicii lui în conformitate cu dezvoltarea generală a relaţiilor politice şi economice interne şi internaţionale.

În 1927, S.A.T. „România" a completat precizările chiar în Statut:

„Art. 2 – Scopul societăţii este:

a) De a cunoaşte şi face cunoscută ţara românească, cum şi străinătatea, pentru a răspunde unei înalte necesităţi cultural-naţională, stabilind şi întreţinând legături de prietenie cu popoarele şi în special cu intelectualii ţărilor străine; b) A organiza excursiuni în ţară şi străinătate, a organiza primirile societăţilor similare române şi străine, creând legături între membrii asociaţiei şi alte asociaţiuni de turism; c) A dezvolta în ţară gustul şi mişcarea turismului şi a grupa partizanii turismului pentru apărarea intereselor şi drepturilor lor, procurându-le toate înlesnirile necesare, creând un cerc şi un cămin turistic".

Cum lesne se poate observa, precizările sunt importante;

ele vor fi întâlnite, poate că nu în termeni identici, în statutele tuturor societăţilor şi organizaţiilor turistice din România, care îşi propuneau să facă şi călătorii peste graniţă; ele exprimau, fără niciun fel de echivoc, o idee inclusă în formula atât de cunoscută azi: turismul – paşaport pentru pace.

Concretizarea programului anunţat s-a petrecut în decursul câtorva ani. Până în 1931, mai ales, pentru că, acum, se pot constata serioase convulsiuni în trupul tinerei grupări turistice. Până atunci, însă, ce trebuie consemnat, încă, la capitolul realizărilor?

Mai întâi două succese incontestabile: lărgirea permanentă a numărului de membri şi a zonei destinată locului excursiei. În 1930, S.A.T. „România" număra aproximativ 2000 de cotizanţi, iar excursiile – între care şi cea din Egipt din 1927 – depăşiseră cifra de 100. Tot în 1927, Societatea avea asigurat un sediu, „cu totul accidental", în palatul Băncii Naţionale, Calea Victoriei nr. 86, etajul II. Cercul de turism proiectat începuse şi el să lucreze – mai timid, e drept – şi dispunea de o bibliotecă în care puteau fi consultate reviste despre experienţa internă şi europeană a domeniului. Vagoanele necesare călătoriilor au intrat în folosinţa asociaţiei, ele fiind înzestrate cu tot confortul.

O REVISTĂ PRESTIGIOASĂ: BULETINUL S.A.T. „ROMÂNIA".

De la Anuarul Societăţii turiştilor din România, publicat cu primul său număr în 1904, şi de la Jarbuch des Siebenburgischen Karpathen vereins (1581 – 1944), până în 1927, presa de turism din România a avut încă cinci-şase momente ce merită să fie menţionate. În 1901 – 1902, apărea Ecoul călătoriilor, singular în epocă. Anuarul Automobil-Clubului Român văzuse lumina tiparului întâia dată în 1905, iar Curierul automobiliştii ar în 1914. Bicicleta, revistă ce poate fi revendicată deopotrivă turismului şi sportului, a avut o perioadă scurtă de apariţie, dar publicarea ei între 1893 – 1894 demonstra existenţa unor pasiuni care nu întârziaseră nici ele mult comparativ cu apariţia lor în alte ţări ale continentului.

Reprezentative pentru preocupările insistente consacrate turismului erau ghidurile, monografiile şi scrierile beletristice. Ele începuseră să se anunţe încă din veacul anterior, determinând o tradiţie. Multe titluri au fost deja amintite în excursul nostru de până acum. Asupra altora ne vom opri la momentul potrivit, încercând să înlăturăm, măcar pentru o vreme, colbul de pe ele. E bine să o facem, cu gândul că cineva, odată, le va cerceta îndelung şi va şti să demonstreze toată importanţa pe care au avut-o în dezvoltarea turismului nostru.

Câteva titluri, aşadar, constituie veritabile pietre de hotar:

Gheorghe Asachi, Dochia şi Traian după zicerile populare ale românilor cu itinerarul muntelui Pionul (1840), Al. Pelimon, Impresiuni de călătorie în România (1859)! C. Garoflid, Guide de Sinaia şi Câmpina (1885), Nifon ieromonahul, Preumblările la Sinaia sau descrierea pe scurt a poziţiunilor celor mai frumoase ale Sinaiei, care se pot vedea fiind în apropiere (1885), I.G. Babeş, Din plaiul Peleşului (1893), Ion Turcu, Excursiuni prin munţii Terrei Bârsei şi ai Făgăraşului (1896), Al. Vlahuţă, România pitorească (1901), Al. Ştefulescu, Gorjul istoric şi pitoresc (1904), N. Iorga, Sate şi mănăstiri din România (1905), A. Scurtu, Călăuză a staţiunilor balneare şi climaterice din România (1906), Nestor Urechea, în Bucegi (1906), Ioan Adam, Constanţa pitorească şi împrejurimile (1908), Mihai Haret, în munţii Sinaiei, Rucărului şi Branului (1910), Ion Simionescu, O excursie în nordul Moldovei (1913), Calistrat Hogaş, Pe drumuri de munte (1914), Nestor Urechea, Dragi să ne fie munţii (1916), Robinsonii Bucegilor (1916), Umbletul pe jos (1916), Bucura Dumbravă, Cartea munţilor (1920), Mihai Haret, Castelul Peleş, Peştera Ialomiţei şi Casa Peştera (1924), N. Iorga, La Roumanie pitoresque (1924); în 1924, la Sinaia, se imprima numărul 1 din Anuarul Bucegilor (1924 – 1928); era o publicaţie scrisă cu pasiune, investigând – prin tematica articolelor sale – problematica drumeţiei montane.

Buletinul Societăţii academice de turism „România” se deosebea de Anuarul Bucegilor, de exemplu. Profilul lui tematic împrumuta câte ceva din cel al Anuarului S.T.R., dar şi din publicaţia tipărită la Sibiu de S.K.V. Paginile lui trimiteau gândul şi la tipăriturile cu conţinut turistic, scrise în limba maghiară din ţara noastră: Erdély (Cluj, 1904 – 1940) sau Erdély Turista (Braşov, 1929 – 1931).

Ceea ce dădea însă personalitate publicaţiei lunare bucureştene era fidelitatea ei pentru relatarea călătoriilor peste graniţă ale membrilor S.A.T. „România”, o anume predilecţie pentru teoria turismului şi a voiajului, în general, precum şi statuarea unor rubrici subordonate ideii turismului cultural.

Dintre colaboratori, Horia Oprescu se remarca prin articole descriptive, bine informate şi sensibilizante, de altfel, dedicate spaţiului extern, îl seconda cu brio Adrian Corbu. Romulus Dianu era un teoretician subtil, de inspiraţie livrescă al practicii călătoriei. Alături de el – Emanoil Bucuţa, Ion Simionescu, poetul Vasile Voiculescu, apoi – sporadic – I.M. Sadoveanu, N. Iorga, Cezar Petrescu.

Buletinul S.A.T. „România” are încă un merit incontestabil: în jurul lui s-au format (ori au publicat în coloanele sale) intelectuali preocupaţi sincer de destinele turismului din

România. Mai mult, aceştia au abordat cu competenţă chestiuni al căror contur teoretic încercau să-l traseze în funcţie de realitatea românească. O făceau – uneori – pentru prima oară la noi şi reuşeau să convingă. În acest sens, suita de articole tipărite în numerele din 1929 ale Buletinului sunt pilduitoare: Problema turismului (nr. 1, ianuarie 1929, autor: Valeriu Mugur), Importanta turismului pentru România (nr. 2, februarie 1929, autor: Valeriu Micu), Mişcarea turistică în România şi societăţile de turism) nr. 3, martie 1929, autor: Theodor Vlădescu), Geneza unei societăţi de turism (nr. 4, aprilie 1929, autor: Horia Oprescu), Turismul ca mijloc de propagandă naţională (nr. 5, mai 1929, autor: Tudor Vlădescu).

Dintre rubricile cu mare audienţă şi deosebită utilitate ale publicaţiei, cercetătorul contemporan va reţine două, singurele cu caracter aproape permanent: Biblioteca turistică şi Ţări şi oraşe. Prin ele. Buletinul S.A.T. „România" îşi exercita încă una din sarcinile pe care şi le subsumase programatic, încă la debut: furnizarea informaţiei necesare pentru atragerea cititorilor înspre acumulări menite să le formeze ari să le amplifice cultura turistică.

CONVULSIUNI

În 1931, cum spuneam, în trupul tinerei grupări turistice

puteau fi semnalate convulsiuni tot mai neliniştitoare. Conducătorii ei clamau, adesea fără speranţa redresării. În editorialul din ianuarie 1931 se seria, recapitulativ: „A fost un an greu, aproape pentru toată lumea […]. Şi noi, în colţul nostru de activitate, am resimţit repercusiunile acestui vast proces" (al crizei economice, n.n.). Mai înainte, în numărul din decembrie 1930, se publica un anunţ despre „plata în rate a costului călătoriilor pentru anul următor". Semn al unui dezinteres faţă de activitatea comitetului. Alt semn al slăbirii forţei persuasive, al interesului aderenţilor potenţiali – anunţurile repetate, îngrijorătoare de tipul acesta: „Aduceţi fiecare un membru nou şi achitaţi cotizaţiile regulat. În felul acesta, Soc. România va fi cea mai prosperă instituţie din ţară".

Apelurile comitetului, care de la înfiinţarea Societăţii se înnoise de câteva ori, nu aveau ecoul scontat prin 1931 – 1932. A intervenit defavorabil şi acuza referitoare la deturnarea fondurilor destinate achitării celor două vagoane de călătorie. Cineva afirmase public că din 2000.000, cât era datoria către C.F.R., s-a vărsat numai suma de 200.000 lei! Denunţului – combătut în termeni vehemenţi, ca neîntemeiat – i-a urmat o circulară care începea astfel: „Domnule membru, vă convocam ca de comun acord să găsim mijlocul de a salva Societatea –

«România» – acum când încă nu e prea târziu”. Se pare însă că nu mai existau resurse materiale şi morale pentru regruparea entuziaştilor şi reîntinerirea organismului instituţional intrat în declin evident. Ele au fost consumate în anii precedenţi când – în 1927 – Adrian Corbu a elaborat un proiect de reorganizare a societăţii. Ca o consecinţă, desigur, s-au produs schimbări importante la nivelul conducerii: din martie 1928 „Alteţa Sa Regală Principele Regent Nicolae a devenit preşedintele activ al Societăţii de turism România”; ca vicepreşedinţi activau Ştefan Pretorian şi Paul Negulescu; sociologul Dimitrie Gusti figura printre consilieri; V. Micu era directorul Societăţii.

Comitetul de redactare a buletinului era compus din Adrian Corbu, Theodor Vlădescu, Valeriu Mugur, Radu Codreanu. Numele lui Adrian Corbu lipsea însă de pe pagina de gardă a buletinului când acesta, în termeni înfrigurați, invita, în aprilie 1932, pe membrii S.A.T. „România” într-o adunare extraordinară, fixată pentru 10 aprilie 1932, orele 10 a.m. un singur punct figura pe ordinea de zi: „Modificarea dispoziţiunilor artic. 15 din Statute cu privire la taxa de înscriere şi cotizaţii”.

În luna mai 1932, Buletinul nu a mai fost tipărit. Nici în lunile următoare. Peste un deceniu şi jumătate, în 1948, Societatea academică de turism „România” nu figura pe lista cu

asociaţiile turistice „dizolvate pentru interese superioare de stat”. Se autodizolvase la începutul deceniului patru.

UN CERC DE TURISM

Propaganda desfăşurată câţiva ani buni de S.A.T. „România” a dat, cum s-a văzut, roade. Autodizolvarea s-a produs în momentul când, în interior, organizaţia a început să fie măcinată de dezinteresul membrilor. Când, din exterior, era provocată polemic ori acuzată de infidelităţi faţă de propriul program. Se poate spune, de fapt, că dispariţia grupării s-a petrecut la sorocul împlinit; atâta forţă în susţinerea ei au avut iniţiatorii, atât au rezistat ei înşişi în exercitarea gestului de dăruire pentru ideea călătoriei turistice în spaţiul extranaţional. Poate că de aceea nici ecoul naţional al uneia din clauzele statutare – înfiinţarea cercurilor de turism – n-a fost pe măsura deziderateloor. Dar, într-un centru de judeţ, la Piatra Neamţ, programul teoretic al S.A.T. „România” a găsit un teren extrem de fertil. Datorită cel puţin la trei factori: acordul provincialilor din oraş cu principiile care au generat mişcarea, existenţa – aici – a unui mediu intelectual dedat, prin tradiţie, practicării turismului, realitatea unui potenţial turistic valoros. Elementul catalizator – dar determinant, în ultimă instanţă – era prezenţa unui animator pasionat: preotul C. Mătase.

Aşa se explică redactarea documentului de constituire a Cercului de turism din Piatra Neamţ, din care citãm: „Proces verbal 1931, luna aprilie în 9 zile. Subsemnaţii, întrunindu-se astăzi în localul Casei Naţionale Regina Maria din Piatra Neamţ au hotărât înfiinţarea în localitate a unui Cerc de turism cu scopul de a face cunoscute frumuseţile naturale şi bogăţiile artistice ale judeţului nostru, de a lucra ca vizitarea judeţului să se poată face în condiţiuni lesnicioase: drumuri, cantonamente, amenajamentul localităţilor vrednice de văzut, transporturi, ghiduri etc., şi mai târziu de a organiza chiar excursiuni în condiţii civilizate.

Cercul de turism pe care-l întemeiem va fi o secţiune a Societăţii academice de turism «România» – din Bucureşti, cu care părintele C. Mătase, delegatul nostru, s-a şi pus în legătură.

Cercul va lucra în legătură şi cu Direcţia Educaţiei Poporului, folosindu-ne de orice bună îndrumare spre atingerea scopului ce-l urmărim.

Sediul Cercului de turism, secţia Neamţ, va fi la Casa Naţională din Piatra Neamţ”.

Semnau membrii comitetului de iniţiativă: pr. C. Mătase, N. Guranda, Ioan Popovici, ing. M. Bach, dr. Petru Fior, I. Mătase, avocat, d-na Georgeta Isăceanu, colonel Chiriac, ing. Lenghel,

directorul Fabricii de hârtie, Barth, şeful gării, C. Luchian, institutor, H. Teodorescu, institutor. Se observă, încă din momentul constituirii, o precizare a sferei de acţiune: „de a face cunoscute frumuseţile naturale şi bogăţiile artistice ale judeţului nostru". Deci, o delimitare a ambiţiilor, la nivelul posibilităţilor locale, stimulate acestea – cu siguranţă – de Călăuza judeţului Neamţ (autor; C. Mătase, 1929), „cea mai completă şi documentată monografie a districtului său", cum se exprima un comentator al vremii (Th. Vlădescu, în Buletinul Societăţii academice de turism „România", an V, nr. 5, mai 1931). Sub raportul realizărilor imediate, visele celor din Piatra Neamţ nu investigau zone imposibile. Dimpotrivă. Ele au şi fost rostite răspicat cu diverse prilejuri, dar şi la întâlnirea din casa inginerului Lenghel, după manifestarea din 22 noiembrie 1931 la care Emanoil Bucuţa se remarcase printr-o conferinţă de elevată elocinţă.

Dar iată programul de activitate pe anul 1932: amenajarea câtorva hoteluri pentru a putea oferi vizitatorilor o găzduire confortabilă; amenajarea şoselelor şi podurilor spre Cheile Bicazului şi mănăstirea Secu; marcarea potecilor de pe munţii din jurul oraşului: Cernegura, Cârlomanul şi Cozla; organizarea la Piatra Neamţ a unui birou de informaţii turistice; editarea unor

prospecte de popularizare şi informare pentru propaganda în ţară şi în străinătate.

Ca acţiuni concrete, din entuziasmul organizatorilor de turism din Piatra Neamţ se reţin câteva, dacă le raportăm la epocă, loc, timp de manifestare: constituirea propriu-zisă a cercului de turism; excursii colective între graniţele judeţului; conferinţe şi convorbiri de popularizare; închirierea hotelului Bulevard din localitate în vederea amenajării lui pentru oaspeţii-turişti; amenajarea biroului de informaţii; publicitate în presă, pentru susţinerea ideii enunţate şi întrupate chiar sub forma cercului turistic; în acest sens, este semnificativă înţelegerea superioară a celor din Piatra Neamţ în privinţa rolului acţiunii pe care au iniţiat-o din pasiune: „... ne-am propus să facem începutul unei opere a cărei lipsă este din an în an mai adânc simţită, nădăjduind că în felul acesta vom atrage atenţia conducătorilor noştri politici, arătându-le, prin rezultatele ce vom obţine, importanţa acestei industrii pentru economia unei regiuni şi silindu-i prin acţiunea noastră să considere turismul ca o problemă de stat şi să-l încurajeze în viitor ca atare”.

Asemenea afirmaţii decupate dintr-un articol din nr. 11 – 12, noiembrie-decembrie 1931, al buletinului citat, au fost precedate de cele aparţinând lui C. Mătase, preşedintele Cercului

turistic din Piatra Neamţ: „Pentru o ţară excepţional de frumoasă ca a noastră turismul poate ajunge o însemnată ramură de bogăţie şi totodată şi un bun mijloc de civilizare”. Gânduri care în epocă se auzeau din ce în ce mai des. Întruparea lor în măsuri şi iniţiative de stat durabile se lăsa încă dorită. Nu multă vreme, e adevărat, căci deceniul al IV-lea, cum vom relata mai departe, va provoca evenimentul aşteptat: sosise clipa înţelegerii nevoii ca potenţialul turistic al României să constituie o preocupare nu numai a asociaţiilor particulare…

O NOŢIUNE ÎN OFENSIVĂ: INDUSTRIA TURISTICĂ

CĂUTĂRI

VISUL DEVINE ÎNTRUCHIPARE ŞI DECEPŢIE

COBORA PESTE BUCUREŞTI IARNA

ADNOTĂRI LA PRIMA LEGE PENTRU ORGANIZAREA TURISMULUI ÎN ROMÂNIA

O IDEE ÎN ACŢIUNE

IEŞIREA DIN COŞMAR

Sfârşitul primului război mondial a lăsat Europa în doliu. Chiar şi popoarele care s-au întrupat într-un singur trunchi naţional aveau bucuria cernită. Pe memoria popoarelor se întipăriseră imaginea sângelui curgând pentru libertate al bărbaţilor, tristeţea femeilor văduve şi ţipătul pruncilor orfani.

Lumea avea moralul strâns în chingile durerilor amintirii.

Europa era încă în doliu după morţii bătăliilor câştigate ori pierdute, dar începea să viseze, din nou, frumos. Visa lumină luminoasă sub ceruri mereu albastre. Era gâtuită de emoţia visului. Pacea consfinţită prin tratate trebuia să ţină nu un an sau doi! Oamenii, cu siguranţă, au învăţat ceva din greşeala care i-a aruncat în conflagraţia abia terminată. Aşa încât au purces repede, cu mie, cu mare, la acte de constructori. Şi-au refăcut mai întâi casele, şi-au semănat câmpurile, au alintat cu vorbe dulci febra semenilor lor cărora destinul le-a refuzat până şi dreptul să-şi îngroape morţii dragi.

În toate domeniile creativităţii umane dinamismul a devenit cuvânt de ordine. Era un imperativ al momentului. Sfera turismului căzuse sub conul lui de acţiune. De ce? întâi pentru că prindea o îndeletnicire paşnică, râvnită ca niciodată în istoria ei. Circumstanţele o solicitau amplificată, din raţiuni de ordin psihic şi fizic. Şi din sentimentul de pietate pentru tradiţie. Sosise acum ceasul propice unei largi deschideri pentru noi călătorii. Tehnica, mai evoluată ca oricând, le facilita dezvoltarea pe spaţii vaste. Oamenii, ei înşişi, voiau să se cunoască altfel decât în război. Apoi, pentru că din practicarea turismului se bănuiau câştiguri materiale, proporţionale, desigur, cu ritmul mişcării în sens

progresiv.

Problema fără termeni conturaţi definitiv viza modalitatea. Cum, adică, în iureşul drăcesc al ritmului pluridimensional, să-şi găsească loc activitatea turistică? Cine să o susţină, cine să-i imprime impulsurile necesare, cine să o orienteze, şi, mai ales, cum? Răspunsuri pe loc nu puteau fi formulate. Încă nu, în zilele imediat posterioare războiului. Teoreticienii nu lipseau, la noi ca şi aiurea, dar considerau pasiunea lor nu chiar de ordin primordial de vreme ce atâtea alte nevoi îşi strigau numele: potolirea foamei, adăposturi pentru cei rămaşi fără ele, vindecarea rănilor sângerânde de pe trupuri, găsirea soluţiei adecvate pentru uitare şi vis. A trecut, totuşi, extrem de puţin până când echilibrul psihologic, cât şi cel economic, să capete un sens. Precar încă, e drept, cu recesiuni şi a vânturi, cu dificile crize europene şi chiar mondiale.

Curând, oamenii şi-au amintit de vechea lor dragoste – muntele. L-au asaltat frenetic, ca pe o iubită. Din toate părţile, în răgazurile sărbătorilor, curgeau spre munţi grupuri întregi – bărbaţi, femei, copii. Se opreau la poalele lor ori urcau pe culmi. După ştiinţă şi puteri. În Alpi, în Balcani, în Carpaţi. O statistică din preajma anilor ’30 prezintă următoarea „configuraţie” privind „voluptatea turistică” în diferite ţări europene. Şi e vorba

numai de asociaţiile principale, nu şi de atâtea care nu aspirau la primul loc pe podium:

Turing-Club Italian = 406.000 membri în 1932;

Deutsche und Osterreichiche Alpenverein = 245.000 membri în 1930;

Touring-Club de France = 235.000 membri în 1930;

Clubul turiştilor cehoslovaci = 65.000 membri în 1932;

Uniunea societăţilor poloneze de turism = 29.000 membri în 1930;

Schweizer Alpen Club = 27.000 membri în 1930;

Turing Clubul Bulgariei = 22.000 membri în 1932.

Dar nu numai muntele genera pasiuni. A fost revitalizată, repede de tot, plăcerea călătoriei pe meleaguri străine. Europenii plecau dincolo de Mediterană şi Atlantic, dincolo de Pacific şi ajungeau frecvent în mările Indiei, ale Chinei, ale Japoniei. Americanii şi asiaticii bogaţi veneau, din nou, să vadă capodoperele Renaşterii italiene la ele acasă. Auziseră de Picasso, de Modigliani, de Braque, de Brâncuşi. Erau curioşi să-i cunoască. Pe ei şi mulţimea geniilor născute pe pământul Europei.

Dar nu numai cetăţile continentului resimţeau afluxul de vizitatori de pretutindeni. Exista, în mai toate ţările, o dragoste înfiripată mai de demult: marea. Cu plajele ei, cu orizontul ei

parcă infinit a intrat, la sfârşit şi început de secol, numai în graţiile unui cerc relativ restrâns de admiratori statornici. Acum, suferinţele fronturilor, amintirea mirosului prafului de puşcă, a cântecului sinistru al obuzelor, a groazei provocate de păsările cu ciont de fier, de câmpurile minate, de rictusurile prietenilor înainte de-a intra definitiv sub luturi; acum, aşadar, marea câştiga adepţi. Cura heliotermică, pentru cei cu cicatrici nevindecabile, dar şi pentru ceilalţi oameni însemna o alinare.

Dar nu numai marea cu nisipurile aurii şi fierbinţi îşi arăta lumii splendorile. Se născuse, tot ceva – ceva mai înainte, autovehiculul şoselelor. Acum, perfecţionat, era capabil de aventuri incredibil de lungi. Mult mai lungi decât aceea a românului George Valentin Bibescu – un pionier şi as al volanului – care pilotase, în 1901, un Mercedes de la Geneva la Bucureşti. Automobilul era revendicat drept cap de afiş printre sportivi. O vreme numai, deoarece în deceniul al treilea el începuse să devină indispensabil într-o nouă formulă de turism: campingul. Aşa încât, prin 1930, se putea vorbi chiar de o experienţă temeinică privind „acest sport în aer liber" în Elveţia, Germania, Austria, Italia, Olanda, Cehoslovacia, Danemarca, Ungaria. Francezii au organizat primul lor camping în 1933, la Fontainebleau. În acelaşi an când şi în ţara noastră a fost

întemeiată şi recunoscută ca persoană juridică, sub denumirea de Camping-clubul român, întâia asociaţie de acest tip. Ea începuse să facă intense pregătiri pentru o campare la Snagov…

Muntele, marea, şoselele, pietruite ori asfaltate, arhitectonica cetăţilor, muzeele şi grădinile lor, oamenii cu felul de a gândi şi de a acţiona în variate împrejurări, operele de artă vechi şi noi, natura cu semnele ei mai puţin obişnuite, captarea puterilor ei miraculoase, toate la un loc îi chemau şi îi porneau pe oameni pe drumurile lumii. De plăcere, în timpul lor liber, ca să iasă din coşmarul războiului, dar şi din interese stringente. Călătoreau, în funcţie de natura itinerarelor, pe jos, pe biciclete, cu automobilul, cu trenul, cu vaporul, cu avionul. Saltul în sfera mijloacelor de transport faţă de secolul anterior echivala cu o veritabilă revoluţie. Era necesară, aşadar, o schimbare radicală de optică şi în privinţa formelor organizatorice ale mişcării turistice. Cum? Sentimentalii şi melancolicii se opuneau unei evoluţii concordând cu întregul agregat economico-social. De aceea, au oferit propriile lor soluţii: asociaţiile turistice mari constituite cel mai adesea pe baze nelucrative, cu acţiunea plecând din iniţiativa particulară. Desigur, ele valorau extrem de mult comparativ cu grupările mici, nedispunând de puterea exprimată prin unire. Ele puteau, e adevărat, să supravegheze

foarte bine explorarea şi valorificarea patrimoniului turistic naţional. Au şi dovedit acest lucru chiar de la înfiinţarea lor, în secolul al XIX-lea în unele ţări. Dificultăţi aproape insurmontabile se iveau însă de îndată ce excursia turistică colectivă viza spaţiul extranaţional. Cum şi cine să stabilească itinerarele, unde şi cum să fie organizate locurile de cazare, cine să se ocupe de problemele protocolare, financiare, de paşapoarte, de transport? Până la urmă se găseau entuziaşti intrepizi. dar cu ce sacrificii şi cu ce folos personal din excursiile visate ani şi ani?

În 1911, cum am notat în treacăt, Lucian Blaga a participat la o asemenea excursie colectivă şcolară. A plecat din Braşov prin Predeal, Bucureşti, Constanţa, Constantinopol, Atena, Catania, Messina, Napoli, Roma, Florenţa, Veneţia, Fiume, Budapesta, Braşov. De organizarea întregii acţiuni s-a ocupat unchiul viitorului poet: „Unchiul Iosif, în dragostea cu adevărat largă şi caldă ce-o purta elevilor, obişnuia să organizeze, tot la câţiva ani, câte-o călătorie în Italia. Călătoria era pregătită timp de şapte ani cu iniţieri încete, atât la istorie, cât şi la literatură. Se proceda astfel: când unchiul Iosif devenea, prin rotaţie, diriginte la clasa I, desfăşura înaintea elevilor programul viitoarei călătorii, ce se va face când aceiaşi elevi vor fi în clasa a VII-a. Dirigintele va avansa cu ei de la clasă, la clasă, ţinându-i sub oblăduirea sa. Elevii fără a

fi fost în vreun chip constrânşi la aceasta, se angajau la o cotizaţie lunară de-o – «coroană» – la fondul viitoarei călătorii. Banii erau depuşi, pentru spor, la o bancă".

Lucian Blaga confirmă, în Hronicul şi cântecul vârstelor, existenţa unei practici care, dincolo de dificultăţi, era marcată de alte multiple restricţii. Or, în noile condiţii lumea nu mai avea răbdare să aştepte şi nici nu mai voia să voiajeze fără a şti că-i sunt asigurate hotelul, hrana, accesul la obiectivele turistice notorii, mijloace de deplasare confortabile şi sigure. Care era soluţia realizării acestor deziderate? Au răspuns economiştii: organizarea neîntârziată şi pretutindeni a unor organisme de stat, însărcinate cu destinele migraţiei turistice, a valorificării patrimoniului turistic naţional, a instituirii unei reţele de servicii, a propagandei „pro domo". În felul acesta, vor putea fi surmontate numeroase piedici, circulaţia turistică internă şi internaţională va fi mult înviorată, popoarele se vor putea mai bine cunoaşte reciproc, dar – au afirmat tot economiştii! – în balanţele economico-financiare al e statelor vor putea avea loc metamorfoze esenţiale: turismul trebuie să se impună ca o nouă industrie, vivace şi dinamică, alături de celelalte industrii; în bugetele naţionale, el trebuie să aducă venituri determinante, net superioare celor dinainte de război, în acest scop, trebuia

restructurat întregul sistem instituţional al domeniului. Chiar şi în ţările unde tentativele etatizării lui au rodit în primele decenii ale veacului sau chiar mai înainte.

Consecinţele acestor opinii ferme n-au întârziat să se arate. A. Mariotti de la Universitatea din Roma – profesorul considerat a fi creatorul „ştiinţei turismului" – îşi făcuse numeroşi prozeliţi, convinsese de dreptatea lui pe atâţia dintre doctrinarii altor discipline în învăţământul superior. În Germania, în 1934, ideile lui erau propagate de doctorul Berman. În Polonia, la Universitatea din Kra-kovia, funcţiona în 1936 o catedră de turism condusa de dr. Stanislav Leszezyckiv, un eminent statistician şi balneolog. În perioada 1926 – 1933, Germania încasa anual între 16 şi 44 milioane dolari aur numai de la turiştii străini! În 1928, Franţa încasa, din aceeaşi sursă, 9 milioane franci, iar Anglia, în 1935, raporta că cifra veniturilor realizate din turism se ridica la 35 milioane lire sterline.

Până în deceniul al patrulea, Europa – cu toată gama variată a problemelor ce singură şi le crea – dezvoltase efortul firesc al ieşirii din coşmar. Din nefericire pentru ea şi întreaga lume, curând alte evenimente dramatice începuseră să o macine. O perioadă, extrem de scurtă de altfel, industria turistică la nivel european a continuat să rămână în ofensivă. Apoi, în 1938, s-a

petrecut Anschluss-ul, iar la 1 septembrie 1939, încălcind tratatul de neagresiune polono-german încheiat în 1934, Germania hitleristă a atacat Polonia, dezlănţuind astfel cel de-al doilea război mondial… Un nou coşmar, mai lung şi mai sinistru, începea să răscolească relativa linişte pe care, un timp, o cunoscuse, totuşi, omenirea…

CĂUTĂRI

Anii primului război mondial au anihilat practic preocupările pentru drumeţie ale Societăţii turiştilor din România. Societatea carpatină ardeleană din Sibiu resimţea şi ea perturbări evidente de ritm. Societatea carpatină „Sinaia" se risipise în 1910. Războiul concentrase atenţia în direcţia grijilor, dar – mai presus de orice – spre realizarea, prin luptă, a idealului românesc secular: desăvârşirea unităţii naţionale. Excursii şi călătorii se făceau numai pe cont propriu în scurtele răgazuri de linişte.

După 1918 trebuiau să se producă metamorfoze capitale şi în viaţa turistică din România. Ca pretutindeni în Europa, persista obsedant o interogaţie: Cum? În câteva ţări ale continentului statul îşi asumase responsabilitatea destinelor turismului. Războiul dezechilibrase însă noua formulă organizatorică. Se căuta acum restatuarea ei pe principii mai solide în concordanţă

cu teoriile care trimiseseră în ofensivă noţiunea industria turistică. Italia, Elveţia, Austria, Franţa şi Germania formau avangarda. Explicabil, dacă, de pildă, estimăm contribuţia turismului la bugetul naţional: în Italia – 2 miliarde lire, în 1930; în Franţa, acelaşi an – 10 miliarde franci, adică un beneficiu de trei ori mai mare decât bugetul României în 1932!

Aşadar, cum?

Înfăptuirea statului naţional unitar la 1 decembrie 1918 aducea în graniţele fireşti provincii româneşti cu un patrimoniu turistic aproape inestimabil atunci. În cuprinsul lor se aflau bogăţii nu peste tot întâlnite într-o aşa mare densitate: munţi, câmpii ondulate, coline încărcate de vii şi pomi fructiferi, mănăstiri şi castele medievale, cetăţi ţărăneşti, sate cu tezaure etnografice unice în lume, staţiuni balneoclimatice cu izvoare tămăduitoare. Un veritabil spaţiu mioritic. Nu existau drumuri suficiente şi bune pentru a-i chema pe străini să-l vadă, să se bucure. Teoreticienii din epocă ai turismului invocau o maximă a lui Goethe: „Drumurile Germaniei vor pregăti unitatea ei”. Parafrazând-o, economiştii afirmau că drumurile României vor asigura viitorul ei turistic. Un adevăr ineluctabil! Dar românii cunosc oare frumuseţile din propria ţară? se întrebau, tot cu dreptate, savanţi de talia lui Emil Racoviţă, politicieni ca V.V. Ţii

ea, istorici celebri ca N. Iorga, turistologi ca Mihai Haret? Răspunsurile nu puteau fi întotdeauna pozitive. Cauze? Multe, şi mărunte, şi mari! Două însă primordiale: vitregia destinului lor istoric şi lipsa unui organism capabil să faciliteze, între altele, acţiunea turistică, la scară naţională.

E adevărat că, aşa cum am arătat şi în capitolele anterioare, nu s-au înregistrat niciodată hiaturi în această activitate cu vechi tradiţii. Nici acum, după un război scump, n-a fost neglijat măcar o clipă gestul căutării, al organizării şi al sugestiei. Mai întâi, în 1920, a fost înfiinţat Hanul drumeţilor, transformat în 1925 în Turing Clubul României, asociaţie care, în 1932, ajunsese să aibă peste 4.000 de membri, construise case de adăpost, aproape 400 km. drum marcat în munte, editase 19 volume care abordau, într-un fel sau altul, problematica de turism, îşi continua activitatea Societatea carpatină ardeleană. Organizaţia – înfiinţată în 1380 din iniţiativa saşilor sibieni – număra aproximativ 5.000 de aderenţi. Avea câteva secţiuni foarte harnice care au clădit vreo 50 de case de adăpost în munţi, au pus bazele, în 1895, unui muzeu turistic şi au tipărit circa 40 de broşuri. Societatea turiştilor din România, înfiinţată la începutul secolului, nu se autodizolvase în 1915, cum afirmă chiar cunoscători ai istoriei turismului nostru. Legal, ea s-a desfiinţat

prin aderarea la T.C.R. La Iaşi îşi reluaseră activitatea câţiva dintre membrii dinamici ai Societăţii de gimnastică, sport şi muzică (1902), iar mai târziu s-a înfiinţat o secţie T.C.R., al cărei animator a fost Neculai Macarovici, specialist în geologie-paleontologie, azi membru corespondent al Academiei R.S.R. Clujul, reînnodând firul tradiţiei, şi-a creat o asociaţie proprie: Frăţia munteană, în 1921. Iniţiator al ei nu era altul decât Emil Racoviţă. La Beiuş, tot în 1921, s-a înfiinţat Clubul turistic şi sportiv „Aurora". Animatori au fost profesorul Ioan Buşiţia, preşedintele, Ştefan Coama, secretarul, şi avocatul dr. Emil Pop. La Sinaia, în 1924, prin strădaniile continui ale institutorului C. Ionescu activa, din 1924, Secţia alpină a Bucegilor, iar la Bucureşti, din 1927, Oficiul de camping, sport şi turism „Prietenii mării" şi din 1929 – A.D.M.I.R.**9**. Şi totuşi, nimic nu-l îndreptăţeşte pe cercetător să formuleze o concluzie entuziastă. Nu, pentru că în deceniul al III-lea mişcarea turistică la noi nu făcea efortul să iasă din tiparele tradiţionale. Existau

---

[9] În lucrarea Ani de drumeţie (Editura SPORT-TURISM, 1976), semnată în colaborare cu Nicolae Simion, am dezvoltat iniţialele acestei asociaţii în felul următor: Asociaţia drumeţilor din munţii înalţi ai României. Ulterior, am aflat că unor membri le plăcea să-şi numească organizaţia din care făceau parte astfel: Asociaţia drumeţilor din munţii iubiţi ai României. Recent, unul din pionierii alpinismului nostru modern, Nicole Baticu, mi-a comunicat numele asociaţiei în momentul constituirii ei: Asociaţia drumeţilor din munţii Ialomiţei şi României (n.a.)

chiar unele interese materiale ale conducătorilor diferitelor grupări, deşi statutul lor refuza principiile lucrative. Existau apoi interese de ordin sentimental, unele vizând ambiţia, altele traficul de influenţă. De aici pornea fărâmiţarea, lipsa unei singure asociaţii turistice puternice. Nu s-a realizat nici măcar unirea cluburilor, cercurilor şi asociaţiilor particulare cu preocupări asemănătoare – pentru drumeţie, pentru alpinism, pentru mare… Trebuia, de aceea, găsită soluţia înfiinţării unei organizaţii controlate de stat, capabilă ea însăşi să răspundă de destinele potenţialului turistic. Protagoniştii acestei idei şi-au construit argumentaţia pe baza faptelor observate în realitatea românească şi în cea a altor ţări.

Dar care sunt faptele şi momentele marcând drumul către etatizarea unei organizaţii turistice? Ce arderi a produs această dorinţă? Cine şi-a suflecat mânecile la o muncă atât de necesară într-o ţară turistică prin excelenţă?

Să consemnăm mai întâi numele unor entuziaşti care erau, dincolo de profesie, funcţie, sentiment şi interese, nişte vizionari: Emanoil Bucuţa, Emil Racoviţă, doctorul Nicolae Vicol, Mihai Haret, Valeriu Puşcariu, V.A. Marinescu. Lor şi altora de talia lor li s-a asociat înţelegerea unora dintre oficialităţi, şi, astfel, în 1936, a fost legiferat primul Oficiu Naţional de Turism.

Ideea înfiinţării O.N.T.-ului câştigase adepţi imediat după 1921. Atunci – cum afirmă Emanoil Bucuţa – avusese loc „întâia încercare, dacă nu de legiferare a turismului, dar de căutare a unei forme a preocupării de stat, în acest domeniu…” (vezi rev. România, nr. 13 – 14, 1936, articolul o avuţie naţională: turismul şi organizarea lui}. Propunerea nu venea din partea statului, ci de la oameni câştigat! de idee. Mai precis, de la Emil Racoviţă, preşedintele Frăţiei muntene, Mihai Haret, ideologul Hanului drumeţilor, generalul doctor Vicol, cel care în 1922 a înfiinţat Societatea de hidrologie medicală şi climatologie, organism cu rol încă departe de a fi estimat pentru contribuţia lui la dezvoltarea turismului în staţiunile balneoclimaterice. Emil Racoviţă a obţinut de la un ministru liberal – l-am numit pe George Mârzescu – acordul acestuia pentru înfiinţarea primului serviciu al turismului. Mai târziu, prin Legea sanitară din 1926, a apărut şi denumirea nouă: Oficiul Naţional de Turism. Activa în cadrul Ministerului Sănătăţii, dar se rezuma la colaborarea cu staţiunile balneoclimatice din ţară, înregistra potenţialul lor, le fişa numele. O muncă puţină, dar necesară studiilor viitoare. Din păcate – chiar în această formă – Ministerul Sănătăţii voia să se dispenseze de el. Prilejul s-a ivit curând, în 1930, când în Ministerul Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale s-a creat

Direcţia educaţiei poporului. Această direcţie avea un serviciu responsabil cu educaţia fizică şi sportul, care şi-a asumat şi problemele legate de turism. Pe la jumătatea anului 1931, Direcţia educaţiei poporului a fost transferată la Ministerul Instrucţiei, aşa încât turismul devenea de acum preocuparea altui departament. Aici funcţiona de altfel mai de demult un Serviciu de excursiuni, iar din 1925 – Comisiunea pentru sistematizarea excursiilor în străinătate, decizie semnată de I.G. Duca, ministru de externe, şi C. Angelescu, ministrul instrucţiunii şi învăţământului. Nu va trece mult şi mişcarea turistică va avea un nou patron: Direcţia presei. Apoi, în 1933, se va produce primul şi cel mai înseninat pas către adevăratul Oficiu Naţional de Turism: prin legea din noiembrie 1933 se instituţionaliza Consilieratul pentru turism, organism cu activitate de sine stătătoare pe lângă Preşedinţia Consiliului de Miniştri. Avea la dispoziţie nouă funcţionari înghesuiţi în trei camere, dar era ambiţios, deşi lipsit de fondurile corespunzătoare. Obiectivele muncii lui fuseseră precizate într-un interviu acordat de V.V. Tilea, unul dintre iniţiatorii şi susţinătorii noii instituţii: dezvoltarea propagandei favorabile turismului intern, popularizarea lui în străinătate şi atragerea de vizitatori de peste hotare. Consilieratul pentru turism a sucombat fără să lase urme

perene, chiar dacă, la scurt timp după înfiinţarea lui, s-a aciuat între zidurile Ministerului de Externe declarând că îşi asumă, ca sarcină primordială, relaţia propagandei şi legăturilor internaţionale ale turismului românesc.

VISUL DEVINE ÎNTRUCHIPARE ŞI DECEPŢIE

La 29 februarie 1936 a fost promulgată Legea pentru organizarea turismului în România. Se crea astfel un cadru legal al desfăşurării mişcării turistice şi primul organism de stat: Oficiul Naţional de Turism. Visul precursorilor a devenit întruchipare. Puţini dintre ei au avut funcţii decizionale în noul organism: unii, dimpotrivă, au fost acuzaţi de opoziţionism, alţii au fost ignoraţi, iar altora – activi şi temerari în idei – li s-a barat gândirea, fiind înlocuiţi din posturile pe care le meritau. Oricum, istoria turismului din România nu acest aspect de culise va trebui să-l reţină. El avea drept cauze interese individuale şi de grupare politică şi nu era nici primul, nici ultimul exemplu. Se va reţine, de acelea, esenţialul: concretizarea ideii în sine şi, prin ea, crearea condiţiilor favorabile unui impuls major, în concordanţă cu spiritul timpului, mişcării noastre turistice. Se va reţine apoi un alt element de valoare deosebită: întruparea ideilor – emise încă din primul deceniu al secolului de Gabriel Dimitriu, G. Munteanu-Murgoci, apoi de Mihai Haret, Emanoil Bucuţa, Emil

Racoviţă, generalul Vicol şi alţii – privitoare la o „societate turistică” dirijată de stat, Se va reţine, în fine, că o seamă de pasionaţi economişti puteau spera că, în curând-curând, teoriile lor fundamentate ştiinţific vor avea finalitatea pentru care au fost elaborate. Or, din acest punct de vedere, e obligatoriu să atribuim meritele cuvenite unor pionieri ai literaturii turistice economice, care au făurit postulate şi teorii dezvoltate abia în zilele noastre prin osârdia unor autori ca Mihai Părăluţă, Iulian Berbecaru, Oscar Snak, Gheorghe Barbu, Eugen Nicolescu şi alţii – cercetători său profesori. Studiile lor actuale sunt, în fond, la alte dimensiuni şi dintr-o perspectivă ştiinţifică superioară, continuarea unor preocupări vechi – aproape necunoscute – iniţiate, prin scris, de V.A. Marinescu, Al. Hallunga, C. Bacă, sau, de la catedra Academiei de înalte studii economice, de către profesorii Gr. L. Trancu-Iaşi şi Victor Slăvescu.

V. A. Marinescu trebuie, de pildă, considerat întâiul autor al unor studii ample cu tematica inspirată din problemele economiei turismului: Rolul industriei turistice în economia naţională a României (1933) şi Contribuţiuni la dezvoltarea turismului în România (1938).

Ce probleme ridica V.A. Marinescu în scrierile sale?

Aborda frontal chestiunea preluării destinelor turismului

din România de către un organism unic, de stat, capabil să valorifice un potenţial cu resurse economice inestimabile. Urgentarea fiinţării lui şi funcţionarea ireproşabilă trebuia să ducă la exploatarea – intensivă dar raţională – a vastului patrimoniu turistic, încât, în final, el să se constituie ca o ramură distinctă a economiei, să determine o industrie de sine stătătoare, cu efecte imediat sesizabile şi în venitul naţional. Industria turistică trebuia să acţioneze în strânsă interdependenţă cu cea hotelieră sau a construcţiilor, cu transportul, cu industria articolelor de sport, cu cea tipografică şi cinematografică. Propaganda, în concepţia lui V.A. Marinescu, prin toate mijloacele posibile – presa scrisă şi cea vorbită, expoziţiile, afişele – trebuia să se subordoneze disciplinat şi la unison în serviciul noii industrii care avea cel puţin trei direcţii principale: 1) amplificarea zestrei materiale naţionale prin atragerea străinilor în România şi obţinerea beneficiului financiar corespunzător; 2) intrarea în circuitul valorilor universale a valorilor naţionale peisagistice, balneoclimatice, etnografice, arhitectonice etc. Şi 3) cunoaşterea frumuseţilor ţării de către toţi românii şi beneficiul spiritual şi material obţinut de pe urma practicării turismului de un mare număr de concetăţeni.

Cum au fost receptate la începutul deceniului al patrulea

asemenea chestiuni teoretice şi cum şi-au găsit ele finalizare în decizii şi acţiuni ferme, cercetătorul află din documentele vremii. Le-am consultat şi noi, firește, pe cele mai multe. Am optat însă, în cartea aceasta, prezentându-le, pentru o formulă pe care o considerăm mai puţin aridă: nu consemnarea rece a datelor obiective în procesul derulării lor, ci aceea a interviului redactat după câteva convorbiri cu unul dintre teoreticienii şi susţinătorii cei mai zeloşi ai ideilor enunţate mai sus. Numele lui: VASILE A. MARINESCU.

Locuieşte în Bucureşti. Are aproape 70 de ani, se urcă încă la volanul Trabantului personal şi face excursii în ţară şi peste hotare. Are părul albit, dar judecata îi este limpede ca apa unui râu de munte. Visează înfiinţarea unui muzeu al turismului din România pe care să-l organizeze. Pentru asta păstrează cu sfinţenie şi cu ochi de ciclop o arhivă impresionantă. Dar nu e egoist şi avar cu ea. Dacă doreşti, îţi pune la dispoziţie, în schimbul unei simple semnături pe o bucată de hârtie, documente preţioase, pe care alţii preferă – din circumspecţie – să le lase uitate prin poduri, prin magazii ori în bibliotecile particulare. Cărţi rare de turism, reviste, fotografii, afişe, legi, dări de seamă, acte care se referă în special la activitatea O.N.T. Asta pentru că Vasile A. Marinescu a fost unul din „sufletiştii” noii

organizaţii şi primul şef al serviciului de turism din cadrul ei. De aceea, acum, convorbirile cu domnia sa se încheagă, de fapt, ca nişte monologuri rostite cu nostalgie, cu entuziasm şi, uneori, cu o undă de supărare în glas…

— Eu am fost atras de excursii – ca atâţia alţii din generaţia mea – încă din copilărie. Mergeam la munte cu părinţii, dar îmi amintesc cu plăcere şi de excursiile şcolare, în frunte cu profesorii I. Costescu, Dumitru Dănescu, Stan Ionescu şi St. Radian. Adesea, verile le petreceam, în parte, în Sinaia la familia Pascu, venită aici pe la 1884 din Săcele. Prin 1925, într-o zi din luna lui cuptor, urcând pe Valea Peleşului, l-am văzut întâia oară pe Mihai Haret şi pe Nestor Urechea. Întâlnirea întâmplătoare cu ei m-a emoţionat fiindcă le ştiam opera. Tot atunci, la Casa Peştera, am cunoscut pe Niculae Butmăloiu şi pe soţia lui – o gospodină desăvârşită.

— *Mărturiseaţi odată pasiunea dumneavoastră din tinereţe pentru electrotehnică*…

— Da, aşa e! La terminarea liceului, în 1928, am dat examen de admitere la Şcoala politehnică. Un concurs de împrejurări mi-a schimbat destinul şi am devenit student la Academia comercială din Bucureşti. Urma să ajung economist. Am şi ajuns, fără să-mi pară rău! Vreau să precizez că anii de

facultate mi-au orientat dragostea mai veche pentru călătorii şi în sensul studiului turismului prin prisma economicului. În ianuarie 1931, la cursul de economie politică al profesorului Victor Slăvescu am ţinut prima lucrare de seminar intitulată Aportul excursiunilor în circulaţia monetară. Ecoul ei printre colegi şi profesori, care au remarcat ineditul temei, m-a încurajat. Mi se învârtejau în minte tot felul de idei, aşa încât, în acelaşi an 1931, în octombrie, am fondat Asociaţia universitară de turism internaţional (A.U.T.I.). Ca preşedinte, am iniţiat cicluri de conferinţe, am editat un pliant, Trois jour a Bucarest, şi am purtat tratative cu turişti din Cehoslovacia, determinându-i să-şi petreacă sejurul în România în găzduirea taberei de vară „Prietenii mării", condusă de Valeriu Tebeică. împreună cu profesorul care mă atrăgea cel mai mult, Gr. L. Trancu-Iaşi, fost membru fondator al T.C.R., am depus, tot în 1931, Ministerului Instrucţiunii un memoriu prin care solicitam, destul de timid, ca turismul să devină o problemă de interes major pentru stat. îmi amintesc că m-am dus la Nicolae Iorga – pe atunci şi prim-ministru – că m-a primit, a citit memoriul şi a spus: „Am să cercetez să văz ce se poate face, dar să ştii, măi tinere, că de partea economică nu mă ocup eu, ci Argetoianu care este ministru de finanţe". Al doilea memoriu – cu acelaşi subiect –

l-am înaintat lui V.V. Tilea, în 1933, pe când era secretar de stat la Preşedinţia Consiliului de Miniştri în timpul guvernului Vaida-Voevod. Tilea a susţinut ideea mea, care mai fusese formulată şi de alţii – oameni cu greutate, nu ca mine un necunoscut! – şi, ca urmare, în 1933, ia fiinţă Consilieratul pentru turism, După doi ani, în 1935, am mai întocmit un memoriu. Solicitam, în termeni mai fermi şi mai exacţi, înfiinţarea O.N.T. ca organizaţie de stat. Glasul mi se alătura şi de astă dată altor iubitori ai turismului şi, în februarie 1936, a fost legiferată-nou a instituţie.

— *Din cercetările de până acum mi-am dat seama că au fost numeroase frământări în rândurile susţinătorilor şi iubitorilor de turism. Unii voiau înfiinţarea organizaţiei de stat, alţii nu. Printre ei se aflau chiar conducători de asociaţii care nu vedeau* cu ochii *buni nici măcar crearea Federaţiei societăţilor de turism din România, în 1934. Ambiţiile şi vanităţile unora, interesele lor şi mirajul unei glorii efemere le bloca gândirea când trebuia să vină în întâmpinarea ideii de unitate. Totuşi, unirea s-a produs, mai întâi prin fuziunea unor societăţi mai mici într-una mai mare (vezi T.C.R., S.T.R. şi Frăţia munteană), apoi prin crearea F.S.T.R. şi, în fine, prin actul oficial din 1936. Aceasta nu împiedica însă o realitate destul de nepotrivită în turismul nostru: existenţa „în*

1940, a unui număr de 57 de asociaţii. Nu ştiu dacă în alte părţi ale lumii se putea întâlni o asemenea stare de lucruri… Dar nu despre asta vreau să vorbiţi dumneavoastră, ci despre propria ardere pentru turismul românesc.

— Îmi place expresia „propria ardere", pentru că, în ce mă priveşte, a fost şi continuă să existe o ardere reală, o pasiune cu febră pentru turism. Unii dintre dumneavoastră, cei tineri, primiţi, poate, cu reticenţă mărturisirile noastre. Poate vi se par desuete. E bine însă să ştiţi că dacă s-au făcut atâtea lucruri în turismul românesc în trecut şi azi, acest fapt se datorează şi pasiunii celor care sunt dăruiţi acestui domeniu de activitate.

— *Ştiu asta şi vă asigur că, mai ales în zilele noastre, în turism lucrează mii de oameni cu mare dragoste de munca lor…*

— La A.U.T.I., cum am spus, am iniţiat un ciclu de conferinţe. La. 13 decembrie 1931 a vorbit profesorul Gr. L. Trancu-Iaşi. Conferinţa lui se intitula: Valorificarea. bogăţiilor frumuseţilor României. Cea a lui Alexandru Bădăuţă: Posibilităţi turistice româneşti. A mea, ţinută la 13 februarie 1933, aborda o temă care-mi era dragă: Despre rolul industriei turistice în economia naţională a României. Precizez că în octombrie 1932, ca să devin doctorand, prezentasem la Academia comercială subiectul tezei intitulate: Turismul – sursă de venit pentru stat şi

influenţa sa asupra vieţii economice a unui stat. Cred că eram printre puţinii care, mai înainte de etatizarea turismului, foloseam, în ţara noastră, noţiuni ca „industria turistică" sau „turism şi economia naţională".

După al doilea memoriu, cel din 1933, odată cu înfiinţarea Consilieratului pentru turism, am lucrat, alături de Mihai Haret, Neagu Boierescu, dr. Kepp şi alţii, la catalogarea tuturor grupărilor de turism lucrative şi nelucrative, precum şi la strângerea materialului necesar în vederea legiferării unui organ statal pentru organizarea şi promovarea turismului, între timp, am acceptat postul de prim-redactor al revistei Voiaj, al cărei director financiar era Eugen Eremie. Primul ei număr apărea în septembrie 1933. Publicaţia s-a bucurat până în septembrie 1934, cât, am lucrat eu aici, de semnături prestigioase: Tudor Arghezi, Al. Graur, Mihai Tican-Rumano, Al. Bădăuţă, Victor Ion Popa, Tudor Muşatescu, Gr. L. Trancu-Iaşi, Ioan Timus, ultimul cu note de drum din Japonia. Eu am scris în coloanele ei articole programatice, fiind convins că participam, împreună cu alţii, la bătălia pentru înfiinţarea O.N.T. Dacă doriţi, puteţi nota titlurile câtorva articole scrise de mine în această revistă pe care am părăsit-o în septembrie 1934, locul meu luându-i Sarina Casvan, pentru o nouă orientare a tipăriturii care, de altfel, va dispărea

murind: Propuneri, sugestii, păreri pentru Consilieratul de turism, Importanţa drumului şi a mijloacelor de locomoţie în dezvoltarea turismului, Diferite manifestări ca factori de dezvoltare ai turismului, Să ne cunoaştem întâi ţara şi pe urmă să vizităm străinătatea. În ce stadiu se găseşte mişcarea turismului românesc. Când am lucrat la Voiaj, am cunoscut pe Nae Dimitriu. Era prim-redactor la Buletinul alpin şi se bucura de multă apreciere din partea colaboratorilor.

În fine, povestindu-vă despre „arderea" mea pentru turism, e bine să vă spun că am fost membru fondator al Federaţiei societăţilor de turism din România – 1934 – reprezentând revista Voiaj, al cărei prim-redactor am fost, – am îndeplinit funcţia de şef (primul!) al Serviciului turismului din O.N.T., cea de secretar general al Consiliului superior al turismului şi delegat din partea O.N.T. în comitetul F.S.T.R. împreună cu dl. constante, am vegheat apariţia Buletinului O.N.T., cel care a premers revista România condusă apoi ani în şir de pictorul-scriitor Radu Boureanu. Desigur, am avut încă alte iniţiative şi participări „ca aceea de conducător al revistei Turismul…

— *Eu am citit cu atenţie Legea pentru organizarea turismului. Am consultat, de asemenea, documente referitoare la activitatea O.N.T. Pe baza acestora am reţinut câte ceva* despre

direcţiile de concentrare a eforturilor celor care munceau acolo. S-*au făcut, după părerea mea, treburi bune pentru un început care avea să-şi afirme împlinirea mult mai târziu, după Eliberare, şi după înfiinţarea Ministerului Turismului. Am să încerc să prezint unele secvenţe, într-o interpretare cât mai obiectivă posibil, dar, oricum, ele nu vor fi lipsite de amprenta subiectivă, măcar în alegerea lor. Tot la acest mod, vă rog şi pe dumneavoastră să-mi vorbiţi despre atmosfera de lucru din cadrul primului Oficiu Naţional de Turism*…

— Vedeţi, nu mă simt în stare să promit că voi păstra întotdeauna măsura obiectivităţii. Cred, mai degrabă, că veţi acuza de subiectivism exacerbat declaraţiile mele. Eu risc, deşi nu voi fi de acord cu dumneavoastră în cazul că veţi dă un asemenea înţeles spuselor mele.

…La 11 iunie 1935 apărea Jurnalul Consiliului de Miniştri nr. 971 prin care se anunţa înfiinţarea Oficiului Naţional de Turism care, într-un anume fel, trebuia să înlocuiască fostul Consilierat, desfiinţat după căderea guvernului Vaida-Voevod. Jurnalul făcea o menţiune: noul organism va funcţiona numai cu salariaţi transferaţi de la alte unităţi de stat. Aflând condiţia, am redactat o cerere şi am înaintat-o, odată cu al treilea memoriu al meu, lui Sergiu Dimitriu. La 1 august 1935 am fost detaşat să

lucrez unde solicitasem. Preşedinte era Sergiu Dimitriu, director delegat – Vasile Florescu, inspector general în Ministerul de Interne. Alături de ei şi împreună cu Paul Călinescu, ca specialişti, am purces la schiţarea viitorului statut şi cadru organizatoric al O.N.T. Mie mi-a revenit sarcina pregătirii anteproiectului de lege. La scurt timp, Parlamentul şi Senatul au votat Legea. Firește, cu destule modificări faţă de propunerile mele. Au fost introduse paragrafe şi fraze întregi cu substrat politic. După 29 februarie 1936, eu şi Paul Călinescu am fost transferaţi la O.N.T. Am fost încadrat, cum am spus deja, ca şef al Serviciului turismului şi, totodată, numit secretar general al Consiliului superior al turismului, organ consultativ pe lângă Consiliul de administraţie. Funcţia de director i-a fost încredinţată şi acum lui Vasile Florescu, ajutat de chestorul Alfred Paximade. Aceasta a fost prima mea mare dezamăgire! Am intrat curând în conflict de idei cu Paximade şi cu alţii din conducerea O.N.T. În august 1937, am primit detaşarea la Ministerul Justiţiei, fiind înlocuit, ca persoană fizică, nu şi în funcţiile mele, cu altcineva. Am revenit la O.N.T. mai târziu, pentru scurtă vreme…

— *Cât aţi fost salariat la O.N.T., ce iniţiative au avut la bază şi gândirea dumneavoastră*?

— Foarte multe, pentru că eu gândeam cu sinceritate la

destinele turismului din România, îl gândeam din perspectiva economistului, convins fiind că valorificarea bogăţiilor turistice ale ţării poate determina, şi la noi, curând-curând, o industrie. Din păcate, a trebuit să aştept mult să-mi văd ideile concretizate. Asta se întâmplă abia în zilele noastre. Dar…

— *De ce tăceţi*?

— …Caut să-mi ordonez în minte ceea ce vreau să vă spun. Notaţi! În timpul muncii mele de la O.N.T. am realizat o unitate de statistică, aşa încât să se poată face referiri la elemente concrete; am creat fişe privind activitatea asociaţiilor particulare de turism ca şi cea a birourilor comerciale organizatoare de excursii; pe baza referatelor mele s-au acordat subvenţii asociaţiilor de turism din ţară, ca şi staţiunilor balneoclimaterice; am iniţiat şi pus la punct concursul pentru cea mai bună gazdă turistică la sate; am contribuit la dirijarea diferitelor grupuri ce plecau în străinătate prin birourile de voiaj, determinând aceste birouri să facă propagandă şi să aducă – excursionişti de peste graniţă; dirijam şi îndrumam orientarea profesională a oficiilor judeţene şi locale de turism; ţineam o permanentă legătură cu presa; am iniţiat şi întocmit lista tuturor staţiunilor din ţară în vederea editării unui ghid; scutirile sau reducerile de timbru turistic pe paşapoarte era tot o sarcină a serviciului meu; în sfârşit, au fost şi

alte acţiuni concrete, dar eu voi mai aminti numai de primul chestionar distribuit, ca sondaj, unor turişti străini; a fost tipărit în tipografia transatlanticului „Roma”, venit la Constanţa cu 300 de excursionişti americani; răspunsurile lor au constituit baza unui studiu având ca efect sosirea acestui vapor, încă de două ori, plin de oaspeţi dornici să ne viziteze. Asta se întâmpla prin 1936.

COBORA PESTE BUCUREŞTI IARNA

Iarna anului 1935 – 1936 cobora peste Bucureşti ca şi alte dăţi. Zăpada troienită împiedica mişcarea tramvaielor pe linii. Oamenii aşteptau înghеţaţi sosirea lor, iar când se iveau în depărtare, târâş-grăpiş, începeau să se precipite. Călătorii urcau în vagoanele şi ele bocnă. Coborau apoi, în alte staţii, şi, ca să se dezmorţească, alergau pe străzi. Dar n-a ţinut mult frigul atunci. Curând, de pe cer, soarele îşi trimise raze din ce în ce mai calde. Zăpada s-a topit repede. În locul ei, tot oraşul mustea de noroaie şi băltoace. Grăbindu-se la treburi, oamenii înjurau acum de mama focului municipalitatea. Mai ales cei din mahalale. Se liniştеau numai în centru, dar nu-şi ascundeau bucuria dacă, de pe bocancii lor, rămâneau aici bucăţi de glod. „Prea mare e sfânta nedreptate”, îşi spuneau ei, călcând apăsat pe Calea Victoriei. Ca să se calmeze, se opreau o secundă în faţa Ateneului. Colonadele-clădirii şi sculpturile ei îi îmbunau parcă. Porneau

apoi mai departe. În fiecare zi. Pe arşiţe, prin averse de ploaie, sub ninsori de basm ori prin troiene, îşi purtau paşii şi: gândurile pe străzile cetăţii lor dragi. Enervaţi, revoltaţi, calmi, visători, bucuroşi ori suferind…

În ziua aceea, dimineaţa de tot, pe Calea Victoriei traversau – în momente diferite – îndreptându-se către sediul activităţii lor câţiva funcţionari ai unei instituţii încă, neoficializată definitiv. Erau cu toţii neliniştiţi. Ajunşi în birouri – cele câteva cămăruţe situate deasupra cinematografului Forum – domnea aici o tăcere neobişnuită. Se-auzea doar foşnetul hârtiilor frunzărite pe masă. Concepte „dactilograme, manuscrise, dosare…

Într-un târziu, Vasile Florescu, directorul delegat „sparse liniştea:

— Ei, domnule Marinescu, astăzi o să vedem dacă credinţa noastră va fi sau nu înţeleasă de cei mari.

— De ce să nu fie, că doar noi am fost investiţi cu atribuţiuni de specialişti. Ş-apoi, la anteproiectul de lege am muncit cu toată dragostea.

— Eu mă tem să nu fie amânată votarea Legii, interveni în discuţie Paul Călinescu, cineastul însărcinat provizoriu cu problemele de propagandă.

— Nu cred, totuşi, îşi dădu cu părerea directorul. Cum ştiţi,

Proiectul de lege a fost votat de Senat…

Încet-încet, între cei prezenţi se înfiripă, ca în atâtea împrejurări, o discuţie aprinsă. Fiecare îşi expunea punctul de vedere. Niciunul, în afară de Paul Călinescu, nu se îndoia că a sosit, în sfârşit, clipa când nu vor mai pluti în nesiguranţă, cum s-a tot întâmplat din 11 iunie anul trecut. Vasile Marinescu era, dintre ei, cel mai optimist în privinţa Legii. Pe el îl frământă, în schimb, altceva. Nu făcea parte din nicio grupare politică şi asta putea să-l coste, acum sau mai târziu. Asemenea gânduri se risipiră curând după ora prânzului când un telefon venit de la cabinetul ministrului Inculeţ le potoli tuturor febra căpătată în convorbirile anterioare. Le-o potoli o secundă, ca la orice veste-şoc, apoi în psihologia lor începuseră noi metamorfoze. Erau fericiţi, deoarece Legea pentru organizarea turismului fusese aprobată şi de Adunarea Deputaţilor. Ce trebuia să urmeze, era o simplă formalitate: promulgarea ei cu un decret regal şi publicarea în Monitorul Oficial… În Adunarea Deputaţilor, Proiectul de lege pentru crearea O.N.T. a fost prezentat de Remus Nestor, deputat de Buzău. Alegerea a fost inspirată, fiindcă acesta – cu simţ practic, ca toţi buzoienii – se gândea la valorificarea potenţialului turistic, extrem de variat şi opulent al fiefului său electoral. Dar el n-a invocat astfel de considerente în Expunerea

de motive. A apelat – sfătuit de consilieri personali şi de iniţiatorii Proiectului – la argumente privind un imperativ al vremii, o realitate şi un sentiment înţeles chiar de demnitarii politici, deşi aceştia, uneori, îl terfeleau: „Ţara noastră are frumuseţi nebănuite şi de aceea nu putem avea decât o atitudine ostilă faţă de toţi aceia care le ignorează, petrecându-şi vacanţele în străinătate. Problema turismului trebuie neapărat rezolvată urgent. Aici sunt două interese: de ordin economic şi de ordin politic".

Citind argumentaţia deputatului buzoian, Vasile A. Marinescu a făcut loc în sufletul lui unei raze de speranţă „Poate, totuşi, dacă se acordă atâta atenţie laturii economice a turismului, aşa cum am preconizat împreună cu alţi economişti, poate voi fi ales să conduc eu Oneteul". Speranţă frumoasă, care neîmplinindu-se, l-a dus pe tânărul economist, aşa cum mi-a mărturisit-o, la un pas de sinucidere. Gândurile negre i le-au alungat doi prieteni buni: H. August, preşedintele asociaţiei turistice Dor de ducă şi Emilian Iliescu, conducătorul grupării *Hai la drum* de mai târziu…

ADNOTĂRI LA PRIMA LEGE PENTRU ORGANIZAREA TURISMULUI ÎN ROMÂNIA

Înaltul decret regal nr. 322 din 29 februarie 1936

promulga prima lege a turismului din România. Monitorul Oficial nr. 50 partea I din aceeaşi zi o publica in extenso. Conţinea şapte capitole: I. Organizare şi atribuţiuni; II. Organe de conducere; III. Bugetul şi gestiunea; IV. Organele exterioare; V. Organizarea activităţii particulare; VI. Sancţiuni şi penalităţi; VII. Dispoziţiuni generale şi tranzitorii. În total, 66 de articole. Capitolele IV şi V aveau ele însele câteva subdiviziuni: Oficiul judeţean de turism, Oficiile locale de cură şi de turism; Supravegherea şi controlul (cap. IV); Asociaţiile particulare de turism, Birourile comerciale de voiaj şi de turism, Hotelurile, pensiunile şi restaurantele, Sprijinul statului (cap. V).

Anteproiectul propunea şase capitole. O confruntare între anteproiect şi legea propriu-zisă pledează în favoarea celor care le-au gândit. Nu se remarcă modificări esenţiale, de structură, între cele două documente. Dar nu acest aspect al chestiunii interesează…

Articolul l al legii promulgate prezintă următorul conţinut:

„Pentru organizarea, coordonarea, îndrumarea şi dezvoltarea turismului în România se înfiinţează, pe lângă Ministerul de Interne, Oficiul Naţional de Turism".

Cum bine se poate observa, se fixau patru parametri exacţi noului organism de stat: organizarea, coordonarea, îndrumarea,

dezvoltarea. Aceasta nu însemna, desigur, nerecunoaşterea mişcării turistice de până acum, nici ignorarea asociaţiilor particulare sau a birourilor de voiaj, adesea destul de active. Termenii legii erau fermi şi necesari, dacă se raportează la situaţia întâlnită atunci: zeci de asociaţii şi birouri de voiaj, interese uneori tulburi ale conducătorilor lor, gesturi de efort singular care – toate – împiedicau cunoaşterea bogăţiilor turistice în exterior şi nu deschideau drum liber intrării de valută. Chestiunea era urgentă, aşadar, în spiritul propunerilor turistologilor noştri şi al ideilor difuzate de o broşură editată de Societatea Naţiunilor: Studii relative la turism, considerat ca factor al economiei internaţionale. Cât de imperios se punea, reiese şi din acţiunea concretizată în primăvara şi vara anului 1936, când, la conferinţele de la Praga, Bled şi Bucureşti ale Micii înţelegeri, s-au stabilit bazele unei serioase apropieri pe temeiuri turistice prin crearea unui comitet permanent de specialitate cu câte o secţiune naţională. Mica înţelegere Turistică îşi propusese să publice un buletin, urmând să apară în limbile română, sârbă, cehă, franceză**10**.

---

[10] La conferinţa de la Praga a Micii înţelegeri din martie 1936 s-au desfăşurat, în cadrul Consiliului economic, şi lucrările Comisiei pentru reglementarea circulaţiei turistice între ţările Micii înţelegeri. Al. Bădăuţă, delegat al Ministerului Afacerilor,

Care erau atribuţiile Oficiului Naţional de Turism, „persoană juridică de drept public”? Multe şi importante. Vom selecta câteva din articolul 2 al Legii:

— Studierea mijloacelor pentru dezvoltarea turismului şi cooperarea, pe multiple planuri, cu diferitele compartimente;

— Informarea publicului şi conducerea propagandei turistice în ţară prin editarea unor ghiduri oficiale, broşuri, afişe, călăuze, hărţi, filme, reviste turistice, conferinţe de radio şi publicaţii;

— Arogarea atribuţiunii de a fi „organul de consultare a tuturor autorităţilor publice şi instituţiilor particulare, în ceea ce priveşte organizarea excursiilor, cu prilejul congreselor, conferinţelor sau expoziţiilor internaţionale în România;

— Controlul activităţii asociaţiilor de turism, a birourilor comerciale de voiaj, a hotelurilor, pensiunilor şi restaurantelor;

— Înfiinţarea unor birouri de turism în centrele

Străine, a expus punctul de vedere românesc referitor la modalitatea organizării traficului de turişti între Cehoslovacia, România, Iugoslavia. Punctul de vedere românesc insista pe necesitatea creării unui comitet tehnic al Micii înţelegeri Turistice, ca organ permanent de iniţiativă şi lucru în toate problemele virfnd raporturile turistice între cele trei state. Acest punct de vedere a fost adoptat, iar comisia de experţi (Iaha Gârgacievic din Iugoslavia, V. Partl din Cehoslovacia şi Al. Bădăuţă din România) a întocmit statutele şi planul de activitate ale comitetului tehnic. Ambele documente au fost ratificate, fără obiecţii de fond prealabile, în plenul Consiliului economic al Micii înţelegeri.

importante din ţară şi străinătate;

— Construirea unor hoteluri, stimularea dezvoltării mijloacelor de locomoţie;

— Asumarea responsabilităţii măsurilor corespunzătoare pentru a asigura buna primire a turiştilor străini în România;

— Organizarea expoziţiilor de turism în ţară, participarea la expoziţiile de peste hotare, la congresele internaţionale.

Una din clauze era formulată astfel:

„M) Vom putea înfiinţa şi supraveghea şcoli speciale pentru formarea personalului de hotel şi restaurante, precum şi de călăuze speciale”.

Oficiul Naţional de Turism urma să fie condus de un preşedinte, sprijinit de un comitet de direcţie compus din cinci persoane, numite prin decret regal, după recomandarea ministrului de interne. Primul preşedinte al O.N.T. a fost Sergiu Dimitriu, secretarul general al Ministerului de Interne.

Pe lângă O.N.T. funcţiona Consiliul superior al turismului. Din primul consiliu făceau parte peste 20 de membri, delegaţi ai diferitelor compartimente sau asociaţii de turism. Preşedinte era tot Sergiu Dimitriu. Secretar – V.A. Marinescu. Alături de ei, pe aceeaşi listă, figurau – dintre cei cunoscuţi: generalul dr. Vicol, Neagu Boierescu, Mihai Haret, Al. Bădăuţă, V. Florescu. Restul –

majoritatea! – oficiali: un inginer de la C.F.R., un doctor de la Ministerul Sănătăţii, un maior de la Marele Stat Major, un director de la Campania de asigurări, un locotenent colonel de la Subsecretariatul de Stat al Aerului…

Clauze demne de relevat conţinea capitolul IV al Legii: „În fiecare judeţ se înfiinţează un oficiu judeţean de turism, ca organ exterior şi auxiliar al Oficiului Naţional de Turism, care va exercita acţiunea de supraveghere şi control asupra tuturor oficiilor locale de cură şi turism din judeţ şi va executa orice însărcinări ce i s-ar dă de Oficiul Naţional de Turism” (art. 23).

Şi mai departe: „În localităţile clasate de cură şi turism se înfiinţează oficii locale de cură şi turism, în competiţiile cărora intră toate chestiunile ce prezintă un caracter turistic sau climatic, precum şi cele ce prezintă un caracter administrativ în staţiunile balneare” (art. 26).

Capitolul al V-lea era consacrat raporturilor dintre O.N.T. şi „asociaţiunile particulare”.

Trebuie remarcat că, de acum înainte, activitatea tuturor grupărilor particulare de turism urma să fie supravegheată de O.N.T. Federaţia societăţilor de turism din România, conform legii, „va avea dreptul de control asupra tuturor asociaţiilor componente, precum şi de a constata abaterile săvârşite de

organele lor de conducere”.

În fine, un ultim aspect care merită a fi reţinut se referă la birourile comerciale de voiaj şi turism. Acestea – destul de frecvente în epocă şi cu activitate efectivă şi dinamică – pentru a putea să funcţioneze aveau nevoie de aprobarea O.N.T. Mai mult – ele erau obligate să prezinte anual o dare de seamă şi bilanţul muncii lor. Cele înfiinţate sau autorizate de O.N.T. să funcţioneze în străinătate, urmau să accepte controlul Ministerului Afacerilor Străine şi al O.N.T. O.N.T. era obligatoriu să fie anunţat în prealabil de toate sosirile de străini în România. Paşapoartele excursioniştilor români în grup şi biletele colective de trecere peste frontieră vor fi eliberate numai pe baza autorizaţiei scrise de O.N.T.

Aşadar, se înregistrează de pe acum o sensibilă tendinţă către unitate şi control riguros. Mobilul ei: conturarea ideii de necesitate privind valorificarea tot mai temeinică a patrimoniului turistic naţional, pentru a orienta veniturile obţinute astfel în direcţia sporirii balanţei economice active. Spiritul vremii – în care economicul se prevala în postură de factor de avangardă – începuse să-şi imprime ritmul şi în domeniul turismului. Era şi timpul, pentru că în alte state europene turismul adăuga venituri serioase la bugetele naţionale. El favoriza un larg schimb de idei

între oameni, cunoaşterea valorilor culturale reciproce, a peisajelor. România era capabilă să se înscrie repede acestui „spirit al vremii", înfiinţarea O.N.T. Însemna un eveniment, dar până la el încercări „de deschidere" au mai fost făcute. Românii şi acum, ca întotdeauna „au călătorit, dornici să cunoască spaţii geografice noi, culturi şi civilizaţii create de alte popoare. Ei înşişi au primit cu bucurie pe oaspeţii străini. O.N.T. era chemat să dirijeze toată această mişcare.

O IDEE ÎN ACŢIUNE

Oficiul Naţional de Turism a pornit la treabă cu un capital de 1.000.000 lei. I-l pusese la dispoziţie Ministerul de Finanţe. Suma trebuia rambursată din bugetul primilor doi ani. Un termen destul de scurt…

Ce s-a realizat în planul activităţii concrete în primii ani, până la izbucnirea celui de-al doilea război mondial?

Se poate spune că startul şi cursa O.N.T., atâta cât au durat, s-au derulat în ritm vivace. Intenţiile mai vechi prindeau contururi. Ideea înaintemergătorilor intrase în acţiune. Mergea cu fruntea sus. Au fost gâtuite, e drept, câteva speranţe individuale, s-au urcat pe scenă câteva paiaţe, dar spectacolul, în ansamblul său, se înfăţişa colorat, vioi, sugerând privitorului şi perspective.

La jubileul de patru ani, O.N.T. s-a simţit obligat să-şi exprime public şi retrospectiv acţiunile, ca un memento necesar măcar pentru o nouă escaladă. Care, din păcate, n-a mai avut loc din cauza evenimentelor istorice ştiute. Din 1941, practic, a încetat orice vis ţesut din nesomnul acelor bărbaţi-copii, care-şi imaginau ţara nimbată de razele albe izvorând din frumuseţea peisajului, din nisipul şi valurile Mării Negre, din frescele Voroneţului şi din sufletul amfitrionilor ştiutori în a-şi întâmpina oaspeţii cu pâine şi sare.

Să spunem, deci, succint, că preocuparea de căpetenie a O.N.T. era crearea bazei materiale, aşa încât – în postură de gazdă – România să-şi poată primi civilizat musafirii-turişti. Marea şi muntele intrau deopotrivă în sfera de interes a lui. Aşa, de pildă, din iniţiativa O.N.T., arhitecţii G.M. Cantacuzino şi V.S. Arion au început la Mamaia, în septembrie 1936, hotelul Rex – „cel mai mare efort făcut până în prezent în ţara noastră în industria hotelieră"; în aprilie 1938, Mamaia se îmbogăţise cu încă 114 camere de cazare şi cu linia de cale ferată prelungită până în faţa noii construcţii. Hotelul Delta din Vâlcov avea ca autori pe arhitecţii Octav Doicescu şi Sorin Mincu. Planurile lor au fost concretizate între august 1937 şi mai 1939. Edificiul. – modern – dispunea de 28 de camere. El întrecea confortul cabanelor de

vânătoare Ilgani şi Insula Lupilor. O.N.T. a construit, de asemenea, hoteluri la Predeal, Cota 1400, Turnu Severin. Muntelui, în afara eforturilor asociaţiilor particulare, îi adaugă câteva cabane şi case de adăpost, aşezate în locuri pitoreşti de notorietate: Rânca, Obârşia Lotrului, Clăbucet…

O colaborare fructuoasă între O.N.T. şi Comisia monumentelor naturii are drept consecinţă decretarea, ca rezervaţie naturală, a unei zone din Retezat. Tot pe plan intern au loc câteva expoziţii de artă fotografică, se turnează câteva filme turistice. „Întâile înfăptuiri ale Oficiului Naţional de Turism în această nouă ramură de activitate a sa", cum citim într-un pliant de spectacole, se numeau: Generaţia de mâine (film de propagandă O.E.T.R.), Colţuri din România şi Bucureşti (filme de propagandă turistică). Au fost prezentate la 7 decembrie 1936 la cinematograful „Scala". Le-au urmat peliculele: Delta, Mănăstirile din Bucovina, Ţara Haţegului. Cu propaganda prin filme se ocupau Direcţia cinematografică şi Oficiul cinematografic. Echipa de cineaşti – înzestrată cu aparate moderne, de import şi un studio corespunzător – avea în fruntea ei pe Paul Călinescu. Acesta şi amicii lui au reuşit o performanţă: supravegherea întregii producţii naţionale de filme. Bucuria lor simţea nevoia să fie exprimată până şi în pliantul din care am citat mai sus: „Sub

îndrumarea Oficiului Naţional de Turism se află, de curând, întreaga activitate cinematografică naţională. El înţelege s-o întrebuinţeze, în primul rând, ca mijloc de propagandă şi în acest scop va produce treptat un număr de filme documentare asupra ţării, care, împreună cu jurnalul cinematografic O.N.T. şi alte filme culturale, de educaţie a tineretului, să facă cunoscute în ţară şi peste hotare nu numai bogăţiile turistice ale României dar şi posibilităţile ei de afirmare pe toate tărâmurile".

Pentru atragerea clientelei de peste hotare. O.N.T. a desfăşurat – în afara cinematografiei – o activitate laborioasă. Cum? Prin publicarea în presă străină a inserţiilor despre România, prin organizarea unor expoziţii turistice de sine stătătoare sau a pavilioanelor speciale în expoziţii ample, prin crearea, în oraşe celebre, a unor oficii de turism.

Iată exemple:

— 1937, standuri O.N.T. la expoziţiile internaţionale de la Paris şi Milano;

— 1938, standuri O.N.T. la Praga, Milano, Salonic;

— 1938, Expoziţia de artă populară din Londra; în cadrul ei sunt prezentate piese din Maramureş şi Năsăud;

— 1939, la expoziţia internaţională din Paris; aici România a participat cu un pavilion de o reală valoare arhitectonică; el a

stârnit interesul celor care l-au vizitat; văzându-l, un industriaş scria entuziasmat: „Românii au avut în pavilionul lor tot ceea ce poate interesa pe oameni ca să vină în ţara lor şi să-şi lase dolarii"; cu acest prilej, s-a editat o broşură despre România, într-un tiraj de 400.000 exemplare, şi un pliant tipărit în 500.000 exemplare;

— 1939, expoziţii de fotografii turistice la Berna, Paris, Berlin şi – cea mai importantă manifestare – pavilionul şi „Casa românească" la Expoziţia internaţională de la New York, când, impresionată de arhitectura noastră, cunoscută cu acest prilej, actriţa americană Miriam Hopkins şi-a exprimat dorinţa ca Octav Doicescu să-i ridice şi ei o casă în stil românesc. Unde? Tocmai la Hollywood!;

— 1940, standuri O.N.T. la Milano şi Lipsea.

Între realizările din sfera propagandei ale O.N.T., la capitolul „prestigioase" se cuvine să fie citată revista România care continua, pe un plan superior, opera iniţiată de Buletinul Oficiului Naţional de Turism. Buletinul s-a tipărit începând din 1 octombrie 1935, iar revista de la 1 aprilie 1936. Până în februarie 1940 apăruseră 49 de numere într-un tiraj total de 290.500 exemplare!

Revista, condusă de pictorul-poet Radu Boureanu. se

înfăţişa într-o aleasă ţinută grafică şi de conţinut. Semnau în ea: N. Iorga, Demostene Botez, Gala Galaction, Perpessicius. Emanoil Bucuţa, Cezar Petrescu, Dragoş Vrânceanu, Vlaicu Bârna, Lucia Demetrius şi Zaharia Stancu, toţi cu articole de elogiu la adresa frumuseţilor ţării, cu impresii din propriile drumeţii. O altă categorie de semnături prestigioase era cea reprezentată de scriitorii-turişti. dintre care unii îşi făcuseră platformă bună în epocă: T. Simionescu, Al. Borza, Mihai Haret, Valeriu Puşcariu, E adu Ţiţeica, Dem Popescu, Dan Rădulescu, Emilian Iliescu, Aurel Pițu.

Revista România a continuat să se tipărească, o vreme, şi după război, tot ca organ de presă al O.N.T., care încerca să-şi reia activitatea. În noile condiţii, exprima orientarea şi preocupările de acum ale O.N.T.: atragerea în mişcarea turistică internă a clasei muncitoare, care, oprimată şi angajată pe viaţă şi pe moarte în luptele de clasă, beneficiase mai puţin decât intelectualitatea de binefacerile excursiilor la munte şi la mare, de cura de altitudine şi de cea heliomarină.

Din sumarul numărului, anul VI al revistei, din august 1945 reţinem, mai întâi, semnătura unui uriaş: Mihail Sadoveanu, cu însemnarea Popas – evocarea unei întâmplări petrecute în Delta Dunării. Cicerone Teodorescu îşi asumase într-un articol rolul de

teoretician şi ideolog al mişcării: Turism, turişti şi oameni ai muncii. G.G. Rădulescu scria articolul România, ţară de turism, inspirat cu siguranţă de textul lucrării lui Valeriu Puşcariu care făcuse vogă la sfârşitul deceniului trei: O fără de turism – Ardealul. I. Coman semna un material de profesionalitate: Alpinismul, sportul fără spectatori. N. Dimitriu: Marcaje în munţii noştri. Confederaţia Generală a Muncii, prin Comisia sportivă, Secţia de turism, publica un editorial de orientare în perspectivă: Turismul şi clasa muncitoare. Tonul său era ferm, concluziv şi fără echivoc: „România, ţara turismului, ţară cu vestite staţiuni balneoclimatice şi cu cele mai pitoreşti regiuni, a rămas până azi prea puţin cunoscută de către clasa muncitoare.

Acestei clase oprimate nici nu-i trecea prin gând până la 23 August 1944, că frumuseţile ţării noastre îi sunt şi ei accesibile. Un muncitor nici nu îndrăznea să-şi închipuie că şi el s-ar putea recrea petrecându-şi un concediu la munte sau la mare. Mai mult: nici măcar cel bolnav de plămâni nu avea posibilitatea să plece acolo unde îl trimitea medicul […] Aceasta a fost până la 6 Martie situaţia clasei muncitoare în legătură cu turismul…”

Editorialul revistei România, exprima, desigur, o idee adevărată. Ea permite, totuşi, o serie de nuanţări determinate de unele aspecte concrete, de o serie de gesturi, e drept, fără o

extrem de mare amplitudine, dar care atestă – cel puţin! – orientarea democratică a unora dintre organizaţiile turistice pe care scenariul nostru subiectiv şi selectiv le propune. Prietenii naturii, de exemplu, era o asociaţie muncitorească, iar la C.F.R. exista, de asemenea, o societate puternică, având rolul de a organiza excursii. În acelaşi timp, cum am arătat în treacăt, nu toate asociaţiile şi grupările de drumeţie făceau restricţii în ce priveşte proveniența membrilor lor. Este adevărat însă că, după 6 Martie 1945, dar, mai ales, după 11 iunie 1948, mişcarea turistică din România va cunoaşte un ritm nevisat de precursori. Debutul l-au făcut excursiile muncitoreşti Pe Valea Prahovei, a Oltului, a Argeşului, pe Dunăre, în Delta Plecau trenuri întregi, în zilele de sărbătoare. Preţurile erau modice. Entuziasmul era mare şi firesc".

Se deschideau orizonturi noi şi mişcării turistice Ea va evolua continuu comparativ cu istoria sa de până acum îi vom răsfoi, în cele ce urmează, câteva pagini. Dar până atunci să mai privim alte secvenţe din trecut.

DOR DE DUCĂ

SCRISOARE DIN BEIUŞ

ÎN AMINTIREA MARELUI VOIEVOD MIHAI VITEAZUL

MASIVUL BULEVARD

AMICII PREDEALULUI

CERCUL TURISTIC BĂNĂŢEAN

HAI LA DRUM!

PRIETENII NATURII

Elementul dinamic în devenirea mişcării noastre turistice a fost, mai cu seamă până în 1948, iniţiativa particulară. Poate că prea multele asociaţii şi organizaţii n-au avut forţa pe care ar fi avut-o o colectivitate puternică. Fărâmiţarea, tendinţa centrifugă aveau şi o motivaţie ce ţinea de orgoliu, dar – în substanţa ei – rezida în neexistenţa condiţiilor unei organizări la nivel naţional. Crearea O.N.T. nu a diminuat sensibil această tendinţă. Anihilarea ei va fi marcată abia în 1948, când de destinele domeniului se vor ocupa, mai întâi organizaţia Turismul popular, apoi Oficiul Naţional de Turism, şi Ministerul Turismului.

Nu va trece mult însă şi în întreaga ţară va fi observată existenţa unei mulţimi de cercuri de turism, care au la bază, din nou, iniţiativa particulară: prietenii drumeţiei, cicloturiştii, speoturiştii, amicii muntelui… Ele îşi desfăşoară acţiunile în paralel cu activitatea oficială, nu o împiedică pe aceasta şi nici nu sunt stânjenite de ea. Până să se ajungă la stadiul de acum, evoluat, modern coordonat şi cu rezultate evidente în economia naţională, mişcarea noastră turistică a consumat atâtea energii.

Să recitim acum alte câteva fragmente din istoria ei…

După primul război mondial oamenii simţeau mai acut chemarea naturii. Voiau să se bucure de aer curat, de soare, de verdeaţă şi de pacea solilocviilor în spaţii nepoluate. Au pornit, de aceea, curând, cât mai mulţi spre înălţimile munţilor, spre zonele colinare ale ţării, la mare, sau către pădurile ivite în plină câmpie. Societatea turiştilor din România îşi încetase funcţionarea în anii războiului. Societatea de sport şi muzică din Iaşi, de asemenea. Nici S.K.V. din Sibiu şi nici societăţile din Braşov sau Cluj nu se puteau lăuda cu o linişte netulburată. La încetarea ostilităţilor, însă, încet-încet, asociaţiile vechi îşi vor regăsi pulsul cadenţei normale, dar – totodată – se vor manifesta intense preocupări pentru noi înjghebări asociative, mai puternice, cu programe mai îndelung elaborate. Hanul drumeţilor, Frăţia munteană din Cluj, apoi Turing Clubul României vor face începutul, în împrejurările când apetitul pentru învăţarea schiului, de exemplu, spulberase atâtea inerţii…

Cea dintâi însă, înfiinţată imediat după sfârşitul luptelor, avea să fie o asociaţie muncitorească. S-a numit Prietenii naturii şi îşi stabilise, programatic, un caracter polisportiv. Deci, nu doar drumeţie, excursie duminicală colectivă, deplasare în grup la marginea oraşelor; în programul ei intrau, cu drept egal de

practicare, şi diferite discipline sportive. Dincolo de asta, în cadrul asociaţiei se făcea o muncă de educaţie politică în vederea viitoarelor grele bătălii de clasă.

Acţiunile asociaţiei se desfăşurau sub îndrumarea unor cunoscuţi militanţi progresişti dintre care trebuie reţinute nume ca Gheorghe Niculescu-Mizil, Alexandru Dobrogeanu-Gherea, Petre Constantinescu-Iaşi, Barbu Zaharescu.

Asociaţia avea 15 filiale şi 37 grupări provinciale, care activau în cadrul cercurilor muncitoreşti din diferite oraşe ale ţării. Sediul social al Prietenilor naturii se afla în Bucureşti, pe Bulevardul Republicii nr. 17. Aici se ţineau şedinţele săptămânale în timpul cărora se adoptau hotărâri, se raporta, despre acţiunile turistice şi sportive consumate, se elaborau proiecte. În sălile publice din capitală (Liedertafel, Tumverein – etc.) aveau loc ample şezători sau dezbateri în care prezenţa membrilor Prietenilor naturii se făcea frecvent simţită.

Excursiile colective – ale bucureştenilor! – preferau locurile dimprejurul oraşului, unde se găseau spaţii suficiente şi pentru sport şi pentru odihnă dar, în acelaşi timp, există o mai mare certitudine că eventualele iscoade ale Siguranţei vor fi uşor depistate. Căci – trebuie precizat, aşa cum a făcut I. Ionescu-Dunăreanu într-un articol publicat în Almanahul turistic

1972 – folosindu-se „prilejul antrenamentelor şi întrecerilor sportive, şi mai ales organizarea de excursii în mijlocul naturii, s-a creat posibilitatea de a se înfăţişa participanţilor aspecte ale situaţiei politice din acea perioadă de adânci frământări sociale, probleme privind starea economică a ţării, informări despre stările de lucruri din Uniunea Sovietică, despre procesul istoric al formării primului stat socialist din lume…”

Prietenii naturii, cum reiese din relatările publice, risipite în paginile unor ziare ale vremii – mai ales ale celor muncitoreşti: Socialismul şi Tineretul socialist – nu se limita numai la excursii în apropierea localităţilor urbane în care diferitele filiale sau grupări provinciale îşi duceau munca obişnuită. Munţii Bucegi şi Piatra Craiului au cunoscut paşii muncitorilor socialişti călcându-le pământul în acţiuni turistice colective iniţiate de asociaţia lor polisportivă. Dintre vârfuri, erau preferate Omul şi Cristianul Mare; dintre localităţi: Sinaia, Câmpina, Pietroşiţa, Dealul Mare şi întreaga Vale a Prahovei, ca şi Valea Ialomiţei care au fost vizitate destul de des de excursii organizate de asociaţia Prietenii naturii. Ele au constituit exemple în ce priveşte comportamentul participanţilor, aceştia dovedind o înţelegere superioară a rolului mişcării în aer liber şi dragoste sinceră faţă de natura patriei.

Din păcate, circumstanţe istorice deosebite au bruscat, mai întâi, mai apoi au strangulat o iniţiativă ce ar fi putut să-şi dureze o efigie fără precedent în istoria turismului şi sportului din România. În 1924 – martie – după ce s-a afiliat, în 1921, la Federaţia societăţilor sportive din România, ajungând să aibă peste 4.000 membri – asociaţia Prietenii naturii a fost exclusă din F.S.S.R. În luna iulie, acelaşi an, printr-o ordonanţă oficială, asociaţia a fost dizolvată. Activase legal timp de cinci ani. O perioadă scurtă în care a scris o filă de glorie în istoria sportului şi turismului din ţara noastră.

SCRISOARE DIN BEIUŞ

La Beiuş, octogenar, pe strada Burgundia Mare, nr. 20, trăieşte avocatul doctor Emil Pop. L-am vizitat în iarna anului 1977 şi i-am solicitat informaţii despre activitatea Clubului turistic şi sportiv „Aurora”. Mi-a spus câteva lucruri atunci, în grabă, apoi – chiar a doua zi – mi-a scris…

Clubul din Beiuş a luat fiinţă ca o reacţie firească, resimţită şi concretizată în variate moduri de transilvăneni imediat după desăvârşirea unităţii statului naţional român. Ea se manifesta în sfera politicului, culturalului, ştiinţei, artelor. Turismul şi sportul nu voiau să rămână în urmă. Mai ales că beiuşenii dispuneau de munţii frumoşi din apropiere, în special de zona marcată de

Stâna de Vale. În plus, în localitatea dintotdeauna românească, existau tradiţii şi o intelectualitate de elită: profesori, medici, avocaţi. Printre ei – un drumeţ pasionat: Ioan Buşiţia. Din iniţiativa lui, în primul rând, s-a constituit Clubul turistic şi sportiv „Aurora". Era organizat pe două mari compartimente, cum o arată şi numele. În cadrul lor, urma să se facă drumeţii, să se practice, iarna, schiul şi, în tot cursul anului, tenis, scrimă, gimnastică, box, lupte. Un document emis în ziua de 7 iulie 1921 certifică înfiinţarea şi organizarea echipei de fotbal. Un altul – din 21 iulie 1921 – semnat de Ioan Buşiţia, preşedintele clubului, şi Ştefan Cosma, secretar, adevereşte că a fost organizată echipa de arbitri. Interlocutorul meu epistolar, dr. Emil Pop, conducea secţia de sport. Ioan Buşiţia formase un grup de îndrăgostiţi ai excursiilor.

În 1921, beiuşenii drumeţeau în munţii din preajma Stânei de Vale, organizaţi într-o asociaţie turistică. Cine erau participanţii? Profesori, elevi, avocaţi, câţiva ofiţeri, meseriaşi. Nu călătoreau în grupuri mari. Nici nu erau – cu toţii – mulţi. Beiuşul era şi atunci un târguşor de provincie. Esenţialul era existenţa organizaţiei şi spiritul emulativ, dragostea pentru munţi şi legăturile de urmărire a activităţii altor asociaţii turistice din ţară.

Ioan Buşiţia, „cel mai om al drumeţiei”, cum se exprimă, ca moţii, avocatul Emil Pop în scrisoarea expediată mie, nu ţinea la realizarea performanţelor excursioniştilor pe care-i îndruma. El era adeptul drumeţiei fără efort fizic deosebit. Drumeţul, în concepţia lui, nu trebuia să fie obosit, astfel încât, la nevoie, să poată face – dacă neprevăzutul ar cere-o – chiar un efort neobişnuit.

Clubul turistic şi sportiv „Aurora” a activat – mai intens ori mai lejer – până prin 1928 când, practic, a fuzionat cu secţia din Cluj a T.C.R. Aceasta este, de altfel, şi părerea convorbitorului meu epistolar: „Prin anul 1928, marcajele şi reînnoirea potecilor şi a drumurilor turistice din regiunea Stâna de Vale s-au făcut în cadrul T.C.R”. ceea ce înseamnă că în acel interval de timp a fuzionat „Aurora” cu "T.C.R. Cluj”.

Se cuvine – ca o obligaţie a turistologului – continuarea culegerii informaţiilor despre C.T.S.A. din Beiuş. Descoperirea altor documente autentice – despre care amintea Emil Pop, fără să poată preciza unde se găsesc – ar îmbogăţi argumentele despre încă o pagină onorabilă a trecutului nostru turistic.

A.D.M.I.R.

Ion Udrişte-Olt, unul din preşedinţii A.D.M.I.R., iar în 1941 chiar preşedinte al Federaţiei române de turism şi alpinism,

definea astfel – într-o conferinţă – asociaţia: „A.D.M.I.R. este o emanaţiune a entuziasmului, din pasta căruia s-a plămădit, scopul înfiinţării corespunzând imperativului naţional de a se dă ţării un organism viabil care să-şi consacre toate forţele sale creatoare organizării turistice din toate punctele de vedere”.

Iniţial, asociaţia a fost concepută cu gândul mărturisit de a se preocupa de mai multe sporturi. Gândul acesta s-a risipit curând, însă. din cauza „carenţei materiale”. Activitatea noii colectivităţi asociate s-a mărginit numai la sfera turistică. Aici – conform statutului – şi-a formulat astfel programul: organizarea şi dezvoltarea drumeţiei în munţii României; protecţia frumuseţilor naturii; propaganda în ţară şi în străinătate pentru cunoaşterea munţilor României; cultivarea spiritului camaraderiei turistice; sprijinirea manifestărilor sportive; întreţinerea relaţiilor cu asociaţiile similare din ţară şi străinătate; organizarea de excursii în grup, atât în timpul verii cât şi iarna; organizarea de cursuri şi concursuri de schi; construirea, amenajarea şi întreţinerea de case de adăpost şi refugii alpine; construirea, amenajarea, întreţinerea şi marcarea de drumuri şi poteci în munţi; editarea unor publicaţii şi hărţi turistice; organizarea unor cicluri de conferinţe, muzee şi expoziţii pentru popularizarea frumuseţilor alpine ale ţării;

pregătirea unor călăuze şi salvatori în munţi.

În ce măsură a fost concretizat acest program, vom vedea – după acelaşi Ion Udrişte-Olt, în broşura Din trecutul turismului românesc, Bucureşti. 1943 – din câteva realizări… *cinci case de adăpost* construite sau aflate numai în administrarea A.D.M.I.R.: 1. Casa Babele din Bucegi, a cărei zidire a început în toamna 1936; zidul înălţat atunci n-a rezistat intemperiilor decât până în primăvara anului următor, aşa încât gospodarii asociaţiei – în frunte cu dr. Gh. Dumitrescu, preşedintele – au purces repede la o nouă construcţie; în toamna 1937 au fost puse în funcţiune două dormitoare mari şi sufragerie; 2. Casa Radu Negru era situată în masivul Piatra Craiului la l 750 m altitudine, sub vârful „La Om"; a fost înălţată încă din 1906 de Secţia din Câmpulung Muscel a S.T.R.; cu timpul, construcţia s-a deteriorat, dar A.D.M.I.R. a restaurat-o în 1932; în 1937 a fost extinsă, adăugându-i-se un etaj, un ansamblu de camere pe laturi şi o verandă; 3. Casa Vlaicu Vodă era doar în administraţia asociaţiei, ea fiind, de fapt, proprietatea avocatului Negulici; casa – dispunând de două dormitoare mari, altele două mici, sufragerie şi bucătărie – era situată la piciorul masivului Iezer-Păpuşa. În punctul Voina (altitudine = 950 m); 4. Casa Vlad Ţepeş – situată în Făgăraş, pe versantul sudic – era un adăpost intrat în folosinţa A.D.M.I.R.-ului

ca urmare a intervenţiei conducerii sale pe lângă Casa autonomă a pădurilor statului; funcţiona cu destinaţie turistică, din 1937, în bazinul forestier Cumpăna; 5. refugiul Petre Caţian de pe marginea lacului Iezer, la 2 130 m altitudine; purta numele uneia din victimele accidentului alpin din 1935; *marcajele* constituiau alte realizări raportate de Ion Udrişte-Olt în lucrarea citată; după autor, care, se pare, exagera, acestea – în kilometri – depăşeau cifra de 330. În zone numite versantul sudic al masivului Făgăraş (144 km), versanţii din est şi vest ai Pietrei Craiului (113 km), masivul Iezer-Păpuşa (75 km);

Buletinul alpin, revista a cărei editare va trece, din 1934, în grija Clubului alpin român, a fost iniţial tipărită sub auspiciile A.D.M.I.R. de către membrii Grupării alpine.

hărţile tipărite de A.D.M.I.R. (Harta Piatra Craiului, la scara 1/25.000, Harta turistică a Bucegilor, scara 1/25.000, Schiţa marcajelor de pe versantul sudic al masivului Făgăraş, scara 1/70.000, Schiţa marcajelor din masivul Iezer-Păpuşa, la scara 1/70.000) au avut o oarecare utilitate practică în epocă; din păcate, unele din ele conţineau erori grave.

Dincolo de asemenea clauze ale programului său, A.D.M.I.R. – care, după spusa lui Ion Ionescu-Dunăreanu, „se deosebea oarecum de celelalte asociaţii de turism considerate mari: T.C.R.,

S.K.V…” – s-a confruntat cu o altă gamă variată de probleme. Unele din ele au fost rezolvate cu brio: organizarea unor mari excursii colective în munţi, instituirea filialelor asociaţiei, două expoziţii de fotografii alpine. Activitatea ei a fost mai puţin dinamică în ce priveşte popularizarea turismului în presa vorbită şi scrisă. Ghizii pe care voia asociaţia să-i califice nu i-am întâlnit, numiţi în publicaţiile vremii; dacă au existat, aceştia nu s-au impus ca personalităţi deosebite. Nici concursurile şi cursurile de schi n-au făcut decât cu titlu de excepţie obiectul preocupărilor asociaţiei. Sarcina aceasta – ca şi altele vizând alpinismul, ca sport al performanţei – şi-a asumat-o Clubul alpin român. A.D.M.I.R. nu a perseverat nici în sfera întreţinerii relaţiilor de colaborare cu alte asociaţii similare din ţări străine. În ce priveşte unul din dezideratele din Statut („cultivarea camaraderiei turistice”), se pare că – din cauza unora dintre membri – obiectivul propus n-a putut fi niciodată conturat.

Oricum, A.D.M.I.R. – asociaţia care şi-a semnat actul de naştere în ziua de 14 iulie 1929 şi a căpătat personalitate juridică prin sentinţa nr. 14/1930 – a adăugat în deceniul al patrulea un accent aparte mişcării turistice româneşti. A produs, totodată, o galerie de pasionaţi practicieni ai turismului: dr. Gh. Dumitrescu, Ion Udrişte-Olt, Emilian Iliescu, Ion Ionescu-Dunăreanu. Ultimul a

îndeplinit funcţia de secretar general al A.D.M.I.R., într-o vreme când conducerea asociaţiei se ambiţiona să mai viseze frumos, deşi războiul îşi înfipsese adânc gheara în trupul ţării.

Pentru frumuseţea visului, merită transcrise – la final al acestei fişe – intenţiile enunţate în 1943: definitivarea lucrului la casele Babele, Radu Negru şi Petre Caţian; construirea unor adăposturi turistice la Cumpăna-Argeş, la Piscul Negru, pe versantul sudic al munţilor Făgăraş, în căldarea Pietroasa a Negoiului, în Plaiul-Foii, sub pereţii vestici ai Pietrei Craiului; întocmirea unei hărţi generale turistice a versantului sudic al masivului Făgăraş; executarea marcajelor necesare în regiunile nou cercetate…

ÎN AMINTIREA MARELUI VOIEVOD MIHAI VITEAZUL

Liceul „Mihai Viteazu” din Bucureşti are o veche tradiţie în organizarea excursiilor şcolare. Pasiunea aceasta se menţine şi astăzi, dar – cu aproape cinci decenii în urmă – existau iniţiative pe care cercetătorul contemporan e necesar să le amintească, ca un moment de prestigiu în mişcarea turistică iniţiată de particulari. Iar când constată că acţiunea a pornit dintr-un sentiment frumos, din dragoste de ţară, nu poate să nu releve maturitatea gestului iniţiatorilor, chiar dacă ei erau pe atunci nişte adolescenţi.

Despre un asemenea gest am convorbit îndelung, în câteva rânduri, cu DUMITRU GHERASI. L-am ascultat şi mi-am notat esenţialul spuselor sale, într-o cofetărie, seara, ori în faţa unei cafele aburinde în apartamentul său de pe strada Transilvaniei…

— În toamna anului 1929, atunci când elevii s-au regăsit, întorşi fiecare din vacanţă, plini de energie, cu imaginile şi impresiile locurilor pe care le-au văzut, în care au petrecut şi unde s-au desfăşurat, în clasa a V-a a liceului Mihai Viteazu din Bucureşti, ia fiinţă Grupul alpin brav. Cei şase membri fondatori, plini de entuziasmul vârstei, doritori de a merge şi a cunoaşte munţii noştri, pun temelia acestui grup, în primul rând pentru a organiza împreună cu colegii lor cât mai multe şi mai îndrăzneţe excursii. Şi fiindcă o asociaţie trebuia să aibă un comitet, cu preşedinte, secretar şi casier, după ce s-au alăturat şi alţi colegi, au făcut alegeri cu vot secret şi personal. Şi aşa, fără să se desprindă dintr-o asociaţie de drumeţie existentă, fără veleităţi de titulaturi şi demnităţi şi, mai ales, fără să gândească la ţeluri îndepărtate şi prestigioase, cei şase colegi şi prieteni: Anibal Ştefănescu, Leova Stolear, Teodor Lascarov Moldovanu, Victor Pfeiller, Nicolae Gaman şi Dumitru Gherasi au pornit la un drum ce s-a dovedit a fi lung, frumos şi plin de satisfacţiile înfăptuirilor.

@— *Ce program aţi stabilit la început*?

— Duminica se organizau excursii, pe jos, în jurul Bucureştiului. Aşa. am cunoscut bine Cernica, Pasărea, Ciorogârla. În fiecare săptămână, banii economisiţi de la cornuri sau dulciuri îi depuneam la casierul grupului pentru excursia din vacanţa de iarnă. După ce am luat o recomandare din partea liceului nostru către liceul din Sinaia, prima expediţie de iarnă, cu sediul în dormitorul, fără lemne, al internatului din Sinaia şi supravegheată de prof. Nicolae Ioan, a însemnat şi primul contact cu muntele, iarna. A fost o apropiere timidă şi plină de emoţiile dar şi de bucuriile unui început, în care munţii emiteau semnale, numai simţite, de chemări entuziaste şi pline de minunate promisiuni. De atunci, din iarna anului 1929, cei ce erau şi cei ce au devenit membri ai Grupului alpin brav şi apoi ai Clubului carpatin român nu s-au mai desprins din acea drăgăstoasă îmbrăţişare cu muntele şi nu au mai abandonat niciodată dogoritoarea lor iubire. În fiecare an, cu regularitate, în vacanţele mici, se organizau excursii în Bucegi, care deveniseră munţii cei mai iubiţi.

— *Profesorii vă sprijineau*?

— Da! De existenţa activităţii de pasionaţi drumeţi au luat cunoştinţă şi câţiva dintre profesori. Aşa au devenit membri ai clubului dirigintele clasei, prof. N. Stănescu, ajuns, după moartea

profesorului I. Roman, director al liceului, prof. Mihai Iacob, prof. Constantin Niculescu, care a fost, până la desfiinţare, casierul clubului şi prof. Marin Popescu-Spineni.

— *Activitatea începută în anii liceului aţi continuat-o, cu rezultate de prestigiu, şi mai târziu. Unii dintre membrii grupului de iniţiatori sau dintre cei cărora li s-au alăturat imediat lor au devenit sportivi, buni turişti sau alpinişti. Câţiva, ca Alexandru Beldie, de exemplu, îndrăgostindu-se de munţi, au început să-i privească atent şi cu ochiul cercetătorului. Aş vrea să vă ascult vorbind despre istoria asociaţiei din faza… postliceală*!

— După terminarea liceului, când elevii au devenit studenţi, când şi orizontul şi optica s-au schimbat, s-a hotărât şi schimbarea titulaturii în Clubul carpatin român. Grupul restrâns de elevi a devenit club. Această nouă titulatură, mai largă, mai cuprinzătoare obliga mai mult. Aşa că am avut un sediu – pe strada Sabinelor – pe care l-am mobilat cu birouri, dulapuri pentru arhivă şi scaune. Din banii pe care îi strângeam din cotizaţii şi donaţii, am cumpărat şi echipament: bocanci, rachete de zăpadă şi schiuri. Acest echipament era la dispozi; a membrilor care nu aveau şi care doreau să participe la colectivele organizate duminical de către club. La sediu, se ţineau, în fiecare marţi, şedinţe. Atunci, marţi seara, se pregăteau excursiile din

duminica următoare, se fixau rutele şi se delegau conducătorii. De asemenea, se făceau, cu minuţie, recomandările cu privire la echipamentul obligator, se făcea o descriere sumară a traseului şi se acceptau înscrierile.

Dintre acei ce au avut o mai temeinică activitate în organizarea şi conducerea colectivelor amintesc pe arh. Stelian Gănescu, dr. Radu Voiculescu, ing. Denu Lascarov, ing. Dumitru Orăşeanu, ing. Al. Beldie, Walter Vogi, Vaso Costovici, Giulio Goretti, Adolf Winter, Mircea Sterescu, dr. Leova Stolear, Ion Klughe, Aramo Udenio, Nicki Petit, Dumitru Gherasi şi alţii. Subliniez că în colectivele conduse de Clubul carpatin român au participat mai bine de 4.500 de iubitori ai muntelui. Dintre ei, circa 60 la sută erau începători, care au devenit, în bună parte, pasionaţi. Mai remarc, tot ca un fapt deosebit, că în toate excursiile organizate vara nu s-a înregistrat niciun accident.

— *Sunt informat că Clubul carpatin român a întreţinut şi relaţii de colaborare cu organizaţii similare din alte ţări*, *tot aşa cum au procedat Turing Clubul României şi*, *ceva mai târziu*, *Clubul alpin român*. *C.A.R. de pildă*, *ştiu că întreţinea relaţii de colaborare cu cluburile din Franţa*, *Germania*, *Italia*, *Iugoslavia*…

— Pentru a completa ideea aceasta a dumneavoastră, pentru a o ilustra, de fapt, e bine să vă mai spun câteva cuvinte pe

care să le reţineţi ca un „prolog” la răspunsul propriu-zis.

În vara anului 1931 Leova Stolear, membru fondator, care făcea studii de medicină umană în Franţa, a venit în vacanţă în ţară şi a adus coardă din fir de mătase (nu existau, pe atunci, fibre sintetice), carabiniere, pitoane, colţari şi multă literatură de tehnica căţărării.

În 1937, noi am primit vizita unui grup de alpinişti şi turişti din rândurile Clubului alpin francez. A fost o importantă acţiune de cunoaştere a României din partea unui club cu o aşa de mare şi prestigioasă activitate. Întrucât se aflau printre ei şi membri din Groupe de Haute Montagne s-au fixat mai multe itinerare: de căţărare, în Bucegi, Făgăraş şi Piatra Craiului, şi turistice – în Bucegi. După trei săptămâni de cercetare a munţilor noştri, s-au întors acasă şi au publicat în La Montagne o dare de seamă a excursiei făcută de cei 11 membri ai C.A.F., dare de seamă cu aprecieri elogioase cu privire la frumuseţile Carpaţilor şi cu mulţumire pentru buna şi calda ospitalitate românească.

Această acţiune a adus după sine afilierea noastră la Federaţia Internaţională de Alpinism cu sediul la Geneva. Din câte ştiu, noi am fost singurul club românesc care făcea parte din această organizaţie internaţională.

În toamna anului 1938, am fost şi noi, cei de la Clubul alpin

român, gazdele Grupului universitar din Milano. Fiindcă erau numai tineri şi voiau să facă căţărare, au fost conduşi în Bucegi de către devotatul şi admirabilul nostru om de munte Gioilio Goretti.

În 1938, împreună cu Mircea Marosin, ne-am deplasat în Cehoslovacia, ca să participăm – la Praga – la Congresul Federaţiei Internaţionale de Alpinism. Aici am făcut şi o comunicare în care am prezentat mişcarea turistică românească şi frumuseţile munţilor noştri.

Excursiile organizate de clubul nostru, în acea perioadă dinainte de 1940, se desfăşurau în Piatra Craiului, Făgăraş şi Bucegi. Cele mai multe şi cele mai variate itinerare ne conduceau, desigur, prin Bucegi. În vremea aceea însă pe platou nu existau decât trei cabane: Vârful cu Dor, proprietatea prestigioasei asociaţii transilvănene S.K.V., Piatra Arsă, construită pentru antrenamentele de schi de către batalionul de gardă din Sinaia, şi cabana de la Omul, a puternicei asociaţii Turing Clubul României. Se simţea nevoia unor noi cabane.

— *Vă apropiaţi*, *bănuiesc*, *de răspunsul la întrebările pe care încă nu le-am rostit*: „*Care era baza materială a Clubului carpatin român*? *Cum s-a construit cabana Brav*?

— Fără să avem sprijinul material al unei instituţii bancare sau al unei societăţi bogate, am luat hotărârea de a ne construi o

cabană. Cu perseverenţă, cu puţin şi foarte puţin, din cotizaţii, din donaţii, din liste de subscriere şi, apoi, din organizări de ceaiuri dansante (aşa era moda atunci) şi din baluri, am început să strângem. Când am început construcţia, în 1936, nu aveam nici 10% din costul ei, dar aveam un lucru esenţial: hotărâtă dorinţă de a dă turismului românesc, pe platoul Bucegilor, cel mai solicitat, în tot timpul anului, un adăpost în plus, o cabană în care să se poată dormi şi sta mai multe zile.

Locul unde trebuia să fie construită cabana, după multe căutări, a fost ales, de către Teodor Lascarov Moldovanu şi subsemnatul, în capul Văii Jepilor.

Au început tratativele cu proprietarul terenului şi, ajutaţi de doctorul Vasile Voiculescu, scriitor şi poet consacrat şi preţuit, unul dintre foarte puţinii oameni maturi care ne protejau şi ne ajutau prin sfaturi, am căpătat, prin bunăvoinţa arătată de generalul Baliff, concesiunea terenului pe 90 de ani.

Se deschidea a doua problemă: cine va executa lucrarea? Ne-am dus la Petre Pascu, binecunoscut iubitor de munte, antreprenor la Sinaia. După tratative, devize, estimări de materiale am căzut de acord la un preţ, la care nici nu ne gândisem că poate fi antamat, însă cabana trebuia construită. Ca să se asigure de plata manoperei şi a materialelor, Petre Pascu a

venit în Bucureşti, la sediul asociaţiei şi ne-a vizitat pe câţiva din comitet pentru a se convinge de solvabilitatea noastră. Atunci au intervenit ceilalţi doi sprijinitori ai clubului: prestigiosul scriitor Lascarov Al. Moldovanu şi Sterie Gherasi, tatăl meu.

Proiectul cabanei a fost făcut de arhitect Stelian Gănescu, un pasionat şi credincios membru al clubului, şi de arhitecta Gaby Storck, o foarte plăcută camaradă de munte. În vara anului 1936, s-a pus temelia cabanei după ce, cu exploziv, a trebuit să dislocăm parte din stânca pe care era aşezată, aceasta pentru temelii şi pentru pivniţă. Zidăria în piatră puţin fasonată a parterului mergea destul de repede. În acelaşi ritm noi, la club, trebuia să strângem bani pentru plăţile care se făceau în fiecare sâmbătă. Aşa că, pe de o parte, ne bucuram, pe de alta, ne îngrijoram şi trăiam într-o panică din ce în ce mai mare, că nu vom putea face faţă sumelor de bani necesare săptămână de săptămână. A fost o cursă contra cronometru, în care însă au învins tinereţea, entuziasmul, pasiunea de munte, şi dorinţa de a aduce o contribuţie însemnată prin construcţia unei noi şi foarte cochete case de adăpost.

Articolele de deviz prevedeau sume însemnate pentru transportul materialelor. Prin bunăvoinţa fabricii de hârtie Schiel, din Buşteni şi până sus pe platou, materialele erau

transportate cu funicularul fabricii contra unor taxe care urmau să fie achitate mai târziu, adică pe credit. De la staţia de descărcare şi până în capul Văii Jepilor, la şantier, drumul era lung şi se făcea cu cărăuşi de pe valea Ialomiţei, însă cu plată imediată şi destul de costisitoare. Atunci s-au organizat colective duminicale pentru căratul materialului lemnos. Aşa că, multe duminici la rând, cei ce erau în excursii pe platou, au văzut caravane de tineri care purtau bârne, dulapi şi pachete de scânduri de la staţia de descărcare spre cabana în construcţie. Şi aşa s-au economisit, din banii pe care nu-i aveam, multe mii de lei cărând noi, membrii clubului, materialele necesare construirii cabanei ce avea să fie, din toate punctele de vedere, a noastră.

Când cabana a fost ridicată, a fost acoperită, au fost aşezate uşile şi ferestrele, au fost bătute duşumelele şi am început adunarea celor necesare pentru interioare. Am cărat în rucsacuri de la Bucureşti, tot în colective duminicale, sobele de teracotă. Toţi membrii au fost mobilizaţi pentru cele necesare la bucătărie şi sufragerie. Datori la celor doi vrednici şi dăruiţi vicepreşedinţi ai clubului, Vaso Costovici şi Victor Pfeiller, am obţinut, prin donaţiune, să se monteze un spălător cu toate instalaţiile necesare. A fost o mare şi susţinută bătălie, din care am ieşit biruitori, fiindcă vacanţa de iarnă 1936 am petrecut-o în cabana

noastră, caldă, primitoare şi prietenoasă. Inaugurarea oficială a cabanei Brav va avea loc însă mult mai târziu – duminică 3 octombrie 1943.

Primul cabanier, Constantin Boboc, a fost adus din Bran şi instalat ca să asigure o permanentă găzduire, o atentă şi bună servire. Mai mult, în fiecare duminică, ani mulţi în şir, un membru din comitet, începând cu preşedintele, făcea de serviciu la cabană, asigurând ordinea la dormit şi ajutând la servirea în cele mai bune condiţiuni a mesei. În această organizare s-a distins în mod deosebit Petre Mateescu, care avea ca sarcină bunul mers organizatoric al cabanei.

Dintre celelalte realizări ale noastre doresc să menţionez: refacerea şi îngrijirea marcajului de pe poteca din Buşteni, prin Valea Jepilor, până la cabană; închirierea unui autobuz pentru transportul în excursii spre masive ca: Bucegi, Piatra Craiului, Făgăraş, Iezer-Păpuşa, Ciucaş, Piatra Mare; înfiinţarea secţiilor în ţară, la Câmpina, Sinaia, Braşov, Târgovişte, Pucioasa, Cluj-Napoca; popularizarea prin presă a excursiilor şi cabanei noastre; prezentarea unor filme dedicate muntelui (filme franceze, de obicei); cumpărarea unui teren, la Predeal, în 1946, pe care intenţionam să ridicăm o nouă construcţie; organizarea unor şcoli şi cursuri de schi, conduse de Adolf Winter; repararea

şi amenajarea – în 1945 – a caselor de adăpost din Bucegi – Mălăieşti şi Bolboci.

— *Ca toate asociaţiile turistice create din iniţiativă particulară, Clubul carpatin român şi-a încetat activitatea odată cu organizarea, pe noi coordonate, a turismului din România. El a funcţionat – ca asociaţie de sine stătătoare – timp de 17 ani. Dumneavoastră aţi amintit o serie de realizări. Nu mi-aţi vorbit însă – nici eu nu v-am solicitat până acum – despre atmosfera ce domnea în cadrul clubului, despre relaţiile dintre oameni. V-aş ruga s-o faceţi, pentru că n-aş vrea să omit din cartea pe care o port în minte şi inimă de câţiva ani tocmai o filă elocventă privind o atitudine, o concepţie caracteristică iubitorilor de drumeţie prin munţii României*…

— Permiteţi-mi să vă corectez puţin. Cred că e bine să reformulez ultima frază, spunând aşa: „… o atitudine, o concepţie caracteristică majorităţii iubitorilor de drumeţie prin munţii României”. Aşa e exact, pentru că există într-adevăr drumeţi care nu se comportă întotdeauna civilizat în timpul excursiilor. Au existat şi înainte, există şi acum. Nemaivorbind de profanatorii pasiunii de drumeţ… În ce priveşte rugămintea dumneavoastră, ce v-aş putea spune? Între noi, cei de la Clubul carpatin român, nu existau ambiţii. Nu existau invidii faţă de succesele colegilor.

Când era vorba să punem umărul ca să facem ceva, apoi era suficient un singur apel. Aşa s-a întâmplat în toată perioada de construcţie a cabanei. Aşa s-a întâmplat la oricare acţiune în vremea celor 17 ani de activitate a clubului. Aş vrea, totuşi, să spun şi acum, că, printre noi, au fost câţiva care s-au dăruit total şi entuziast activităţii administrativ-turistice a clubului: Mircea Marosin, Radu Voiculescu, Şerban Orăşeanu, Dumitru Orăşeanu, Manole Filoti, Al. Danielopol, Paul Manu, Zaharia Lupovici, Ioan Vitez, Victor Dimitriu, Elena Haberman, dr. Constantin V. Teodoru…

— *Şi dumneavoastră*, *Dumitru Gherasi*, *preşedintele clubului*, *desigur*…

MASIVUL – BULEVARD

„Bulevardul capitalei" era o expresie uzitată des, într-o vreme, cu privire la Bucegi. Asta pentru că munţii aceştia sunt cei mai apropiaţi de metropolă şi – la fel ca Ceahlăul – umblaţi din vechime, încât în epoca modernă anumite zone ale lor au devenit loc de promenadă a bucureştenilor. Şi asta pentru că sunt cei mai aglomeraţi şi bine dotaţi, sub aspectul înzestrării lor cu marcaje, adăposturi, aprovizionare cu alimentele necesare drumeţului.

Masivul Ciucaş, aflat pe o vale oarecum paralelă cu cea a Prahovei, era şi el numit, prin anii ’30, „masivul bulevard". Încă

nu era cunoscut decât de foarte puţini, dar – prin analogie, poate, şi stârnit de cercetările lui C. Zagoritz – oamenii, comparându-l şi cu Retezatul ori Făgăraşul, i-au spus aşa. De altfel, însuşi Gh. Becescu Silvan, unul din marii îndrăgostiţi ai Ciucaşului, apoi D. Ionescu-Crânguri şi Ovidiu Maniţiu, iar – recent – Rodica Maria Niculescu – cu toţii cercetători pasionaţi ai masivului, nu contrazic metafora care circula printre vechii drumeţi. Şi bine fac, deoarece masivul Ciucaş este, în general, uşor abordabil, neavând înălţimi care să atingă nici măcar 2000 m altitudine. Are, în schimb, alte frumuseţi, pe care Rodica Maria Niculescu le-a surprins exact în prefaţa ultimei sale lucrări dedicate acestui munte: „Creaţie fantastică a naturii, pe care o îndrăgeşti pe măsură ce te apropii de el şi îi pătrunzi tainele, Ciucaşul îţi dezvăluie măreţia purpurie primăvara, o copleşitoare simfonie cromatică vara, toamna incredibilele nuanţe ale tablourilor lui Renoir, ca iarna să-şi poarte cu multă demnitate hlamida-i albă. Ciucaşul nu are bogăţia oglinzilor limpezi de lac din Făgăraş sau Retezat, dar are, în schimb, bogăţia crestelor armonios dăltuite, cu forme rotunjite, dulci, încadrate de pajişti multicolore sau păduri de molizi şi fag dătătoare de echilibru şi seninătate. Ciucaşul nu are întinderea Făgăraşului în a cărui masivitate te pierzi… El are gingăşia unui obiect frumos care te recheamă

pentru a-l cunoaşte şi a te înfrăţi cu el".

Masivul Ciucaş, descoperit şi călcat încă din secolul trecut de turişti singulari, are – şi el – o istorie veche a „relaţiilor" sale cu omul. Valea Teleajenului constituie, din vremi imemoriale, o zonă puternic populată. Romanii, după cucerirea Daciei, au construit prin aceste locuri o şosea pavată cu lespezi, care făcea legătura între Dacia răsăriteană şi Moesia Superioară. Această „via strata", afirmă D. Ionescu-Crânguri, „... servea numai scopurilor militare. Pentru celelalte nevoi, romanii se foloseau şi ei de drumul mare de pe plaiu. Acest drum pornea din Transilvania tot pe valea Buzăului superior, răzbind însă trecătoarea Tătarului (1379 m alt.); de aici drumul mergea pe coama dealurilor, ţinea adică vârful lui Craiu (1460 m) şi Plaiul Buţilor până la punctul numit La Cruce, de unde calea cobora în V. Drajnei; trecea prin satele Sion, Ceraşu... Drajna de Sus şi dădea în Valea Teleajenului cam în dreptul Teişanilor".

Acelaşi D. Ionescu-Crânguri, în lucrarea Valea Teleajenului şi Masivul Ciucaş, Bucureşti, 1941, furnizează şi alte informaţii din istoria zonei; în 1241, o ceată de tătari conduşi de Bugek trecea în Ţara Românească din Ţara Bârsei pe la Tabla Buţii şi Vârful lui Crai; drumul Teleajenului era preţuit în evul mediu pentru transportul mărfurilor grele din Transilvania spre sud şi

din sud spre Transilvania; în 1599, octombrie, Mihai Viteazul a trecut în Ardeal cu oştile sale tot traversând munţii de pe Valea Teleajenului; în 1802, domnul Ţării Româneşti cu marii boieri s-a refugiat – tot pe aici – în Transilvania; în 1916 – 1918, detaşamentele române de la Predeluş, Bratocea, Tabla Buţii şi Gura Siriului au rezistat eroic atacurilor armatei germane…

Câteva secvenţe din istoria turismului modern pe Valea Teleajenului şi în masivul Ciucaş s-au conturat în convorbirea cu OVIDIU MANIŢIU. Domnia sa – un statornic cercetător şi cunoscător al munţilor ţării – mi-a vorbit despre această zonă îndrăgită, despre D. Ionescu-Crânguri şi despre activitatea asociaţiei România pitorească, cea căreia i se poate atribui, pe drept cuvânt, rolul de redescoperire şi popularizare turistică a întregii zone. Transcriu un rezumat al convorbirii noastre…

Asociaţia România pitorească, înfiinţată în anul 1930, la numai un an după A.D.M.I.R., şi-a stabilit ca sferă de cercetare şi popularizare Valea Teleajenului şi, în special, masivul Ciucaş, cuprins între 45°25 şi 45°35 latitudine nordică şi 25°55 longitudine estică şi ocupând o arie relativ restrânsă faţă de alte unităţi montane – circa 20 km. Se întinde, practic, între Pasul Bratocea (1272 m) şi trecătoarea de la Tabla Buţii (1379 m), având în centru chiar Vârful Ciucaş (1954 m). Este delimitat de

împrejurimi prin văi său culoare depresionare, îl înconjură Telejenelul. Buzăul, Dalghiul, Tesla şi Ramura Mică, la care se adaugă depresiunea Cheia.

Ovidiu Maniţiu a ajuns să cunoască Ciucaşul într-o vreme când atenţia şi activitatea turistică îi erau îndreptate cu deosebire spre Făgăraş. Asta se întâmpla între 1930 – 1939. Atunci, datorită prieteniei cu D. Ionescu-Crânguri, membru fondator al asociaţiei – România pitorească, a cutreierat masivul în lung şi în lat, ajungând să-i ştie toate tainiţele şi cotloanele. Adesea au pornit „în doi" prin munte, făcând însemnări, întocmind fişe, documentându-se. Peste ani, această colaborare va rodi într-o lucrare semnată împreună: Masivul Ciucaş, 1959.

România pitorească – îmi mărturiseşte convorbitorul meu – s-a remarcat, între altele, prin aceea că a reuşit să editeze o revistă-buletin. Apărea lunar şi îşi propusese să răspândească în sufletul cititorilor ei sentimentul privind binefacerile turismului, cunoaşterii naturii montane din Ciucaş şi, în general, a întregului lanţ carpatic. Buletinul A.T.R.P. a fost condus de un comitet. Avea însă, ca activişti principali, doi administratori: Ionescu-Crânguri şi Iosif Salter. Crânguri era şi girant responsabil până în anul 1941. Redacţia şi administraţia revistei îşi avea sediul în Bucureşti, strada Salvator nr. 38. Dintre colaboratorii permanenţi

trebuie amintiţi: profesorul Nicolae Ioan, Mihai Haret, doctorul A.B. Szalay care a publicat în revistă o parte din lucrarea sa dedicată munţilor Făgăraş, generalul doctor N. Vicol, N. Dimitriu, avocat şi montagnard notoriu în acea vreme, doctorul Gh. Mareş, doctorul Paul Cretzoiu, membru fondator al A.T.R.P., dr. Gheorghe Lucian, membru în Comitet, avocatul Iosif Salter – un visător, pe munte –, profesorul Gh. M. Rascu, cercetător al lacurilor şi căldărilor glaciare din Carpaţi.

În afara revistei, A.T.R.P. s-a remarcat prin construirea cabanei „Alexandru Vlahuţă", prin amenajarea şi marcarea unor poteci.

— *D. Ionescu-Crânguri în scrierea amintită deja arată că această cabană a fost ridicată în 1937. S-a preferat plasarea ei chiar în inima masivului Ciucaş, pe Piciorul Chiruşcăi-l 55*0 m *altitudine. Aşezarea ei aici a fost aleasă pentru a sta la îndemâna celor ce Inn dinspre Cheia, Tabla Buţii, Valea Stânei, cât şi a celor ce drumeţesc dinspre Vama Buzăului, Zizin sau Babarunca. Cabana – pe care a vizitat-o însuşi Nicolae Iorga, mare amator de excursii prin împrejurimile Vălenilor de Munte – se compunea dintr-o sufragerie, un antreu, un dormitor comun, cu priciuri, cil o capacitate de 36 persoane, o bucătărie, o încăpere pentru îngrijitor. În pod era amenajat un pat comun pentru încă 15*

persoane. Cabana era înzestrată cu saltele, perne, cearşafuri, bibliotecă, farmacie. Costul unei înnoptări la acest adăpost era de 50 lei. Membrii societăţilor turistice afiliate la Directoratul sporturilor de munte plăteau numai 35 lei, elevii de liceu, copiii până la 12 ani şi membrii A.T.R.P. numai 20 lei pentru cazarea de o singură noapte.

— Da, sunteţi bine informat în legătură cu această construcţie a A.T.R.P. E bine să menţionăm, însă, că adăpostul „Alexandru Vlahuţă" nu era singurul în Ciucaş. Mai exista aici cabana de la Babarunca, ridicată de oficiul de turism Braşov în 1939; în Poiana Teslei, acelaşi oficiu amenajase un refugiu.

— *E o completare foarte bine venită, chiar dacă nu se referă direct la activitatea asociaţiei „România pitorească". Sunt convins însă că şi membrii acesteia s-au adăpostit în ele. Eu aş vrea să vă întreb, însă, acum, despre oamenii pe care i-aţi cunoscut nemijlocit în timpul când drumeţeaţi şi dumneavoastră pe Valea Teleajenului şi în Ciucaş.*

— Am cunoscut pe mulţi din cei 600 – 700 turişti care mergeau în mod obişnuit, prin anii 1938 şi 1939, prin Ciucaş. Ei urmau – în cea mai mare parte – potecile şi drumurile marcate de asociaţie. Acestea erau următoarele: Cheia – Casa „Al. Vlahuţă", peste Muntele Roşu; Cheia – Vf. Ciucaş – casa „Al. Vlahuţă", peste

Muntele Bratocea; Cheia – Zăgan – Gropşoara – Casa „Al. Vlahuţă"; Cheia – Casa „Al. Vlahuţă", prin Valea Berii. Alte câteva marcaje porneau de la cabană: Casa „Al. Vlahuţă" – Poiana Stânei – Mănăstirea Cheia; Casa „Al. Vlahuţă" – Tesla – Braşov; Casa „Al Vlahuţă" – Vf. Ciucaş – Zizin; Casa „Al. Vlahuţă" – Vama Buzăului. Am cunoscut bine pe D. Ionescu-Crânguri, care a îndeplinit rând pe rând sarcinile de casier, cenzor, secretar general, vicepreşedinte şi preşedinte al asociaţiei. Avea un temperament potolit, blând şi reţinut şi era un mare admirator al localnicilor din zona Teleajenului, al folclorului şi a tot ceea ce reprezintă această frumoasă regiune montană. Mai mu t, el mi s-a relevat şi ca un îndrăgostit al condeiului. Călăuza turistică Valea Teleajenului şi masivul Ciucaş îşi păstrează şi astăzi o mare valoare documentară. Ea a fost precedată de călăuza Prin Plaiurile Buzăului şi de alta intitulată în Munţii Muscelului. D. Ionescu-Crânguri, aşa cum afirmă în prefaţa unei lucrări, a călătorit întâia oară prin Ciucaş în mai 1927, a fost însoţit de Olariu şi Petrus, originari, se pare, din partea locului. El trebuie să fie considerat ca unul dintre pionierii turismului nostru, pentru munca depusă la revista A.T.R.P. şi pentru statornicia sa în cercetarea Ciucaşului şi împrejurimilor între anii 1927 – 1947. Eu nu voi uita niciodată „rătăcirile" noastre „în doi" în anotimpul

zăpezilor, după abundente căderi de omăt pe care le aşteptam în prealabil să se producă. Porneam apoi pe urme de jivine şi uneori de ursi în preajma Vâlcelului lui Mihai, unde namilele păroase îşi au şi acum sălaşe. Admiram amândoi podoabele iernii nicăieri mai frumoase ca-n codrii ce mărginesc Valea Berii sau în zona cu piramide şi statui ale Tigăilor Mari şi Mici. Ani drumeţit, de asemenea, în Ciucaş cu Iosif Salter, primăvara. El manifesta o adevărată adoraţie pentru poienile smălţate sau acoperite cu veritabile covoare de flori, cum sunt cele din Poiana de jos (Valea Cheiţei), Poiana Stânei şi, mai cu deosebire, din fermecătoarea Vale a Dalghiului.

— *Un entuziast al Ciucaşului a fost şi profesorul Nicolae Ioan, care a îndeplinit funcţia de preşedinte al A.T.R.P. timp îndelungat. L-aţi cunoscut bine*?

— N-am avut cu el relaţiile pe care le-am întreţinut cu D. Ionescu-Crânguri. Am dialogat însă în diferite împrejurări şi, mai ales, ne-am citit reciproc scrierile. Am învăţat chiur pe de rost un fragment dintr-un articol de-al său: „… în orice anotimp ai cerceta-o, cu dragostea ta, natura-ţi dăruieşte un suflet nou, o frumuseţe mai mult şi te apropie cu încă un pas de eternitate”. Nicolae Ioan a iubit Ciucaşul cu o duioasă dăruire de sine, a scris şi a cântat, ca un poet, în paginile buletinului A.T.R.P., ţinuturile

deosebit de odihnitoare ale munţilor Teleajenului, a rătăcit pe văile şi drumeagurile lor asemenea unui oier care-şi doineşte dorurile, gândurile şi fericirea. După părăsirea conducerii asociaţiei, în anul 1941, a fost proclamat preşedinte de onoare. Tot ca semn al preţuirii deosebite din partea foştilor săi elevi şi a numeroşilor drumeţi pe care i-a condus pe cărările Ciucaşului şi ale altor munţi, aceştia i-au permanentizat memoria ridicând într-un pitoresc loc de pe Valea Berii, chiar pe cursul apei, o „fântână" zidită din beton şi piatră, prevăzută cu trei cişmele. I-au spus „Fântâna Nicolae Ioan", dar semnul de amintire e cunoscut şi cu denumirea de „Izvorul Nicolae Ioan".

Convorbirea cu Ovidiu Maniţiu nu s-a terminat, desigur, aici. N-am putut însă consemna conţinutul său in extenso. Am notat – cum am avertizat deja – un rezumat al ei.

Ca încheiere, am ales un fragment semnificativ, menit să releve vechimea activităţii convorbitorului meu. Or, din acest punct de vedere, Ovidiu Maniţiu – scriitor înzestrat şi pionier al beletristicii inspirate din turism – are merite incontestabile. Cercetările sale, privind iarna alpină în Carpaţi, cauzele producerii avalanşelor de zăpadă, reacţiile animalelor din munţi, au caracter de primordialitate. La fel şi proiectul înfiinţării Institutului român de studii carpatice, care, deşi a fost legalizat

de tribunal după al doilea război, n-a putut să se concretizeze sub această denumire.

— Cea mai veche amintire din munţii Teleajenului mă transpune în vara anului 1929 când, într-o după-amiază târzie de august, am plecat să brăzdez de la Azuga masivul Gârbova şi întregul relief montan până dincolo de Pasul Bratocea. M-am întâlnit atunci, pe neaşteptate, în apropierea satului Cheia, cu impetuosul şi vechiul meu dascăl de mare erudiţie Ion Tohăneanu, director al liceului din Galaţi.

— Revederea cu profesorul care-mi călăuzise ani îndelungaţi paşii spre chibzuite învăţături, emoţionantă, a avut loc sub cetini, lângă un izvor. Câţiva ani mai târziu, în acelaşi masiv, am admirat, pe aleea împădurită ce ducea spre Poiana Muntele Roşu, pe cel care a fost neuitatul meu profesor de limbă română – acelaşi care, din dragoste şi părintesc interes, mi-a „profetizat" că aptitudinile mele spre compunerile libere vor rodi mai târziu. Nu ştiu dacă „profeţia lui" s-a putut adeveri. Dar îl văd parcă aievea pe profesorul Grigore Forţu pe aleea singuratică din pădurea ciucaşană, mergând drept, aproape statuar, cu ţinuta şi atitudinea lui fermă de totdeauna, cu fruntea şi glasul pe care le-am asemuit cu cele ale lui Delavrancea, privind ţintă înainte. Oracolul codrului din Ciucaş îl fascina…

DOR DE DUCĂ

Aceasta era denumirea unei asociaţii de drumeţie şi sporturi pe apă. Se înfiinţase în primăvara anului 1932 şi avea ca iniţiatori „un grup de intelectuali români doritori a-şi cunoaşte ţara pe căile apelor şi potecilor munţilor”. Constituia numai parţial o experienţă nouă, deoarece asociaţii sportive pentru competiţii pe apă existau mai de demult. Prima cunoscută e Regata din Timişoara (1864), apoi Mureş, Regata şi Hallas din Arad etc. La 18 aprilie 1931 s-a înfiripat Federaţia română de canotaj din Arad. Activa destul de dinamic Asociaţia sportivă Metropola din Bucureşti, iar în 1936, potrivit noii legi, s-au centralizat cluburile de specialitate sub conducerea unui organ central: Federaţia română de sporturi nautice.

Spre deosebire de celelalte, Dor de ducă şi-a propus în programul său să îmbine excursia turistică cu îndemânarea sportivă. Membrii săi participau însă şi la concursurile naţionale ori internaţionale, cu scopul mărturisit de a obţine rezultate bune. Aşadar, Dor de ducă poate fi considerată o asociaţie a cărei activitate era bivalentă: orientată spre agrementul turistic şi spre performanţe sportive. Nimic rău în asta. Dimpotrivă!

Dintre realizările turistice ale asociaţiei bucureştene. al cărei preşedinte a fost Henry August, merită menţionate

următoarele:

a) turism nautic în 1934, două caiace conduse de Gh. Ignătescu, D. Motaş şi V. Iliescu au plecat de la podul Senatului şi, pe Argeş, au ajuns până la Oltenița; în acelaşi an, caiacul condus de Alfons Mohr şi Pick Nedelcu a parcurs aproximativ 640 de kilometri, în luna august, ajungând la Constanţa, după ce a navigat pe Dâmboviţa, Argeş, Dunăre, lacul Razelm şi Marea Neagră;

Victor Iliescu şi Tiberiu Stătescu au navigat – în 1935 – de la Galaţi la Constanţa, iar Emil Diaconescu şi Nicolae Şteflea, pornind la l august de la podul Şerban Vodă – pe Dâmboviţa, Argeş, Dunăre, Marea Neagră – au sosit la 15 august 1935 la Eforie Sud;

În iulie 1935, un caiac cu doi echipieri a coborât Oltul de la Turnu Roşu, a navigat pe Dunăre până la Oltenița; la 20 iunie 1938, un echipaj compus din Mircea Gheorghiu şi N. Iosif a pornit, pe Dunăre, de la Oltenița până la Galaţi pe o barcă demontabilă din cauciuc; excursia a durat şapte zile;

Între 15 iulie – 10 august 1938, echipajele asociaţiei (Coca Rădulescu şi Ileana Sterian, Ion Vaida, Radu Spathy, Paul Davidescu, Al. Giurgiuveanu, Nelu Popescu şi Cristian Teodorescu) au participat la cruciera nautică organizată de

F.R.S.N.

Ion Vaida şi Mircea Gheorghiu au făcut în zilele de 27 – 28 august 1938 o excursie de studiu pe Dâmboviţa şi Argeş.

b) turism alpin organizarea taberei de schi în masivul Piatra Craiului – în iarna 1932 – 1933 şi a taberei similare de la Abrud – Între 22 – 29 decembrie 1934; excursii colective în munţi în 1937; a fost organizată, în două serii (23 – 31 decembrie 1937; l – 9 ianuarie 1938), o nouă tabără de schi; excursii cu începătorii la cabana asociaţiei; excursii de agrement, excursii de stâncă şi excursii de lungă durată în vara şi toamna anului 1939.

Ca toate asociaţiile nelucrative, Dor de ducă şi-a încropit o zestre materială şi a efectuat acţiuni de marcare şi construire de poteci. În plus, şi-a procurat bărcile necesare turismului şi sportului nautic. Fondurile au fost realizate din cotizaţii sau prin alocarea unor sume importante de către diferite compartimente economice.

Dintre realizările asociaţiei pot fi reţinute: casa de bărci de pe malul lacului Dăneasa; achiziţionarea (în vara anului 1936) cabanei de la Plaiul Mircii în munţii Dâmboviţei; cabana avea 11 camere, sală – dormitor comun cu 26 paturi, sufragerie, bucătărie; ea era proprietatea familiei Grigorescu din Pietroşiţa; reamenajarea potecii de picior şi cea pe Valea Ialomiţei, între

gara Pietroşiţa – uzina Dobreşti – Scropoasa – Bolboci – Peştera şi Omul; construită a trei poduri – două peste Ialomiţa, unul peste pârâul Râciu.

În Statutul asociaţiei de drumeţie şi sporturi pe apă Dor de ducă, la punctul 6, se formulează o clauză originală menită să limiteze oarecum accesul în asociaţie: a) „Membrii activi trebuie să îndeplinească următoarele condiţiuni: să fie majori, să posede cel puţin diplome de bacalaureat sau un titlu echivalent”…

Aşa se explică, desigur, componenţa listei membrilor de onoare ai asociaţiei: general Paul Teodorescu, ministru] Aerului şi Marinei, preşedinte; Silviu Dragomir, ministrul Minorităţilor; Mihail Ghelmegeanu, ministrul Comunicaţiilor; Nicolae Minovici, profesor universitar; Rosetti-Bălănescu, director general, şi alţii.

AMICII PREDEALULUI

Avea precizată în Statut raţiunea înfiinţării ei: „Scopul asociaţiei este propagarea, dezvoltarea şi practicarea turismului şi a sporturilor de iarnă, concretizat în următoarele puncte iniţiale:

a) Punerea în valoare a staţiunii climaterice Predeal din punct de vedere turistic şi a sporturilor de iarnă, spre a o ridica la un nivel corespunzător staţiunilor similare străine; b) Marcarea şi întemeierea drumurilor pentru excursii, construirea de colibe

de adăpost, înlesnirea cunoaşterii munţilor din apropierea Predealului; c) Amenajarea pistelor de schi şi facerea oricăror pregătiri pentru practicarea sporturilor de iarnă; d) Crearea unui serviciu permanent în Predeal pentru informarea şi ţinerea la curent a membrilor asociaţiei asupra tuturor chestiunilor care i-ar putea interesa din punct de vedere turistic şi sportiv, cu secţii speciale de cantonament, echipare şi călăuze; e) înjghebarea excursiilor turistice; f) Organizarea cursurilor practice şi teoretice de schi şi altor sporturi de iarnă, cum şi a excursiilor în comun".

Amicii Predealului era o asociaţie care punea în egală măsură accentul pe turism şi sport. Dintre disciplinele sportive, schiul era pasiunea organizatorilor. Se viza, în această privinţă, realizarea performanţelor, dar şi iniţierea începătorilor, chiar a copiilor.

Mobilurile care au condus la crearea asociaţiei au fost astfel explicate în actele constitutive şi în convorbirile membrilor ei: dezinteresul oficialităţilor pentru popularizarea din punct de vedere turistic şi sportiv a staţiunii. cu toate că localitatea oferea condiţii privilegiate. S-a recurs, în consecinţă, la iniţiativa particulară generată de pasiunea unui mănunchi de oameni. Membrii fondatori – la adunarea de constituire din 20 decembrie

1934 – au început activitatea cu un capital de 70.000 lei, proveniţi din donaţii. După trei ani, la prezentarea dării de seamă în conclavul ţinut în 1938, se raportau ca realizări: amenajarea şi funcţionarea biroului de informaţii din gara Predeal; marcarea unui număr de nouă trasee între 1934 – 1937: 1. Predeal – Casa Mălăeşti (triunghi roşu, alb în margini), 2. Predeal – Omul (bandă roşie verticală, două benzi albe în margine), 3. bandă roşie orizontală, 4. Predeal – Piatra Mare (bandă verde verticală), 5. Predeal – Piatra Mare, alt traseu (bandă galbenă orizontală), 6. Predeal – Timişul de Sus (dreptunghi cu albastru în centru). 7. Predeal – Clăbucetul Taurului (bandă roşie verticală), 8. Predeal – Diham (dreptunghi cu roşu în centru), 9. Predeal – Postăvaru (bandă albastră verticală).

Cheltuieli 1935 – 1937 = 6 400 lei pentru marcaje; organizarea excursiilor de propagandă în toate direcţiile şi în toate masivele, pe drumurile marcate (excursii tip, între 15 Iulie – 15 septembrie, duminica şi în alte sărbători, pentru începători şi avansaţi); şcoala naţională de schi, iniţiativă devenită tradiţională în Predeal.

Amicii Predealului – asociaţie de turism şi sporturi de iarnă – devenise, îndată după înfiinţare, persoană juridică. Avea sediul central în Bucureşti, strada Nerva Traian nr. 108. Biroul de

informaţii din gara Predeal dispunea de trei încăperi închiriate de la C.F.R. Aici se ofereau turiştilor informaţii zilnice privitoare la starea drumurilor şi a zăpezii, hărţi, schiuri, li se puneau la dispoziţie ghizii necesari pentru excursii. Biroul din Predeal a fost înzestrat, între 1935 – 1936, cu un post meteorologic. În 1937 sarcina transmiterii buletinului zăpezii şi-a asumat-o O.N.T.

ELOGIU SCHIORILOR

În confruntările internaţionale, schiorii noştri au participat alături de somităţile sportului alb. De rezonanţă deosebită, dintre ei, s-a bucurat numele lui Mihai Bâră. Şcoala din Predeal a lansat, însă, de-a lungul anilor şi alţi schiori de elită, femei şi bărbaţi. Despre ei s-a vorbit şi continuă să se vorbească mai ales iarna când au loc concursuri, când e sezonul de vârf al acestui sport cu performanţe şi recorduri. Poate că odată cineva va închina un poem schiorilor predeleni şi celor din alte centre. Un poem în care va fi cântată măiestria lor ca sportivi…

Când şi cine a fost primul care s-a avântat cu schiurile pe covorul de zăpadă, însemnându-şi trecerea prin două dâre paralele, nimeni nu ştie. Se presupune numai că acest om ar fi trăit cu 4.000 de ani în urmă în Asia, prin ţinuturile Altai. Europa deţine documente neîndoielnice despre practicarea schiului prin anul 1550, în muzeele suedez şi norvegian – de la Stockholm şi

Holmenkollen. Descrieri ale schiurilor primitive – aşa cum arătau prin secolul IV – V era noastră – se referă la Finlanda şi La-ponia. În evul mediu chiar tăcerile Alpilor începuseră să fie spintecate de silueta alunecând pe pantele munţilor. Schiurile se înfăţişau inegale şi se foloseau ca mijloc de transport rapid. Prin secolul al XII-lea, pe timpul lui Frederic Barbarossa (1152 – 1190), împărat şi rege al Germaniei şi rege al Italiei între 1155 – 1190, existau formaţiuni militare care întrebuinţau, pentru deplasarea rapidă, schiurile. Scandinavii, trei secole mai târziu, transportau corespondenţa cu ajutorul schiurilor. Curând, a venit vremea unor scrieri dedicate acestei îndeletniciri: în 1804 germanul Guths Muths într-un volum intitulat Gimnastica consacră schiului un capitol; în 1890 Fridjof Nansen a publicat în Norvegia o altă lucrare: Prin ţinutul Groenlandei pe schi. Cam în aceeaşi epocă au luat fiinţă, în regiunea Alpilor, în Tirol şi Alpii Bavarezi, primele cluburi. Apoi, din an în an, schiul a câştigat tot mai mulţi adepţi, devenind o disciplină sportivă care urmăreşte, în primul rând, obţinerea performanţei.

La noi, elogiul schiorilor îşi caută puncte de referinţă la sfârşitul veacului al XIX-lea. Pe atunci, braşovenii făceau curse de plăcere prin munţii dintre Predeal şi Azuga, urcau în Poiană, sub poalele Postăvarului şi, prin 1903, chiar în Piatra Mare. În 1905

s-a înfiinţat, tot în Braşov, prima societate de schi (Kronstädter Skivereinigung, 3 noiembrie 1905). În 1910, oraşul Râmnicu Vâlcea lansa moda – abandonată de mult – skikjoringului în România. Se efectuau, astfel, agreabile excursii hibernale pe Valea Oltului, la Ocnele Mari, Govora, Olăneşti, Călimăneşti, la Cozia şi Budeşti-Argeş. Schiorul „călătorea" pe şosea, tras de un cal condus cu ajutorul hăţurilor, chiar de el, ori de un călăreţ. Skikjoringul era practicat şi pe Valea Prahovei de către i cei care fondaseră asociaţia Săniuţa.

Nu constituia o surpriză, de aceea, dacă, uneori, călătorul rătăcit la început de secol în peisaj alpin întâlnea chiar şi femei schiind astfel. Nici în asemenea ipostază ele nu renunţau la îmbrăcămintea tradiţională a protipendadei feminine. Pantalonii nu încercaseră să detroneze obiceiul purtării rochiei lungi…

Schiul în România, spre deosebire de alte zone geografice ale lumii, a apărut mai întâi ca modalitate de efectuare a excursiilor turistice şi ca sport. Nu aspectul lucrativ i-a determinat apariţia. Repede, însă, importanţa schiului au sesizat-o grănicerii şi vânătorii de munte din Sinaia. Dar în 1912, tinerii care se avântaseră pe pantele de la poalele Bucegilor nu erau soldaţi. Primele lecţii în armată pentru învăţarea practicării schiului modern s-au ţinut la Sinaia, în 1915. Apoi la Târgu

Neamţ, în Moldova, în 1917. În anii 1918 – 1919 – 1920, T. Rosetti-Solescu şi căpitanul Pălăngeanu îndeplinesc funcţii de instructori pe lângă şcolile din Postăvar şi Tihuţa, localitate aşezată între Dorna şi Năsăud. Tot acum s-a publicat Manualul schiorului, carte de pledoarie şi îndrumare pentru şi înspre noua activitate utilă şi recreativă totodată. Comisia centrală de schi a luat fiinţă în 1924. Avea în frunte, ca preşedinte, tot pe neobositul T. Rosetti-Solescu, care era un bonom, după cum îl înfăţişează o fotografie reprodusă într-un Almanah, publicat în 1940, de unde extrag o parte din datele acestui subcapitol al cărţii. În acelaşi an (1924), în luna lui Brumar, a fost aprobată Legea schiului. Pe baza ei a fost întocmit Regulamentul concursurilor de schi şi a fost iniţiată cea dintâi întrecere naţională din istoria acestui sport la noi. Federaţia română de schi s-a constituit mai târziu, abia în 1931. Până la această dată, schiorii sportivi se confruntaseră în două competiţii internaţionale – una în 1925 în Cehoslovacia, alta în 1929 în Polonia şi organizaseră ei înşişi o invidiată festivitate de întreceri pe zăpadă, cu participarea străinilor sosiţi din Cehoslovacia, Polonia, Iugoslavia (1929). În 1932, la insistenţa Federaţiei, a început să funcţioneze prima şcoală românească de instructori de schi. Roadele ei s-au concretizat cinci ani mai târziu, în 1937, prin crearea Secţiei naţionale de schi din Predeal.

Asociaţia Amicii Predealului a jucat un rol principal pentru buna ei funcţionare. I-a asigurat, sprijinită de personalităţi competente şi de publicaţia lunară (din timpul iernii) Schiul nostru, popularitatea şi i-a întreţinut baza materială. Sub auspiciile clubului turistic predelean, la şcoala de sub Clăbucet şi Cioplea au învăţat schiul zeci de generaţii. Tradiţia inaugurată atunci în 1937 se continuă şi astăzi în aceeaşi localitate.

— Acum, îmi spunea într-o convorbire recentă SORIN TULEA, un „veteran" al schiului şi alpinismului românesc, practicarea schiului de către civili se impune ca o activitate sportivă prin excelenţă. Pe vremea tinereţii mele, schiul turistic ocupa locul prim în preocupările noastre. Azi, în Piatra Craiului, la Omul sau la Babele, în Făgăraş, numai echipele Salvamont urcă în exerciţiul funcţiunii. Şi militarii în misiune. Eu îmi amintesc, de exemplu, de o expediţie turistică pe schiuri extrem de îndrăzneaţă, din 1939, în Munţii Făgăraş: drumul din Valea Sâmbetei, peste vârfurile Slăninei, Găleşescului Mic şi Mare, Hârtopului Ursului, Colţului Gălbinelelor şi Colţului Viştei Mari, cu două bivuacuri în căldarea Văii Rele a Moldovanului şi în valea Viştei Mari. Autorii acestei excursii alpinistice erau Dan Popescu, G. Covaci şi Ion Cojocaru, membri ai Clubului alpin român…

CLUBUL TURISTIC BĂNĂŢEAN

Banatul, care i-a dat pe Brediceni, pe Vuia şi pe Aurel Vlaicu, nu putea rămâne în afara rândurilor mişcării turistice care cuprinsese ţara. Şi aici exista o emulaţie favorabilă „promenadelor" în natură, o convingere privind valenţele de sanitate pe care le cuprinde turismul în general. Dar nu fiinţa, până în deceniul al IV-lea, o asociaţie românească, o grupare, un club menit să-şi asume în mod organizat responsabilitatea acestei pasiuni. Ceea ce nu înseamnă că bănăţenii ar fi refuzat să se înscrie ca membri în asociaţii cu tradiţie: S.K.V., Turing Clubul României, Frăţia munteană. Erau înscrişi în ele localnicii sau „dezrădăcinaţii", adică intelectualii născuţi în Banat dar stabiliţi în alte părţi. Se impunea, însă, o organizaţie turistică a provinciei, cu statut, cu activitate proprie, cu zonă delimitată de desfăşurare a acesteia, cu organe de conducere alese dintre bănăţeni. De aceea, după o perioadă de „gestaţie", al cărei debut poate fi bănuit că se plasează între anii 1933 – 1934, la 16 martie 1935, acţiunea iniţiatorilor a devenit publică. Se hotărăşte, într-un sobor larg, înfiinţarea Clubului turistic bănăţean. Foarte curând după această dată, prin sentinţa tribunalului nr. 1091/1935, Clubul, stabilindu-şi sediul în Caransebeş, a căpătat personalitate juridică. La adunarea generală din 8 aprilie 1935 se raporta că C.T.B. avea 220 membri „toţi devotaţi gândului de a dezvolta

turismul în Banat”.

În Statut (art.1) se marca evenimentul: „Se constituie o asociaţie română turistică-sportivă, educativă, sub denumirea Clubul turistic bănăţean, pe scurt C.T.B”. În articolul 5 al aceluiaşi document a fost definit şi scopul noii instituţii: „a) Protecţia naturii şi dezvoltarea turismului şi alpinismului sub toate formele lor; b) îmbunătăţirea condiţiilor de ascensiuni alpine; c) Promovarea cercetărilor ştiinţifice a regiunilor noastre din punct de vedere geografic, istoric, etnografic, geologic, precum şi a tuturor ramurilor din ştiinţele naturale; d) Apărarea monumentelor naturii sau istorice”.

Începându-şi activitatea, C.T.B. şi-a concentrat eforturile în câteva direcţii, cu rezultate imediate.

Propaganda asociaţiei, de exemplu, cultiva sentimentul dragostei şi admiraţiei faţă de frumuseţile neîntrecute ale provinciei. Prin ce căi şi metode? Mai întâi prin intermediul presei, publicându-se articole pro domo în ziarele din capitală, în cele din Timişoara sau în cele locale. Apoi prin proiecţii de diapozitive la cinematograful urbei Caransebeş. Prin panoul de afişaj de la gară şi prin chioşcul din piaţa centrala, care era, practic, birou de informaţii turistice, librărie (se vindeau cărţi, hărţi, fotografii), punct de furnizare a datelor meteorologice. Se

iniţiase, de asemenea, un concurs de fotografii artistice cu temă. Urma să apară o hartă înfăţişând sudul Banatului şi a apărut, la 12 aprilie 1936, publicaţia Clubul turistic bănăţean, ca organ de informare a asociaţiei. Au fost organizate serbări pentru strângerea unor fonduri destinate casieriei C.T.B.

Propaganda desfăşurată de comitetul de conducere al Clubului turistic bănăţean, în frunte cu I. Rădulescu (preşedinte) şi V. Giurcă (secretar), a avut drept consecinţe câteva acţiuni importante: amenajarea cabanei Cuntu Ţarcu; executarea marcajului pe itinerarul Bârlova – Muntele Mic – Ţarcu (între 1935 – 1936); excursii în regiunile muntoase (Poiana Mărului, Muntele Nedeia, Bloju, Corciova, Muntele Mic, Ţarcu); excursii cu autobuzul la Sarmizegetusa, Călan, Hunedoara, Petroşani, Târgu Jiu, Tismana, Herculane. O preocupare cu reale consecinţe nu numai pentru turism a fost transmiterea buletinului zăpezii în iarna 1935 – 1936.

Din activitatea de mai târziu a C.T.B., – asociaţie care nu şi-a trădat elanurile începuturilor tot timpul funcţionării sale, până la 11 iunie 1948 – merită reţinute, aici, încă două-trei acţiuni: prima excursie internaţională, organizată în Iugoslavia (6 – 10 august 1937), concursurile de schi de pe Muntele Mic şi dezvelirea monumentului turismului. Gestul menţionat aici în

ultimul rând, inedit şi simbolic, e încă o dovadă că bănăţenii nu voiau să-şi dezmintă faima, că voiau să fie – şi în acest domeniu –, tăt. fruncea”! Monumentul turismului, gândit de ei, a fost dezvelit pe locul numit Şapte Izvoare, la altitudinea de 800 m, în zona Ruşchiţei. Executarea lui s-a făcut după planurile întocmite de serviciul tehnic al exploatării de marmură Ruşchiţa. Un gest frumos care nu ştim să se fi repetat de atunci. Aşa cum n-a fost repetată nici iniţiativa de la început de secol a sibienilor, care amenajaseră un muzeu turistic. Ideea aceasta nu s-a pierdut însă. Este vehiculată şi susţinută cu ardoare de Vasile Marinescu. El a elaborat un proiect şi un regulament al muzeului turismului din România. Ar fi oportună concretizarea ideii lui Vasile Marinescu. I-am adăuga-o pe cea a deschiderii bibliotecii turistice, ca instituţie ce ar urma să-şi desfăşoare munca după regulile bibliotecanoniei moderne.

HAI LA DRUM!

Pe şoseaua Iancului funcţiona în deceniul al IV-lea o berărie. Pe firma ei scria: „La Fierea”, iar dincolo de firmă, în încăperile modeste, patronul se străduia să păstreze curăţenia. Ştia că numai aşa va intra în localul lui o clientelă respectabilă. Se consumau mici, fripturi, frigănele, brânzeturi şi bere. Berea era băutura casei şi rar se întâmpla să nu se găsească în localul lui

Florea. Fabricile de atunci – cele mari şi cunoscute, „Luther" şi „Bragadiru" – nu-şi puteau permite să producă mai puţin decât se consuma în Bucureşti, nici să-şi vândă producţia pe litoral sau în alte părţi. Lumea venea aici, nu să chefuiască, ci să mănânce în grabă ceva ori, însetată, să dea pe gât o bere, două. Uneori se mai întârzia lângă halba sau ţapul rece şi lângă farfuriuţa cu alune turceşti sau americane.

Aici, la berăria din şoseaua Iancului, s-au întâlnit într-o zi de vară un grup de prieteni. Fuseseră convocaţi de Emilian Iliescu, un inginer înalt şi uscăţiv, dar cu privirea bonomă şi cu vorba domoală. Era supărat pentru că – într-un fel – desfiinţarea secţiei din Bucureşti a asociaţiei A.D.M.I.R. era rezultatul unei decizii cu motivaţia în… gelozie: secţia aceasta, avându-l în frunte pe Emilian Iliescu, se remarca prin dinamism şi punea într-o lumină mai puţin favorabilă activitatea centralei.

— Fraţilor, li s-a adresat inginerul comesenilor, cu toţii suntem într-un fel sau altul în conflict cu centrala A.D.M.I.R. Dar, în acelaşi timp, ştim cu toţii că mersul pe jos nu-şi va pierde niciodată farmecul. Vrem să drumeţim prin munţii ţării, pe alte meleaguri ale ei, dar nu ca membri ai unei asociaţii care nu are un ritm, măcar constant, al respiraţiei sale. Propun să ne organizăm într-o nouă asociaţie turistică. Gândurile exprimate ale lui

Emilian Iliescu se formulaseră şi în mintea celorlalţi, prezenţi atunci în berăria „La Fierea”.

— Dar cum să-i spunem noii noastre asociaţii? întrebă careva.

S-au auzit, deodată, câteva propuneri.

— Să-i spunem Rândunica, zise unul.

— Mai corect ar fi dacă i-am spune Prin munţi.

— Dar ce, noi vom călători numai prin munţi? Există atâtea locuri încă nevăzute, necălcate de noi: Maramureşul, Delta, nordul Moldovei…

— Eu propun să o numim Hai la drum, intră în vorbă Georgeta Bucur, care nici nu-şi muiase buzele în paharul cu bere.

— Frumos! Frumos, nu? îi întrebă inginerul înalt şi uscăţiv pe ceilalţi prieteni. Tu ce spui, Ana? îţi place? dori să afle şi părerea tinerei lui soţii, mai veche turistă decât el.

— Îmi place. Să-i spunem aşa! Georgeta e mai inspirată decât noi…

Asociaţia turistică Hai la drum a fost fondată în 1939. Funcţia de preşedinte activ a îndeplinit-o, la început, Emilian Iliescu. Ulterior, acesta a fost ales preşedinte de onoare. Asociaţia număra, încă de la primii ei paşi, 133 de membri. Predominau intelectualii. Dar şi muncitori ca Emilian Cristea, maestrul

sportului de mai târziu, activau în noua asociaţie. Condiţia principală era pasiunea pentru drumeţie. Se urmărea propagarea ideii turismului activ în toate mediile sociale, cunoaşterea unor zone geografice variate, între 1939 – 1947, conducerea asociaţiei a organizat excursii colective la Snagov, Predeal, Iezer-Păpuşa, mănăstirile vâlcene, Ciucaş, Diham, Buşteni. Din cauza războiului, proiectele unor mari excursii colective în Făgăraş, Apuseni, Carpaţii Meridionali, Maramureş, Delta, Litoral. Bucovina n-au putut fi concretizate.

Asociaţia nu avea sediu, nici cabane. Şi-a procurat, pentru călătorii, un autocar: mai întâi saşiul, apoi caroseria, motorul, scaunele. Asamblate, toate acestea au format „Rândunica", autocarul condus de şoferul Fănică Popescu. Acesta lucra la Uzinele Comunale, dar, în timpul liber şi de dragul excursiilor, se tocmise şofer pe „Rândunica". În schimbul unei retribuţii minime.

Hai la drum, asociaţia turistică fondată în 1939, a fost desfiinţată în 1948. Până atunci însă, deşi în condiţii deosebite, nu şi-a încetat deloc activitatea. Chiar dacă, în 1941, „Rândunica" a fost rechiziţionată pentru război. Ion Ionescu-Dunăreanu, preşedintele activ din clipa mobilizării lui Emilian Iliescu, Scarlat Antonescu şi Ion Tămăşescu, vicepreşedinţii, împreună cu Octav Tuhai au iniţiat, atât cât s-a putut, noi excursii turistice colective.

Buletinul *Hai la drum*, publicaţia asociaţiei, tipărea informaţii, rapoarte, descrieri de trasee. În numărul din octorabrie-decembrie 1939 a difuzat şi un imn al asociaţiei: „Când pleacă Hai la drum pe creste”. Avea ca autor un poet neconfirmat: Virgil Costescu. Tot în buletinul trimestrial s-a tipărit şi cântecul frumos intitulat Căsuţa albă. Era inspirat de căsuţa din Bran pusă la dispoziţia drumeţilor de tâmplarul Gheorghe Aldea, pentru excursii în Bucegi şi Piatra Craiului. Aici se discutau, de altfel, uneori, şi chestiuni privitoare la viaţa asociaţiei. La Bucureşti, neavând un sediu propriu, şedinţele de marţi seara se consumau la restaurantul Helveţia, la început, ulterior la parterul hotelului Excelsior, unde îşi avea sediul Asociaţia fotografilor amatori români, creaţie – ca şi Biblioteca turistică – tot a regretatului Emilian Iliescu şi a prietenilor săi apropiaţi**11**.

ÎN SFÂRŞIT, MAREA!

SCURTĂ ESCAPADĂ ÎN ISTORIA MAMAIEI

---

[11] La încheierea acestui capitol, aşa cum a făcut-o pînă acum în cîteva rînduri, autorul reaminteşte cititorilor — şi mai cu seama vechilor drumeţi, foşti membri ai unor asociaţii turistice dintre cele două războaie — caracterul deliberat selectiv al scrierii sale. El, autorul, ştie de existenţa şi a altor asociaţii şi de activitatea lor intensă în această perioadă. Dintre toate cîte au fost, în capitolul încheiat s-a oprit numai la cele menţionate. Despre altele se fac referiri mai mult sau mai puţin ample în alte pagini ale cărţii, dar despre unele nu pomeneşte deloc ori le

POST-SCRIPTUM LA MAMAIA

MARINARII DE LA MUNTE

DE LA TIMIŞOARA LA BUCUREŞTI ÎNTR-UN BUTOI

SALVAMAR

CREION

Marea e o femeie voluptuoasă cu mii de braţe ademenitoare. Are sclipiri în priviri de sirenă şi trupul lipicios, ameţitor. Miroase frumos, de parcă baia matinală şi-ar face-o în lapte de bivoliţă. Boiul ei aşteaptă, întotdeauna, împerecherea cu Soarele-Bărbat şi mişcările unduitoare din minutele plăcerii supreme. E flămândă după iubirea oamenilor. Şi e bună ca o mamă cu milioane de copii, îi cheamă la ea, îi alintă şi îi alăptează cu valuri şi cu nisip fierbinte. Când le vorbeşte, vocea îi tremură şoptit. Când îi ceartă – o clipă numai. un capriciu! – îşi ridică apele albe şi le izbeşte de ţărmuri. Dar nu-şi alungă nici atunci prietenii de pe maluri.

Marea e o obsesie şi un vis. E o viaţă fără mărginire. E un poem cu metafore rostite de geniul lui Hyperion. E un cocor sau o lebădă albă într-un pustiu. E ca un roi de fluturi multicolori zburând în singurătăţile minţii şi ale sufletului nostru.

---

numeşte numai în fugă.

Marea e cer şi pământ. E viaţă şi mormânt. E certitudine şi dor. E speranţă şi lacrimă. E ură şi ambiţie. E bărbăţie. E melancolie şi nostalgie. E glorie, înfrângere sau victorie. Marea e geologie şi istorie.

Marea e bogăţie sau ruină materială. Pentru poeţi e ca o pâine spirituală. E un covor plutitor, un divan persian sau o şeherezadă. E un balaur, şi un Făt-Frumos şi o Cenuşăreasă. E Mire şi e Mireasă.

Marea e respiraţia noastră şi respiraţia peştilor. Ea are un trecut, un prezent şi va avea un viitor ca viitorul metalului nobil pe care noi îl numim platină. Cine n-a văzut marea nu ştie ce-i dragostea de femeie.

Asemenea gânduri, cine nu a gândit? Asemenea vorbe, cine nu a rostit?

Numai aceia care, printr-o nefericită întâmplare, n-au simţit pe trupul lor o fărâmă de mare…

FILE DE CRONICĂ

În planul concret, marea – în ansamblu sau Marea Neagră ca element al interesului nostru – are o istorie străveche, imemorială. Nu acest aspect al existenţei ei ne va reţine atenţia. Vom naviga, doar, între malurile ce marchează, în ani, spaţiul concentrat într-un secol. Şi vom selecta din opulenţa

evenimentelor numai pe cele semnificative vizând mişcarea turismului. Geografic, vom limita investigaţia la Pontul Euxin.

Vom ocoli metafora care-l numeşte pe Publius Ovi-dus Naso. poetul latin, drept „primul turist pe malurile româneşti ale imperiului neptunian şi-i vom aminti, numai în treacăt, pe bărbaţii celebri ai antichităţii, ridicaţi sub soarele ponteuxinian: Demetrios din Callatis (sec. III î.e.n.), Heraclid, filosof care a trăit (170 – 146 î.e.n.) la curtea egiptianului rege luminat Ptolemeu şi a scris, în şase cărţi, Succesiunea şi Raţionamentul terapeutic, Istros Callatianul, critic al tragediei, Chreteus din Callatis, căpitan viteaz în oastea lui Alexandru cel Mare. Satyros (sec. III e.n.), şi el trăitor în Egipt şi scriitor, din opera căruia s-a păstrat Viaţa lui Euripide.

Noi vom începe evocarea cu o secvenţă încărcată de semnificaţii. E asta o opţiune personală, în spiritul unor coordonate de ansamblu însă care guvernează, credem noi, întreaga scriere de faţă. Secvenţa are ca personaj principal pe însuşi Mihai Eminescu: un călător pasionat şi neliniştit, un iscoditor al psihologiilor întâlnite în peregrinările lui, observator discret şi, în acelaşi timp, penetrant al peisajului, călător pe atâtea meleaguri ale ţării, dar şi un precursor al drumului către Marea cea Mare…

Evenimentul se petrecea în anul 1881…

Biografii lui din trecut au eludat fundamentarea ipotezei că Eminescu ar fi văzut Marea Neagră. Ei nu voiau să accepte ideea că poetului i s-ar fi putut ivi prilejul să viziteze ţărmul românesc chiar înainte de a redacta două din capodoperele sale: Scrisoarea I şi poema testamentară Mai am un singur dor. Realitatea însă acuză lipsa documentării lor, care ar fi putut grăbi, poate, afirmaţii certe într-o chestiune privitoare la cel mai mare bard naţional. Din fericire, a fost descoperită o scrisoare inedită care elucidează o dată pentru totdeauna o secvenţa plină de interes pentru cercetătorul literar, dar şi pentru exegetul lucrărilor călătorilor români.

Scrisoarea, adresată Veronica Micle este datată aşa: Constanţa, 16 iunie 1881.

Debutează cu scuzele autorului ei pentru negrăbirea expedierii: „iartă-mă că nu ţi-am scris de atâta timp, dar am întârziat la Giurgiu, la Costinescu, unde am scăpat odată vaporul, care nu pleacă decât de trei ori pe săptămână şi am venit aci unde poşta nu pleacă în toate zilele”.

Poetul sosise la Constanţa pentru zece zile ca să facă băi de mare. Vremea era răcoroasă încă, iar el era printre cei dintâi sosiţi în anul acela la Pontus Euxinus: „Am venit ieri şi am făcut

deja băi de mare, care-mi promit a-mi face mult bine, deşi pe aici e frig încă şi apa mării nu e destul de caldă pentru băi. De aceea sunt unul din cei dintâi, sosiţi aici pentru băi, şi nimeni nu se scaldă încă afară de mine".

Dincolo de divulgarea motivelor aflării poetului la Constanţa şi a informaţiilor privind perioada de început a sezonului estival în acel an – atât cât se poate imagina că a existat atunci – este interesantă afirmaţia lui Eminescu despre mare: „O să mă-ntrebi ce efect mi-a făcut anarea pe care-o văz pentru întâia oară? Efectul unei nemărginiri pururea mişcate.

Profesorul Augustin Z.N. Pop, descoperitorul acestei scrisori, găseşte în ultima propoziţie a citatului „mărturisiri ce sprijină procesul genetic al imaginilor marine din Scrisoarea!". Dar – continuă Eminescu să scrie – „... abia de două zile aici, n-am văzut-o în toate feţele – căci ea e schimbăcioasă la culoare şi în mişcări; de unde unii autori o şi compară cu femeia".

Sunt strecurate un ghimpe şi o durere în spusa de mai sus a poetului. Şi o aluzie pe care singurătatea tomitană în loc să i-o domolească l-a făcut să şi-o strige. Scrisoarea trimisă de Eminescu din Constanţa are şi o anumită valoare pentru istoria devenirii, în timp, sub aspect arhitectonic a oraşului. Poetul face remarca efortului cetăţenesc pentru amplificarea aspectului de

civilitate şi înfrumuseţare în perioada imediat următoare? Războiului de Independenţă. El spune: „Constanţa sau Chiustenge este un mic orăşel, dar îndestul de frumos. Nu are a face de loc cu Rusciucul. Casele au oarecare eleganţă în clădirea lor, căci piatra e ieftină aci şi clădirile sunt din piatră pătrată, iar primăria, de când stăpânesc Românii şi există un consiliu comunal, a făcut foarte mult pentru orânduiala şi înfrumuseţarea oraşului".

Să reţinem de aici încă un element – necunoscut până acum din biografia călătorului Eminescu: vizita la Rusciuc – localitate pe care a privit-o critic, fiind nemulţumit de aspectul ei, cu siguranţă prea balcanic, prea oriental. Şi la Constanţa – notează autorul –, viaţa e cam scumpă… dar nu atât de exagerat de scumpă precum i se descria, mai ales de când s-au deschis câteva oţeluri". La care hoteluri anume se referă, Eminescu nu ne spune în scrisoarea sa. Se ştie însă că a fost găzduit la „Hotel d'Angleterre" locuind o mansardă cu o perspectivă luminoasă spre orizontul nesfârşit al valurilor. De aici a privit marea, ziua şi noaptea. Calmul ei de atunci i-a sugerat fără îndoială metafore pentru Scrisoarea I şi Mai am un singur dor. Iar Veronicăi Micle – însingurat fiind poetul în acele zile ale lui iunie 1881 – îi comunica dorul de ea şi speranţa că la anul viitor vor fi împreună în acelaşi loc: „La anul să ştii că venim amândoi, aci, căci băile de

mare întăresc şi grăbesc bătăile inimei". Şi mai departe îi scria: „Şed într-o mansardă şi privirea mi-e deschisă din două părţi asupra mării, pe care aş vrea să plutesc cu tine". Era aceasta o dorinţă numai a poetului, căci el n-a mai apucat să revadă marea cea fără de sfârşit. Munca extenuantă la Timpul şi apoi, în 1883, intrarea în perioada nebuloasă a vieţii sale i-au zădărnicit şi acest proiect.

Eminescu nu era singurul turist pe litoralul încă neamenajat. Mirajul soarelui şi al mării a atras excursionişti din întreaga ţară imediat după cucerirea independenţei. Industria navală şi comerţul facilitat de calea maritimă mai puţin costisitoare, existenta unei căi ferate în Dobrogea au mărit şi ele interesul pentru zona literală. Aşa se explică de ce o statistică din 1893, pe o perioadă mică de numai şapte zile (25 – 31 iulie), înregistra, la Constanţa 119 vilegiaturişti. Erau cazaţi la hotelurile Metropol. Orient, Central, Transilvania, Naţional, Panaitopol, Gambeta, Bulevard, Victoria. Celor 119 li se adăugau alte 57 persoane cazate la particulari!

În ziarul l'Independence roumaine din Bucureşti, în numărul din 13 august 1881, corespondentul din Constanţa scria îngrijorat: „Ştiţi din ultima mea corespondenţă că este multă lume aici: trebuie să mărturisesc că vine din ce în ce mai multă şi,

dacă se va continua aşa, sezoniştii nu vor mai avea unde să fie găzduiţi, deoarece hotelurile sunt deja pline".

Un transilvănean, V. Grozescu, relata în Familia, în 1886: „Da, băile de mare sunt escelente. Serile veneţiene, soarele, balurile, musicile militare [...], trenul Pui ce zilnic ne duce la băile de la portul genoves, gondolele fantastice ce zburau printre valurile agitate ale mării, menagiul delicat de peşte de mare [...] ce se consumă între râsete şi prieteni [...], admirarea vapoarelor, mişcarea comerciului, administraţia furtunilor, toate acestea mă oţeliră..."

Petru Vulcan, publicist constănţean, lăsa să fie turnate în plumb tipografic următoarele rânduri: „[...] e minunat lucru să trăiască cineva câteva zile din viaţă sub cerul senin, pe malul mării. [...] Turiştii găsesc multă plăcere în a face de două ori pe zi plimbare cu trenul până la vii, unde sunt băile..."

Un prospect din 1912 anunţa programul estival din actuala staţiune Eforie Sud: „sezonul se împarte în trei serii şi anume: seria I-a de la 20 mai la 20 iunie; seria a II-a de la 21 iunie la 21 iulie; şi seria a III-a de la 22 iulie la 22 august, iară de la 22 august până în septembrie odăile se închiriază cu ziua".

Gala Galaction, într-un articol din Dimineaţa (nr 7 057, 22 iulie 1926) se entuziasma la „ţărmul singuratic": „Mangalia nu

mai este, pe timpul verii, târguşorul de prăvăliaşi şi de pescari pe care l-am apucat eu. Vestea ţărmului lui nisipos s-a răspândit pretutindeni şi vizitatorii sporesc an de an. Pe porţiunea cuprinsă între dig şi biserica grecească stau, azi, la ceasul băilor de soare „sute de oameni şi de copii. Dincolo de dig, la limba de apă care leagă marea cu lacul, este acelaşi lucru".

Cum arată litoralul zilelor noastre?

Aspectul lui contemporan nu poate fi comparat cu cel surprins în filele de cronică înserate mai sus, Să transcriem, totuşi, câteva mărturii, ca un preludiu lat „promenadă" pe care o vom efectua mai încolo prin staţiunile sale.

George Călinescu îşi imagina o convorbire cu Ovidiu pe plaja din Mamaia:

„— … Priveşte în jurul tău! Ce vezi?

— Case frumoase de piatră, vile maritime, unele adevărate palate. Desigur, sunt ale patricienilor voştri.

— Noi n-avem patricieni. Sunt muncitori şi ţărani.

— Sclavi, vrei să spui.

— Nu sunt sclavi de vreme ce nu mai au stăpâni. Ea înşişi sunt stăpânii.

— Şi toată această puzderie de oameni tologită la soare pe nisip, care par oameni liberi şi fără gri juri, cu pielea de coloarea

bronzului, ce sunt? Atleţi?

— Sunt muncitori intelectuali. Din ateliere şi din mine, din şcoli şi tipografii…”

Harry Morgan, industriaş american:

„Olimpul este unul dintre cele mai frumoase locuri pe care le-am întâlnit, iar hotelul Belvedere unul dintre cele mai minunate hoteluri din lume”.

Emily Wilkens, ziaristă din S.U.A.

„Am vizitat staţiunile litoralului românesc şi am fost pur şi simplu uluită. Aţi realizat aici un lucru extraordinar şi voi recomanda tuturor celor pe care-i cunosesă vină aici în vacanţă! Se spune că, privit de sus, Rio de Janeiro este cel mai frumos spectacol din lume. Ei bine, cred că la dumneavoastră e şi mai frumos”.

Să fie, oare, declaraţiile extrase din sutele, de aceeaşi natură, risipite prin ziare, simple cuvinte de complezenţă?

Pentru a demonstra substanţa lor, să rememorăm, din nou, câteva secvenţe şi să invităm cititorul să le privească cu ochiul statisticianului sau al sociologului:

— În 1879, distracţiile excursioniştilor pe litoral, ca şi ale potentaţilor locului, se derulau la „cazinoul comunal” aflat pe „bulevard”; era, de fapt, o baracă de lemn cuprinzând o sală de

dans, două săli de lectură, două săli de jocuri şi o terasă la malul mării;

— În 1890 o furtună iscată pe neaşteptate a distrus o parte din clădirea „cazinoului”;

— În 1892 s-a petrecut construcţia altui cazinou, în locul celui vechi – tot din lemn;

— În 1894, Constanţa avea 10.000 locuitori; transportul spre port, mai ales al cerealelor, era asigurat de 400 căruţaşi; în acelaşi an, au fost înregistrate, numai în judeţul Constanţa, 216 mori de vânt;

— Matei Millo, octogenar, juca teatru la Constanţa în 1895;

— În 1900 la „Cazinou” a fost angajată o orchestră compusă din pianist, doi violonişti primi, o violină secundă, un violoncel, un flaut şi un bas;

— Clădirea actuală a Cazinoului a început să fie construită în 1904; a fost inaugurată în 1910;

— La sfârşitul secolului trecut, Mamaia arăta ca o împărăţie a nisipurilor, a pescăruşilor şi a vârtejurilor de mărăcini; abia de prin 1906 s-au înălţat aici primele vile izolate;

— Constănţenii şi oaspeţii lor făceau plajă – la sfârşit şi la început de secol – pe locul numit „la vii”, aflat cam prin dreptul farului nou; aici se ajungea cu trenul;

— Primarul Ion Bănescu, un sufletist, a hotărât, prin 1905 – 1906, să fie amenajată plaja din Mamaia, situată la circa şase kilometri de reşedinţa judeţului; pe actualul teritoriu al cazinoului din Mamaia s-au ridicat, din lemn, primele pavilioane pentru băi;

— În 1906 a fost construită linia ferată Constanţa – Mamaia; traseul ei urma actualul Bulevard Lenin;

— Majoritatea oamenilor aflaţi pe plajă erau pudici; stăteau îmbrăcaţi, în picioare sau tolăniţi pe şezlonguri, ca şi când nisipul de la malul mării n-ar fi avut niciun efect sanitar asupra organismului lor;

— Despre plaja din Mamaia, ziarul bucureştean La Roumanie seria: „Constanţa dispune astăzi de o plajă care o va pune în rândul marilor staţiuni balneare din Orient”;

— Ioan Adam, în 1908, tipărea, în editura Minerva din Bucureşti, o carte intitulată Constanţa pitorească; o călăuză descriptivă, cu ilustraţii; în ea se vorbeşte despre Cazino, despre geamii, despre efectele curei helio-marine, despre plaja din Mamaia şi băile de la „vii”, despre lacul Techirghiol şi monumentul de la Adamclisi; despre tramcar, trăsura ce transporta pe călătorii cu o condiţie materială mai modestă până la Techirghiol. Ioan Adam scria: „Trăsura această monstruoasă

abia îşi târăşte povara prin zăduf şi ţarina, frângându-se la hopuri greoaie. Tălăncile de la cai, cu sunetul lor spart, împrăştie un trăncănit sinistru prin paraginile uscate din cale. Pe sub perdelele ridicate ale tramcarului, se văd pasagerii prăfuiţi şi asudaţi, îngrămădiţi ca într-o dubă de temniţă";

— Un alt autor, doctorul N. Cernat, într-o broşură – Tratamentul marin, Constanţa 1909 – aprecia că, vara, în Constanţa se stabileau cam 730 familii, adică 2.500 de oameni; în plus, pe timp scurt, veneau la mare încă vreo 5.000; tot el, în aceeaşi scriere, face consideraţii privind costumul de baie: „Cel mai bun costum de baie este de a nu avea nimic pe corp; totuşi nu trebuie să se neglijeze aşa-zisele convenienţe; aşa că îngrijindu-ne sănătatea, trebuie să ne resemnăm adoptând costumul obişnuit al plajelor.

Costumul de baie se compune dintr-un pantalon scurt şi o mică bluză decoltată sau dintr-un pantalon cu corsagiu. făcut dintr-o singură bucată. Haina aceasta trebuie făcută dintr-o lână uşoară, de culoare mai mult deschisă, astfel ca să se poată îmbrăca şi dezbrăca lesne, să nu jeneze mişcările şi să nu împiedice contactul direct al apei cu corpul..."

— Prin 1910, Eforia spitalelor a construit la Eforie Nord stabilimentul de băi cu şapte camere; primele vile au apărut aici

prin 1913, mai târziu ca la Eforie Sud unde, cam în aceeaşi vreme, băile calde, cu vreo sută de cabine şi camere de locuit, la fel ca hotelul Movilă, aveau deja o tradiţie recunoscută;

— O statistică difuzată în 1977 consemna: „În sezonul 1977 litoralul poate găzdui 138 774 turişti în fiecare serie în hoteluri, vile, bungalowuri, popasuri turistice. La dispoziţia tuturor se află – printre altele – 138 de restaurante, 141 baruri de zi, 18 restaurante cu autoservire, 5 baruri de noapte şi 13 discoteci, 10 baze nautice, o instalaţie de teleschi pe apă, 46 piscine, 50 terenuri de tenis, volei şi baschet, 30 terenuri de minigolf, 15 săli cu jocuri mecanice, 86 bowlinguri, 8 parcuri de distracţii; în fiecare zi „stomacul" litoralului consumă: 3 950 tone de carne, 600 tone de peşte, 100 tone fructe, 9 900 tone legume, 17 milioane sticle cu bere, 13 milioane sticle cu băuturi răcoritoare!"

Cum s-a ajuns aici?

SCURTĂ ESCAPADĂ ÎN ISTORIA MAMAIEI

Un filolog de reputaţie mondială – l-am numit pe Alexandru Rosetti – vizitând litoralul românesc al ultimilor ani făcea o confesiune cu valoare documentară pentru turistolog: „Pe malul Mării Negre, călătorul poate evoca peisajul de ieri al Eforiei, în comparaţie cu actualul. Vegetaţia abundentă şi prisosul de flori

au transformat radical pustiurile de nisip, cu câmpii de ciulini şi de scaeţi. În locul stepei, grădini râzătoare. Totul datorită zăcămintelor de ape, aflate la mari adâncimi. Mâna omului a făurit aici o altă stihie".

Prima „stihie" făurită pe litoral de demiurgii contemporani a fost Mamaia. O capodoperă arhitectonică şi florală, rodul exclusiv al constructorilor români. Până să-şi poată înfăţişa lumii chipul de astăzi, Mamaia a fost o junglă a nisipurilor gata să pornească în vârtejuri, o Sahară toropitoare, când nu adia vântul, un cotlon al pescăruşilor întristaţi şi obosiţi de zbaterea valurilor, un câmp răvăşit de mărăcini, scaieţi şi ţânţari. Ovidiu numai aşa a vrut să o ştie când şi-a compus Tristele şi Ponticele şi când implora mila augustului său suveran, insensibil la tânguirea de moarte a ostracizatului şi exilatului printre sarmaţi. Jupân Dimitrie, cel pomenit în inscripţia din 943, nu putea să o cunoască altfel. Nici oştile lui Mircea cel Bătrân, stăpâne de drept şi de fapt peste întinderile de la „Marea cea Mare". Nici Ion Ionescu de la Brad, agronomul devotat al lui Cuza. În Excursion agricole dans la plaine de Dobroudja nu-i scapă din condei nicio imagine luminoasă cu privire la Mamaia.

Interesul turistic pentru Mamaia – aşa incipient cum se manifesta atunci – se plasează în timp abia la începutul secolului

al XX-lea. Rolul de emul, în acest sens, şi l-a asumat primarul Ion Bănescu. Datorită lui putea să se entuziasmeze reporterul ziarului La Roumanie: „Constanţa (e vorba de plaja din Mamaia, n.n.) dispune astăzi de o plajă care o va pune în rândul marilor staţiuni balneare din Orient". S-au construit primele vile prin 1906. Cam tot pe atunci, linia ferată Constanţa – Mamaia şi gara aflată pe locul berăriei Tic Tac de azi. Hotelurile Rex, Albatros, Cazinoul, casa-vapor şi încă vreo 35 de vile însumând, în total, l 067 de locuri constituiau, practic, baza materială turistică a Mamaiei până foarte aproape de zilele noastre. Hotelul Rex, a cărui piatră de fundaţie a fost pusă în septembrie 1936, era terminat în aprilie 1938. Arhitecţii G.M. Cantacuzino şi V.S. Arion l-au conceput ca un ansamblu modern, cu 114 camere şi auxiliarele corespunzătoare.

Hotelul Rex a constituit semnalul singular al unui efort constructiv nestăvilit, pe care doar contemporaneitatea noastră l-a dus pe culmi de desăvârşire şi care l-a determinat pe un străin să formuleze un elogiu în termeni superlativi: „Nu sunt omul care se entuziasmează copilăreşte de orice. Şi totuşi Mamaia m-a entuziasmat. Este minunată. Deşi meseria nu-mi îngăduie niciodată să fiu pe de-a-ntregul turist, pot susţine că în comparaţie cu Monte Carlo, Napoli, Palma de Majorca, Los

Pălmaş, Copacabana, pe care le-am văzut în călătoriile mele în jurul lumii, Mamaia este mai fermecătoare". Declaraţia aparţine lui Clephterias Kavanos, comandant al cargoului liberian „Blue Sea".

Din 1938 încoace, câteva decenii, investiţiile de stat au luat alte direcţii. Mai întâi, în anii războiului, s-au consumat banii în armament. După război, ţara – în plină prefacere revoluţionară – trebuie să-şi oblojească rănile dureroase. Am traversat seceta din 1946 – 1947. Imediat, odată cu Naţionalizarea, industria solicita miliarde de lei şi forţă de muncă. Cooperativizarea agriculturii şi campania de ridicare culturală a întregii patrii erau şi ele nevoi de primă urgenţă. Turismul nu era neglijat, totuşi. Nici cel de munte, nici cel de mare. Dar investiţii serioase pe litoral s-au făcut destul de târziu. La Mamaia s-a declanşat spiritul constructiv abia prin 1960 – 1961. În doi ani s-a ridicat, atunci, un mare ansamblu hotelier cu o capacitate de 10.000 locuri. Lucrarea, distinsă în final cu Premiul de Stat, îşi arată încă strălucirea pe o distanţă de circa doi kilometri, la intrarea în Mamaia, de-a lungul coridorului litoral marcat de mare şi Siutghiol. Prin 1967, staţiunea se îndrepta, din perspectiva capacităţii constructive, către definitivare. Au apărut, între timp, în sudul Cazinoului, hotelurile cât trei-patru nivele şi cele două

„turnuri”: hotel Parc şi hotel Perla. Pe faleză se înşirau: Aurora, Doina, Sirena, Flora, Victoria, între ele, „plombele” hotelurilor mai modeste ca înfăţişare: Ovidiu, Delfin, Delta. Tot pe pământul staţiunii au apărut, atunci ori ceva – ceva mai târziu, hotelurile Midia, Histria, Tomis, Complexul Bucureşti, hoteluri-restaurante ca: Modern, Central, Palas, Pelican şi Hanul piraţilor, şi Mioriţa, şi Riviera, şi Majestic, şi Astoria şi Metropol…

La începutul deceniului al VIII-lea, Mamaiei i s-a alipit satul de vacanţă de pe malul lacului Tăbăcăriei – un veritabil muzeu etnografic în aer liber şi o mare unitate gastronomică diversificată pe specific zonal – tradiţional: Casa argeşeană, Casa vâlceana, Casa mehedinţeană, Casa bihoreana, Casa vrânceană, Casa ialomiţeană, casele cu obiceiuri transilvane…

Într-o scriere publicată recent (Gh. Graur Florescu, Octavian Iordăchescu: Aici Radio Vacanţa, Bucureşti, 1977) – pe care o folosesc ca sursă documentară – se formulează un paragraf cu caracter concluziv despre Mamaia. Momentul fixat de cei doi autori este, desigur, depăşit. „În 1975 au sosit primii oaspeţi la hotelurile Condor şi Caraiman II. În 1976, în zona de nord, au început lucrările la încă un ansamblu hotelier. Dispus în amfiteatru, cu largă deschidere spre plajă, întregul edificiu se roteşte în jurul unui cerc de apă: piscina.

Capacitatea staţiunii Mamaia a ajuns la peste 33.000 de locuri pe serie”.

POST-SCRIPTUM LA MAMAIA…

Este semnificativă devenirea turistică a Mamaiei pentru întregul litoral românesc al Mării Negre. Staţiunile de aici au – toate – o glorie similară. Ba, unele, întrec notorietatea mondială – sub aspect arhitectonic cel puţin – a primadonei ponteuxiniene; Neptun, Jupiter, Venus – triumvirat mitologic –, Olimp – r aşezare luată de pe planşetele proiectanţilor şi înălţată în semn de amintire a locului unde zeii îşi aveau lăcaşul, Cap Aurora, Mangalia, Eforie Nord şi Sud, Costineşti, Năvodari, Techirghiol, nu au, oare, o istorie contemporană similară cu a Mamaiei?

Nuanţele sunt imperceptibile.

Statistic – în datele esenţiale numai! – poate fi recompusă imaginea câtorva staţiuni. Doar ca pretext al raportării pentru curioşi. Detaliile – se presupune logic – sunt cu desăvârşire neimportante pentru tabloul înfăţişat aici. Valoarea lor capătă temei numai în competiţie cu timpul istoric şi cu aportul valutar în bugetul naţional. Şi, de asemenea, prin prisma câştigului spiritual şi sanitar al turiştilor.

Aşadar, într-un epilog al unui excurs dedicat Mării Negre, alte câteva însemnări din sfera economicului:

— Spre sfârşitul deceniului şase, la Eforie Nord – alături de vatra şi zestrea veche a staţiunii – s-au dat în folosinţă zeci de hoteluri, restaurante cu grădini, parcuri, cluburi, baze sportive şi nautice;

— În 1967. În staţiunea Neptun, Vilegiaturiştii erau cazaţi la hotelurile purtând nume de fete frumoase, toponimii din Carpaţi, eroi, regiuni geografice sau zei: Doina, Miorița, Bâlea, Caraiman, Decebal, Delta, Sulina, Dobrogea, Neptun;

— Satul de vacanţă Zodiac, vestind că Jupiter va deveni, curând-curând, o nouă perlă în nordul Mangaliei, îşi primea primii oaspeţi în 1968; Zodiacul a fost conceput ca o aşezare de vacanţă divizată în 12 sectoare, câte constelaţii are astrul în spaţiul infinit; cuprindea 130 de vile-bungalow cu un total de l 480 locuri;

— În aceeaşi perioadă, la Venus, alături de hotelul Veronica, se ridică rapid altele: Raluca, Ileana, Sanda, Dana, Rodica, Zamfira, Mara, Mioara, Adriana, Corina, Călţun, Păpuşa, Cocorul, Pajura…

— La Saturn şi-au ridicat profilul în razele dense ale soarelui mai întâi edificiile hoteliere a căror denumire este inspirată din mitologie: Diana, Atena, Narcis, Cupi-don, Mercur; apoi: Cerna, Prahova, Şiret, Dunărea, Balada, Hora şi câte altele…;

evenimentul edilitar are, şi el, o dată de naştere: anul 1970;

— În 1972, staţiunea Olimp se adăuga suratelor sale: hoteluri cu 13 etaje şi purtând numele provinciilor istorice româneşti, confort, arhitectură de excepţie şi – peste toate – piramide de cuburi bizare, ieşind parcă din pământ şi întăre: Amfiteatru, Belvedere, Panoramic!;

— După un an numai, în 1973, o altă explozie de nume fascinante date unor noi hoteluri: Topaz, Agat, Onix, Opal, Safir, Rubin – toate în staţiunea Aurora…

Câţi călători, români sau cei veniţi din depărtări de lume, nu se opresc, din mai până-n octombrie cât ţine oficial sezonul estival, pe plajele fierbinţi ale Mării Negre? Dar dincolo de aceste limite calendaristice, câţi vin oare pe litoralul nostru la tratament medical? Câtă dragoste nu s-a înfiripat, a ars, ori a rămas statornică, vibrând ca o rană, aici sub soare ponteuxinian? Cine să ştie?

Edilii, amfitrionii-economişti ştiu însă, cu siguranţă, care este ponderea acestui „paradis terestru" în ansamblul economiei turistice româneşti. Ei ştiu că ea trebuie sporită din an în an. E un imperativ al vremii de acum sporirea valorii economice a litoralului, dar şi a valorii lui ca bază de confort, agrement şi de sănătate. Centrala de turism „Litoral" şi Ministerul Turismului

sunt, astăzi, gospodarii pricepuţi ai zestrei ţărmului întins la nord şi la sud de Constanţa.

Cu gândul la un timp fără nori, fără ploi şi frig şi ceaţă, să recitim – îndemn pe care l-am mai repetat – şi alte pagini din istoria mării şi a litoralului românesc…

PRIETENII MĂRII

În anul 1926, un profesor bucureştean, pe nume Valeriu Tebeică, îndrăgostit de mare, nisip şi soare, dar iubind mai ales, cu fervoare, copiii, cu sprijinul părinţilor şi al O.N.E.F., a strâns în jurul lui 30 de elevi şi a plecat cu ei la Eforie-Techirghiol. Tabăra puştilor şi a adolescenţilor a fost organizată în corturi, direct pe plajă. Conducătorul lor le-a îndreptat eforturile către un program de activitate şi disciplină spartane: sport, înot, autogospodărire. E drept, se făcea şi o excepţie la rigorile traiului în stil antic: somnul de la amiază, obligatoriu, şi promenadele post-meridian pe faleză.

Prima experienţă, de acest fel, din vara anului 1926, pornită din iniţiativa lui Valeriu Tebeică, a reuşit! Motiv temeinic, pentru un temperament dinamic ca al lui, să emită noi planuri: s-a gândit să organizeze începând cu anul viitor, în acelaşi loc, o tabără „modernă şi sistematizată” în cadrul unei asociaţii care să-şi găsească un nume şi să-şi făurească o personalitate. Numele

n-a fost greu de găsit, profesorul nu căuta metafore încifrate, de aceea şi-a numit asociaţia simplu şi convingător: Prietenii mării. Prestigiul ei urma să fie forjat…

Prima acţiune în favoarea iniţiatorului: prin adresa nr. 6 145, O.N.E.F. acceptă să-şi ofere auspiciile noii întreprinderi; aşa încât, în vara anului 1927, la Eforie-Techirghiol, în cadrul asociaţiei Prietenii mării, au primit adăpost, asistenţă medicală şi sportivă, timp de 75 de zile, 342 de persoane. Vârsta lor nu mai era, ca în vara experimentului unic, numai a copilăriei; ea varia între 9 – 60 de ani. Deci, încă un pas, din start temerar, către ceea ce înseamnă turism la mare. Şi un amănunt demn de relevat, căruia i se pot atribui proporţii simbolice: printre vilegiaturişti se numărau 40 de elevi şi studenţi săraci, care au beneficiat de asistenţă gratuită – câte 25 de zile! în plus, colonia Ministerului Muncii plătea un preţ redus!

În 1928, Valeriu Tebeică, organizator pasionat, dar şi cu spirit de antreprenor, solicită recunoaşterea asociaţiei ca persoană juridică, mulţumeşte O.N.E.F.-ului pentru sprijinul de până atunci, elaborează un Statut şi un Regulament (autentificate de tribunalul Ilfov cu nr. 095/1928) şi decide să acţioneze pe principii lucrative… Altfel nici nu se putea. Dar beneficii materiale mari de pe urma întreprinderii sale, Valeriu Tebeică nu

a ştiut şi nici n-a vrut să aibă. Acţiunea lui, tot timpul cât a durat, a fost impulsionată, an de an, înainte de orice, de vis, de ideal, de dragoste pentru semeni. Şi de orgoliul neexacerbat pe care îl avea profesorul de a se şti în centrul atenţiei publice, ca director al Oficiului de camping şi turism „Prietenii marii", ca director de ziare (Turismul, între altele), ca membru în câteva „comitete şi comiţii". Orgoliu pe care Valeriu Tebeică l-a afişat şi l-a subordonat întotdeauna ideilor constructive.

Tabăra Prietenii mării s-a aşezat, încă din 1927, pe o suprafaţă de 4.500 m^2., în apropierea mării, la Eforie. Pe acest teren exista loc suficient pentru cele 60 de corturi. Corturile erau largi, încăpătoare, cele mai multe de două persoane, de tip canadian. Aveau în interior lumină electrică şi spaţiu suficient pentru mişcarea necesară. În preajma lor, terenul pentru sport şi cel destinat odihnei vilegiaturiştilor ce preferau să-şi ia baia de seară tolăniţi în şezlongurile întinse în iarbă. Plaja rezervată „prietenilor mării" se întindea de la Agigea până la Castelul de nisip, cu puncte de vârf la Grand, Belona şi Buvetă. Programul zilnic, acelaşi: între 8 – 12 se făcea sport, baie şi plajă; între 12 – 17, masa de prânz şi odihna; după 17, plimbări pe faleză pentru aerosoli, dar şi plajă.

Succesul întreprinderii lui Valeriu Tebeică poate fi urmărit

pe baza unei simple statistici; între 1927 – 1936, în zece ani, aşadar, numărul participanţilor la activitatea asociaţiei Prietenii mării a cunoscut următoarea variabilă: 342 în 1927; 542 în 1929; 592 în 1929; 475 În 1930; 415 în 1931; 470 în 1932; 659 în 1933; 804 în 1934; 957 în 1935; în 1936, asociaţia Prietenii mării număra 2 300 membri adulţi. A cunoscut în această perioadă mutaţii privind structura organizatorică, prea puţin importante pentru a fi consemnate aici. Reţinem doar, din această zonă a activităţii, câteva aspecte, unele menţionate deja: elaborarea statutului şi regulamentului de funcţionare, cumpărarea corturilor noi şi a materialului sportiv, precum şi ospitalitatea acordată vizitatorilor cehoslovaci şi americani (în 1928); angajarea profesorilor licenţiaţi, pentru supravegherea programelor sportive în tabără (1929); prezenţa la Marea Neagră a coloniei de turişti formată din studenţii Academiei comerciale din Praga (1932); organizarea, în tabăra de la Eforie, a coloniilor de profesori sau elevi şi a celor formate din excursionişti veniţi din Turcia, Polonia, Cehoslovacia, Germania, Siria, Liberia, Egipt, Ungaria (1933); impulsionarea activităţii de propagandă externă a Oficiului de capiping şi turism „Prietenii mării", aşa încât, în 1936, se putea vorbi chiar de o tabără internaţională a vilegiaturiştilor la Eforie. Desigur, în privinţa bazei materiale,

organizaţia turistică dirijată de N. Tebeica, în calitate de preşedinte al O.C.T. „Prietenii mării”, şi de V. Tebeica ca vicepreşedinte şi director general, a înregistrat de la an la ara noi îmbunătăţiri: corturi de tip canadian, bărci pentru plimbări de agrement pe mare, instalarea duşurilor pe plajă, solarii, dotarea cu materiale de calitate superioara. a bazelor sportive, amenajarea vilei „Floricica”. Sprijinită de asemenea dotări, de entuziasmul conducătorilor ei, şi favorizată de condiţiile naturale specifice de la Pontua Euxinus, tabăra „Prietenii mării” îşi poate aroga primordialitatea (alături de O.N.E.F.) asupra ideii de organizare, încurajare şi concretizare a practicii turismului modern pe litoralul românesc. „Prietenii mării” au statuat o tradiţie naţională, dar au şi deschis o pârtie largă, internaţionala, spre orizontul albastru al turismului nostru marini contemporan.

MARINARII DE LA MUNTE

În 1898, bricul „Mircea” şi crucişătorul „Elizabeta” se aflau ancorate în faţa Euxinogradului. Comandantul lor, amiralul Bălescu, a fost întrebat:

— De unde vă recrutaţi marinarii?

— De la munte, a venit prompt răspunsul: întâmplarea, dincolo de anecdotica ei, înfăţişa aproape o realitate. Nu nega o anume predispoziţie a locuitorilor din zona literală românească

pentru un loc pe podiumul de sub auspiciile lui Neptun, dar nici nu putea să-l evidenţieze distinct. Tradiţie marinărească exista şi la Pontus Euxinus încă din vremea colonizărilor greceşti din secolele VII – VI î.e.n. şi chiar mai dinainte.

Ar fi fost pe aici, mai întâi, egiptenii, apoi fenicienii. Mitologia imaginase un motiv celebru: expediţia Argonauţilor. Aceştia erau marinarii porniţi din Elada în jurul anului 1250 î.e.n. Şi-au părăsit, se spune, plaiurile meridionale ca să caute „lâna de aur" a berbecului năzdrăvan păzit de un balaur în regatul lui Aertes din Colhida (Crimeea). Aveau în Afruntea lor pe Iason, cel stârnit de stăpânul cetăţii IlcosX cu gândul rău, de pierzanie. „Argo", corabia pe care s-a îmbarcat Iason şi vitejii săi – dintre care nu lipseau Hercule, Castor, Polux şi Orfeu – a trecut printre Scila şi Caribda.

În insula Lemnos navigatorii au fost surprinşi de furtună. Spre norocul lor, într-un fel, căci li s-a oferit dragostea frumoaselor femei de aici. Numai gelozia zeiţei Minerva i-a putut urni la drum, după doi ani! Şi tot o femeie, de data asta însăşi fiica regelui Aertes şi a Circei, Medeea, l-a ajutat pe Iason să ajungă în posesia lânii de aur. Grecul, cu prada în braţe şi, pe deasupra, cu Medeea îndrăgostită lulea de el, spera – zadarnic – să devină suveranul Ticosului. Nu ştie nimeni exact calea de întoarcere în

patrie a elinilor. Se relatează, în schimb, că în loc să fie prinsă fugara Medeea de fratele ei, Absyrte, lucrurile s-au petrecut tocmai invers: flăcăul a fost făcut prizonier de sora lui; iar aceasta, roabă lui Eros, l-a tăiat în bucăţi şi l-a aruncat. Locul unde carnea trupului nefericitului colhidian a fost azvârlită grăbit se numeşte de atunci Tomis, spune legenda (tomy = tăiere, secţionare – în greceşte).

Dacii au făcut schimburi comerciale cu negustorii greci stabiliţi la Histria, Callatis şi Tomis. Nu i-a prezentat însă nimeni până acum pe daci în postură de navigatori siguri nici măcar pe râurile interioare. Dar nu-i exclusă deloc posibilitatea unor călătorii ale acestora pe apă, chiar dacă n-au avut îndemânarea construirii ambarcaţiunilor plutitoare. Mai ales că, – plasată tot în sfera legendei – se menţionează flota pelasgilor, care ar fi brăzdat valurile Dunării într-o epocă anterioară naufragiului Argonauţilor în Dobrogea! Oricum, e sigur că egiptenii (circa 5.000 î.e.n.) şi Hesiod fac referinţe la fluviu. Herodot a meditat chiar, se pare, pe malurile lui, iar Caesar în *De bello galico* îl rebotează, preferând să-i spună nu Istros, ci Danubius. Tot romanii, prin 75 î.e.n., după ce au cucerit Moesia şi Panonia, au organizat pe Dunăre două flote. Traian, în 104, a coborât din Panonia, cu vase, până la Drobeta-Turnu Severin. După

înfrângerea băştinaşilor, flota imperialilor păzea – în Marea Neagră – hotarele din Răsărit. Dar câte evenimente ulterioară nu au înnegrit sau luminat filele istoriei scrise cu cerneala Mării Negre sau a Dunării! Nu e locul, aici, s-o rememorăm. Menţionăm doar – ca un preambul la ceea ce vom spune mai jos, păstrându-ne în sfera cercetării noastre – că primele vase româneşti alcătuiau flota lui Vladislav Basarab, pe Dunăre. Ludovic I al Ungariei a atacat Severinul cu sprijinul corăbiilor româneşti. Mircea cel Bătrân dispunea şi el de o flotă bine pusă la punct. În Moldova, în veacul al XV-lea, Alexandru cel Bun a încurajat, cum n-a făcut nimeni până la el, comerţul pe apă. A intrat în legătură cu navele genoveze ancorate în rada porturilor Chilia şi Cetatea Albă. În aceste porturi şi-au făcut ucenicia primii marinari români veniţi de la… munte. Numele lor sunt Radu, Stoica, Stancu, Dimitrie ori Ion din Suceava. Tot aşa se vor numi şi marinarii din flota lui Ştefan cel Mare până în iulie – august 1494, când Chilia şi Cetatea Albă vor cădea sub turci. De acum încolo, Mării Negre nu i se va mai spune „lac moldovenesc".

Pasiunea pentru apă germinată până la această dată nu mai putea, totuşi, sucomba. În 1694 flota românească era atât de dezvoltată, încât trebuia să plătească o dare – birul şeicilor. Un moment greu pentru ea l-a constituit pacea de la Kuciuc Cainargi

din 1774, când numai Rusia se bucura de privilegiul de a naviga pe Dunăre şi Marea Neagră. Hrisovul pentru corăbiile ţării ce sunt a umblă pre Dunăre, dat de Alexandru Moruzi în 1793, reaprindea speranţa, dar, practic, de o renaştere nu se poate vorbi decât din 1834; din acest văleat, corăbiile Moldovei au început să navigheze pe Dunăre sub pavilion naţional „iar peste numai doi ani, şi pe mare. Debuta, acum, epoca progresului rapid. Un progres pe care îl ilustrează efortul dinamic, multilateral al marinei comerciale şi militare româneşti contemporane.

DE LA TIMIŞOARA LA BUCUREŞTI ÎNTR-UN BUTOI

Eugeniu P. Botez, cel care scria literatură sub pseudonimul împrumutat de la marinarul francez Jean Bart, s-a născut tot într-un perimetru… alpin: la Burdujani, lângă Suceava, în 1874. Confratele său, Victor Vlad Delamarina, era bănăţean get-beget. Amândoi – şi ca ei atâţia alţii! – s-au mistuit sentimental şi faptic sub soare pontic. Ce au făcut ei în literatură, istoria domeniului a ştiut să releve şi nu omite, din când în când, să rememoreze. Pentru noi, aici, într-o suită de secvenţe despre istoria turismului naţional, e necesar să găsim un loc în care să aşezăm concretizarea unei idei susţinută aprig de autorul cunoscutului Europolis. E vorba de Liga Navală Română şi de revista Marea noastră, pe coperta căreia, număr de număr, ochii întâlneau –

reprodusă – celebra pictură semnată d ştiubei.

Liga Navală Română şi mensualul ei de propagandă au îndeplinit, incontestabil, un rol uriaş în ceea ce priveşte incitarea gustului pentru turismul nautic, au îndemnat mereu la odihnă pe nisipul plajelor marine, au determinat decizii temerare întru slujirea şi augmentarea pasiunii pentru utilizarea, cu finalităţi turistico-sportive, a hidrosferei României. Scopul înfiinţării Ligii – în 1932 – era unul mai larg: „studierea, îndrumarea şi încurajarea oricărei activităţi marinăreşti, având ca ţintă dezvoltarea puterii maritime române". Fondatorul organizaţiei, Jean Bart, în acest cadru de ansamblu, acorda însă spaţiu amplu acţiunilor cu caracter turistic şi sportiv. După moartea sa, survenită în 1933, urmaşii i-au respectat credinţa şi nu s-au abătut de la statutul gândit de întemeietor. Aşa încât chiar şi o privire retrospectivă efemeră poate sesizatraiectul stimulat de ideea pe care încercăm s-o conturăm în cartea de faţă. Ea se defineşte prin câteva repere:

— Atragerea unei categorii largi de oameni către pasiunea posibil să fie iscată de călătoria – indiferent de mijloacele de deplasare – pe mare;

— Practicarea acţiunilor sportiv-turistice pe râurile interioare;

— Cultivarea ideii de dragoste pentru natura ţării şi cunoaşterea ei prin asemenea acţiuni;

— Fortificarea fizică şi morală a tuturor membrilor L.N.R.

Propaganda Ligii Navale Române s-a derulat în sprijinul acestor idei principiale. Mai ales tineretul atfas de visele cu subiect marin le-a putut des cunoaşte. A avut prilejul să se bucure de efectul lor. Reviste Marea noastră, şi ea iniţiativă a marinarului din Burdujenii Sucevei, stabilit la Galaţi şi Sulina, o vreme, şi-a asumat rol de tribună a difuzării, susţinerii şi impunerii lor. Cum? În primul rând, prin „redescoperirea" statutului coabitării multimilenare om/apă. Apoi prin incitarea sentimentului de tradiţie naţională vizavi de raporturile omului plasat. geografic la Dunăre şi Marea Neagră cu lumea hidrosferei. În sfârşit, prin imaginarea unei perspective viitorologice, care trebuie să fie implicată în chiar destinul naţiunii, al cărei progres pe spirala devenirii este condiţionat de însăşi, „dezvoltarea puterii maritime române". S-au vehiculat în revistă, între coordonatele definite mai sus, titluri de rubrici şi articole semnificative: Cercetări asupra Oceanului şi originii lui, Marea, Dramele mării, „Flota" românească pe Dunăre pomenită de cronicarii străini, Isprăvi româneşti pe mare în veacul al XV-lea, Consideraţiuni asupra unui nou port la Marea. Neagră.

Argumentele unor astfel de materiale publicistice, întregul conţinut al revistei şi scopul declarat al Ligii Navale Române erau subordonate filosofiei pe care o exprimase, de la înălţimea sa de istoric şi politician, cu un secol în urmă, Mihail Kogălniceanu: „Cheia mântuirii noastre este drumul Dunării spre marea largă…”. Liga Navală Română era o organizaţie statutară, recunoscută oficial şi chiar sprijinită de somităţi. Avea în fruntea ei marinari de profesie, dar şi câţiva amatori. Sediul central se afla în Bucureşti (strada Eugeniu Carada nr. 7). În 1935, număra secţii în oraşele: Constanţa, Brăila, Cetatea Albă, Galaţi, Giurgiu, Oţelec Pustiniş, Sulina, Silistra, Tulcea, Turnu Măgurele. Tot atunci funcţiona, slab, secţia Nataţie şi fuseseră dizolvate, din motive similare, alte două: cea din Isaccea şi secţia Comandor Eugen Botez. Membrii L.N.R. aveau statut de cotizanţi. Cu sprijinul lor, organele de conducere iniţiau diverse acţiuni în sensul realizării scopului funcţionării organizaţiei: „pentru propaganda, orientarea şi apărarea intereselor pe apă”. Dintre ele, trebuie consemnate câteva, chiar, fără detalii de comentariu: editarea revistei Marea noastră, sprijinirea publicării unor volume (Viaţa României pe Mare şi Dunăre, antologie datorată lui Mihail Negru; Marea, studiul oceanografic de Radu Ciocândel; Libertatea mărilor şi prizele maritime, având ca autor pe

comandorul Fundăţeanu şi ca prefaţator pe N. Titulescu); organizarea serbărilor „ziua apelor" şi „ziua mării". Liga Navală Română a sprijinit şi a popularizat, prin conferinţe şi concursuri, ideea căreia i se consacrase. Marea noastră, revista, a rezervat, ani la rând, pagini întregi istoricului marinei naţionale şi internaţionale, realizărilor din domeniu, a scris despre viaţa porturilor şi a marinarilor, despre hidroaviaţie şi pescărie, despre turismul şi sportul nautic. Iată o selecţie a evenimentelor din această ultimă categorie: cu barca de la Bucureşti la Techirghiol, de la izvoarele Oltului cu barca până la Brăila, de Ist Sulina la Regensburg, de la Timişoara la Budapesta şi, în sfârşit, dar nu ultima acţiune, excursia insolită a unui soldat artilerist, care, într-un butoi, a ajuns, pe apă, la Bucureşti!...

SALVAMAR

Se putea afirma, în 1933, că plajele şi apele Mării Negre primesc, în sezonul estival, oaspeţi din întreaga ţară. Ei – ca şi străinii, câţi vor fi fost – veneau, cu deosebire mânaţi de raţiuni medicale. Se abandonase însă costumul pe care îl purtau Vilegiaturiştii în anii de la începutul secolului. Tinerii sportmeni, fete şi băieţi, îşi etalau graţia corpurilor bronzate şi refuzau să mai asculte sfaturile bunicilor sclerozate. Emanciparea era momentul să se producă şi în acest domeniu. Concomitent, se

constata înmulţirea actelor de bravură ale înotătorilor. Întâmplările cu victime ale valurilor aveau chiar o anume tradiţie. În fiecare vară, marea aştepta ofrandele vieţilor omeneşti. Care i se aduceau, din imprudenţă.

În asemenea circumstanţe, cine în afară de Liga Navală Română putea să determine înfiinţarea unei organizaţii capabilă să-şi asume responsabilitatea supravegherii imprudenţilor şi salvarea lor? Membrii influenţi ai Ligii, dar şi nemembrii sau întrunit în conclav hotărând statuarea Societăţii de salvare a naufragiaţilor în apele teritoriale româneşti. Actul constitutiv menţionează înfiinţarea Salvamarului în luna iunie 1933.

Scopul acţiunilor Salvamarului era precizat în articolul IV din Statute: organizarea, în regiunea apelor teritoriale româneşti, a tuturor mijloacelor necesare pentru salvarea celor ce s-ar afla în pericol de moarte prin înec, ca urmare a unui naufragiu sau altor accidente de apă. Aşadar, nu o organizaţie subordonată, în exclusivitate turismului, dar cu o mare pondere a activităţii ei orientată în acest sens.

Primul comitet Salvamar: Carol II, preşedinte; Gr. Dumitrescu, prim vicepreşedinte; C. Angelescu şi Ion Var-dala, vicepreşedinţi; plus opt membri: I. Bălănescu (amiral), Gh. Crişan (fost ministru), Rudolf Brandsh (fost ministru), N. Păiş

(comandor adjunct), G. Dumitrescu (comandor), C. Cerna (comandor), C. Ştefănescu (comandor), O. Nedelcu (comandor), s-a preocupat, înainte de orice, de organizarea staţiunilor de salvare a naufragiaţilor. S-a stabilit că, la început, pe coasta Mării Negre sunt necesare patru asemenea staţiuni, la Constanţa, Mamaia, Eforie şi Mangalia. Prima dintre ele urma să fie Constanţa, care trebuia să asigure, între altele, aprovizionarea şi reparaţiile necesare. Ea va fi prevăzută – afirmau iniţiatorii – cu: l barcă de 18 m cu 2 motoare şi cărucior de lansare; l barcă de 10 m cu un motor şi cărucior de lansare; l tractor cu cărucior special pentru transportul şi lansarea pe plajă a bărcii de 10 m; l autocamion cu echipamentul de salvare prin du-te-vino; l autocamion ambulanţă cu tot ce este necesar pentru primul ajutor; 2 proiectoare; cala de lansare cu cărucior şi guri speciale; echipament de transmisiuni şi semnalizare: semafoare, legături telefonice şi telegrafice fără fir.

Cu asemenea bază materială constituită, Societatea de salvare a naufragiaţilor în apele teritoriale româneşti deschidea o pagină de istorie. Secvenţa destinată turistului s-a îmbogăţit de la un an la altul. O stagnare – explicabilă – a fost semnalată în anii celui de-al doilea război mondial şi imediat după. Din deceniul al şaselea începând, Salvamarul priveghează, de dimineaţa până

seara, dincolo de spaţiul marcat de balize, pacea valurilor Mării Negre. Datorită intervenţiilor oportune ale bronzaţilor de pe bărcile Salvamar, au fost ferite de moarte mii şi mii de vieţi omeneşti. Mai cu seamă în ultimele decenii, de când litoralul românesc a devenit loc preferat multor plaje celebre din Europa şi din lume.

CUCERITORII ÎNĂLŢIMILOR

ZBORURI PE ALTE CULMI

ALPINISM ÎN CARPAŢI

CLUBUL ALPIN ROMÂN

REMEMBER

ALTE SECVENŢE ÎN CALEIDOSCOP

PRIMUL CAMPIONAT DE ALPINISM PE ECHIPE

O DORINŢĂ FIERBINTE…

„CĂLUGĂRUL” ÎNGENUNCHEAT DE O FEMEIE…

Din Petersburg sosea în Elveţia o contesă tristă, hotărâtă să nu se mai întoarcă niciodată în locurile de unde plecase. Părăsea, fără nicio urmă de regret, pe soţul ei – prinţul Alexandru Koltzoff Massalski – coborâtor din nobila spiţă a lui Rurik întemeietorul, îşi părăsea bărbatul şi toată protipendada curţii imperiale a ţarului Nicolae I în anturajul căreia trăise clipe de euforie, dar şi de amărăciune densă, de spaime. Odată, poliţia a invitat-o chiar

să-i facă o vizită, la ea acasă. A fost primită cu amabilitate, dar – la un semn al unuia dintre convorbitorii din încăpere – scaunul pe care şedea s-a prăbuşit, înghiţit parcă de o gură de balaur. În beciurile poliţiei, atunci, contesa a simţit, pe pielea catifelată mirosind a romaniţa şi a săpunuri scumpe orientale, mângâierile cnuturilor. Apoi, scaunul care a coborât-o în întuneric a urcat-o, din nou, la lumină. Poliţiştii au condus-o până la uşă, cu scuzele prefăcute…

În Elveţia venea acum, într-un sfârşit de primăvară, să se bucure de visul visat din pruncie, atunci când îl privea fascinată pe Ion Eliade Rădulescu recitându-şi poemele, ori auzea, în palatul părinţilor săi din Bucureşti, vorbindu-se neoficial, atât de elogios, despre Ion Câmpineanu şi despre Nicolae Bălcescu. Idealurile acestora, ale mamei sale, şi ale savantului umanist, grecul Pappadopulos, perceptorul său, au răscolit-o până într-un noiembrie crepuscular când, după cea din urmă respiraţie a trupului ei de statuie antică, prietenii au incinerat-o şi i-au depus urna cu cenuşă în cimitirul Trespiano din Florenţa, în 1888…

Românca Elena Ghica, cunoscută în epocă şi în postumitate cu numele Dora d'Istria, venea în Elveţia să-şi profeseze credinţa, prin scris şi acţiune practică, în umanismul oamenilor, semenii ei. Începuse să publice, încă pe când se află în Rusia, articole

incendiare. Acum, îşi definitiva pentru tipar una din primele lucrări ample: La vie monastique dans l'église orientale.

Dar până atunci, Elena Ghica simţea an fiinţa ei şuvoiul trăirii unei experienţe noi. Vedea, zilnic, cupola de gheaţă a Alpilor. Nu ştia numele tuturor vârfurilor cu înălţimi de peste 4.000 m, dar o atrăgea, ca un magnet, din auzite şi din cărţi, bătrânul Mont Blanc ridicat maiestuos peste cununa Acelor. La Dent du Geant îi alunga nopţile, somnul. Grandes Jorasses îi strecurau în suflet chemări ameţitoare, iar Matterhornul îi amplifica regretele că n-a urcat piscurile Negoiul şi Moldoveanul din ţara sa. Gheţarii cu seracs-uri şi crevase albastre, ţara de sus a Bernei cu ucigătorul Eiger şi culmile dimprejur: Jungfrau, Wetterhorn, Schreckhorn, Finsterărhorn o năuceau când şi-i imagina. Monchul-Călugărul, mai aproape de ea decât toţi ceilalţi, trebuia îngenuncheat! Cu orice preţ!

Îşi spuse proiectul, mai întâi, prietenilor buni. Pierre era unul din ei. Toţi o descurajau însă, din îngrijorare, din dragoste, îi povesteau întâmplări terminate catastrofal. îi vorbeau de avalanşe. De prăpăstii fără fund, acolo sus. Pe masa din odaia hotelului din Interlaken, cărţile despre capcanele deşertului alb nu mai încăpeau.

Odată, Pierre, într-o ultimă încercare de a o determina să

renunţe la tentativa insolită, a întrebat-o:

— Contesă, vă asumaţi singură responsabilitatea aventurii în care vă aruncaţi?

Elena Ghica i-a răspuns, scurt:

— Bineînţeles!

Cunoscându-i voinţa, Pierre n-a mai insistat. A început de îndată preparativele necesare escaladei. Cu inima cât un purice, a comandat costumul şi restul îmbrăcăminţii: pantaloni reiaţi din lână albă şi neagră, haină groasă, încheiată cu nasturi, coborând până în dreptul genunchilor, o pălărie rotundă, de fetru, ca cele purtate de munteni, cizme largi, solide.

Elena Ghica se bucura că îl câştigase, în sfârşit, de partea ei pe Pierre. Dar nu putea fi încă liniştită. Nu bănuia răspunsul ghizilor, care întârziau să sosească. De ce oare? Să fi renunţat s-o mai însoţească? Se temeau, cumva, pentru propria lor viaţă, ori se gândeau că, acceptând, vor pune în pericol viaţa celei care îi angajase? Ziua aceea, la hotel, parcă nu se mai sfârşea. Când, deodată, sub fereastră, contesa a desluşit zvon de glasuri. Veniseră, primii, ghizii din Grindelwald: Pierre Bohren şi Jean Aliner. Şi unul şi celălalt erau vânători de capre, renumiţi pentru intrepiditatea lor. Ei au mărturisit deschis că experienţa lor nu putea să fie de vreun folos unei acţiuni atât de temerare. Cu toate

că, zilnic, se expuneau pericolelor din munţi şi cunoşteau capcanele acestora, niciunul n-a participat la expediţii asemenea celei proiectate de Dora d'Istria. Dintre ei, singur Bohren abia dacă a atins o dată locul marcat de peştera Eiger. Mai sus nu se avântase. Aşteptau, de aceea, pentru decizia definitivă, pe John Jaun de Meyringen. Acesta îl însoţise, cu câtva timp în urmă, pe M. Agassiz în ascensiunea pe Jungfrau. Pe Monch nu urcase nici el.

Dimineaţa veni, în sfârşit, John Jaun, împreună cu Ulrich Lauener de Lauterbrunnen. Acesta din urmă, nerefăcut complet după un accident, era tot aşa de înalt ca şi Almer, numai că nu avea vioiciunea grindelwaldezului. În ce-l priveşte pe John Jaun, era mai vârstnic decât toţi, cel mai puţin viguros; avea părul cărunt iar pleoapele ochilor păreau desenate cu o dungă roşie. Totuşi, el a prezidat soborul din camera hotelului din Interlaken. După deliberările de rigoare, bătrânul s-a adresat, în germană, celorlalţi:

— Cred că, bizuindu-ne pe curajul acestei doamne, ascensiunea poate fi întreprinsă. Cum sezonul este încă puţin avansat, zăpada trebuie să fie mai dură şi gheţarii mai practicabili ca în alt moment.

Apoi, privind-o în ochi pe femeia din faţa lui, i-a făcut şi el o

mărturisire. Ca un fel de avertisment:

— Aflaţi, doamnă, că, deşi am urcat pe Jungfrau, nu cunosc deloc caracteristicile traseului pe care doriţi să-l urmăm. De altfel, chiar dacă le-aş cunoaşte, precizez că, pe munţi, zăpada şi gheţarii, crevasele şi trecătorile îţi pot juca oricând festa. Aşa încât vă previn că pericolele ne vor pândi la tot pasul. Vă mai spun că în escalada efectuată de domnul Agassiz noi am plecat, pentru o singură zi, din Valais. Ascensiunea pe versantul grindelwaldez – cum ştiţi prea bine – va avea o durată mai lungă şi va fi, pentru toţi, mult mai grea. Pe această parte a masivului Monch, nicio expediţie n-a reuşit până acum!

Vorbele încercatului montagnard, sunând reci ca sloiurile de gheaţă rostogolite, n-au reuşit să-i clatine hotărârea.

Au fixat, cu toţii, data plecării: 9 iunie 1855 şi locul de întâlnire: localitatea Grindelwald, în faţa hotelului Aigle. Dar nu s-a putut pleca atunci. Furtuna din ajun răzvrătise natura, arătându-le oamenilor numai chipul sumbru al ei: norii mişcându-se ca o cireadă de bivoli înfometaţi în preajma coapselor Wetterhornului, ale Eigerului, ale Scheideekului, ale Faulhornului. O zi întreagă de nelinişti, de întrebări au copleşit-o, la Grindelwald, pe Dora d'Istria. S-a înseninat numai către seară, când ghizii, păstorii şi ţăranii adunaţi în piaţeta hotelului, au

prezis vreme bună.

A doua zi, caravana s-a pus în mişcare. Era duminică, 10 iunie.

Însoţită de cei patru ghizi şi de încă patru „purtători de bagaje", la ceasurile opt dimineaţa, Elena Ghica pornea să îngenuncheze, pentru prima oară dinspre versantul grindelwaidez, masivul Monch-Călugărul! Pornea să-şi înscrie numele pe frontispiciul de glorie al marilor alpinişti ai lumii.

După câteva ore, soarele începuse să dogorească. Caravana mergea pe cărarea şerpuind pe Mettenborg, de-a lungul mării de gheaţă. De jur-împrejur, deasupra capetelor drumeţilor, aproape, parcă aproape de tot, stâncării golaşe şi culmi: Martinsdruck, Sehveckhorn, din nou Eiger, Vieschhorn, Mittelegi. Au traversat, în fine, „marea de gheaţă" întâlnită în cale. Acum se trudeau să se caţere pe pantele abrupte ale Zăgenbergului. Auzeau, de mii de ori repetate, avalanşele răsunând când de-o parte, când de alta a gheţarului. În răstimpuri rare, se aşternea – pentru o clipă numai – o pace desăvârşită.

Apoi, munţii se porneau iar să vorbească în graiul lor aspru, ameninţător. În acest timp, alpiniştii se luptau să ajungă tot mai sus. Greu, sub cer, ca într-un deşert nesfârşit, urcuşul lor solicita o voinţă neobişnuită. Se căţărau, adesea, în patru labe, ori

erau siliţi să alunece ca veveriţele. Uneori, urcând, nu găseau fisuri în stâncă, să se sprijine, şi atunci se prindeau, cu speranţa că nu se vor prăvăli, de firele de iarbă răzleţe care, din loc în loc, ieşeau printre pietre. Din înălţimile dimprejur cobora un vânt rece ca gheaţa, dar care abia le răcorea fruntea scăldată, de efort, în sudoare.

Noaptea au petrecut-o într-o grotă. Auzeau, în adâncurile ei, izvoare susurând înăbuşit. Şi picături de apă căzând monoton undeva în golul subteran. Cineva a aprins focul din plante de ienupăr. În bătaia flăcărilor „gheaţa de pe pereţii şi plafonul peşterii strălucea diamantin. Era frig. Un frig fără noimă, parcă. Nimeni n-a pus geană peste geană. La trei noaptea au hotărât să plece mai departe. Ca să nu se prăvălească în hăuri foloseau scara cea lungă. La a treia traversare cu scara, romînca n-a mai ascultat sfatul ghizilor; tentaţia de-a privi în străfunduri era mai puternică decât teama de ameţeală.

Curând, caravana se despărţi în două: John Jaun, Almer şi Lauener au luat-o înainte să taie scări de urcuş. Pierre Jaun, fiul, şi Bohrenii au rămas lângă Dora d'Istria. Pentru a evita reflexele orbitoare ale covorului alb sclipitor, purtau ochelari cu lentile albastre.

Căldura devenise excesivă. Sufereau din cauza eforturilor şi

a soarelui. Sufereau cumplit de sete. Ca să şi-o astâmpere, înghiţeau, unul după altul, cocoloaşe de zăpadă. Zadarnic. Setea nu putea fi potolită decât cu apa adevărată. De unde, de vreme ce depăşiseră de mult zona izvoarelor şi a torentelor?

Către ceasurile zece din zi, printr-o ceaţă deasă deasă „însoţită de zgomotul înfricoşător al avalanşelor nemaicontenind, Elena Ghica şi tovarăşii ei au ajuns pe platoul de la picioarele vârfului Monch. În grabă, ghizii au tăiat o grotă în gheţar. A intrat mai întâi femeia, învelită în pături. Era aproape sfârşită. Aerul, din ce în ce mai rarefiat, îi îngreuia respiraţia. Inima îi bătea gâtuită. Din gura ei, uscată ca pământul de secetă, se prelinseră câţiva stropi de sânge…

Ghizii erau ei înşişi epuizaţi. Au căutat ienupăr, au aprins focul şi au topit zăpadă: Au băut, atâta cât le-a ajuns, fiecare.

În grota de gheaţă oamenii se simţeau mai bine. Erau protejaţi de rafalele vântului. Oboseala însă îi cuprinse pe toţi. Trupurile lor simţeau o nevoie acută să se odihnească. Ochii – să se închidă, pentru câteva ceasuri măcar, ca apoi să poată cuprinde, din nou, pintenul de munte uriaş. Dar nu era chip să doarmă nimeni. O a doua noapte, aici pe gheţar, ghizii nu-şi imaginau că se poate petrece. Nici continuarea drumului nu mai era posibilă, după credinţa lor. I-au şi spus-o conducătoarei

expediţiei:

— Doamnă, ne aflăm într-o situaţie când vom decide împotriva dorinţelor dumneavoastră. Trebuie să renunţăm la escaladarea vârfului Monch! Suntem frânţi de oboseală. Munţii tălăzuiesc lugubru, încât, spre seară, se va abate asupra lor furtuna. În zăpadă nu putem rămâne peste noapte, fiindcă riscăm să îngheţăm cu toţii…

Elena Ghica bănuia că, odată, însoţitorii o vor anunţa despre imposibilitatea continuării urcuşului. Nu-şi închipuia însă că vor invoca, drept pretext, propria lor înfrângere.

Cum stătea acoperită cu blănuri, acolo în grota de gheaţă, cântări o clipă realitatea şi îşi dădu seama de adevăratul motiv al hotărârii ghizilor. Tocmai voia să spulbere indecizia lor printr-un gest, când îl auzi pe Almer:

— Eu vă las în voia sorţii, dacă vreţi să mergeţi mai departe, înainte, însă, vă conjur să renunţaţi. Conştiinţa mea mă îndeamnă să strig că vă expuneţi unui pericol inevitabil!

— Dificultăţile să fie oare insurmontabile? îşi întrebă contesa tovarăşii, cu o voce abia auzită. Iată muntele! Iată Monchul! E la câţiva paşi de noi, şi nu e acoperit de ceaţă…

— Aceşti câţiva paşi înseamnă distanţă, nu glumă, i-o întoarse unul din ghizi. Şi-apoi, v-am prevenit, acest munte n-a

fost niciodată escaladat!

— Nu-i nimic, îl voi escalada eu! Singură…

Zicând acestea, Elena Ghica era deja în picioare, gata de drum. Ieşi din adăpost şi o porni spre vârful înfipt parcă în cer, la 4 104 m.

Privind-o, Pietre Jaun şi Pierre Bohren, doi din cei patru însoţitori, i-o luară înainte. După ei, românca şi ceilalţi. Toţi…

Panta era extrem de dură. Urcau în şir indian şi înv zigzag prin locuri prin care nu mai călcase picior de om. După cinci ore de mers neîntrerupt, Dora d'Istria şi cei opt însoţitori au ajuns la apogeu. Acolo sus, pe o stâncă, a fost înfipt tricolorul. Pe el, brodat cu litere mari, românca scrisese numele drag al ţării sale – VALACHIA.

Elena Ghica, cea cunoscută în epocă şi în postumitate cu numele Dora d'Istria, învinsese.

Monchul fusese îngenuncheat.

ZBORURI PE ALTE CULMI

Dora d'Istria a zburat pe culmile Alpilor şi a rămas în pantheonul „cuceritorilor inutilului". Lionel Terray va inventa metafora, însă, abia cu o sută de ani mai târziu! Românca era a treia recordmană mondială, ca alpinistă, din sexul frumos. Primele două se numeau: Maria Paradis şi Henriette d'Angeville.

Maria Paradis a escaladat Mont Blancul, în 1808, prin hazard. Iat-o mărturisindu-se: „Eram o simplă femeie de serviciu. Ghizii îmi spuseseră într-o zi: «Mergem sus, vino cu noi; străinii te vor vedea şi vei primi bani». Aceasta mă hotărî şi plecai cu ei. Pe Marele Platou nu mai puteam să merg, mi se făcuse rău şi mă culcai pe zăpadă. Suflam ca găinuşele care nu mai pot de căldură. Mă sprijiniră, mă traseră după ei, dar înainte de a ajunge la Stâncile Roşii, le spusei: «Aruncaţi-mă într-o prăpastie şi duceţi-vă unde vreţi»... – «Trebuie să mergi până la capăt», îmi spuseră ghizii. Mă luară din nou, trăgându-mă, mă împinseră, mă purtară şi iată-ne, în sfârşit, sosiţi”. Henriette d’Angeville provenea dintr-o familie de nobili francezi. Nu întâmplarea a urcat-o pe munţi. Ci visul ei obsedant împlinit abia la vârsta de 45 de ani, împotriva opoziţiei acerbe a părinţilor. Ba, chiar când domnişoara învinsese obstacolele familiale, printr-o decizie irevocabilă, pe drum, în târguşorul Sallanches şi la Chamonix, se iviră noi încurcături: hangiul refuză înhămarea cailor, motivând că drumurile sunt proaste, ghizii o părăsesc, unii oameni îi subminează prestigiul izvodind vorbe că ar fi nebună... Totuşi, femeia câştigă partida. Plăteşte mai mult şi găseşte alte călăuze. Ajunsă pe gheţar, se dezleagă din frânghie şi păşeşte singură, ferm. Întâia noapte petrecută la mare altitudine a fost

inimaginabil de aspră: frigul a pătruns până la os! Franţuzoaica n-a închis ochii. A doua zi, consecinţa: lipsa poftei de mâncare, somnul mistuitor, setea arzândă, nevoia perpetuă de odihnă.

— Dacă voi muri înainte de a ajunge pe vârf, se rugă ea de însoţitori, promiteţi-mi că veţi duce corpul meu pe culmea cea mai înaltă, unde eu, fiinţă slabă, n-am reuşit să pun piciorul. Duceţi-mi-l acolo şi îngropaţi-mi-l!…

— Nu fiţi îngrijorată, domnişoară, i-a replicat o călăuză. Veţi ajunge, vie sau moartă!

Henriette d'Angeville, la 4 septembrie 1838, a putut privi o panoramă fără egal, aşternută din înălţimea aceea de aproape 5.000 de metri! Se spune chiar că ghizii, ei înşişi bucuroşi de victorie, au ridicat-o pe braţe mai sus decât ultimul pisc al Mont Blancului! Este o certitudine că, de atunci, închinându-şi viaţa muntelui, Henriette d'Angeville a făcut numeroase ascensiuni. La 70 de ani, putea fi întâlnită pe crestele şi platourile Oldenhornului…

Dar bărbaţii?

Ei cum şi când s-au strecurat printre stâncile sure ori au îngenuncheat gheţarii?

Istoria glorioasă a cuceririi muntelui e de dată relativ recentă, înainte de a-l stăpâni total, oamenii s-au temut de el. îl

credeau populat de animale fioroase şi de duhuri malefice. Era considerat un tărâm al spaimelor. De aceea, în munţi nu puteau vieţui decât zeii cei puternici sau spiritele revoltate, în chinuri şi sihăstrie, după ce erau ostracizate cu oprobriul comunităţii. În Olimp… zeii Eladei hotărau destinele lumii şi îşi ascundeau de ochii muritorilor propriile lor micimi: intrigile, actele adulterine, incestul, ura, invidia. Zeus, bolnav de invidie „înceţoşat la minte şi cu orgoliul zburlit din maliţie şi prostie, l-a înlănţuit pe Prometeu de stâncile Caucazului şi i-a poruncit unui vultur să-i scormonească ficaţii?

În mitologie, muntele a constituit şi o zonă cu alte semnificaţii. Adam, spune legenda, ar fi fost izgonit de pe muntele Paradisului. Arca lui Noe, cu animale, cu păsări, cu seminţe de plante şi flori, cu exemplare hidoase de târâtoare, cu insecte, cu fluturi coloraţi şi cu lebede albe, şi cu pinguini, unde în altă parte ar fi putut acosta decât pe Ararat? Nicăieri, fiindcă puhoaiele acoperiseră restul pământului! Strabon, învăţatul grec, aminteşte de muntele sfânt al geţilor, Kogaion, identificat prezumtiv cu incinta sacră din apropierea cetăţii de la grădiştea Muncelului. Aici, conform tradiţiei, marele preot, viceregele şi apoi rege al dacilor, Deceneu, s-ar fi adresat supuşilor. I-a îndemnat la cumpătare, vitejie, unitate şi ură faţă de duşmani.

Bărbaţii au înfruntat muntele, mai întâi ca războinici, cu jertfe incredibil de mari. Mânaţi de orgolii, măcinaţi de setea de a stăpâni şi subjuga alte popoare, dinamizaţi de idealurile gloriei obţinute cu spada şi cu preţul vieţii miilor de supuşi. Câţiva conducători de oşti, a căror viaţă şi fapte de arme încă ne incită curiozitatea, au luat în piept înălţimi aparent inexpugnabile. Alexandru Macedoneanul e unul dintre ei. A traversat munţii din Asia Mică şi podişul Iranului, ca să-l poată umili pe regele Porus şi India. Iar pe malurile fluviului Sir Daria, unde stăpân era Spitamenes, s-a strecurat în toiul iernii, după ce a escaladat masivul Hindukus la 3 548 metri! Hanibal, generalul cartaginez aflat în anul 218 î.e.n. În Spania, a pornit în campania de cucerire a Galiei şi invadare a Italiei de-a dreptul peste Pirinei. Apoi în Alpi, frigul. insuportabil, culmile de gheaţă, capcanele hăurilor şi avalanşele i-au nimicit nici mai mult nici mai puţin decât 60.000 de pedestraşi, precum şi 6.000 de călăreţi! Aşa încât, după acest marş demenţial şi demonic, spaima. romanilor exprimată în formula „Hanibal ante portas” nu putem să nu o înţelegem. În de Bello Galico, Caius Iulius Caesar (100 – 44 î.e.n.) povesteşte întâmplări din anii când, ca să-l învingă pe Vercingétorix, a călcat pe cuşma de zăpadă a Alpilor! Un alt general, devenit ulte-Tior împărat, corsicanul Napoleon Bonaparte, a traversat Alpii de

două ori: timp de cinci zile de-a lungul Alpilor Maritimi şi sub canonada navelor engleze, în campania din Italia (1796 – 1797), şi, în 1800, când, în luna mai, a forţat trecătoarea Grand Saint-Bernard, urcată la 2 472 metri! Cam tot pe atunci şi tot un general, rus de astă dată, depăşea cu armata lui trecătoarea Saint-Gothard. Faptele se întâmplau în 1799 şi sunt povestite frumos de Virgil Ludu, autorul Cărţii munţilor: „Asaltul trecătorii St. Gothard a fost sângeros şi dârz. Luptele s-au dat pe Monte Rosa şi francezii, învinşi, au azvârlit tunurile în prăpăstii şi s-au retras. Noaptea victoriei este petrecută de Suvorov la 2 100 m înălţime, pe un frig de decembrie, deşi e doar septembrie, şi pe o ninsoare care nu mai conteneşte, în aceleaşi uniforme necălduroase şi fără provizii. Se doarme pe zăpadă, sub cerul liber, cu gândul acasă…”

După generali, munţii au fost cercetaţi din nevoie, din pasiune, pentru faimă personală ori ca răsplată pentru împlinirea unui gând, de ofiţeri şi soldaţi: chinezul Cian Tian (prin 128 î.e.n., a călătorit prin Valea Fergana şi Valea Alai), japonezul En-No-Shokaku (vulcanul Fudjiama, 3 780 m, în anul 633), cavalerul cruciat Bonifacio Rotari (urcă vârful Rocciamelone cu statuia Madonei drept gratitudine că a scăpat din prizonieratul turcesc), corsarul-căpitan Antoine de Ville (în 1492, pentru gloria

regelui său, Carol al VIII-lea, se avânta pe Mont Aiguille 2 097 m) … Apoi, încet-încet, muntele devine o pasiune… Un loc spre care oamenii se îndreaptă decişi să-i defrişeze cărările, mai întâi, să-i umilească orgoliul crestelor pierdute în cer, mai târziu. Francesco Petrarca, în 1336, după ascensiunea pe Ventoux, scrie fericit: „Pe cel mai înalt pisc al ţinutului nostru, care nu degeaba se numeşte muntele vântos (Mont Ventoux) am urcat ieri, numai din dorinţa de a sta pe această înălţime dominantă.

De mulţi ani îmi pusesem în gând ascensiunea. A fost o mare osteneală; muntele este abrupt, cu feţe stâncoase abia accesibile. În văgăunile sale am întâlnit un cioban bătrân, care prin multe cuvinte a încercat să ne abată de la urcuş. În vreme ce păstorul vorbea, întrucât pornirea tinereţii este neîncrezătoare faţă de avertismente, dorinţa creştea în noi tocmai din greutăţile arătate. Am lăsat în urmă tot ce ne împovăra cu haine şi lucruri, urcând impetuoşi. Dar după un efort puternic urmă oboseala! Ne-am oprit pe o stâncă, apoi am pornit. mai încet şi curând mergeam cu paşi modeşti…

Pe culme se află un mic platou. Obosiţi, am poposit acolo.

Eram uimit, copleşit de aerul neobişnuit şi de priveliştea măreaţă. Norii erau la picioarele mele!…

Omul urcă admirând măreţia munţilor pentru a uita de sine

însuşi! În ziua aceea, coborând şi privind în urmă. am zărit deseori vârful muntelui meu. Dar creştetul său nu întrece înălţimea unei odăi, comparându-l cu înălţarea interioară, care depăşeşte aburul pământesc al fiinţei noastre!..."

Un confrate din alt secol al italianului – l-am numit pe gânditorul iluminist Jean-Jacques Rousseau – se exprima şi el entuziast la adresa muntelui, în Julie ou la nouvelle Héloïse: „Cu adevărat, este o impresie generală care naşte în orice om, deşi mulţi nu o observă, că pe munţii înalţi, unde aerul este pur şi subtil, simţim mai multă uşurinţă în trup, mai multă siguranţă în spirit; plăcerile sunt mai puţin arzătoare, pasiunile mai moderate. Meditările capătă un caracter mare şi sublim, proporţional formelor care ne impresionează, o voluptate liniştită, fără nimic iritant sau senzual".

Marii cuceritori, însă, temerarii care au forţat limitele imposibilului – cu excepţia câtorva – nu au găsit răgazul cuvenit să-şi povestească în scris, ei înşişi, impresiile. Le-au povestit alţii, poate chiar scriitorii de meserie. Personajele lor, în acest caz, s-au numit Jaques Balmat şi medicul de ţară Paccard care în 1786 ating vârful Mont Blanc (4 810 m), Zurbrigen, ghidul elveţian care învinge semeţia celei mai mari înălţimi de pe continentul american (Aconcagua) (6 960 m), englezul Longstaff, cuceritorul

Trisului din Himalaya (7120 m, în 1907), Hillary şi Tensing – doi bărbaţi fără seamăn, care – în 1953 – au atins cel mai ridicat punct de pe glob: Everestul (8 848 m).

ALPINISM ÎN CARPAŢI

Dicţionarele definesc alpinismul ca „ramură sportivă care cuprinde ascensiunile în munţi, în special escaladarea părţilor greu accesibile ale acestora".

Profesorii şi teoreticienii de la noi, ca şi de aiurea, acceptă această definiţie. Se mulţumesc să preia exprimarea clasică şi, în spiritul ei, să încurajeze ascensiunile dificile vizând, în ansamblu, performanţa. Nimic rău în asta. Numai că alpinismul, adică „escaladarea părţilor greu accesibile" ale munţilor, e bine să fie înţeles, întotdeauna, ca o acţiune derivând dintr-un efort anterior continuu şi tenace, care „s-a exersat" şi „s-a consumat" în gesturi de mai mică densitate. Exerciţiul drumeţiei, de pildă, ca şi acela al studiului preliminar sunt etape obligatorii în traiectul care îl duce sigur pe cel pasionat la posedarea tehnicii necesare unui bun căţărător pe abrupturi. Altfel spus, alpinismul trebuie văzut ca o activitate ce îşi găseşte punctele de pornire în turism şi, mai precis, în drumeţia montană; el reprezintă treapta cea mai evoluată a unei rigle aşezate cu scara gradelor pe verticală! După părerea noastră, numai în faza superioară a acţiunii alpinismul

poate fi numit sport. Iar în ce priveşte practica lui la noi în ţară, în munţii noştri, ale căror înălţimi nu ating 2 600 metri altitudine, ar fi utilă, poate, o reconsiderare a propriilor noastre performanţe, prin compararea lor cu cele realizate pe alţi munţi ai lumii chiar de românii care au fost în Alpi şi în Pamir, dar n-au ajuns încă să-şi vadă împlinit cel mai fascinant vis al lor: o escaladă în Himalaya!

Revenind la definiţia alpinismului, să notăm alte două opinii ce nu se opun, în fond, nici definiţiei extrase din dicţionare, nici gândurilor pe care le-am exprimat noi aici. Ele aparţin unor practicieni bine cunoscuţi ai alpinismului: IONEL COMAN, inginerul braşovean care a trecut limita celor 7.000 de metri într-o „excursie" în Pamir, şi NICOLAE BATICU, căţărător deosebit de priceput, pe înălţimi mai mici, e drept, în deceniile patru şi cinci.

Ionel Coman: „Eu nu ţin să contrazic pe nimeni dacă afirm, din capul locului, că alpinismul nu trebuie privit ca sport, în sensul strict, şi mai ales oficial al termenului".

Nicolae Baticu: „Premieră, ascensiune nouă, înseamnă urcarea unui traseu de la bază până în punctul final, creastă sau vârf, într-un singur efort continuu, care poate dura o zi sau mai multe cu bivuac în traseu".

Cele două opinii completează şi susţin, credem, ideea-cadru în care vom plasa selecţia secvenţelor evocatoare din alpinismul nostru: nu o viziune lineară său încorsetată calificând alpinismul drept sport de performanţă, dar nici turism de masă, dar nici succes în premieră à la longue…

Carpaţii, ca şi Alpii de altfel, de unde îşi trage noţiunea numele, au avut cel puţin trei etape de cucerire a lor. Prima etapă e marcată de prezenţa ciobanilor şi a vânătorilor de capre pe creste, a pustnicilor în văile singuratice, a „băjeniţilor" şi a haiducilor în grotele munţilor. Etapa a doua îşi are debutul înainte de secolul al XIX-lea., când munţii sunt cercetaţi ştiinţific, din raţiuni militar-strategice şi ca mediu natural de agrement. A treia etapă este cea marcată de cuceririle din secolul nostru.

Alpinismul, în accepţiunea modernă a termenului, a început să se practice în Carpaţi abia în deceniul al doilea al secolului nostru. Foarte târziu, în timp, comparativ cu isprava lui Balmat şi Paccard din 1786, pentru că, orice s-ar spune, primele escalade efectuate de membrii S.K.V. după 1880 cu greu ar putea fi numite performanţe alpinistice, în accepţiunea modernă a termenului; erau, mai degrabă, excursii alpine în timpul cărora nu se foloseau neapărat materiale tehnice necesare escaladării pe stânci. Trebuie precizat că atât Theodor Rosetti-Solescu şi Bucura

Dumbravă, cât şi sibienii şi braşovenii – membrii ai S.K.V. – care pot fi consideraţi primii căţărători, au folosit o tehnică azi cu mult depăşită. Noi, românii, avem cel puţin doi precursori remarcaţi pe plan european în secolul trecut. Am amintit-o pe Dora d'Istria. Alături de ea s-a impus şi tânărul Porumbaru, care a urcat pe Mont Blanc. Pe Mont Blanc şi-a încercat puterile şi doctorul V. Steopoe, în 1928, iar în 1929 pe Matterhorn. În ţară, seria ascensiunilor colective, nu pe abrupturi, dar în locuri de mare dificultate şi sihăstrie, a inaugurat-o, după braşoveni şi sibieni, Societatea carpatină „Sinaia", Până atunci, însă, alpinism, în sensul de premieră montană, au făcut şi alţii în Carpaţi. Numele unora l-am evocat deja: mitropolitul Veniamin Costache, principele Sturdza, Gheorghe Asachi, Carol Gold, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, slugerul Angelescu şi Vaillant, englezul John Paget, germanul Schur, Johann Michael Salzer din Mediaş, Ioan Turcu, britanicii Leslie Stephen şi Bryce, pictorul Nicolae Grigorescu. În 1875, la Muzeul Ţării Bârsei, un pasionat călător prin munţi – Mihely Layos, un transilvănean – după ce a cutreierat ani la rând peretele apusean din Piatra Craiului, a depus o descriere a locului pe care l-a numit „Moara Dracului, care nu este unul şi acelaşi loc denumit astăzi Moara Dracului şi cunoscut de populaţie înainte de 1843. Tot înainte de anul 1900

prin Piatra Craiului umblau, scormonind zone nemaiumblate, Friederich Deubel şi Bomehes. Deubel a descoperit drumuri ce-i mai perpetuează încă amintirea, în Piatra Craiului şi în Bucşoiu. Bomehes, vânător şi armurier, era pasionat de abruptul vestic al Pietrei Craiului. Cam în acelaşi timp, Bucegii se lăsau şi ei descoperiţi în zone secrete. Şi nu numai călugărilor, haiducilor sau vânătorilor. Pentru că alături de Răducu, Butmăloiu, Gelepeanu, Tunaru, aici veneau des Nicolae Bogdan, dr. Alecu Urechea, ing. Nestor Urechea, Bucura Dumbravă, Mihai Haret. Theodor Rosetti-Solescu şi Bucura Dumbravă au urcat, prin 1918, Acele Morarului. Solescu avea experienţa escaladelor dinainte de 1914, când, împreună cu Hans Dulfer, se căţărase în Wilde Kaiser. Toţi aceştia, cu dragostea lor pentru munte, cu talentul şi perseverenţa lor, au precedat şi au pregătit primul moment de glorie din istoria alpinismului nostru: deceniul 1920 – 1930, când, în Bucegi, fraţii Ţiţeica şi prietenii lor, iar în Piatra Craiului sau în alţi munţi – Carol Lehman, E. Csallner, Andreas Streitfert, toţi braşoveni, au preluat ştafeta.

O trecere în revistă, măcar grăbită, fără comentariile specialistului, deci lipsită de observaţia capabilă să surprindă nuanţarea exactă a semnificaţiilor escaladărilor în şirul celor cace s-au remarcat drept veritabile momente în evoluţia alpinismului,

se impune ca o obligaţie a cronicarului: în 1924, echipa E. Csallner şi Andreas Streitfert, a urcat iarna, în februarie. Padina Hotarului; doi ani mai târziu, în 1926, fraţii Ţiţeica, Radu şi Şerban, au efectuat prima ascensiune a văii Râpa Zăpezii din Moraru; peste alţi doi, adică în 1928, aceiaşi doi fraţi au urcat direct de la Claia Jepilor pe platou prin hornul numit uneori „hornul cu florile"; în 1929, fraţii Ţiţeica şi I. Cantuniari au atins – în premieră – Creasta Picăturii, ieşind de la „Verdeaţă" pe un clin cu lespezi şi cu puţină iarbă până la un brâu care, urmat pe stânga, i-a scos pe mica creastă de sub hornuri, la cota 2014 m, adică la nivelul brâului Portiţei; între anii 1927 – 1928 – 1929 – 1930 – E. Csallner şi Otto Wilk au traversat Vestwandul Pietrei Craiului, au urcat, iarna, drumul la., Lanţuri" (Deubelweg) şi Călineţul, Padina Popii, Padina închisă şi Padina Şindileriei; în 928 – 1929 – Karl Lehmann şi E. Csallner au parcurs creasta Făgăraşului, iarna, de la Bâlea la Plaiul Foii, după ce, acelaşi cuplu, în 1926/27, iarna, au urcat de la Plaiul Foii la Sâmbăta, iar cu numai un an mai devreme, adică în 1927/1928 – de la Sâmbăta la Podragu, coborând prin, Valea Arpaşului între 1923 – 1930, braşoveanul Dresnandt a umblat, vara şi iarna, mai mult singur, prin Piatra Craiului şi Moraru.

Râpa Zăpezii a urcat-o Dresnandt iarna, înainte de 1930,

când – tot în anotimpul alb şi tot pe munte – firul vieţii lui s-a curmat. Obsedatul de pacea codrilor a fost oare înghiţit de vreo avalanşă? S-a prăvălit într-un abis? A îngheţat şi l-au devorat lupii? Or, mai întâi, animalele l-au răpus într-o luptă inegală? Dresnandt ar fi fost capabil, într-o clipă de euforie, de tristeţe stm de revoltă intimă, să-şi aştearnă rucsacul drept pernă, să se lungească pe plapuma zăpezii şi, cu ochii larg deschişi de vorând cerul, să aştepte somnul etern. Acolo sus, pe munte, singur…

Dar câţi alţii ca el n-au mai putut scăpa vreodată de patima zborului spre înălţimi? Unii făcând premiere, ştiute ori neştiute de posteritate. Alţii neabătându-se de pe drumurile cunoscute, dar putând să-şi depene amintirile aşa cum a făcut-o Mihai Haret într-un articol tipărit în Buletinul alpin: „Începând din 1903 şi până în 1934, în afară de anii războiului 1915 – 1918, am suit Piatra Crai de multe ori, în fiecare an, escaladându-i toate versantele, ceicetându-i toate văile şi studiind-o sub toate feţele şi aspectele ei”.

CLUBUL ALPIN ROMÂN

Despre Clubul alpin român am convorbit în nenumărate rânduri cu unii din „veteranii” turismului nostru, toţi oameni purtându-şi vârsta şi amintirile cu fală, care fac excursii lungi, pe jos sau cu bicicleta, şi urcă curajoşi încă pe munţi, chiar dacă nu

se încumetă să „atace” toate traseele lor – premiere alpinistice odinioară. Despre faptele personale vorbesc cu modestie atunci când interlocutorul, ceva mai tânăr, vrea să afle amănunte, să distingă semnificaţia lor în contextul faptelor similare. Despre realizările altora, în schimb, ale colegilor de club, povestesc cu plăcere, poate uneori chiar exagerând uşor importanţa unuia său altuia dintre traseele făcute de aceştia. În spusa lor, formulată întotdeauna fără eforturi de memorie, cel care ascultă va remarca mândria pentru o perioadă din istoria alpinismului românesc la conturarea căreia ei înşişi au fost martori şi făuritori. Niciodată, însă, aceşti oameni cu părul cărunt dar trupul verde încă – dintre care amintim acum pe Radu Ţiţeica, Nicolae Baticu, Alexandru Beldie, Barbu Nestorescu, Sorin Tulea – nu vor eluda, în dialogul cu ei, o idee pe care autorul cărţii s-a străduit să o releve mereu: continuitatea.

Nicolae Baticu, unul dintre interlocutorii noştri pentru alcătuirea capitolului consacrat alpinismului, părerilor căruia i-am adăugat pe cele ale altor cunoscători şi mari îndrăgostiţi de practica urcuşului pe creste, declara textual: „Aş vrea să nu omiteţi din consemnarea pe care o veţi face o idee la care ţin: alpinismul, la noi, a avut o tradiţie, o evoluţie firească, nu s-a născut pe loc gol”. Un adevăr asupra căruia nimeni nu

comentează. E o axiomă, dar are încă destule unghiuri insuficient luminate din cauza lipsei cercetării sistematice şi în adâncime a trecutului. Investigaţia noastră de bibliotecă şi prin convorbiri va reţine, alături de ceea ce s-a menţionat până aici, numai câteva secvenţe, şi acelea poate nu întotdeauna cel mai bine alese…

Până în deceniul al IV-lea, odată cu desprinderea din A.D.M.I.R. a Grupării alpine şi a transformării ei în Clubul alpin român, multe din văile şi urcuşurile periculoase din Carpaţi au fost cutreierate nu numai de vânătorii de capre negre sau de ciobani. Sibienii constituiţi în puternica lor organizaţie turistică (S.K.V., 1880) au călcat în lung şi-n lat munţii româneşti şi au scris despre frumuseţea lor. Braşovenii, clujenii, bucureştenii, ieşenii, târgu-muresenii, bistriţenii, saşii şi românii din Reghin, cei din Reşiţa şi Hunedoara, câmpulungenii, orădanii urcau şi ei pe văile şi vârfurile munţilor din împrejurimi.

Şi până în deceniul al IV-lea, prima epoca de aur din istoria alpinismului nostru, s-au făcut lucruri frumoase, eroice chiar. Fraţii Ţiţeica, de pildă, au cercetat metodic abruptul prahovean al Bucegilor, au stabilit cote şi curbe de nivel şi au făcut înseninări utile pentru întocmirea – ceva mai târziu – a celor trei hărţi ale întregului abrupt şi a schiţelor tuturor văilor din abrupt, publicate sub semnătura lui Radu Ţiţeica. Alpinism modern însă,

ajutat de tehnica cea mai înaintată a vremii, s-a făcut, practic, abia după 1937. E necesar, totuşi, să fie notate, măcar pentru aducerea aminte, alte câteva „excursii" montane mai deosebite pentru vremea aceea, efectuate – poate că nu toate în premieră – în Bucegi. O parte din ele au fost menţionate într-un articol publicat în 1927, semnat de C.I. Ionescu, secretarul Secţiei alpine T.C.R. din Sinaia: Gheorghe Ţiţeica (Valea Seacă a Jepilor, Valea Seacă a Caraimanului, Vâlcelul Mortului şi Valea Caprelor), Mihai Haret (Brâul Mare al Coştilei între Valea Priponului şi Valea Mălinului, plus Valea Găurii), Mircea Chembach (Valea Seacă a Caraimanului, Brâul Portiţei, Valea Albă), D. Dănescu (Valea Albă, Valea Morarului, Portiţa Caraimanului), Adrian şi Aurel Ghinescu (Valea Seacă, Portiţa, Valea Verde, Valea Albă, Piatra Arsă, pe Brâul Mare până la Claia Jepilor), Petre lustre (Valea Albă, Valea Mălinului, Valea Seacă a Caraimanului. Valea Morarului, Valea Gălbinelelor). În articol sunt citaţi şi alţi alpinişti pe Valea Albă: N. Alexandrescu, Ioan Coiman, Adolf Dermer, Ştefan Dumitrescu, Arnold Flachs, Gogu Georgescu, Olga şi Mutzi Geresch, Virgil Iliescu, Florian Ionescu, Grete, Gura şi Sorrel Klein, G. Niculescu, Petre Nistor, Dumitru şi Const. Stoenescu, Eugen Stoian, Ctin şi Horia Taflan. Anuarul Bucegilor comunică 47 asemenea nume, care trebuie rememorate într-un moment de evocare a

începuturilor.

Acestora le adăugăm lista acţiunilor întreprinse între aprilie 1931 şi aprilie 1933 în cadrul Grupării, alpine: 1931: 11 – 12 mai, Buşteni, Valea Coştila. Omul, Creasta Morarului, Buşteni; 28 iunie, Buşteni, Valea Gălbinele, Strunga Gălbinele. Valea Scoruşilor, Omul; 12 iulie, Plaiul Foii, Zidul vestic al Pietrei Craiului – Crăpătura – Zărneşti; 7 august, Buşteni – Hornul Scara – Valea Seacă din Coştila – Valea Ţapului – Brâna Mare peste Mălin – Scoruş – Gălbinele – Hornul Mare – Peştera; 12 august, Peştera – Hornul Mare – Brâul Mare – Valea Mălin – Poiana – Valea Seacă – Valea Ţapului – Brâul Mare – Valea Scoruşilor – Peştera; 19 august, Peştera – Babele – Brâul Mare al Coştilei din Blidul Uriaşilor – pe deasupra văilor: Coştila – Scoruşi – Mălin – Ţapului – Urzicii – Caprelor – Pripon – apoi peste platou – Peştera; 21 august, Buşteni – Valea Colţilor – Hornul Coamei – Valea Coştilei – Peştera; 23 – 24 august, Valea Porumbacu – Negoiu – Laiţa – Bâlea – Arpaşul; 22 septembrie, Buşteni – Valea Seacă – Cruce Caraiman; 22 decembrie, Buşteni – Valea Seacă – Cruce Caraiman – Peştera; 27 decembrie, Buşteni – Valea Coştilei – Brâul Mare – Peştera; 1932: 27 martie, Buşteni – Valea Colţilor – Strunga Colţilor – Valea Gălbinele – Buşteni; 30 aprilie, Buşteni – Pichetul Roşu – Poiana Bucşoiului – Valea Bucşoiului – Omul;

29 aprilie, Casa Schiel – Brâul Jepilor – Claia Mare – Buşteni; 2 mai, Omul – Valea Cerbului – Valea Urzicii – Brâul Mare al Coştilei – Valea Mălinului – Buşteni; 29 iunie, Plaiul Foii, Piatra Craiului – Vlăduşca; 2 iulie, Peştera – Brâul Jepilor – Claia Mare – Valea Seacă a Clăii – Buşteni; 3 iulie, Buşteni – Valea Seacă – Cruce Caraiman – Valea Albă – Buşteni; 18 iulie, Buşteni – Valea Colţilor – Strunga Gălbinele – Valea Scoruşi – Brâul Mare – Valea Albă – Buşteni; 14 august, Buşteni – Valea Seacă – Brâna Văii Seci – Peştera; 25 septembrie, Turnul Seciului; 4 octombrie, Buşteni – Spălătura Văii Seci – Cruce Caraiman; 7 octombrie, Brâul Jepilor – Claia Mare – Brâna Portiţei; 9 octombrie, Buşteni – Valea Urzicii – Brâul Mare al Coştilei – Valea Priponului, Casa Schiel –, 10 octombrie, Buşteni – Hornul Coamei – Peştera; 28 – 29 decembrie, Buşteni – Valea Ţapului – Brâul Mare al Coştilei – Valea Mălin – Peştera – Omul – Creasta Morarului; 1933: 20 februarie, Buşteni – Valea Seacă – Brâna Văii Seci; 11 aprilie, Buşteni – Valea Seacă – Cruce Caraiman; 15 aprilie, Buşteni – Dosul Morarului, – Valea Adâncă – Omul; 30 aprilie, Buşteni – Valea Colţilor – Strunga Gălbinele – Valea Scoruşi – Omul.

Multe, chiar foarte multe ascensiuni a efectuat Clubul alpin român după constituirea sa. Aici la C.A.R. s-au remarcat, între anii 1933 – 1939, unii din cei mai talentaţi căţărători români ai acelei

vremi, care pot fi consideraţi pe drept cuvânt, alături de alţii, precursori: Al. Beldie, N. Dimitriu, N. Comănescu, N. Baticu, C. Ionescu-Titi, Dan Popescu, Sorin Tulea… Dintre ascensiunile lor făcute din octombrie 1933 până în septembrie 1935 notăm, pentru valoarea ei documentară, o listă selectivă: 1933: Colţul Gălbinelelor – din Strunga Colţilor (Al. Beldie şi I. Ţipei); Colţul Gălbinelelor – Coama (N. Comănescu şi I. Şincan); Colţul Mălinului, pe Faţa Seacă – Mălin (N. Comănescu, G. Frim, Dimitriu N. şi I. Şincan; s-a urcat muchia dinspre Mălin şi s-a coborât pe Hornul Ascuns); Faţa estică a Clăii Mari (Al. Beldie); 1934: Valea Poenei, din Moraru (dr. Al. Steopoe); Valea Hornului (Al. Beldie, I. Ţipei); Tancul Uriaşului (N. Dimitriu, I. Şincan); Hornul Ascuns (N. Dimitriu, P. Bălăceanu, Al. Steopoe, Lupescu); Hornul Central (N. Comănescu, I. Şincan); Colţul Strungii Gălbinele, faţa dinspre Valea Hornului (Al. Beldie, I. Manoff); 1935: traversarea Crestei Picătura (N. Dimitriu, I. Şincan, C. Ţicu); Creasta Picăturii (N. Dimitriu, P. Bălăceanu, Leova Stolear); Colţul Gălbinelelor – faţa nordică (Al. Beldie, Leova Stolear); Fisura din Umărul Gălbinelelor (N. Baticu, I. Trandafir, Dan Popescu, Sorin Tulea); Furcile (în peretele Gălbinelelor) (N. Baticu, I. Trandafir, Dan Popescu); Peretele nordic al Acului Mare Moraru (N. Dimitriu, C. Ţicu ş.a.).

REMEMBER

Avem pe masa de lucru colecţia buletinului editat de Clubul alpin. Alături, fişe. Plicuri întregi cu date şi evenimente din viaţa alpiniştilor noştri. Pe baza lor s-ar putea întocmi chiar o miniistorie despre acest „sport al curajului fără spectatori”. Din zecile de plicuri, extragem câteva fişe. Intenţia noastră, cum repede şi uşor se va înţelege, este – şi aici – una documentară. Dar nu numai!

I. Clubul alpin român s-a constituit la 18 martie 1934. A devenit persoană juridică în septembrie 1936. Fondatorii lui au fost membrii Grupării alpine: Al. Beldie, Tr. Belitoreanu, ing. N. Comănescu, avocat N. Dimitriu, ing. G. Frim, ing. V. Nicolau, I. Şincan. Gruparea alpină a activat din 1931, când s-a înfiinţat, până în 1933, în aprilie, în cadrul T.C.R. În 1933, părăseşte T.C.R. şi acţionează un an sub auspiciile A. DIN. LR.

În statutul votat la adunarea generală de constituire se formulează programul clubului; efectuarea unui cât mai mare număr de excursii noi, pentru punerea în valoare a locurilor necunoscute din munţii noştri; punerea în valoare a regiunilor cercetate, prin ascensiuni colective şi pe cale publicistică; editarea unei reviste având caracterul unei călăuze-sinteză a activităţii clubului; organizarea unui ciclu de conferinţe – urmate

de proiecţiuni şi filme; marcarea itinerarelor grele după un plan bine stabilit şi cu deosebire în masivele Bucegi şi Piatra Craiului, în acord cu asociaţiile similare; dotarea punctelor grele cu cabluri, scări etc.; construirea de refugii.

Primul comitet de conducere al Clubului alpin român era alcătuit din: ing. G. Frim (preşedinte), Ion Udriste-Olt (secretar general), dr. Al. Steopoe şi Petre Bălăceanu (cenzori). Membri de onoare: N. Caranfil, G. Cesianu, dr. G. Dumitrescu, dr. Alceu Urechea.

Au aderat la C.A.R. şi la statut următorii: Gill Antonescu, P. Bălăceanu, Mircea Badea, Al. Beldie, Tr. Belitoreanu, N. Comănescu, N. Dimitriu, G. Frim, Al. Frim, P. Juster, Al. Maidlinger, G. Murgeanu, V. Nicolau, M. Simionescu, Radu Sturdza, I. Şincan, Al. Steopoe, Al. Tipeiu, V. L Teodoru, Ion Udriste-Olt, St. Vasiliu, G. Velescu.

II. Despre publicaţiile Clubului alpin român. La punctul e din programul C.A.R. figurează, ca una din clauzele esenţiale editarea unei reviste având caracterul unei călăuze-sinteză a activităţii clubului şi a societăţilor similare. Publicaţia a apărut în 1933, încă pe când Gruparea alpină nu se dezlipise de A. DIN. LR. În trei fascicole, doar patru numere: l – 2, 3, 4. Director fusese numit dr. G. Dumitrescu. În 1934, Buletinul alpin devine

publicaţia Clubului alpin român.

În numărul!, an II, 1934, se poate citi: „Începând cu numărul de faţă, Buletinul alpin apare sub egida Clubului alpin român. Comitetul de redacţie aduce pe această cale viile sale mulţumiri A. DIN. I.R.-ului [...] pentru preţiosul concurs dat revistei în cursul anului 1933".

La adunarea de constituire a C.A.R. (1934) s-a precizat: „Adunarea însărcinează pe dl. N. Dimitriu de a continua dirijarea publicării Buletinului alpin sub egida noului club". Sedii ale redacţiei şi administraţiei: strada Câmpineanu nr. 42; Aleea Aslan nr. 10; bulevardul Dinicu Golescu nr. 45; strada Biserica Amzei nr. 8; strada Al. Odobescu nr. 17.

În momentul trecerii Buletinului alpin la C.A.R. nu s-a încheiat niciun act de preluare a publicaţiei de la A.D.M.I.R. După patru ani, adică în 1938, C.A.R. a primit din partea A.D.M.I.R. O somaţie prin care, în termeni fermi, i se interzice de a mai edita revista. Se introduce chiar o cerere de sechestru şi A.D.M.I.R. ajunge în posesia unei ordonanţe prezidenţiale de sechestrare a clişeelor copertei şi a tuturor exemplarelor buletinului, în toţi anii de la apariţie la zi. C.A.R., în faţa unei asemenea acţiuni, se vede nevoit să apeleze la justiţie. Prin sentinţa Tribunalului Ilfov din 9 iunie 1938, C.A.R. obţine câştig de cauză. Dosarul acţiunii

judecătoreşti poartă numărul l 032.

III. Colaboratori şi articole în Buletinul alpin. În revistă publică, în general, elita alpinismului nostru. Articolele sunt de o bună ţinută profesională. Titlul lor e lapidar, la obiect. Se descriu trasee în premieră. Se redactează, număr de număr, Cronica Clubului alpin român. Fotografiile în alb-negru sunt executate ireproşabil. Iată, într-o selecţie arbitrară, zece nume de autori şi titlul reportajelor lor: 1. N. Baticu – I. Şincan, La Colţul Mălinului, iarna; 2. Radu Ţiţeica, Itinerare în Făgăraş; 3. N. Dimitriu, Itinerar de iarnă în Coştila; 4. Victor Knapp, Estetica alpinismului; 5. Dr. Al. Rudeanu, Ascensiuni grele în Munţii Făgăraşului; 6. Dr. V. Steopoe, Prima traversare a Picăturii; 8. Dan Popescu, De la Sâmbăta la Viştea, iarna; 9. Sorin Tulea, Peretele Gălbinelelor; 10. Ion Coman, Umărul Gălbinelelor.

Dintre autorii prestigioşi mai pot fi menţionaţi: Al. Bedie, N. Comănescu, G. Frim, Barbu Nestorescu, Leova Stolear, dr. O. Scoboesch, T. Boierescu, M. Haret şi Ovidiu Maniţiu, unul dintre cei mai sensibili poeţi în descrierile dedicate munţilor ţării care semnează: Calea Şerbotei şi a Negoiului. Căpitanul Ion Dumitrescu, autorul primului manual de tehnică alpină publicat în România, lasă să i se reproducă capitolul Avalanşe din cartea intitulată Viaţa în munţi. Ion Ionescu-Dunăreanu, alt autor de

literatură turistică, e prezent în Buletinul alpin cu un singur articol: Impresii din masivul Pietrei Craiului.

IV. Un necrolog. Sub genericul Morţi eroice, Buletinul alpin nr. 1 – 2, anul IV, 1936, publică un necrolog. Îl reproducem în întregime. El înregistrează un moment dramatic din istoria alpinismului nostru. Orice comentariu, aici, pe marginea lui, ar fi superfluu…

„În împrejurări tragice, patru elemente de elită ale alpinismului nostru – ing. N. Comănescu, V. Botez, I. Iliescu şi elevul arhitect Caţian – şi-au găsit sfârşitul în groaznicul accident de munte întâmplat în ziua de 15 martie cor. echipei aparţinând secţiunii alpine a clubului C.F.R.

Nenorocirea, fără precedent în analele alpinismului nostru, s-a întâmplat pe Valea Coştilei, în urma desprinderii unei mase uriaşe de zăpadă, pe care nefericiţii alpinişti, care urcau către platou, se aflau tocmai în acel moment.

Grupul, format din opt persoane, a fost târât la vale, prăvălit vertiginos pe o diferenţă de nivel de aproape 750 m, faţă de feţele muntelui, şi proiectat finalmente în peretele stâncos pe care Ţancul Ascuţit îl trimite către Valea Coştilei, unde victimele fură îngropate sub imensa masă de zăpadă stârnită în cădere.

Ca prin minune, patru dintre echipieri, şi anume: I.

Marinescu, Costache Vintilă, Virgil Georgescu şi d-ra Condruţa Mihai, scapă cu viaţă. Cel dintâi reuşeşte, după o luptă titanică, să scoată de sub zăpadă pe supravieţuitori; Între aceştia şi pe Costache Vintilă care, deşi grav rănit, face efortul extraordinar de a parcurge prin zăpadă distanţa până la Buşteni.

Datorită acestui fapt, echipele de salvare organizate în grabă reuşesc să scape de la moarte sigură pe răniţii rămaşi fără putinţă de a se mişca la faţa locului. Tragica întâmplare a produs, după cum era şi firesc, o impresie dintre cele mai dureroase în lumea turistică, unde regretaţii Comănescu, Caţian, Botez şi Iliescu se bucurau de unanime simpatii.

Cu N. Comănescu dispare cea mai proeminentă figură a alpinismului românesc, pentru care luptase trudnic ani de-a rândul, spre a-l situa pe un plan superior de manifestare.

În faţa tragicului destin care a costat viaţa valoroşilor alpinişti, membrii Clubului alpin român se închină cu tristeţe, exprimându-şi pe această cale simţământul adâncului lor regret". Semna N.D. (N. Dimitriu).

V. Materiale şi metode noi. Practica alpinismului şi stimularea ei prin explorarea ţinuturilor grele şi necunoscute ale munţilor cu echipe restrânse, formate din membrii clubului, precum şi organizarea celor dintâi excursii colective în regiunile

de stâncă ale Carpaţilor comportă utilizarea unor materiale şi metode noi. C…R. îşi revendică sarcina de onoare privind noile tendinţe imprimate activităţii alpinistice. Astfel, se introduc: pitonul, de variate forme pentru fisuri orizontale şi verticale, carabiniera, bucla de rapel şi ciocanul de stâncă. Simultan, se introduc şi noile metode de escaladă: cu ajutorul pitonului (ramonajului), traversările şi coborârile în rapel.

VI. Construcţii ale C.A.R. În cei aproximativ 15 ani de activitate neîntreruptă, C.A.R. a realizat două construcţii importante: refugiul metalic Coştila şi Căminul alpin din Buşteni.

Refugiul metalic Coştila a fost ridicat în vara anului 1938. S-a hotărât amplasarea lui la baza Ţancului Ascuţit, pe Valea Coştilei, la l 760 m altitudine. Principala contribuţie la edificarea lui au avut-o membrii Secţiei C.F.R. Griviţa. Căminul alpin Buşteni a fost înălţat între iulie 1938 – iulie 1939. S-a depus o muncă asiduă. N. Dimitriu şi-a asumat un rol principal în realizarea acestei construcţii. Pe atunci era vicepreşedinte al C.A.R. Funcţia de preşedinte activ o îndeplinea dr. V. Steopoe.

VII. Şcoala de alpinism. Simţindu-se nevoia predării unor cursuri teoretice şi practice, C.A.R. Înfiinţează prima şcoală de alpinism în 1938 în Bucegi, la refugiul metalic Coştila. Durata cursurilor: 21 august – 11 septembrie, în două serii de câte şapte

zile. A doua scoală a funcţionat a 1939. tot în două serii: 1) între 6 – 12 august, cu un cantonament în Piatra Craiului; 2) între 27 august – 3 septembrie, la refugiul metalic Coştila. Instructorii delegaţi de club cu predarea cursurilor au fost: N. Baticu, Dan Popescu, ing. Radu Ţiţeica şi C. Toboc.

În darea de seamă asupra activităţii comitetului Clubului alpin român dintre 19 martie 1938 – 29 martie 1940, dr. V. Steopoe declara: „Pentru viitor şi odată ce clubul. are înapoi experienţa celor doi ani de funcţionare a şcoa-lei de alpinism, vom păşi mai departe şi credem că, având ajutorul şi patronajul Oficiului Naţional de Turism, vom fi în măsură să creăm, asemănătoare cu şcoala naţională de sky, o scoală naţională de alpinism".

Dorinţa preşedintelui nu s-a putut realiza în 1940 din cauza evenimentelor politice, a războiului. Abia după Eliberare vor fi iniţiate noi cursuri de tehnica căţărării alpine. Totuşi, în 1941, a funcţionat în ţara noastră o scoală de alpinism. E vorba de cea din cadrul corpului vânătorilor de munte. Comandantul nu era altul decât maiorul Ion Dumitrescu. Locotenentul în rezervă Theodor Rosetti-Solescu era adjunctul lui. Instructori: N. Baticu şi Sorin Tulea. Sediul şcolii era la Predeal. Antrenamentele se desfăşurau pe stâncile din Cheile Râşnoavei. Participanţi: 50

ofiţeri şi subofiţeri, într-un raport egal.

De învăţătura câştigată la cursurile de alpinism au beneficiat toţi elevii. Câţiva s-au remarcat imediat sau mai târziu:

1. Ervant Serafian a creat sub egida E.F.A. (Educaţie fizică armeană) o adevărată şcoală în cadrul căreia s-au ridicat căţărători cu palmaresuri deosebite;

2. Ionel Coman, ca student, a iniţiat, sub auspiciile C.A.R., gruparea denumită G.A.U.

— Grupul alpin universitar;

3. Toma Boierescu a desfăşurat o muncă dinamica până acum câţiva ani, în munţi şi la Sibiu;

4. Emilian Cristea, ca antrenor la C.S. Armata-Braşov, a devenit unul dintre cei mai dinamici animatori ai alpinismului din zilele noastre şi un foarte bun cunoscător al Carpaţilor României, pe care i-a străbătut, iarna sau vara, de nenumărate ori.

VIII. Alte performanţe. Consemnăm câteva din succesele principale obţinute din 1940 până în 1947.

— Ion Coman şi dr. Schoboesch au urcat Umărul Gălbinelelor la 11 august 1940; aceiaşi au cucerit Fisurile Centrale în 6 – 7 octombrie 1940;

— La 12 septembrie 1942, echipa Ion Coman şi Mircea

Ismail a reuşit un nou traseu în peretele Gălbinele, la vest de Furci;

— La 21 iulie 1946, echipa Nicolae Baticu, Sorin Tulea, Emilian Cristea şi Gicu Nicolescu a escaladat atât de râvnitul Traseu al celor trei surplombe;

— La 22 iulie 1946, L Coman, C. Conteş şi Dorin Grigorescu au urcat lungimea de coardă din Creasta Vulturilor, paralelă cu Hornul Negru;

— Toată Creasta Vulturilor, de jos din Vâlcelul Policandrului, până în Brâul Mare, a fost urcată la 23 iulie 1946 de Nicolae Baticu şi Dan Popescu;

— 4 august 1946: Nicolae Baticu şi Emilian Cristea au urcat fisura din Pintenul Văii Albe;

— Creasta sud-estică a Caraimanului a fost escaladată, tot în 1946, de Gh. Roşculeţ şi Sergiu Cunoscu;

— În 1947 se produc o serie de premiere în Piatra Craiului, având ca protagonist pe Ionel Coman: Creasta Frumoasă (7 iulie), Hornul Adânc, fir secundar (8 august), Hornul Adânc, fir principal (15 septembrie), Muchia lui Ivan şi Valea lui Ivan, urcate în septembrie.

ALTE SECVENŢE ÎN CALEIDOSCOP…

Cine ştie câte premiere alpine s-au petrecut după 1947? Nu

credem că există pe undeva, rătăcită, o listă care să le consemneze pe toate. De aceea am abandonat ideea căutării ei. Am renunţat chiar – după tatonări şi insistenţe – să apelăm la un convorbitor, cu ajutorul căruia să evocăm, cum am fi dorit, cea mai glorioasă epocă a alpinismului românesc. Am recurs din nou la memoria cuvântului imprimat. Două publicaţii ne-au furnizat, în principal, cea mai mare parte a informaţiilor pe care le repetăm aici: „Turismul popular şi Sportul popular. Am folosit, desigur, şi alte surse documentare, în special cartea lui Walter Kargel, Trasee alpine în Carpaţi, o valoroasă scriere care, dincolo de unele notaţii grăbite, rememorează principalele momente din istoria, destul de scurtă, de altfel, a alpinismului în Carpaţi.

Anul 1948 reprezintă un moment de perpetuă raportare şi în istoria alpinismului. Prin H.C.M. Nr. 837 din.11 iunie toate asociaţiile şi cluburile de turism-alpinism au fost obligate să-şi înceteze activitatea. A luat fiinţă, în schimb, Asociaţia Turismul popular (A.T.P.), având ca ramuri: turism, camping, alpinism. Se împlinea, astfel, abia acum, în ţara noastră condusă de un guvern democratic, visul multor înaintemergători: unirea tuturor asociaţiilor de turism-alpinism, vis care – dacă n-ar fi fost războiul brutal – s-ar fi realizat, poate, în 1940 prin fuziunea Turing Clubului României, Societăţii carpatine ardelene (S.K.V.) şi

a Clubului alpin român.

Turismul popular, în articolul 4 din statut îşi preciza menirea: „Scopul asociaţiei este de a organiza şi dezvolta turismul sub toate formele: turism general-camping, turism de munte şi alpinism tehnic”. Dorinţele responsabililor mişcării vizau ambiţia: atragerea maselor populare către practicarea excursiilor colective, a drumeţiei de munte şi chiar a alpinismului. În acest din urmă domeniu, au fost solicitaţi unii practicieni cu mai multă sau mai puţină experienţă şi îndemnaţi să sprijine acţiunea cu toate resursele lor. Pincu Weintraub, Ionel Coman şi Emilian Cristea se numărau printre aceştia. Li s-au încredinţat chiar funcţii oficiale: Emilian Cristea era secretarul A.T.P. filiala Bucureşti, iar Ionel Coman secretarul filialei A.T.P… Braşov; Pincu Weintraub era membru al comitetului central A.T.P.

Ce s-a făcut, în turism-alpinism, în anii funcţionării A.T.P? Cine au jucat, alături de cei menţionaţi deja, rolul de protagonişti? îi vom numi, pe ei şi isprăvile lor, folosind sursele documentare enunţate. Am optat pentru notarea lor cronologică. Vom reţine ascensiunile, în primul rând, dar şi alte iniţiative.

19 august 1948: Ervant Serafian, împreună cu alţi trei coechipieri, a făcut premiera peretelui din Canionul Ciorânga

Mare (ascensiunea s-a desfăşurat în cadrul cursurilor de iniţiere în alpinismul tehnic, care s-au ţinut în Piatra Craiului între 14 – 22 august; 28 – 29 august 1948: (ascensiuni colective) Valea Gălbinelelor (fir principal) – Colţul Gălbinele, cu întoarcerea pe firul secundar. Conducător Emilian Cristea. Valea Gălbinelelor (secundar) – Colţul Gălbinele – Scoruşi – Valea Jepilor. Conducător: Pincu Weintraub; 18 – 19 septembrie 1948: Diham – Mălăeşti – Valea Cerbului. Conducători: S. Vizante şi Elena Calista. Valea Albă – Caraiman – Valea Jepilor. Conducător: Pincu Weintraub. La cele două ascensiuni colective s-au înregistrat 88 de participanţi; 16 – 17 octombrie 1948: Piatra Arsă – Babele, Caraiman – Valea Jepilor. Conducător: Eugenia Vasile. 11 participanţi; Circurile Văii Albe. Conducător: Emilian Cristea. 10 participanţi. Valea Gălbinelelor (secundar) – Colţul Gălbinele – Valea Gălbinelelor (principal). Conducător: Pincu Weintraub. 10 participanţi. Valea Jepilor – Babele – Valea Urlătorilor. Conducător: G. Petrescu. 7 participanţi; 21 octombrie 1948: o echipă alpină din Asoc. Turismul popular încearcă ieşirea la creastă din peretele Văii Albe, pe traseul numit Fisura Albastră (vezi articolul încercări de escaladare a Fisurii Albastre de Emilian Cristea în Turismul popular Nr. 6 din 1948). Până la această dată, Fisura Albastră a fost încercată de alpinişti la 8

septembrie 1945 şi 15 – 16 iulie 1947. Abia în 1952, alpiniştii de la Casa Centrală Armata: Aurel Irimia, Emilian Cristea şi Radu Constantin au reuşit o variantă a Fisurii Albastre. La 5 martie 1949 presa a difuzat Decretul nr. 88 anunţând preluarea atribuţiilor O.N.T. de către Confederaţia Generală a Muncii. Secţia turism din C. GM., înfiinţată cu acel prilej, urma să joace un rol determinant şi în privinţa dezvoltării alpinismului. Un rol similar îi revenea Comitetului pentru Cultură Fizică şi Sport de pe lângă Consiliul de Miniştri, creat la 26 iunie 1949 pe baza unei Hotărâri a Biroului Politic al C.C. al P.M.R.

Anul 1949 e mai sărac în acţiuni de anvergură. Totuşi, se înregistrează ascensiuni în creasta nordică a Colţului Gălbinele.

Anul 1950 debutează cu o tură alpină efectuată, iarna, pe traseul Valea Gălbinelelor – Scoruşi – Babele. Trei tineri – Valentin Atanasiu, Pompiliu Moise şi Mircea Bogdan – realizează o premieră alpină de iarnă extrem de-valoroasă: Creasta Coştila – Gălbinele. O echipă de 16 muncitori braşoveni urcă Hornul Răchiţii, fiind condusă de inginerul I. Coman, autorul Micului manual de alpinism publicat – în acelaşi an – de editura C.G.M.E. Cristea, M. Crăciunescu şi Dan Popescu, pornind din circurile Văii Albe, fac o nouă tentativă de escaladare a Fisurii Albastre. În ziua de l august 1950 se deschide o scoală de alpinism, din iniţiativa

C.G.M., la cabana Curmătura în masivul Piatra Craiului. Cursurile durează până la l octombrie, beneficiind de ele patru serii de elevi, care învaţă după metodici de predare alcătuite pe baza experienţei căţărătorilor sovietici. Şcoala aceasta, ca şi cea organizată la Bâlea, a pregătit elemente de valoare: Aurel Irimia, Radu Constantin, Gh. Atanasiu şi mulţi alţii. E cucerită stânca Mănuşa Crăpăturii, escaladă care numără printre protagonişti pe Marin Moscu, muncitor I.T.B., Ion Bârsan din Braşov, Florin Zbârcea, lăcătuş din Sibiu. Echipa C.C.A. compusă din Moise Pompiliu, Emilian Cristea, Vlad Costinescu urcă Hornul Vulturului… În decembrie 1950 ia fiinţă Comisia centrală de alpinism… Crearea Comisiei centrale de alpinism a impulsionat iniţiativele. Activau acum, în 1951, mai multe grupări „unele sub egida C.G.M., altele studenţeşti, altele în cadrul C.C.A. sau la clubul sportiv Dinamo.

Turismul popular din 4 aprilie 1951 anunţa deschiderea şcolii de alpinism de iarnă a C.G.M.: „Cursurile acestei şcoli au început în această lună şi se desfăşoară, în minunatele văi din jurul Bâlei din masivul Făgăraşilor. Elevii acestei şcoli au fost recrutaţi dintre acei care s-au evidenţiat la şcoala de alpinism de vară. Şcoala funcţionează la cabana Bâlea Lac. Se vor preda lecţii despre zăpezi, avalanşe, pericole în munţi, materiale, orientare

„prim ajutor. Se va preda şi un curs de schi. Elevilor li se vor pune la dispoziţie toate materialele şi întregul echipament de care au nevoie”. Duminică 25 martie 1951 „două echipe, una condusă de Emilian Cristea şi cealaltă de Mircea Gheorghiu, au urcat Valea Urzicii – Brâul Mare al Coştilei – Valea Cerbului. În cinstea zilei de l Mai îşi a aniversării partidului, o echipă C.C.A. (Emilian Cristea şi Valentin Atanasiu) a urcat Pintenul Văii Albe; echipa alpină de la Dinamo a întreprins un tur de deschidere a sezonului în masivul Bucegi, urcând creasta Văii Albe (traseu gradul 3B). La 2 iunie 1951, la Bâlea Lac s-a deschis o nouă şcoală de alpinism, cu aproape 60 de elevi. Aurel Irimia, Emilian Cristea şi Radu Constantin au urcat în premieră Vârful Santinela (1730 m altitudine). Data debutului ascensiunii: 22 iunie 1951. În septembrie, echipa Dinamo a efectuat o premieră în Piatra Craiului. Până atunci însă Sportul popular din 15. iulie 1951, în locul ascensiunilor programate pentru milele de 23 – 24 iunie, anunţa o iniţiativă: tura de popularizare a alpinismului, în zone ca: Hornul din peretele Coştilei, Valea Gălbinelelor, Umărul Gălbinelelor, Hornul Coamei, Hornul Ascuns, Valea Seacă a Caraimanului, Fisura estică din Mălin, Brâul Suspendat şi Albişoara Hornurilor.

Îşi comunicau, în această vară 1951, isprăvile de pe munţi

echipe ale alpiniştilor studenţi, ale asociaţiilor sportive Progresul, Dinamo, Locomotiva, Avântul din Bucegi, Ştiinţa – Braşov, Constructorul – Bucureşti. Se citează numele unor noi performeri: Gheorghe Petrescu, Ion Zăinescu, Miron Măluşel, Constantin Nemeş, Rică Enache, Gh. Cristoloveanu (Avântul – Buşteni). La 9 decembrie 1951, echipa E. Fomino şi Atanasiu a urcat în premieră de iarnă traseul Furcilor.

Cum s-a derulat activitatea în alpinism în 1952? Care au fost acţiunile – premiere sau escaladări obişnuite? Ce „eroi" s-au impus?

Între alte acţiuni – care i-au scăpat celui ce scrie aceste rânduri, fie că nu au fost notate în sursele din care s-a documentat, fie că ele nu i-au reţinut, pur şi simplu, atenţia – s-au remarcat tabăra de iarnă de la Plaiul Foii, a dinamoviştilor, şi escalada pe traseul cunoscut sub numele de „Moara Dracului" (ianuarie). Romeo Findrihan, St. Cojoc, Valeriu Ardeleanu de la Ştiinţa au traversat masivul Ceahlău. Echipele C.C.A. şi Voinţa au realizat două premiere alpine de iarnă: Valea superioară a Urzicii şi, respectiv, Creasta Uriaşului din Bucegi. Emilian Cristea, Radu Constantin şi Aurel Irimia (C.C.A.) au parcurs creasta Făgăraşului pe distanţa Porceşti – Rudăriţay. dormind în corturi izoterme şi în saci speciali, folosind. colţari şi schiuri (memento: Karl

Lehman şi Erwin Csallnor au parcurs Creasta Făgăraşilor de la Bâlea la Plaiul Foii!). În cinstea zilei de l Mai, echipa de la Ştiinţa: Escaladează Picătura şi Creasta, iar Voinţa, Pintenul din peretele Văii Albe. La sfârşitul sezonului de iarnă, trei alpinişti de la Dinamo au escaladat Marea Surplombă.

În ziarul Sportul popular din 19 iunie 1952 se difuza planul ascensiunilor în Bucegi, pentru ziua de 22 iunie: Trei surplombe (5B), Marea surplombă (5A), Furcile (4B)., Roşculeţ (4A), Creasta Coştila – Gălbinele (3B), Colţul. Gălbinele, traseu estic (2B) şi traseu clasic (2A). Umărul Gălbinelelor, traseu comun (3A). Hornul Coamei (1B) Echipe de alpinişti din Bucureşti, Braşov, Sibiu, Făgăraş, Câmpina, Târgu Mureş, Baia Mare fac ascensiuni, mai grele sau mai uşoare, în Munţii Carpaţi. Cu prilejul aniversării unui an de la înfiinţarea asociaţiei Progresul Nicu Pandrea, Ion Barbu şi Gh. Coman au realizat, la 10 iunie 1952, traseul „Grotelor" din peretele Gălbinelelor; au folosit 75 pitoane, 26 carabiniere, 5 ţevi, 2 corzi de câte 40 m fiecare şi o cordelieră de 30 m. La 27 iulier la acţiunea numită „escalada păcii", au participat îndeobşte absolvenţi ai şcolilor de alpinism organizate de Confederaţia Generală a Muncii: Walter Gutt, Al. Floricioiu, Petre Toc, Walter Davids, Emil Fomino, Erwin Mestrovici. Sportul popular din 9 august 1952 consemna unul dintre momentele

istoriei alpinismului din România: „În cinstea proiectului de constituţie şi a zilei de-23 August, alpiniştii de la C.C.A. au obţinut cea mai bună performanţă care s-a realizat vreodată în domeniul alpinismului din ţara noastră, escaladarea Fisurii Albastre. La această Fisură se lucrează de 7 ani, timp în care au fost efectuate 44 de intrări în traseu. Traseul a fost terminat miercuri 6 august, ora 14. Alpiniştii au stat în perete 5 zile fără întrerupere, pentru ca în cele din urmă, să parcurgă ultimii 80 metri care rămăseseră de la ultima intrare. Echipa compusă din Radu Constantin, Aurel Irimia, Emil Cristea, având pe ultimul cap de coardă, ridică valoarea alpinismului nostru şi-i măreşte serios prestigiul pe plan internaţional”.**12**

PRIMUL CAMPIONAT DE ALPINISM PE ECHIPE

Reforma din 1948 avea ca punct de plecare o idee extrem de valoroasă: impulsionarea mişcării de masă, atragerea către practicarea turismului a celor mai largi categorii de muncitori, intelectuali, funcţionari, chiar ţărani. Aşa se explică, între altele,

---

12 În Sportul popular din 21 august 1952 s-a publicat o schiţă semnată de Tudor Vornicu şi intitulată Oameni care au învins muntele! Întrucît în legătură cu desfăşurarea escaladării Fisurii Albastre există unele divergenţe de opinii, extragem un fragment din schiţa menţionată: „...Cei doi căţărători îşi fac culcuşul — Oare o să mă poţi ţine în spate toată noaptea ? îngînă ca-ntr-un vis, Cum să nu, Irimie ! nu-s deloc obosit... Să dormi!... Eu stau de veghe. La cort, jos în poieniţă, Radu a aprins focul şi stă şi el de veghe. Se gîndeşte la noi. — Eu nu

responsabilitatea sindicatelor asupra destinelor turismului din România, toate măsurile organizatorice – destul de dese – luate în epocă.

Alpinismul – ca ramură a mişcării turistice de ansamblu – trebuie să se supună nevoii învăţării şi practicării lui de grupuri tot mai largi, adică să răspundă deziderateloor de a nu constitui apanajul numai al unor „aleşi", înfiinţarea secţiilor de alpinism pe lângă asociaţii ca Locomotiva, Progresul, Voinţa, Spartac, Ştiinţa ş.a. se făcuse în spiritul unor asemenea intenţii. Au fost elaborate curând acte oficiale care să sprijine tendinţa realizării tot mai multor performanţe competiţionale în alpinism. Unul dintre ele: Decizia Comitetului pentru Cultură Fizică şi Sport de pe lângă Consiliul de Miniştri, din mai 1953, prin care se aproba Regulamentul privind clasificarea sportivă. Un capitol al documentului cuprindea condiţiile de clasificare în alpinism. Nu erau dificile, chiar deloc dificile într-o vreme când, pe plan mondial, se escaladase Everestul, iar în Alpi fuseseră îngenuncheaţi masivii Eiger, Matterhorn, Grandes Jorasses.

Regulamentul acesta consfinţea, de fapt, o realitate: întrecerea alpiniştilor din cadrul diferitelor cluburi (C.C.A. şi

---

mai pot, spune Cristea, încerci tu, Irimie ? — încerc !...".

Dinamo, mai ales), începută cu ani în urmă, pentru obţinerea performanţelor sportive şi nega opinia» că alpinismul poate fi practicat de masele largi. În consecinţă, ziarul Sportul popular din 23 iunie 1953 anunţa primul campionat de alpinism pe echipe din Republica Populară Română. Era prevăzut să se desfăşoare între 20 – 31 august în Coştila, pe traseul: Marea Surplombă, cu ieşirea în Hornul Coamei, Furcile, Trei Surplombe.

Concursul va fi „contra cronometru", în Turnul Seciului. Campionatul a început luni 24 august. După trei ture, clasamentul arăta astfel: 1. Voinţa (10837" 3/5) Andrei Moldoveanu, Kerekes Adalbert, Schenn Matei, Fenyeş Gheorghe, Pali Gheorghe; 2. Progresul (10913" l/5) Ion Mihai, Csallner Erwin, Petre Bogoiu, Şerban Severin, Mircea Vlădoianu; 3. C.C.A. (12039" 3/5). Aurel Irimia, Emilian Cristea, Mircea Enache şi doi gimnaşti: Strumpp Iosif şi Deneş Elmer; 4. Avântul (12637" l/5). 5. Locomotiva (13841" 4/5); 6. Dinamo (14825" 4/5); 7. Flamura Roşie (13550"); 8. Ştiinţa (16532" 4/5); 9. Constructorul (18812" 2/5), Metalul şi Spartac au fost scoase din concurs.

Aşadar, în 1953, istoria alpinismului din ţara noastră înregistrează un moment aparte: primul campionat naţional şi regulamentul acordării gradelor sportive şi pentru activitatea alpinistică. Domeniul începe să devină, oficial, o ramură sportivă

distinctă. Destinele lui vor fi judecate, de acum încolo, nu de Sindicate, ci de C.C.F.S. Toate realizările, sau aproape toate, vor sta sub semnul performanţei.

Cercetătorii istoriei sportului din România se vor opri, cu siguranţă, îndelung asupra lor. Noi, aici, vom încerca – în continuare – numai marcarea, într-o selecţie din nou pronunţat subiectivă – a altor câteva momente. Vom supune atenţiei doar performanţele ieşite din comun, vom semnala – telegrafic şi caleidoscopic – doar deciziile vizând aspecte organizatorice sau pe cele colaterale activităţii alpinistice. Am ales, iarăşi, modalitatea înfăţişării cronologice a evenimentelor…

1954: campionatul republican individual masculin şi feminin; campionatul republican pe echipe între asociaţii (masculin şi feminin); concurs de iarnă cu alpinişti din asociaţiile sportive; decizia din mai a Comitetului pentru Cultură Fizica şi Sport privitoare la asimilarea turelor alpine cu competiţiile sportive; prima tabără de unificare a metodelor de antrenament organizată de C.C.F.S. în masivul Piatra Craiului la cabana Curmătura, între l – 10 iulie, fiind condusă de un colectiv de antrenori; echipa asociaţiei Ştiinţa a câştigat prima întrecere feminină pe un traseu din peretele Horoabei (Nicoleta Saragea, Ni n-a Vasiliu, Olga Bădina); Gheorghe Epuran, în Sportul popular

din 31 august, anunţa echipa Dinamo drept câştigătoare a campionatului naţional de alpinism; aceeaşi publicaţie (23 octombrie, 1954, semnând Marilena Rozen) anunţa primul concurs internaţional de alpinism: o întâlnire între reprezentanţii Republicii Socialiste Cehoslovace şi ai Republicii Populare Române (alpiniştii români: Aurel Irimia, Teodor Hurbean, Paul Fozokos, Naghy Andrei, Dan Lubenescu, Petre Bogoiu, Gheorghe Petrescu, Gheorghe Udrea, Traian Flucuş, Emilian Cristea); 1955: biroul Comisiei centrale de alpinism a stabilit clasamentul pentru turele şi premierele de iarnă şi de vară efectuate în anul anterior (locul I, tură de iarnă: traversarea munţilor dintre Jiu şi Olt, traseu 4A, executat de Emilian Cristea şi Aurel Irimia; locul I, tură de vară, femei: Surplomba Mare din Peretele Gălbinele, traseu 4A, echipa Ştiinţa, compusă din: V. Stoica, L. Mihailovici); echipa Voinţa (Al. Floricioiu, A. Moldovan, N. Lorinez, P. Fozokos, L Dragomir) a pornit într-o cursă alpină de mare dificultate: traversarea Carpaţilor Meridionali; acelaşi traseu va fi realizat şi de echipa C.C.A" formată din Emilian Cristea, Aurel Irimia şi Ladislau Caracsony; Emilian Cristea şi Aurel Irimia au primit titlul de maeştri ai sportului, în luna martie; în aceeaşi lună a început o acţiune amplă de traversare a crestei Făgăraşilor, cu participarea echipelor C.C.A., Voinţa Dinamo, Flamura Roşie,

Ştiinţa, Metalul, Locomotiva, Progresul, Constructorul; s-a petrecut, acum, în iulie 1955, un alt mare eveniment din istoria alpinismului românesc: Alexandru Floricioiu, Norbert Hiemesch şi Roland Welkens au escaladat Fisura Albastră; un succes nemaiînregistrat până atunci!

O DORINŢĂ FIERBINTE

Cu anul 1955, alpinismul românesc – al cărui moment iniţial se consideră a fi excursia din 1903 (grad IA, indice Cristea 37 I), având ca protagonişti pe Ieronim, Nicolae Bogdan şi Mihai Haret – intră în etapa cuceririi traseelor de gradul VI B**13**. Isprava echipei lui A. Floricioiu în Fisura Albastră, precedată, în aceeaşi zonă, de cea a lui E. Cristea şi A. Irimia, constituie aproape apogeul în practica escaladării abrupturilor la noi. Bucegii, cu excepţia Speranţei, nu prezintă trasee de mai mare dificultate. Traseul Speranţei a fost realizat în premieră de echipa lui M. Opriş în 1967.

De la excursia din 1903 de pe Valea Horoabei au fost, însă, atâtea trasee-premiere. Walter Kargel a făcut chiar o statistică: 34 în 1937; 129 în 1955; 625 în 1970. Aşadar, amplificarea lor, ca

---

[13] Mihai Haret în lucrarea Peştera Ialomiţei şi Casa Peştera menţionează că englezul John Paget a vizitat Peştera Ialomiţei şi Horoaba încă prin anii 1840—1841 (n.a.).

număr şi grad de dificultate, se produce după 1948. Când alpinismul cunoaşte un progres evident în raport cu cel din trecut. Când intră în competiţie cluburi puternice… Când obiectivele escaladărilor de iarnă şi de vară încep să fie realizate efectiv.

Rezultatele din aceste ultime trei decenii, care au prilejuit afirmarea unor personalităţi de căţărători (A. Irimia, E. Cristea, I. Coman, A. Floricioiu, M. Schenn, P. Cristina, G. Enache, D. Chivu, R. Welkens, L. Caracsiony etc.) nu pot şi nu trebuie privite ca realizări rupte din contextul eforturilor continui, mai vechi. A fost mai întâi, cum am relatat în altă parte, mişcarea de drumeţie pe vechile poteci ciobăneşti. Au urmat excursiile mai grele, pe văi sălbatice şi pe creste, prin ocolişuri, cu eforturi neobişnuite. Apoi, în final, au venit bătăliile pieptişe cu stânca. Rosetti-Solescu, dintre români, se pare că e primul temerar. Apoi fraţii Ţiţeica, I. Cantuniari, Nicolae Dimitriu, Nicolae Comănescu, Nicolae Baticu, Titi Ionescu, marele şi modestul Carl Lehmann, şi Erwin Csallner, amândoi crescuţi de S.K.V. După ei au urmat „profesioniştii". Aceştia, singuri ori secondaţi de amatori, au reuşit performanţele menţionate ceva mai sus. Dintre ei nu trebuie uitaţi nici Valentin Garner, cel care a creat şcoală la Zărneşti. Nici Toma Boierescu, mort acum câţiva ani la Sibiu. Nici „părintele traseelor din

Retezat", cum îl numeşte Walter Kargel pe Dan Pichiu din Hunedoara. Nici Iosif Gheţie, îndrumătorul studenţilor bucureşteni şi deschizător al zonei Buila – Vânturiţa". Dar cum ar putea fi uitaţi, oare, „eroii" care în 1963 au făcut premiera de iarnă a traseului direct al Fisurii Albastre, Igor Popovici şi Robert Domneşte anu? Sau Taina Duţescu, prima femeie care, în 1967, parcurgea acelaşi traseu, fiind ea însăşi cap de coardă? Sau Emil Coliban, care – tot cu Taina Duţescu – a făcut traseul Speranţa în timpul iernii?

O istorie a alpinismului va înregistra riguros şi extensiv numele oamenilor şi, semnificaţia faptelor lor. Pe cele săvârşite în Carpaţi sau în alţi munţi ai lumii. Fiindcă românii şi-au lăsat urmele, ca alpinişti, şi în afara hotarelor României. Nu în Himalaya, e drept, dar în Alpi şi în Pamir tot au fost. Numele şi fapta Dorei d'Istria le-am evocat. Am amintit, de asemenea, de Porumbaru şi de Rosetti-Solescu. Şi de doctorul Steopoe. Cu siguranţă însă că înaintea Bucurei Dumbravă şi a prietenei sale Frossi Neniţescu, care în 1925 au urcat gheţarul La Buée din masivul Mont Blanc, la 3 200 metri altitudine, şi, tot atunci, muntele Cervin, Alpii au mai tentat şi pe alţi români să-i escaladeze. Din păcate, nu suntem în posesia datelor care să ne confirme prezumţia. Ştim, în schimb, că în deceniul IV şi Leova

Stolear a fost impresionat de înălţimile Alpilor şi de peisajele lor cunoscute *de visu*. Şi Ovidiu Maniţiu, prin 1929. Ştim, de asemenea, că N. Baticu şi C. Conteş, în august 1937, au urcat munţi din Italia: Ago di Vilago, Peretele de nord din Grand Nabois, Cima Picola (Dolomiţi). Acelaşi N. Baticu, împreună cu Dan Popescu, a făcut excursii şi în Austria cu un an mai târziu: Kopftorigrat, Krafftkamin în Tofcenkirche, Nordkante în Predigtsthul, Predigtstuhl, Westwand. Ne lipsesc, pentru o perioadă mai apropiată, o mulţime de date certe.

Se pare că prima participare românească la o escaladă în străinătate, după 1948, s-a petrecut în 1954, când Sindicatele au trimis o echipă în Franţa. Anul 1956 e marcat de prezenţa alpiniştilor noştri în Bulgaria şi Cehoslovacia (A. Floricioiu, E. Cristea). În 1968, Mircea Mihăilescu, secretarul Federaţiei de turism-alpinism, însoţea în Italia o echipă de căţărători, alcătuită din D. Chivu, Mircea Opriş şi Schenn Matei. Matei Schenn şi alţii urcă, în 1971, pe munţii Poloniei, iar în 1973, D. Chivu şi Matei Schenn fac cele mai multe trasee dintre toţi participanţii la o confruntare internaţională ce-şi stabilise tabăra de bază la Chamonix în Franţa, întorşi de aici, Matei Schenn şi D. Chivu, cărora li se alătură Nicolae Cojan, Cezar Manea şi Nagy Nicolae pleacă, ceva mai târziu, în U.R.S.S., cuceresc un vârf de peste

4.000 metri şi-i dau numele „Armata R.S. România". În 1975 are loc, în Bulgaria, prima balcaniadă alpină, în 1976 a doua, în Iugoslavia, în 1977, a treia, în Grecia. Toate trei au fost dominate de români, prin Matei Schenn, D. Chivu, Nagy Nicolae (1975), Nagy Nicolae, D. Chivu, FI. Mihăescu (1976), N. Cojan, L Vasluianu, Viorica Mihailovici, Livia Cotor, Matei Schenn, D. Chivu (1977).

Dintre munţii cei mai înalţi ai lumii, Pamirul e singurul ale cărui înălţimi au fost îngenuncheate de cinci ori de români.

Cunoscută bine este experienţa cu participare internaţională (14 ţări) din 1969, când alpiniştii noştri, Ionel Coman şi Mircea Mihăilescu, au înfipt tricolorul la 7 134 m, după ce au urcat vârful Lenin. Trei ani mai târziu, adică în 1972, o echipă de la Dinamo, având printre componenţi pe Adrian Tănase, Alexandru Floricioiu, Mircea Opriş, Nicolae Bulmezi, Paul Fozokoş, a stabilit, tot în Pamir, recordul de altitudine: Pik Kommunizma (7 495 m). Românii dovedeau astfel şi acum, încă o dată, înalta lor clasă de căţărători pe abrupturi şi pe gheţari. Dovedeau că din încleştarea pe viaţă şi pe moarte cu avalanşele şi furtunile de zăpadă, cu vânturile şi gerurile năprasnice, ştiu să iasă învingători. Chiar în condiţiile când echipamentul lor, cum povestesc expediţionarii, nu a fost întotdeauna cel pe care şi l-ar

fi dorit. Ei speră însă, cu toate acestea, să-şi vadă, curând-curând, îndeplinită dorinţa lor fierbinte: o expediţie românească într-unul din optamiarii Himalayei…

TURISMUL POPULAR

FORMULE NOI

DECRET PREZIDENŢIAL

MARGINALII LA TURISMUL POPULAR

NOTE ÎN PRESĂ

În anii războiului, activitatea turistică din întreaga lume s-a restrâns până aproape de limita inexistenţei ei. E vorba de cea susţinută anterior de asociaţiile particulare sau de instituţiile de stat. Au fost, totuşi, privilegiaţi care au practicat călătoria montană, au petrecut la ţărmul mării ori au voiajat în chip de excursionişti. În viaţa lor războiul nu ocupa un loc mare pentru calcule sumbre. Ei evitau zonele dispozitivelor militare şi câmpurile de bătaie, căutând oazele – atâtea câte se aflau – în pustiul fără hotar al conflagraţiei mondiale. Dar nu erau mulţi dintr-o asemenea categorie umană. Poate că ei nici nu făceau turism, ci doar fugeau, speriaţi, în afara ariei de acţiune a tunurilor, a bombelor, a mitralierelor, undeva în spaţii îndepărtate, liniştite şi ele o clipă doar, sau numai aparent liniştite. La noi în ţară excursiile erau extrem de rare. Mişcarea

turistică înregistrează chiar un moment de evident declin, perfect explicabil. Nu se poate spune, totuşi, că, în aceşti ani, se înregistrează o stagnare totală, un punct de discontinuitate fără precedent. Marii îndrăgostiţi de munte, cei care nu erau mobilizaţi, desigur, căutau, din când în când, pe munţi clipe de pace sufletească, atâta cât puteau să şi-o dorească atunci.

Oficiul Naţional de Turism a funcţionat până în 1949. După război, a preluat – firav, e drept – sarcinile menite să revitalizeze şi să redimensioneze mişcarea turistică. Şi asociaţiile particulare au făcut tentative de reorganizare. Practic, însă, pentru acestea consecinţele au fost minime. Tragedia abia consumată lăsase în fiecare casă câte un gol iremediabil şi pe fiecare inimă câte o rană. A lăsat o economie sărăcită, care trebuia să renască la fel ca pasărea Phoenix. Timpul lor – chiar şi cel liber – oamenii şi-l dăruiau refacerii. Şi luptelor până la cucerirea puterii depline de către clasa muncitoare. Or, cum se ştie, ele au fost multe, diverse şi deloc uşoare. Până când s-a aureolat cu raze de soare întregul chip al ţării, brazii au mai plâns în munţi, holdele au mai gemut în câmpie. Şi totuşi, chiar în asemenea circumstanţe s-a decis o măsură majoră pentru destinele mişcării turistice. Ziarele din 11 iunie 1948 publicau o notă: „Au fost dizolvate pentru interese superioare de stat următoarele asociaţii turistice, persoane

juridice: Asociaţia drumeţilor din Munţii României (A.D.M.I.R.), Amicii Predealului, Clubul alpin român, Clubul carpatin român, Dor de ducă, Hai la drum, Piatra Craiului, România pitorească, Turing Clubul României, Plaiuri româneşti, toate cu sediul în Bucureşti, Brădetul, cu sediul la Sibiu, Munţii noştri, cu sediul în Poiana Sibiului, Banatul, cu sediul în Oraviţa-Caraş, Reşiţa, cu sediul la Resiţa-Caraş, Clubul turistic bănăţean, cu sediul în Caransebeş Severin, Drumeţia, cu sediul în Ploieşti, Societatea carpatină populară ardeleană (E.H.K.E.) cu sediul în Cluj, Societatea de gimnastică, sport şi muzică, cu sediul în Iaşi, Vulturul Carpaţilor şi Encian cu sediul în Braşov.

Tot în luna iunie din 1948, organul de presă al Asociaţiei Turismul popular seria în primul său editorial: „Turismul în slujba poporului, iată lozinca sub semnul căreia cei care vor semna în aceste pagini nu vor înceta să lupte şi să muncească pentru pătrunderea din ce în ce mai adâncă a drumeţiei în masele largi populare.

Şi mai departe: „Oficiul Naţional de Turism urmăreşte să facă din turism o armă în mâna poporului, pentru întărirea forţelor poporului, spre a menţine neştirbite energiile cu care clasa muncitoare – şi împreună cu ea întregul popor – se avântă în lupta de reconstrucţie, pentru întărirea şi înflorirea Republicii

Populare Ptomâne”.

În numărul 2 al aceleiaşi reviste, un gazetar, pe nume Radu Gheorghiţă, exprima, grăbit, o opinie ciudată: „Încă de la începuturile lor, asociaţiile particulare de turism nu au fost altceva decât expresia, pe tărâm turistic, a poziţiei de clasă a burgheziei din România, care făcuse din turism un privilegiu al câtorva îmbogăţiţi de pe urma exploatării sângeroase a clasei muncitoare”.

Evident, semnatarul acestor rânduri nu cunoştea istoria adevărată a turismului din România şi nici nu înţelegea că dizolvarea asociaţiilor create din iniţiativă particulară se circumscria şi implica în sfera de decizii concretizate prin actul naţionalizării.

Se contura, pe deasupra, o idee revoluţionar-romantică, în coordonatele căreia turismul trebuia, era necesar să devină altceva decât a fost până atunci, să atingă cotele unei noi calităţi. În concepţia ideologilor acelor ani, nevoia ca turismul să capete statut de „bun al întregului popor” nu constituia o fantoşă, un slogan. Apoi, dincolo de dimensiunea colectiv-angajantă a acţiunii oficiale îndreptată către mişcarea turistică, ei îi estimau, prospectiv, valenţele economice.

Un spirit nou, revoluţionar, dar valorificând creator un

fond de idei vehiculat, mai mult sau mai puţin cu insistenţă, de cel puţin două decenii, se manifesta acum, în noile condiţii istorice, cu putere. El va însemna momentul de pornire, dar şi de referinţă pentru anii scurşi până la el şi pentru cei care îi vor urma…

FORMULE NOI

Orele destinate excursiilor erau limitate, totuşi. Oamenii aveau mai puţină vreme de călătorii, odihnă şi contemplaţie. Nu era epoca – în primii ani după război – propice unor asemenea îndeletniciri. Decât în parametri foarte riguroşi pe care Cronos îi permitea, cu parcimonie. Era şi normal să fie aşa, pentru că ţării noastre războiul i-a cauzat pierderi incalculabile. Ele trebuiau recuperate prin efort şi dăruire. Cu toate acestea, formulele noi în turism au fost căutate încă din 1945. O.N.T. Începuse să reia publicarea revistei România. Primul număr din noua serie s-a tipărit în august, la numai un an după insurecţia naţională antifascistă armată. În editorialul său, revista, exprimându-şi propriul program, definea în fapt statutul general al O.N.T.: „România nu înţelege să rămână aşadar numai un organ de specialitate, o enciclopedie şi un instrument de căutare-a unei doctrine turistice. Ea devine un mijloc activ de luptă pentru popularizarea drumeţiei, pentru punerea ei la îndemâna tuturor,

pentru obţinerea întregii eficiente a turismului, acest admirabil factor de educaţie populară şi în acelaşi timp însemnat compartiment social şi economic. Gustul drumeţiei trebuie trezit printre cei mulţi: muncitori, funcţionari, şcolari. Pentru toţi aceştia ieşirea în mijlocul naturii trebuie să devină o deprindere temeinică aducând cu ea toate binefacerile sufleteşti şi trupeşti pe care le putem aştepta de la turism. În această direcţie îşi îndreaptă România activitatea sa de acum, înainte: să prezinte posibilităţile României ca ţară de turism, nevoile ce trebuie împlinite pentru o cât mai bună folosire a lor, mijloacele de folosit pentru ca valorile turistice, terapeutice şi recreative româneşti să poată fi puse la îndemâna celor care au mai multă nevoie de ele".

Oficiul Naţional de Turism îşi propunea, în anii aceia, înainte de toate, organizarea de excursii pentru toate categoriile de oameni ai muncii şi valorificarea potenţialului turistic natural în folosul acestora. Aria de cuprindere şi de preocupări a instituţiei se exercita preponderent asupra spaţiului geografic naţional şi a consumatorilor de turism intern. Relaţiile O.N.T. cu piaţa externă au fost minime până târziu după 1950.

Până la 11 iunie 1948 putea fi remarcat un dualism în activitatea turistică: O.N.T., ca organizaţie de stat, şi asociaţiile

create înainte de război din inițiativă particulară. La 11 iunie 1948, toate bunurile asociațiilor de turism particulare au trecut în proprietatea statului, care urma să le administreze prin O.N.T.

În 1948 a luat ființă o nouă și puternică asociație de turism, unică în țară: Turismul popular. Despre ea, Ion Vinţe, președintele ei și ministrul de atunci al Silviculturii, spunea: „Înființarea asociației Turismul popular înseamnă pentru viața noastră turistică o cotitură importantă pe drumul nou care, odată cu proclamarea Republicii Populare Române, a deschis întregului popor muncitor posibilitatea exercitării dreptului de a se bucura din plin de toate comorile turistice ale țării".

Concret, ce program își anunța turismul popular?

Articolul 4 din Statut stipula: „Scopul asociației este de a organiza și dezvolta turismul sub toate formele: turism general – camping, turism de munte și alpinism tehnic, prin răspândirea lui în masele largi populare".

Alte intenții exprimate de inițiatori:

— Educarea și pregătirea oamenilor care păşeau prima oară pe munte;

— Deprinderea gustului drumeției și învățarea foioaselor ei).

— Dragostea pentru frumusețile țării;

— Spiritul de răspundere pentru întreg patrimoniul turistic al ţării;

— Construirea şi amenajarea adăposturilor şi cabanelor în munţi;

— Construirea drumurilor şi a potecilor;

— Executarea marcajelor.

Realizările asociaţiei, chiar cele din primele momente ale constituirii ei, e dificil să fie toate nominalizate. Câteva direcţii ale activităţii se desprind, totuşi, din cronicul acelor ani:

— Organizarea unor excursii cu mari mulţimi de oameni din rândurile muncitorilor, studenţilor, elevilor, a ţărănimii;

— Refacerea şi repunerea în circuit turistic a câtorva cabane;

— Sprijinirea mişcării alpiniste în România;

— Pregătirea cadrelor necesare muncii în domeniul turistic;

— Iniţierea unui ciclu de conferinţe – îndrumări turistice.

Dintre conferinţe, iată unele titluri semnificative pentru dimensiunile mişcării turistice de atunci: Turismul de mase în Republica Populară Română, Turismul în Uniunea Sovietică, Lacuri, peşteri şi cascade în R.P.R., Sarcinile conducătorului de excursie în munte.

Sunt dimensiuni – cum se poate observa – încă programatice, dar s-au derulat efectiv şi suficiente acţiuni concrete. Alături de ciclul de conferinţe, la Arad s-a deschis un curs seral pentru conducătorii de excursii, la Timişoara a funcţionat o „şcoală" de iniţiere turistică, s-au întreprins multe şi mari excursii.

Din perspectivă organizatorică, asociaţia, ale cărei statute au fost autentificate de Tribunalul Ilfov Ia-31 iulie 1948, prezenta o structură solidă, pe tipicul sistemului instituţional al vremii. Avea un comitet central condus de un preşedinte şi foarte mulţi membri delegaţi din partea O.N.T., l din partea C.G.M., l de la O.S.P… l delegat al Armatei şi alţii reprezentând U.F.D.R. U.N.S.R., U.A.E.R., precum şi personalităţi din viaţa publică. Un organism colectiv numeros, aşadar, care a reuşit – prin acţiuni şi dispoziţii emise de la centru – să pună pe picioare o amplă mişcare. Ca urmare, în august 1948, existau filiale A.T.P. în multe localităţi urbane: „Bucureşti, Oradea, Cluj, Sibiu, Braşov, Ploieşti, Piatra Neamţ, Arad, Craiova, Reşiţa, Iaşi, Constanţa, Satu Mare, Deva, Timişoara, Târgovişte, Miercurea Ciuc, Sighet, Câmpulung, Piteşti, Lugoj, Târgu Mureş, Sinaia „Predeal, Brăila, Câmpulung Moldovenesc.

DECRET PREZIDENŢIAL

De la 11 iunie 1948 la 9 martie 1949 au trecut aproape zece luni. Mai puţin de un an, deci. Asociaţia Turismul popular îşi făcea simţită prezenţa în domeniul de lucru care i se fixase, în colaborare cu O.N.T. În martie 1949, însă, în seria hotărârilor de atunci, şi-a făcut loc şi una vizând turismul. Anunţarea ei în presă folosea termenii următori, chiar în revista asociaţiei: „Prin Decret Prezidenţial Nr. 88, publicat în Buletinul Oficial Nr. 5 din martie 1949, toate atribuţiile Oficiului: Naţional de Turism au trecut asupra Confederaţiei Generale a Muncii din R.P.R. De asemeni, au trecut asupra C.G.M. şi toate bunurile O.N.T., împreună cu toate drepturile şi obligaţiile".

Decizia era fără echivoc: O.N.T., înfiinţat în 1936, îşi înceta activitatea. După nici 13 ani de existenţă, din care practic, a funcţionat operativ numai câţiva!

În ce consta formula propusă în loc?

Anton Moisescu, unul din responsabilii din acea perioadă, considera că a răspuns întrebării când prezenta gestul „... ca piatra de hotar în dezvoltarea mişcării turistice din Republica noastră, căci preluarea rosturilor drumeţiei de către Confederaţia Generală a Muncii din R.P.R. reprezintă o cotitură din cele mai importante în dezvoltarea turismului şi transformarea sa într-o largă mişcare de masă".

O cotitură se înregistra, desigur. Era a doua după cea anunţată anterior.

Sindicatele preluau activitatea turistică sub propria lor egidă. S-a constituit, în cadrul C.G.M., o secţie de turism, îşi spunea chiar aşa: Secţia Turism C.G.M. În paralel, funcţiona Turismul popular. Asociaţia avea statut de independenţă, dar în realitate, era într-un raport de subordonare directă faţă de secţia turism din C.G.M. Nici nu putea fi altcumva. Fondurile financiare şi patrimoniul turistic erau la dispoziţia Sindicatelor. A.T.P. dispunea, în schimb, de cadre pasionate, de buni cunoscători ai plaiurilor ţării, de alpinişti consacraţi, de numeroase nuclee de iniţiativă, îşi propunea – firesc – atragerea în mişcarea turistică, în postură de organizatori, de lucrători profesionişti şi a unor noi categorii de oameni. Mai ales tineri, pe care trebuia să-i califice.

De altfel, relaţiile dintre zona oficială şi cea obştească în turism trebuiau explicate chiar în epocă. A şi făcut-o cineva. Citez din revista Turismul popular, nr. I, mai, seria II, an 1949: „A.T.P. va da secţiei Turism C.G.M. cadrele tehnice necesare pentru excursii, pentru conducerea şcolilor de turism, pentru marcarea potecilor de munte etc. Secţia de turism C.G.M. va da A.T.P. posibilitatea de a-şi recruta noi şi noi cadre dintre tinerii muncitori şi muncitoare, care se vor simţi atraşi de frumuseţile

munţilor şi de satisfacţia de nepreţuit pe care ţi-o dă privelişte a minunată care se vede după un colţ de stâncă, semeţ şi izolat, după riscanta sa cucerire în urma unui efort extenuant".

Munca Secţiei de turism din C.G.M. s-a configurat mai întâi într-un raport de constatări, construit pe următoarele repere: avalanşă de drumeţi pe munte, necesitatea măririi unor cabane, imprimarea unui caracter instructiv-educativ mişcării turistice, necesitatea efectuării excursiilor nu numai la munte, ci şi la mare, pe Dunăre şi în împrejurimile oraşelor („în aceste excursii accentul trebuie pus pe înfrăţirea muncitorilor cu ţărănimea muncitoare", rev. Turismul popular nr. I, seria II, mai 1949").

A urmat un plan de muncă: 100.000 oameni ai muncii să-şi poată petrece, săptămânal, timpul liber în natură; convenţii speciale cu C.F.R. şi RATA; reduceri excepţionale la tarifele de călătorie; editarea unor afişe, broşuri, ghiduri; calificarea noilor cadre, intransigenţă revoluţionară pentru „zădărnicirea oricărei încercări de strecurare a duşmanului în rândurile noastre".

O selecţie a realizărilor secţiei de specialitate din C.G.M., obţinute în colaborare sau prin intermediul A.T.P., va trebui să consemneze pe cele mai importante:

— Zeci, chiar sute de mii de oameni porniţi, dumi-ifcuca, în excursii extraurbane, cu mijloace de transport rapide şi ieftine;

— Controlul staţiunilor balneoclimatice şi al altor locuri turistice din întreaga ţară;

— Propaganda privind rolul, rostul şi finalitatea acţiunilor de turism în noile condiţii;

— Insistenţa pe practicarea unor formule variate în acţiunile de turism: vara şi iarna, la munte; vara la mare şi în Deltă; turism în cetate, turism nautic, turism şcolar, alpinism.

În direcţia profesionalizării turismului s-au resimţit, în doi-trei ani, câteva iniţiative. În 1949 a fost deschisă la Vârful cu Dor o şcoală de organizatori turistici. Participau 37 muncitori şi 9 funcţionari, în total 46 elevi recrutaţi din rândurile sindicatelor din Capitală şi din alte oraşe. Cursurile au început la l septembrie şi au durat 22 de zile. S-au predat nouă lecţii cu subiecte ideologice şi şapte cu subiecte inspirate din turism, practice. Directorul şcolii se numea Toma Răbşan. O şcoală de iniţiere turistică funcţiona, tot la sugestia Sindicatelor, la întreprinderea „Optica română”. La Arad, la 30 noiembrie 1949, se desfăşura un concurs de orientare, iar în ianuarie 1950 un altul, la Oradea. La 9 aprilie 1951, sub egida C.G.M., s-a deschis, la Bâlea, o şcoală de alpinism de iarna. Cursurile ei au fost urmate de 34 de elevi.

Realizări au fost înregistrate şi în sfera propagandei. În afara revistei Turismul popular, în editura C.G.M. s-au tipărit

câteva cărţi: Primele sfaturi, pentru turişti, Ghidul cabanelor, Drumuri în Retezat, Turismul de iarnă, Mic manual de alpinism. Dintre traduceri, trebuie notată lucrarea Turismul şi alpinismul sovietic.

Ceea ce rămâne însă ca o tentativă insolită printre tipăriturile cu conţinut inspirat din turism este, fără îndoială, piesa dramatică intitulată la *cabană*. Anonimul (sau anonimii) care a scris-o nu poate fi învinuit decât de naivitate…

MARGINALII LA TURISMUL POPULAR

Asociaţia avea un statut care-i definea scopul şi structura organizatorică. Tot în statut erau precizate criteriile de selectare a membrilor: a) persoanele de ambele sexe, cetăţeni români, fără deosebire de naţionalitate, rasă şi religie; b) cetăţeni străini, aflaţi în ţară sau în străinătate; ei erau numiţi „membri externi”; c) nu puteau fi primite în asociaţie persoanele lipsite de drepturi civile şi politice.

Cei care doreau să activeze la A.T.P. aveau obligativitatea să aducă recomandarea din partea comitetelor sindicale ale întreprinderilor unde lucrau, din partea colegiilor unor instituţii şi institute sau din partea asociaţiilor studenţeşti şi şcolare. Particularii erau recomandaţi, în scris, de cel puţin trei membri ai A.T.P. Aprobarea ori respingerea candidaturii constituiau

prerogative exclusive ale comitetelor filialelor.

După obţinerea carnetului de membru al A.T.P., drepturile pe care le avea cotizantul gravitau în limitele unor înlesniri general valabile şi cuprindeau: reduceri financiare la cumpărarea biletului de transport, asigurarea condiţiilor pentru înnoptare la cabane, sau în alte locuri de cazare, acces la toate manifestările cu amprentă turistică, la publicaţiile asociaţiei, dreptul de a alege şi de a fi ales, începând cu vârsta de 18 ani.

Masa membrilor A.T.P. O formau sindicaliştii, elevii şi studenţii. Existau însă, în unele filiale, liste întregi cu nume de oameni care n-au participat niciodată la vreo acţiune organizată. Practica aceasta era – şi în turism – un obicei. Exista însă o altă practică pe care avem obligaţia să o punem în evidenţă: alături de elementele noi atrase către activitatea turistică se manifesta – prin scris ori prin acţiune directă – şi grupul mai vechilor drumeţi. Din el nu lipseau Valeriu Puşcariu, Emilian Iliescu, Ionel Coman, Liviu Rusu (Cluj), Francisc Nistor (Maramureş), Carol Lehman (Braşov), Iosif Fischer (Sibiu), Neculai Macarovici (Iaşi), Davidhazy (Timişoara), Caius Lepa (Arad), Aurelian Piţu şi câţi alţii pe care însemnările de acum nu-i cuprind, dar despre care, cândva, se va scrie găsindu-li-se locul binemeritat între cei care au ştiut să se dăruiască iubirii pentru turism.

E drept, puţini dintre cei notaţi mai sus au deţinut funcţii oficiale în cadrul Asociaţiei Turismul popular. S-a întâmplat chiar că locul lor a fost ocupat de persoane fără chemare pentru îndeletnicirea călătoriei, a excursiei făcute de plăcere, pentru destindere şi cunoaştere pe drumurile cele multe ale ţării. Oricum, alături de activiştii noi, care s-au devotat curând turismului, netrădându-l nici până astăzi, cei cu o experienţă anterioară mai îndelungată au pus umărul şi au lucrat cu credinţă şi speranţă. Roadele gândirii şi acţiunii lor de atunci n-au întârziat să poată fi observate, într-un fel sau altul, în anumite secvenţe ale mişcării noastre turistice din anii următori. Unii s-au manifestat public, ca iniţiatori şi organizatori, alţii s-au exprimat prin scris, ca îndrumători, povăţuitori sau dascăli pentru generaţia pregătită să le recunoască meritele şi să le ducă munca mai departe.

CONTURURI ŞI ORIZONTURI CONTEMPORANE

MINISTERUL TURISMULUI

DESPRE STRUCTURA ORGANIZATORICĂ

POEZIA CIFRELOR

UN EVENIMENT: EDITURA PENTRU TURISM

JURNAL

FILE DE CRONICĂ NOUĂ

Ceea ce au visat înaintemergătorii a prins contur în ultimele decenii. O uriaşă muncă de arhitect de geniu şi-a imprimat însemnele şi în sfera turismului, care a devenit o ramură a economiei naţionale.

România a intrat, de câţiva ani buni, şi în acest domeniu, într-o competiţie amplă, cu parteneri experimentaţi şi puternici. Atuurile ei se sprijină pe un complex de factori: o natură rar întâlnită aiurea, cu munte şi mare râuri şi dealuri şi câmpii, cu Delta Dunării cea neasemuită, cu păsări şi flori viu colorate, cu peşti argintaţi şi cu ciute nostalgice, dar şi cu ciopoara de capre negre; o istorie străveche şi frumoasă, cu tristeţile şi bucuriile ei; o civilizaţie şi o cultură pe măsură cestei istorii; cu tăbliţele de la Tărtăria şi muzee adăposlind relicvele neoliticului, cu cetăţile dacice din munţii Orăştie cu Mioriţa şi Balada Meşterului Manole, cu hidrocentralele de la Bicaz, Argeş sau Lotru.

Nicicând plaiurile româneşti n-au acordat adăpost atâtor călători ca în aceşti ani din urmă. Baza materială a turismului nicicând n-a putut cunoaşte o dezvoltare mai mare. Firesc, ea a evoluat în consens cu programul celorlalte ramuri economice şi a fost propulsată de o politică dinamică, specifică perioadei de construire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate.

Experţii şi specialiştii au analizat cu diverse prilejuri – în

sesiuni ştiinţifice, la consfătuiri operative de lucru, de la catedrele învăţământului superior, în publicaţii periodice sau în volume de studii specioase – varietatea de aspecte privind stadiul actual al mişcării turistice din România; au explicat dinamica fenomenului şi implicaţiile lui în viaţa economică a ţării. Cercetărilor de până acum li se vor adăuga alte şi alte investigaţii. Ele vor evidenţia, fără îndoială, metamorfozele continui în marea ramură a economiei naţionale şi vor preciza, cu siguranţă, coordonatele de ansamblu ale dezvoltării ei viitoare.

În acest capitol, ne-am propus – în spiritul formulei pe care am adoptat-o când am pornit la scrierea cărţii – să prezentăm numai câteva secvenţe care, probabil – chiar dacă relevă o mare doză de subiectivism în selectarea lor – vor putea reţine atenţia celui interesat de istoria turismului românesc…

Din 1948, după hotărârea din iunie, mişcarea turistică din ţara noastră a cunoscut momente decisive pentru „fizionomia" ei actuală. Mai întâi a fost asociaţia Turismul popular şi – până în martie 1949 – Oficiul Naţional de Turism. Confederaţia Generală a Muncii a preluat funcţiile O.N.T., apoi, Secţia Turism C. GM. activa în paralel cu Turismul popular. Era, de fapt, numai o dualitate formală. Indiferent de ea, se înregistrau succese certe mai ales în privinţa excursiilor. E drept, nu întotdeauna perfect

organizate, cu unele defecţiuni pe parcursul lor, datorită – uneori – itinerarelor preferate, comportamentului participanţilor, echipamentului neadecvat folosit. Ireproşabile, în schimb, sub raportul numărului de participanţi, al intenţiilor şi chiar al câştigurilor efective: reconfortarea fizică şi acumulările cultural-informaţionale.

Succese au. fost înregistrate, în aceşti ani, şi în alte direcţii: în 1950 a intrat în exploatare Hotelul Alpin de la Cota l 400 din Sinaia, a cărui construcţie a început în 1934, şi s-a aşezat piatra de temelie la şantierul Complexului sportiv-turistic din Poiana Braşov; în 1951 a putut să fie folosit complexul de la Borşa (Gura Fântânii); între 1952 – 1955 au continuat lucrările la Poiana Braşov, au fost reamenajate cabane în munţi şi hoteluri în oraşe, s-au alocat investiţii pentru litoral, au fost consumate fonduri mari pentru odihna şi tratamentul oamenilor muncii, pentru organizarea vacanţelor elevilor şi studenţilor. Se concretizau acum previziunile unor îndrăgostiţi de natura românească, ei înşişi călători neobosiţi, între care Gala Galaction, care îşi imagina un viitor când toţi truditorii oraşelor se vor putea bucura de binefacerile mării şi ale muntelui…

Oricum, deceniul al şaselea nu poate fi considerat decât ca o perioadă de debut; revoluţia în zona construcţiilor destinate

turismului va izbucni abia în deceniul următor, odată cu reproiectarea arhitectonică, sanitară şi de loisir a ţărmului litoral. Până atunci, din perspectivă organizatorică, se petrec două evenimente majore. Cel dintâi e marcat de Hotărârea Consiliului de Miniştri din 1955 prin care s-a consfinţit înfiinţarea O.N.T. „Carpaţi*". Măsura venea în întâmpinarea necesităţii lansării potenţialului nostru turistic în circuit european şi, în acelaşi timp, ratifica o realitate: nevoia unei bune organizări interne a domeniului, prin crearea unor compartimente capabile să exploateze raţional patrimoniul existent, să-i orienteze şi să-i stimuleze dezvoltarea şi în viitor. Oficialităţile previzionau, încă de pe acum, rolul economic pe care urma să-l joace, între celelalte ramuri, industria turismului. Aşa se explică, desigur, şi cartea de vizită a noii instituţii: O.N.T. „Carpaţi", întreprindere de stat pe lângă Ministerul Comerţului Exterior.

După doi ani, în 1957, în cadrul unui proces organizatoric mai amplu, cuprinzând mişcarea de cultură fizică şi sport, a luat fiinţă Asociaţia turiştilor din R.P.R. Activa în subordinea U.C.F.S., care preluase între timp toate atribuţiile direcţiei de turism şi excursii din Consiliul Central Sindical.

În 1959, o altă Hotărâre a Consiliului de Miniştri (nr. 86/1959) preciza că O.N.T. „Carpaţi" urmează să preia, în paralel

cu problemele turistice internaţionale, şi pe cele interne; era o decizie menită să asigure exploatarea unitară a bazei materiale şi să ducă la creşterea calitativă a activităţii turistice de ansamblu. Apoi, odată cu scurgerea anilor, O.N.T. „Carpaţi" şi-a lărgit atribuţiile, cele economice prevalând în sistemul de sarcini pe care conducerea de stat i le-a acordat, încât, treptat (prin H.C.M. nr. 162/1962 şi H.C.M. nr. 908/1964), s-a putut trece la organizarea complexă a activităţii turistice interne şi internaţionale în ţara noastră, aşa cum se înfăţişează astăzi.

E necesar însă să spunem că mai înainte chiar de 1959, în 1956, a fost înregistrat un eveniment deloc lipsit de importanţă: constituirea redacţiei de cultură fizică şi sport din cadrul Editurii tineretului. De acum încolo, vor apărea tot mai des titluri de ghiduri, îndrumare, scrieri de evocare turistică. Din 1960, odată cu înfiinţarea Editurii Meridiane, tipăriturile cu tematica inspirată din turism capătă o şi mai mare pondere între celelalte titluri; a fost acceptată ideea de a se realiza albume şi cărţi poştale ilustrate, popularizând obiective turistice. De altfel, în 1960 a fost publicat, sub egida O.N.T. şi un almanah turistic. Tot acum, O.N.T. a inaugurat seria de hărţi şi ghiduri intitulată „Munţii noştri". Numele autorilor erau păstrate anonim, dar nu era important, în fond, cine anume recomanda itinerare în Munţii

Făgăraş, de pildă, ci dacă aceste itinerare puteau fi străbătute de sutele şi miile de drumeţi, în excursii colective său individuale.

Cu anul 1961 se produce o altă suită de măsuri şi iniţiative al căror sens tindea să conducă spre cadrul organizatoric actual, considerat ca fiind cel mai adecvat şi capabil să facă faţă ritmului de acum al industriei turistice din România. O enumerare va reţine numai pe cele mai importante: Decretul privitor la aderarea României la Convenţia asupra facilităţilor vamale în favoarea turismului şi înfiinţarea – în cadrul C.N.E.F.S. – a Comisiei centrale de turism sportiv (1961); Dispoziţia Consiliului de Miniştri referitoare la înfiinţarea de agenţii TAROM şi ONT în străinătate (1962); Decretul nr. 32 stabilind organizarea şi funcţionarea Oficiului Naţional de Turism al Republicii Socialiste România, ca organ central al administraţiei de stat, care înfăptuieşte politica statului în domeniul turismului (1967); înfiinţarea Automobil Clubului Român (A.C.R.) şi reglementarea problemei privind închirierea pentru turişti a spaţiilor suplimentare deţinute de particulari în locuinţele lor, proprietate de stat ori particulară (1967); semnarea unor convenţii între guvernul R.S.R. şi guvernele altor state privind colaborarea în domeniul turismului: cu Republica Populară Bulgaria şi Republica Populară Ungară în 1967; cu Austria, Turcia, Norvegia,

Islanda în 1969; cu Belgia în 1970; cu Grecia şi Polonia în 1971; în 1971 a fost ratificat acordul dintre guvernele Bulgariei, Greciei, Iugoslaviei, României şi Turciei privind cooperarea reciprocă în domeniul turismului în Balcani; semnarea acordului de cooperare turistică între Republica Socialistă România şi Maroc în 1972 etc.

Dar câte asemenea acorduri n-au fost încheiate – dovezi ale unei traiectorii noi în destinul turismului românesc – în aceşti ani? Numai datorită lor şi a altor măsuri operative au putut fi consemnate în studii de specialitate şi în statisticile Ministerului Turismului cifre de-a dreptul impresionante.

În 1973, bilanţul activităţii turistice interne a înregistrat şapte milioane de turişti; peste numai un an, unităţile de specialitate raportau că au oferit servicii organizate unui număr de aproximativ 8, 5 milioane de turişti români; tot în 1974, ţara noastră, ca amfitrion, s-a bucurat de vizita a aproape patru milioane de vizitatori străini (exact: 3 825 252).

Statisticienii au ajuns la concluzia că ritmurile medii anuale de creştere au fost de 13 – 14%, superioare ritmurilor medii anuale de dezvoltare a turismului pe plan mondial. Tot ei, statisticienii, au afirmat: durata medie a sejurului turiştilor străini în România în anii 1973 şi 1974 s-a menţinut constantă la

4, 1 zile…

MINISTERUL TURISMULUI

Anul 1971 începuse abia de două luni şi jumătate, când – în dimineaţa de 17 martie – s-a aflat public de conţinutul Decretului prezidenţial nr. 78 – din ziua precedentă. Apariţia lui era aşteptată de mult de lucrătorii Oficiului Naţional de Turism, dar şi de miile de drumeţi care erau la curent cu demersurile făcute pentru înfiinţarea noului departament economic.

Articolul 2 al Decretului nr. 78 din 16 martie 1971 conţinea următoarea formulare: „Ministerul Turismului înfăptuieşte politica partidului şi statului în domeniul turismului şi îndeplineşte, în acest domeniu, funcţia de minister coordonator pentru activitatea care se desfăşoară prin unităţile din subordinea altor organe centrale sau locale ale administraţiei de stat”.

Hotărârea Consiliului de Miniştri nr. 330 din 30 martie 1971 aducea detalii specificând că Ministerul Turismului, ca organ central al administraţiei de stat, preia şi dezvoltă în continuare sarcinile care, până atunci, reveneau Oficiului Naţional de Turism.

De ce era nevoie de crearea unui minister coordonator al întregii mişcări turistice din România s-a răspuns şi s-a explicat

la timpul acela. În primul rând, el era consecinţa dezvoltării fireşti a întregii economii naţionale extrem de dinamice şi a însăşi amplitudinii mişcării turistice.

Oscar Sank într-o carte a sa (Economia şi organizarea turismului, Editura Sport-Turism, 1976), referindu-se la momentul înfiinţării Ministerului Turismului, arăta că la originea noii forme organizatorice au stat o serie de cerinţe obiective, dintre care câteva cu rol prioritar; „necesitatea […] unui organ central specializat, care să coordoneze şi să răspundă de desfăşurarea întregii activităţi turistice"; „aplicarea unei concepţii unitare în ceea ce priveşte sistematizarea zonelor turistice, determinarea profilului şi amplasamentelor capacităţilor de cazare şi alimentaţie publică ce deservesc turismul"; „necesitatea eliminării paralelismelor existente, ca urmare a separării administrării principalelor unităţi de cazare şi alimentaţie publică (care aparţin Ministerului Comerţului Interior) de organul economic care se ocupa de contractarea aducerii de turişti…"

În atribuţiile noului minister intră o gamă vastă de îndatoriri şi obligaţii! Nominalizarea lor, aici, neînsoţită de comentariul necesar, de clasificări şi ordonări pe criteriul importanţei, ar însemna un simplu efort de transcriere a unui

document oficial.

Ni se pare, totuşi, util să observăm că Ministerul Turismului îşi duce munca integrată într-un complex sistemic al relaţiilor determinate de legile care guvernează întreaga politică economică a României. Ca departament investit cu atribuţii speciale, el întreţine, totodată, o colaborare permanentă cu alte compartimente care îi asigură sprijinul, cum ar fi industria mijloacelor de transport, industria alimentară, industria bunurilor de larg consum etc. Numai în acest fel Ministerul Turismului, în calitatea sa de organ coordonator, poate răspunde, alături de ceilalţi titulari de plan, la elaborarea proiectului de plan pentru. activitatea de turism, poate asigura dezvoltarea echilibrată a acestuia, contribuind la valorificarea corespunzătoare a potenţialului uman şi material, se poate preocupa de atragerea în circuitul economic a unor noi obiective şi zone turistice. Concomitent cu asemenea aspecte, ministerul creat în 1971, pentru a-şi îndeplini funcţia esenţială stabilită prin lege, exercită în toate unităţile în care se produce activitate de turism un control riguros şi sistematic. O face indiferent de natura raportului de subordonare în care se află unitatea respectivă. Controlul este canalizat către următoarele direcţii: modul cum sunt serviţi turiştii români şi străini, aspectele legate

de diversificarea serviciilor turistice, dotarea şi menţinerea unităţilor la nivelul clasificării aprobate şi a sortimentelor stabilite, modul cum sunt respectate tarifele şi preţurile mărfurilor din reţea şi a serviciilor turistice.

Să mai spunem, în sfârşit, că Ministerul Turismului sprijină Biroul de turism pentru tineret şi îndrumă organizaţia Automobil Clubul Român. Sprijină, de asemenea, printr-o paletă largă de modalităţi, toate acţiunile turistice care îi solicită ajutorul, indiferent de instituţia care le iniţiază.

DESPRE STRUCTURA ORGANIZATORICĂ A NOULUI MINISTER

Pentru turistolog, o fişă cu însemnări despre structura organizatorică a Ministerului Turismului poate avea, acum ca şi în viitor, o mare valoare documentară. Ea îi foloseşte la evaluarea eforturilor de preocupări ale compartimentului economic numit şi îl ajută să înţeleagă mai bine complexitatea fenomenului pe care îl studiază. În acest spirit, am redactat rândurile care urmează…

În anul înfiinţării, îndată după apariţia Decretului 78 şi a H.C.M. 330, s-a trecut la organizarea internă a ministerului. Şi-a stabilit sediul central în Bucureşti. Avea mai multe direcţii generale şi direcţii, care se ocupau de diferite aspecte ale muncii:

turism intern, turism internaţional, propagandă, hoteluri, restaurante, prestaţii, staţiuni balneoclimatice etc. În subordinea sa intrau: O.N.T. „Carpaţi”-Bucureşti, Centrala O.N.T. „Litoral”-Constanţa, O.N.T. „Carpaţi”-Braşov, I.T.H.R-Bucureşti.

Conducerea ministerului era asigurată de un colegiu” care îşi asumase o largă competenţă diriguitoare. În componenţa lui intrau oameni ai muncii din interior şi din afară, aceştia din urmă fiind reprezentanţii unor organe şi organizaţii de stat sau obşteşti, implicate, ele însele, în activitatea de turism. Colegiul se întrunea în sesiuni. Funcţia de preşedinte o îndeplinea ministrul, între şedinţele colegiului avea puteri depline biroul executiv.

Principiul muncii colective guvernează şi azi, ca în toate sferele de activitate din ţara noastră, deciziile de importanţă majoră luate de consiliul de conducere al ministerului.

În 1973, după apariţia Decretului nr. 142, Ministerul Turismului prezintă următoarea structură organizatorică: Direcţia turism internaţional; Direcţia turism intern şi personal-învăţământ; Direcţia de organizare a reţelei; Direcţia plan-finanţe; Direcţia de investiţii; Inspecţia pentru turism; Serviciul secretariat-administrativ.

În 1978, din punct de vedere organizatoric, tot direcţiei: este unitatea prin care conducerea îşi exercită funcţiile: Direcţia

turism internaţional, Direcţia turism intern, Direcţia organizare-control şi personal-învăţământ, Direcţia tehnică-investiţii-construcţii şi mecano-energetică, Direcţia plan-finanţe… În subordinea Ministerului Turismului au rămas în continuare marile întreprinderi, amintite deja, din Bucureşti, Braşov, Constanţa…

E necesar să menţionăm pe această fişă informativ-documentară încă câteva date – mărturii pentru cercetătorul din viitor. Considerăm că într-o vreme când structurile organizatorice sunt supuse potenţial unor metamorfoze rapide, din motive determinate de însăşi evoluţia societăţii, nominalizarea acestor structuri, aşa cum se înfăţişează într-un anumit moment, înseamnă, în fond, un efort menit să ofere repere şi termeni de comparaţie pentru a demonstra, când va fi cazul, progresul într-un domeniu sau altul.

În structura organizatorică actuală a Ministerului Turismului există, în toate reşedinţele judeţene, cu excepţia Bucureştilor şi Constanţei, oficii judeţene de turism; ele au o dublă subordonare, faţă de consiliile populare judeţene şi faţă de minister. În subordinea, controlul şi îndrumarea Ministerului Turismului intră şi alte unităţi, mai mari sau mai mici: întreprinderi care îi sprijină activitatea cu bază materială şi

acţiuni, agenţii de turism, filiale şi birouri, centrul de calcul, centrul de formarea şi perfecţionarea pregătirii profesionale a cadrelor din turism etc. După densitatea lor teritorială, cele mai multe şi-au plasat sediile în Bucureşti. Aici se găsesc, de pildă, hotelurile Intercontinental şi Parc, desfăşurând o activitate specifică, întreprinderea de agrement şi producţie industrială pentru turism (I.A.P.I.T.), întreprinderea de stat pentru comerţ exterior „Publiturism" (desfăşoară activitatea de propagandă şi producţie publicitară), întreprinderea de transport turistic auto (asigură baza materială de transport auto pentru unităţile Ministerului Turismului şi oficiile judeţene de turism).

În Bucureşti îşi are sediul Centrul de formare şi perfecţionare a cadrelor din industria hotelieră şi turism. Geneza acestei instituţii s-a petrecut în 1974, fiind autorizată să funcţioneze prin Legea 57. Munca ei este o experienţă singulară în sud-estul Europei: pregăteşte cadre pentru alimentaţie şi industria hotelieră, ghizi şi interpreţi, agenţi de turism etc.

Centrul de calcul are sarcina de a studia, proiecta şi realiza, cu cele mai moderne mijloace de investigaţie, întregul sistem informativ al Ministerului Turismului. Rolul său este imens. În încheierea acestei fise menţionăm alte trei unităţi care au fost incluse, o perioadă, în structura Ministerului Turismului: Agenţia

„Comturist” (vinde mărfuri pe valută liber convertibilă turiştilor străini în România), Centrul de cercetări economice pentru promovarea turismului internaţional (cu atribuţii referitoare la studierea tendinţelor pe plan internaţional în turism, elaborarea studiilor de prognoză şi marketing, sondarea opiniei publice, studiul politicii comerciale şi tarifar valutare etc.) şi Editura pentru turism. În ultima vreme, atribuţiile acestor unităţi au fost absorbite în structuri organizatorice care îşi păstrează doar relaţii de colaborare amiabilă cu Ministerul Turismului…

POEZIA CIFRELOR**14**

Cum s-ar putea rosti cifrele în metaforă?

De fapt, cifrele, ele însele, nu sunt metafore? Ce reprezintă oare ele pentru nespecialişti?

A încercat cineva, odată, cu ani în urmă, să transpună în versuri parametrii unui plan economic. A ieşit; un poem lung, o proză rimată acoperind, mi se pare, două din paginile de mijloc ale unui ziar. O curiozitate! Un gest singular care, de atunci, nu s-a mai repetat. Poezia n-a continuat să se exprime conform propriilor rigori; Şi totuşi, cifrele au poezia lor. Fiecare număr

---

[14] Cititorii vor înţelege, desigur, că datele şi informaţiile din aceste pagini sînt cele cunoscute la începutul anului 1978, cînd a fost terminată redactarea caartxii (n.a.).

este un simbol. Dar ce simbol, cu câtă semnificaţie cuprinsă în sine, reprezintă o grupare de trei-patru sau zece cifre? Dar procentele?

Iată, în acest domeniu al turismului! Economişti, agenţi de turism, ghizi, agenţi de publicitate, profesori spun şi calculează zilnic, minut cu minut, cifre, numere care, adunate, dau sume a căror semnificaţie scapă adesea neiniţiaţilor. În Ministerul Turismului, în unităţile sale, se face o contabilitate modernă. Există apoi Centrul de calcul, despre care am amintit. Şi liceul economic de turism din Călimăneşti. Şi Facultatea de turism din cadrul Academiei de Studii Economice. Ele au importanţa lor necontestată de nimeni în istoria turismului nostru contemporan. Şi, la fel – chiar dacă aici nu li se rezervă un comentariu mai amplu – cele 16 birouri de turism româneşti aflate în 1976, de pildă, în trei continente „avându-şi sediile în metropole ca: Amsterdam, Londra, Viena, Paris, Roma, Madrid, Praga, Berlin, New York, Tel Aviv, Frankfurt, Bruxelles…

Să rămânem însă în lumea cifrelor.

Din multitudinea lor, am făcut o selecţie operând/ ou două-trei noţiuni: circulaţia turistică, capacităţi de cazare, investiţii.

Dinamica sosirilor de turişti străini în R.S. România,

raportată la cea înregistrată pe plan mondial, european şi a unor ţări, exprimată în procente, are următoarea înfăţişare, dacă e obligată să se înscrie în cadrele unei tabel sinoptic:

Circulaţia turistică internaţională a crescut	În 1975 faţă de 1970	Ritmul mediu anual de creştere (scădere)
Total pe plan mondial	126	4, 8
Europa:	120	4, 7
REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA	140	7, O
R.S.F. Iugoslavia	123, 7	4, 3
Italia	93, 3	— 1, 4
Spania	149, 7	8, 4
Elveţia	90,	— 1, 9

	6	

Citind tabelul de mai sus, să ne amintim statisticile complet defavorabile României, comparativ cu alte ţări din Europa, dintre anii 1930 – 1940. Şi să remarcăm un fapt de evidenţă: în timp ce ritmul anual al circulaţiei turistice internaţionale în România în 1975 se ridica la 7%, ţări cu o mai veche tradiţie turistică – Italia şi Elveţia – au înregistrat, la acelaşi indicator economic, scăderi sesizabile.

Un semn al curbei ascendente în întreaga activitate turistică din România este cel indicat de capacităţile de cazare:

	1970	1975
Total locuri	209196	279405
A. Forme principale	135.106	194092
— Hoteluri	72692	120785
— Moteluri	561	2644
— Vile		

— Hanuri	49	58.6
— Cabane	502	50
	90	1.46
	5	3
	11.	1055
	586	0
B. Forme complementare (popasuri turistice)	74 099	8531 3

Totalul locurilor de cazare existente în 1975 era repartizat, pe zone turistice, astfel: 144 816 în staţiunile de pe litoral; 15 115 în staţiunile de munte, 31 609 în staţiunile balneare, 87865 în alte localităţi. Păstrând aceeaşi repartizare, statistica pe anul 1970 se prezenta astfel: 98 957; 14 634; 25 230; 70 375.

Creşterea cea mai însemnată s-a petrecut pe litoral; cea mai mică – la munte. O traiectorie cu sorgintea – motivată, temeinic, de altfel – în însăşi politica de investiţii, al treilea indicator utilizat în demonstraţie.

Orientarea investiţiilor în cincinalul 1971 – 1975, în procente, se prezintă astfel: litoral = 49, 8%; staţiuni montane =

9, 7%; staţiuni balneoclimatice = 11, 3%, municipiul Bucureşti = 17, 3%; alte localităţi = 12, 9%.

Valoarea investiţiilor în turism în cincinalul 1976 – 1980 este, evident, sporită. În 1978, de exemplu, baza materială, de cazare e prevăzută să crească; de asemenea, baza materială a alimentaţiei publice. În acelaşi an vor începe să funcţioneze o serie de obiective de importanţă ca hoteluri în staţiuni balneoclimatice, teleferice, instalaţii de teleschi etc. Pe litoral se va continua acţiunea iniţiată încă din 1971 de îmbunătăţire a nivelului tehnic de echipare şi control, dotări, distracţii, agrement. Principalele staţiuni balneoclimatice şi de tratament din ţară, precum şi principalele staţiuni montane (Poiana Braşov, Sinaia, Predeal, Semenic, Băile Felix, Băile Herculane, Călimăneşti – Căciulata, Sovata şi altele) vor beneficia de atenţia edililor. Oraşele şi alte localităţi aflate pe principalele trasee turistice vor fi dotate cu noi spaţii de alimentaţie publică şi agrement.

O neostoită muncă, de zi şi noapte, aduce pe altarul acestui „monstru frumos" – turismul – zeci, poate sute de mii de oameni. În staţiunile balneoclimatice, în cele de agrement, în localităţi în care până mai ieri nu se întâmpla nimic, vin şi pleacă, mereu, mereu, cohorte întregi de tineri şi vârstnici, români sau străini. Multor localităţi anonime, turismul le-a scris destin nou,

proiectându-le în cercul de foc al atenţiei generale, ryftlevându-le acel genius loci de care se îndoiau pe vrepuri până şi cei mai temerari sociologi. Sigur, comoara ci nestemate din nordul Moldovei era cunoscută şi dincolo de hotarele ţării încă mai de demult; ea mărturisea o /storie politică, socială, economică, arhitecturală şi de artă. Şi Vodiţa şi Tismana şi Hurezii şi mănăstirea Curtea) de Argeş şi Cozia, ctitoria lui Mircea cel Bătrân, îşi trimiseseră veste despre faima lor din hotare în hotare. La Marea Neagră, încă de prin anii 25 ai secolului, începuseră să vină ba cehii, ba polonezii, ba americanii. În Carpaţii purtând în pântec felurite zăcăminte mineralogice, iar pe epidermă păduri pletoase şi ademenitor foşnitoare, umblau călătorii turişti dinaintea mijlocului de veac revolut. Dar nume ca Săpânţa şi Ion Stan Pătraş, Ogrezeanu, Constantin Bodi, Marginea, Neptun, Saturn, Aurora, Cos-tineşti, Ibăneşti, Hodac, Şirnea nu au devenit notorii şi (dacă nu numai) datorită turismului? Apoi, unor localităţi şi zone geografice oare nu turismul din zilele noastre le-a întregit faima: Bucureşti, Iaşi, Cluj-Napoca, Timişoara, Oradea, Târgu Mureş, Piatra Neamţ, Tulcea, Târgu Jiu, Sibiu, Valea Prahovei, Valea Oltului, Valea Argeşului, Valea Mureşului, Bihorul, Vrancea, Orăştia, Apusenii, Dobrogea, Delta? Cântecele noastre, cele vechi şi cele noi, în care

ne spunem sufletul, iile noastre înflorite multicolor, în care ne coasem gândurile, speranţele, căluşarii noştri prin care ne exprimăm bărbăţia, obiceiurile tradiţionale prin care ne povestim vechimea de vatră şi cerul senin şi ploile şi mirosul câmpiei Transilvaniei şi a Bărăganului şi a Moldovei, şi zăpezile dalbe, şi soarele torid din miez de iulie şi cimitirele – Eternitatea şi Bellu, şi cele de piatră din zona Buzăului – şi florile noastre şi păsările şi fluturii, acestea toate şi câte încă altele nu-şi spun povestea lor în lume şi datorită acestui curcubeu aflat în frumoasă ascensiune, care este turismul?

Să apelăm din nou la cifre…

Câţi turişti români s-au adresat, într-un singur an – l-am preferat pe 1976 – unităţilor de cazare aparţinând Ministerului Turismului?

Răspuns: 8 365.000 (opt milioane trei sute şaizeci şi cinci de mii).

Câte nopţi au dormit aceştia, în aceeaşi unitate de timp, în unităţile de cazare ale Ministerului Turismului? Răspuns: 31 581.000 (treizeci şi unul de milioane cinci sute ototzeci şi una de mii).

Câţi turişti români au beneficiat de tratament în staţiunile balneoclimatice? Răspuns: 785, 7 mii.

O altă statistică – numărul participanţilor la acţiunile organizate prin agenţiile şi filialele Ministerului Turismului – se înfăţişează astfel:

1) Odihnă şi tratament – 1976 = 951 mii

— 1977 = 1 103 mii

— Prevederi pentru 1978 = 1 310 mii

2) Excursii interne – 1976 = 2 800 mii

— 1977 – 3 192 mii

— Prevederi pentru 1978 3 603 mii

3) Excursii externe – 1976 = 294 mii

— 1977 = 296 mii

— Prevederi pentru 1978 336 mii

În 1978 numărul turiştilor străini care vor sosi în România – conform estimărilor planificate – va depăşi cifra realizată până acum. Zecile de mii de turişti români care se vor încânta în faţa podoabelor artistice risipite prin lume, în anul 1978, vor face sau reface itinerare prin Europa şi Asia. Ţări în care prezenţa românilor în postură de călători a fost semnalată încă din vechime vor fi străbătute în lung şi-n. lat de excursioniştii sprijiniţi de Ministerul Turismului: U.R.S.S., R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacă, R.D. Germană, R.P. Ungară, R.S.F. Iugoslavia, Austria, R.F. Germania, Finlanda, Grecia, Turcia, Elveţia, R.P. Polonă, R.P.

Chineză şi R.P.D. Coreeană. Drumuri şi popasuri variate, aşadar. Drumuri cu avionul, cu trenul, cu autocarul…

UN EVENIMENT: EDITURA PENTRU TURISM

În 1971, la înfiinţarea ministerului, schema organizatorică prevedea şi o editură. Funcţionarea ei asigura, alături de Publiturism şi Serviciul de presă, o propagandă pe măsura nevoilor reale, de moment şi de viitor, ale turismului. Exista convingerea, atunci ca şi acum, că produsul turistic românesc are şanse mari să cucerească din ce în ce mai mult gustul oaspeţilor străini şi ca urmare a unei acţiuni convinctive exercitate continuu şi cu tact. Se impunea apoi o altă nevoie stringentă: educaţia turistică, care în condiţiile amplei desfăşurări a sectoarelor domeniului – trebuia exercitată şi ea neîntrerupt. În fine (dar cu asta nu sunt epuizate motivaţiile!), se simţea lipsa unor tipărituri tehnice şi de economia turismului la care să aibă acces rapid lucrătorii operativi ai ministerului.

Iniţial, editura şi redacţia revistelor de turism (România pitorească şi versiunile ei: Holydays în România, Vacances en Roumanie, Ferien în Rumanien, Typucu b Румъния) formau o singură structură, cu toate că, practic, ele se prezentau ca publicaţii cu modalităţi de exprimare oarecum diferite. La jumătatea anului 1974 s-a produs separarea între cele două

instituţii, iar din ianuarie 1975, Ministerul Turismului şi-a păstrat numai redacţia de pliante a editurii, restul sectoarelor – beletristică, ghiduri, versiuni – contopindu-se cu redacţiile editurii Stadion.

Prin unirea lor s-a născut o nouă instituţie de cultură: Editura Sport-Turism, aflată în subordinea Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste.

Să încredinţăm însă memoriei hârtiei câteva gânduri despre o instituţie pe care Ministerul Turismului a coordonat-o vreme de patru ani: 30 martie 1971 – l ianuarie 1975!...

Mai întâi o precizare: Editura pentru turism, ca şi România pitorească, avea predecesori şi tradiţie. Până în 1971 apăruseră şi expiaseră câteva bune publicaţii de turism: buletinul Clubului alpin român, buletinul Hai la drum, revista Voiaj, revista România, oficiosul O.N.T.-ului, Turismul popular. Marile asociaţii, S.K.V., Societatea turiştilor din România, Turing Clubul României, după 1948, chiar Turismul popular îşi afirmaseră personalitatea şi pe plan editorial. Nu numai prin tipărirea anuarelor, ci şi prin publicarea unor cărţi de sine stătătoare – volume de beletristică pentru turism, ghiduri, călăuze, traduceri. Uneori, asociaţiile girau edituri proprii. În editura Turing Clubului României, de exemplu, şi-a tipărit Nestor Urechea ultimele scrieri, între 1926 –

1928, iar în Biblioteca turistică, iniţiată de Emilian Iliescu, au fost publicate următoarele titluri: Bucegii şi Piatra Craiului (19, 36 autor I. Ionescu-Dunăreanu), Opt zile în Retezat (1944, autor Emilian Iliescu), Piatra Craiului (1946, autor I. Ionescu-Dunăreanu), Pe Valea Cernei (1947, autor Emilian Iliescu). După reorganizarea Oficiului Naţional de Turism, a fost lansată editarea unor broşuri şi hărţi în colecţia „Munţii noştri": Ceahlăul, Munţii dintre Olt şi Jiu, Rarău şi Giumalău, Munţii Rodnei…

Care era programul Editurii pentru turism? Să-l comentăm pornind de la un anunţ publicitar difuzat în 1971 sub titlul: Ce vom citi în 1972?: „Înfiinţată recent, Editura pentru turism, care îşi desfăşoară activitatea sub egida Ministerului Turismului, şi-a propus pentru primul an de activitate un plan editorial prestigios, subordonat în întregime rolului şi sarcinilor sale: publicarea tuturor genurilor de lucrări care se circumscriu – direct sau indirect – interesului turistic.

Editura pentru turism popularizează, aşadar, valorile turistice din ţară şi din străinătate, venind astfel în ajutorul celor ce vor să le cunoască. Gama tipăriturilor ce se realizează la noua instituţie de cultură este deosebit de bogată. Vor vedea lumina tiparului ghiduri, volume de reportaj, note de călătorie, literatură

memorialistică, eseuri, contribuţii ştiinţifice de specialitate, hărţi, albume, pliante, afişe, prospecte, cărţi poştale ilustrate etc.”

Programul anunţat a debutat sub bune auspicii. Cel puţin din perspectiva limpezirii lui teoretice. Primul plan editorial cuprindea câteva secţiuni menite să slujească masiv propaganda turistică. Două erau secţiunile principale ale primului plan editorial: 1) pliante, afişe, prospecte, cărţi poştale ilustrate şi 2) ghiduri, literatură de beletristică cu subiectul inspirat din turism.

Se anunţau, de asemenea, încă din primul an, alte subcapitole de bază, necesare: a) literatura turistică dedicată prin excelenţă tineretului (pionieri, şcolari, muncitori, studenţi) şi gândită prin raportare la programele de învăţământ şi b) literatura ştiinţifică de specialitate cu domeniul de cuprindere şi investigare în practica, economia şi teoria turismului.

Pliantele, afişele, prospectele şi cărţile poştale ilustrate reţineau atenţia, în primul rând, forului în subor-dinea căruia se afla editura – Ministerului Turismului. Pliantele se tipăreau în zeci de mii de exemplare, în limba română şi în limbi străine. Erau difuzate gratuit, ca un mijloc de convingţiune imediată şi operativă. Se punea un mare preţ pe conţinutul şi înfăţişarea lor grafică. De aceea, unele titluri se lucrau în colaborare cu diferite case editoriale din străinătate. După fuzionarea Editurii pentru

turism cu Editura Stadion, redacţia Pliante a început să activeze în cadrul Publiturismului. Ghidurile – în programul editurii – deţineau, de asemenea, un spaţiu important. Ca tehnică şi conţinut, n-am sesizat inovaţii în structura lor. Un fapt pozitiv era însă acela că redacţia de specialitate avea ambiţia să realizeze cât mai multe versiuni în română, maghiară, germană, franceză, engleză, rusă, italiană etc. Încolo, ele se încadrau colecţiilor şi seriilor obişnuite: ghiduri generale, judeţene, mici îndreptare turistice. O observaţie cu totul specială, pe care nu putem să nu o consemnăm, se referă la colecţia „Munţii noştri": aici, în redacţia de ghiduri a Editurii pentru turism, au fost gândiţi parametrii prestigioasei colecţii şi au fost elaborate primele volume. Nu era însă nici această suită de cărţi o inovaţie: cu mai bine de un deceniu mai devreme, cum am spus, O.N.T. lansase seria cu acelaşi titlu. Desigur, calitativ, s-a înregistrat un sensibil progres, tot aşa cum – astăzi – volumele din colecţia „Munţii noştri" tipărite la Editura Sport-Turism au personalitatea lor inconfundabilă în galeria tipăriturilor de turism.

Beletristica pentru turism era reprezentată în planurile editurii prin câteva colecţii şi serii: „Cântarea României", „Mapamond", „Locuri şi legende", „Mari călători". În concepţia redacţiei, cărţile acestea aveau menirea să invite la turism, să

convertească cititorii în favoarea practicării drumeţiei, a călătoriei în general, să le releve patrimoniile de cultură, artă, peisaj şi istorie ale diferitelor zone geografice din România şi din lume. Ele se adresau, deopotrivă, tuturor generaţiilor, dar – citindu-le – tineretul, mai ales, se confrunta cu o agreabilă modalitate de instruire.

Literatura ştiinţifică de specialitate era un subcapitol reclamat în planul editorial de multitudinea valenţelor turismului, între care procesul transformării lui într-o ramură dinamică a economiei naţionale ocupă loc primordial. S-au tipărit ori numai s-a început colaborarea cu autorii pentru titluri care – în ţara noastră – abordau, în premieră, tematica respectivă: Conducerea modernă în turism, Marketingul în turism, Economia şi organizarea turismului. Prima carte, cea care a iniţiat tipologia scrierilor de acest fel, continuată, desigur, şi la Editura Sport-Turism s-a numit Turismul – ramură a economiei naţionale. Era o culegere elaborată de cercetătorii Centrului de studii pentru promovarea turismului internaţional, instituţie care nu mai funcţionează cu această denumire, ea transformându-se într-o secţie de cercetare a Institutului de Economia Comerţului Interior şi a Turismului.

E necesar, la capătul acestor succinte însemnări despre o

instituţie de cultură care a însemnat un eveniment în istoria turismului din România, să aducem un elogiu iniţiatorilor ei, ca şi celor care – astăzi – ca muncitori ai Editurii Sport-Turism duc mai departe o idee cu tradiţie în însăşi istoria, cultura şi civilizaţia românilor.

JURNAL

Număr de număr, România pitoreasca, revista editată de Ministerul Turismului, îşi informează cititorii cu atâtea evenimente care au loc, de la o lună la alta, în mişcarea turistică.

Din ultimele numere, cronicarul – mai cu seamă dacă nu vrea să-şi noteze toate faptele – va sesiza măcar două: constituirea cenaclului „România pitorească" şi înfiinţarea Consiliului de propagandă turistică. Primul eveniment s-a produs în ziua de 12 decembrie 1977, la şedinţa inaugurală. Iniţiativa venea ca un ecou la hotărârea Plenarei C.C. al P.C.R. din 28 – 29 iunie 1977 privind activitatea editorială şi creaţia literar-artistică. Dar, dincolo de asta, înfiinţarea cenaclului e un semn ai existenţei unei producţii literare abundente inspirate din sfera turismului. Se simte nevoia unor confruntări de opinie avizată în legătură cu acest tip de literatură care, la noi, are o tradiţie cu mult trecută de un secol, dar care este încă uneori ignorată sau subapreciată aprioric şi pe nedrept, nu de cititori, ci

de critică. Pe de altă parte, e necesară o încurajare, o îndrumare şi chiar convertirea pentru scrierea lucrărilor cu tematică turistică a unor scriitori de prima mărime. Cenaclul, aşa cum i-au gândit munca iniţiatorii, poate să-şi distribuie eforturile şi într-un sens şi-n altul.

În şedinţele lui sunt luate în discuţie o variată gamă de lucrări care, prin conţinut şi expresie, cad sub incidenţa rigorilor pe care le presupune noul concept: însemnări şi reportaje de călătorie, eseuri, versuri despre ţară, studii abordând probleme privind teoria şi metodologia turismului, scenarii literare pentru filme turistice, texte de cântece de drumeţie. Unele din tipurile de lucrări menţionate vor fi citite, în premieră, chiar în faţa publicului, cu prilejul întâlnirilor cu acesta, acţiune de mare efect şi rezonanţă gândită de scriitorul Pop Simion mai de demult sub genericul CULTURA – EDUCAŢIE – TURISM**15**.

Cenaclul „România pitorească", realitate inedită până acum în istoria turismului nostru, se manifestă, aşadar, pe două planuri

---

[15] Aşa cum s-a anunţat în presă (România pitorească, nr. 1/1978) „Conducerea cenaclului va fi asigurată de un birou, constituit din reprezentanţi ai Ministerului Turismului, Centrului de formare şi perfecţionare a cadrelor din industria hotelieră şi turism, Federaţiei române de turism-alpinism, scriitori şi ziarişti: Emilian Cristea, Alexandru Dicu, Nicolae Docsănescu, Mircea Dragomirescu, Nichita Georgescu, Ioan Grigorescu, Valentin Hossu-Longin, Renato Iliescu, Traian Lupu, Toma George Maiorescu, Alexandru Mitru, Pop Simion şi Oscar Snak".

aflate în relaţie de interdependenţă: ca atelier de creaţie şi spectacol propagandistic.

Consiliul de propagandă turistică e tot rezultanta măsurilor conducerii superioare de partid privitoare la creşterea rolului şi răspunderii organizaţiilor de partid şi de stat, de masă şi obşteşti, a uniunilor de creaţie, a conducerilor colective ale redacţiilor, Radioteleviziunii, caselor de filme, editurilor, instituţiilor de spectacole în munca lor de a contribui la informarea şi educarea oamenilor muncii. Ministerul Turismului, care alături de funcţia economică are obligaţia să asigure, printr-o propagandă situată la cota superioară a necesităţilor, informarea şi educarea milioanelor de turişti, a răspuns unui imperativ politic. Consiliul constituit la 6 martie 1978 se defineşte ca un „organism de specialitate care va funcţiona pe lângă Ministerul Turismului”. Atribuţiile îi rezidă în însăşi raţiunea înfiripării lui. Ele au fost numite într-o exprimare concentrată în aceeaşi revistă citată câteva rânduri mai sus. Retranscrierea lor aici e făcută, se înţelege, în spiritul intenţiilor acestui subcapitol pe care l-am intitulat: Jurnal; un jurnal-cronică pentru cercetătorul de mâine…

Dar iată cum enumeră România pitorească atribuţiile Consiliului de propagandă turistică: „orientează desfăşurarea propagandei turistice pentru a determina ca întreaga activitate

de turism intern să contribuie direct şi nemijlocit la educarea patriotică şi cetăţenească a oamenilor muncii din ţara noastră; asigură ca, prin activitatea turistică internaţională, să se aducă o cât mai mare contribuţie la cauza păcii şi înţelegerii între popoare; analizează şi referă asupra politicii de propagandă şi publicitate, anuală şi de perspectivă pentru turism; analizează şi avizează programele de propagandă-publicitate, pe ţări şi pe unităţi de turism, precum şi planurile anuale de producţie a materialelor de propagandă-publicitate turistică; analizează periodic activitatea în domeniul propa-gandei-publicităţii pentru turism efectuate de unităţile ministerului şi de alte instituţii şi organizaţii interesate în promovarea turismului; face recomandări şi propune măsuri pentru îmbunătăţirea activităţii de propagandă-publicitate turistică şi creşterea eficacităţii acesteia; organizează, ori de câte ori este necesar, consfătuiri şi consultări cu privire la diferite activităţi şi mijloace de propagandă-publicitate pentru turism; orientează conţinutul materialelor de propagandă-publicitate pentru turism, în concordanţă cu politica partidului, analizează periodic conţinutul şi modul de prezentare a materialelor propunând măsuri pentru continua îmbunătăţire a acestora".

Un evantai larg de atribuţii îşi asumă, cum oricine poate

remarca, recent înfiinţata structură instituţională cu rază de acţiune asupra activităţii de propagandă turistică internă şi externă şi cu decizia de a îmbogăţi calitatea întregii munci de propagandă în domeniu. Decizie pe care au reconfirmat-o, în ultima vreme, nu numai măsurile organizatorice, ci, înainte de orice, mulţimea rezultatelor palpabile, cifrele statistice, satisfacţiile beneficiarilor de calitatea serviciilor oferite de mişcarea turistică de la noi.**16**

---

[16] Ca membri ai Consiliului de propagandă turistică activează, personalităţi ale ştiinţei, artei şi culturii, scriitori şi ziarişti, lucrători cu funcţii de răspundere în aparatul operativ al Ministerului Turismului: Dan Baran, de la secţia de propagandă externă a C.C. al P.C.R.; Petre Baron, şeful secţiei de turism din Institutul de cercetări pentru comerţ interior şi turism; Tancred Bânăţeanu, directorul Muzeului de artă populară; Dan Berindei, secretar ştiinţific la Institutul de istorie N. Iorga al Academiei R.S.R.; Ion Bîrleanu, director O.N.T. „Litoral"; Marcian Bleahu, cercetător ştiinţific principal la Institutul de geologie şi geofizică; lordache Bodea, coordonator la Sectorul de propagandă internă din Ministerul Turismului; Virgil Gândea, secretarul Asociaţiei „România"; Gheorghe Constantinescu, directorul Editurii Sport-Turism; Ion Florea, director O.N.T.,,Carpaţi" Bucureşti; Ioan Grigorescu, scriitor, reporter special la ziarul „Scînteia"; Horia Grumăzescu, specialist, membru în Consiliul naţional pentru protecţia mediului înconjurător; Renato Iliescu, şeful serviciului propagandă externă şi presă, din Ministerul Turismului; Traian Lupu, director în acelaşi minister; Pompiliu Matei, directorul Agenţiei „Publiturism"; Nicolae Moise, director adjunct În M.T.; Gheorghe Moraru, director În M.T.; Val Munteanu, grafician, membru al Uniunii artiştilor plastici; Nicolae Popa, director Turing A.C.R.; Pop Simion, scriitor, redactorul-şef al revistei Romanic pitorească; Mihai Popescu, directorul Camerei de Comerţ, coordonatorul Agenţiei „Publicom"; Valeriu Puşcariu, profesor, preşedintele Comisiei Monumentelor Naturii, cercetător ştiinţific şi activist vechi În mişcarea turistică din România; Marin Stanciu, director România-film; Răzvan Teodorescu, directorul Institutului de istorie al Academiei R.S.R.; Cornel Tîrnoveanu, directorul Agenţiei „Comturist"; Ion Trancă, director, Direcţia pentru cultură şi presă din Ministerul Afacerilor Externe; Victor Vântu,

O ULTIMĂ SECVENŢĂ

Scriam undeva, în cuprinsul acestui capitol, că cifrele şi datele pe care le-am consemnat, aşa parţiale cum sunt, se referă numai la Ministerul Turismului. Eludam, din motive determinate de economia spaţiului grafic al cărţii, dar şi din lipsa unei documentări ample, mişcarea turistică iniţiată de Sindicate, de Consiliul Naţional al Pionierilor sau de Uniunea Tineretului Comunist, întâmplător, am avut prilejul să cunoaştem un segment din preocupările Biroului de Turism pentru Tineret. Ne-am convins de frumuseţea muncii de sub egida lui, de finalitatea activităţii sale, de baza materiala pe care o administrează, de dăruirea celor care o coordonează, o îndrumă şi îi visează destinul prezent şi viitor. În consecinţă, întregim paginile cărţii cu încă o secvenţă – ultima – dar cu semnificaţii vizând o concepţie, o atitudine, o opţiune…

Biroul de Turism pentru Tineret a fost înfiinţat în 1968. Crearea lui apărea atunci, la fel ca astăzi, o nouă dovadă a grijii conducerii superioare de partid şi de stat faţă de generaţia tânăra – muncitori, ţărani cooperatori, intelectuali aflaţi în procesul

---

ziarist, preşedintele A.R.J.E.T. (Asociaţia jurnaliştilor şi scriitorilor de turism din România); Tudor Vornicu, directorul programelor la Televiziunea Română (cf. rev. România pitorească).

formării sau desăvârşirii pregătirii lor pentru viaţă. S-a găsit astfel o formulă nemaiîntâlnită în istoria turismului nostru, capabilă să îndrume şi să vegheze odihna tineretului în staţiuni proprii, cu o bază materiala din an în an mai puternică. Totodată, tinerilor de toate profesiile li s-a oferit prilejul să călătorească în ţară şi în străinătate prin locuri şi pe itinerare variate. Acţiunea în sine, având contururi bine precizate chiar de la debut, îşi propunea parametri tot atât de bine precizaţi: petrecerea agreabilă a timpului liber, refacerea forţelor fizice şi intelectuale în concedii, vacanţe sau la sfârşit de săptămână, cunoaşterea ţării şi a lumii. Ca un corolar al acestora, se urmăreşte, programatic, întregirea instrucţiei, a educaţiei comuniste şi patriotice a tinerilor, într-un cuvânt, turism de masă, coordonat de o organizaţie centrală care îşi refuză, ca interes primordial, realizarea beneficiilor economice. Aşa se explică, între altele, realitatea că întreaga muncă a B.T.T., fie că se produce în bazele turistice centrale, fie în cele judeţene, se subordonează principiilor enunţate în Programul cadru de activităţi politico-educative, Instructive, cultural-distractive şi recreative, turistice şi de agrement. Prin conţinutul lor, îndelung şi matur elaborat, clauzele înscrise în program se adresează tuturor tinerilor antrenaţi în activitatea B.T.T. Concretizarea Programului

cadru în taberele din staţiunile montane, în cele de pe litoral, în cele din Deltă sau din alte locuri, urmăreşte, cu perseverenţă, dar cu metode ingenioase, să dezvolte în continuare sentimentul patriotismului, interesul, cultivat permanent, pentru tradiţiile de luptă din trecut, dragostea faţă de natura patriei şi faţă de valorile de cultură şi civilizaţie ale poporului român. Niciun moment nu scapă din atenţia organizatorilor nevoia cunoaşterii şi vizitării marilor întreprinderi ale economiei socialiste. De asemenea, în preocupările lor, mai ales cât ţine sejurul în tabere, un spaţiu corespunzător este consacrat aprofundării documentelor şi hotărârilor de partid. a politicii interne şi externe a statului nostru. În acest scop, a fost adoptată, ca o modalitate cu eficienţă neîndoielnică, formula expunerilor, întâlnirilor şi convorbirilor cu personalităţi ale vieţii social politice, gazetari şi comentatori politici. Frecvente sunt astfel de întâlniri şi cu oamenii de ştiinţă sau cu cei care s-au impus în sfera artelor şi culturii. Dincolo de asemenea manifestări, gândite şi iniţiate nu în dauna odihnei, a recreării şi refacerii fizice, cât, dimpotrivă, pentru finalizarea ideii de odihnă activă, în taberele B.T.T. tinerii înşişi – prin comandamentele constituite la fiecare început de serie – solicită şi propun numeroase acţiuni cultural-educative, distractive şi recreative. Ei se vor, astfel,

autorii unor seri de poezie patriotică şi revoluţionară, interpreţi în brigăzile artistice de agitaţie, în concursurile de muzică populară sau uşoară, vor să trăiască emoţiile pricinuite, firesc, de întrecerile gen „Cine ştie câştigă”. Drumeţiile şi excursiile, serile de dans, jocurile mecanice, cele de club şi cabană sau întrecerile sportive (cros, volei, fotbal, handbal, baschet, tenis de masă. tenis de câmp, înot, schi) întregesc un spectacol opulent şi fascinant, cu sute şi mii de participanţi, ce are loc zilnic în bazele turistice pentru tineret. E aici, vara sau iarna, primăvara sau toamna, un neîntrerupt carusel al iniţiativelor specifice vârstelor cuprinse între 14 şi 30 de ani. E aici un loc de întâlnire al tinerilor români din toată ţara, dar şi al celor veniţi din depărtări de lume – subscriind, de obicei, legilor reciprocităţii – să ne citească meleagurile, să cânte sub cerul din Carpaţi, să-şi oţelească trupurile cu razele soarelui de la Marea Neagră, să ne afle bucuriile şi dorurile.

Raţiunea înfiinţării Biroului de Turism pentru Tineret are la origine, aşadar, motivaţii temeinice. Ele descind, toate, din Hotărârea Plenarei C.C. al P.C.R. din 29 noiembrie-l decembrie 1967 privind îmbunătăţirea muncii educative a tineretului. În ansamblul de sarcini şi obligaţii trasate atunci, Uniunii Tineretului Comunist i-au revenit şi organizarea şi coordonarea

turismului pentru tineret. O sarcină deloc uşoară, care – aşa cum am lăsat să se înţeleagă din cele spuse până acum – are menirea să stimuleze şi să faciliteze dezvoltarea turismului de masă în rândul tuturor categoriilor de tineri din ţara noastră".**17**

La zece ani de la crearea lui, Biroul de Turism pentru Tineret poate raporta realizări elocvente. Mai întâi în ce priveşte numărul de participanţi la acţiunile sale: 22 de milioane. Apoi, un alt indicator: calitatea şi varietatea serviciilor. Al treilea element convingător pentru ochiul observatorului: bazele turistice. În fine, pe locul al patrulea am reţine cele peste 4.000 cercuri de turism din cadrul organizaţiilor U.T.C. din uzine, întreprinderi, şcoli, facultăţi, comune.

Un grafic transcris aidoma de pe un panou din expoziţia jubiliară deschisă în holul hotelului din Costineşti ne-a informat că numai la acţiunile de turism tematic au participat în 1977 un număr de 739 364 elevi, 421 406 muncitori, 91 770 tineri de la sate, 40 191 studenţi. Cifrele, grăitoare prin ele însele, atestă o preocupare susţinută a B.T.T. şi, totodată, o mutaţie în concepţia care îi guvernează întreaga muncă: atragerea către turism a

---

[17] Vezi, Ion Preda, Un jubileu al drumeţiei pentru tineret şi al turismului de masă, convorbire cu Vasile Goga, preşedintele B.T.T.. în România pitorească, anul VII, nr. 6, mai, 1978.

muncitorilor şi tinerilor de la sate. Despre acest aspect al problemei, în interviul amintit, se relata: „Ne propunem să cuprindem un număr mai mare de tineri muncitori şi tineri de la sate. În acest sens, am şi luat o serie de măsuri organizatorice, care vor asigura ca în actualul cincinal 70 – 80% din tinerii care apelează la serviciile B.T.T. să fie dintre cei ce muncesc direct în producţia industrială şi agricolă".

Măsurile organizatorice la care se referă preşedintele B.T.T. sunt impuse, cu siguranţă, între altele, şi de Hotărârea conducerii partidului privind reducerea săptămânii de lucru şi creşterea retribuţiei oamenilor muncii. Tineretul nu rămâne în afara lor. În consecinţă, gândirea dinamică – şi în activitatea de turism – trebuie să funcţioneze mereu şi eficient.

Pentru a ilustra cum anume este concretizată ea în sfera de preocupări ale B.T.T. vom consemna câteva date despre bazele turistice.

În broşura pe care o folosim pentru documentarea noastră**18**, citim: „Biroul de Turism pentru Tineret, organ specializat al Comitetului Central al U.T.C., dispune de baze turistice în majoritatea judeţelor ţării. Bazele turistice pentru

---

[18] Bazele turistice pentru tineret — România, broşură editată de B.T.T., 1978.

tineret sunt direct coordonate de la nivelul central, denumite baze turistice centrale, sau sunt coordonate prin intermediul agenţiilor judeţene ale B.T.T. şi sunt denumite baze turistice judeţene.

În bazele turistice centrale şi judeţene se organizează odihnă, instruiri, tabere pentru elevi şi studenţi, convocări şi cantonamente pentru sportivi, acţiuni internaţionale precum şi cazarea grupurilor în tranzit. La toate aceste acţiuni pot participa tineri între 14 şi 30 de ani – muncitori, ţărani, elevi, studenţi, intelectuali şi alte categorii de tineri. Alături de tinerii din ţara noastră, prezenţa în bazele turistice ale B.T.T. a tinerilor turişti de peste hotare asigură realizarea poziţiilor U.T.C. şi U.A.S.C.R. în mişcarea internaţională de tineret şi studenţi, promovând consecvent schimburile largi de idei şi opinii, într-un cadru optim pentru cunoaştere, apropiere, înţelegere şi cooperare între tineri. În funcţie de tipul construcţiilor şi de dotările existente, bazele turistice pentru tineret au caracter permanent sau sezonier".

Nominalizarea bazelor de odihnă, agrement şi instruire presupune, aşa cum reiese din textul citat, departajarea lor în două categorii: centrale (Costineşti, Buşteni, Pârâul Rece, Izvorul Mureşului) şi judeţene (spaţiul de cazare de la Clubul tineretului din Alba Iulia, baza turistică pentru tineret Câmpulung Muscel,

baza turistică de la Padiş, judeţul Bihor, spaţiul de cazare din Casa ştiinţei şi tehnicii – Botoşani, bazele turistice de la Codlea, Săcele, Corotişca – Brăila, Siriu – Băi, Eforie Sud, Sugaş – Băi, judeţul Covasna, Geoagiu – Băi, Şoimusi – Deva, Amara, Bârnova – Iaşi, Buftea, Suior – Maramureş, Gura Văii, Oglinzi, judeţul Neamţ, Scorniceşti, Câmpulung Moldovenesc, Iacobeşti – Suceava, Stipoc – Tulcea, Băneasa, Străuleşti – Municipiul Bucureşti, baza sportivă şi de agrement Pantelimon, spaţiul de cazare din Casa ştiinţei şi tehnicii Tulcea, spaţiul de cazare de la Casa tineretului din Timişoara, hotelul tineretului din municipiul Suceava, spaţiile de cazare din Casa tehnicii Tg. Jiu şi de la Casa ştiinţei şi tehnicii din Târgovişte, campingul „Meduza" din Eforie Nord, campingul „Olimp" din Neptun). Totalitatea spaţiilor de cazare aflate în custodia B.T.T. şi a agenţiilor sale judeţene se ridică, în sezon, la peste 9.000 de locuri zilnic. E drept, iarna, primăvara devreme şi toamna târziu nu funcţionează toate aceste oaze ale odihnei, refacerii fizice, ale destinderii şi întâlnirilor căutate de cei ce le populează. Unele, cum sunt Corotişca, Stipoc şi Roşu îşi primesc oaspeţii numai în perioada iunie – septembrie. Altele – cele de pe litoral – este firesc să-şi închidă porţile odată cu venirea frigului, la fel ca cele de pe Dunăre sau din Deltă. La Costineşti, hotelul funcţionează totuşi în tot cursul anului, iar la Buşteni, Pârâul

Rece şi Izvorul Mureşului – dar nu numai aici! – amfitrionii îşi primesc oaspeţii în serii şi grupuri ce nu ţin seama de anotimpurile calendaristice. Se poate spune, de aceea, că B.T.T. se confruntă fără răgaz cu o muncă de îndrumare, organizare şi supraveghere a unei baze turistice, cu bune perspective de dezvoltare. Tot B.T.T. se ocupă, îndeaproape şi competent, de reuşita manifestărilor turistice ale celor care îşi petrec vacanţele aici ori participă la acţiunile pe care – măcar în parte – le-am numit: drumeţii, excursii la sfârşit de săptămână, excursii în circuit, concursuri de orientare, excursii peste hotare sau specializate. O statistică indică o cifră depăşind trei milioane de tineri care participă, anual, ia acţiunile B.T.T. Ceea ce presupune responsabilitate, efort, fervoare din partea organizatorilor, fie că sunt preşedinţi de agenţii judeţene, fie că sunt instructori, ghizi, bucătari, şoferi ori responsabili ai bazelor şi punctelor turistice răspândite în ţară. Acelaşi spirit responsabil îl manifestă lucrătorii din B.T.T. şi când organizează excursiile externe. Cooperarea realizată cu 37 organizaţii de tineret din ţări aflate în Europa, Asia, Africa şi America le solicită iniţiativă, pricepere şi dăruire. Nici nu se poate altfel, de vreme ce, iubindu-şi locul muncii lor, ei au învăţat că se dăruiesc unei cauze nobile: turismul pentru tineret, căruia îi gândesc un viitor mereu mai

frumos. Un viitor când, prin turism, oamenii vor îndrăgi tot mai mult natura; când se vor bate mai tare pentru conservarea ei; când vor frecventa – tineri şi vârstnici deopotrivă – tot mai mult munţii, apele şi câmpiile; când, iubindu-le mai adânc, vor învăţa să simtă, cu şi mai multă ardoare, duhul şi trupul patriei.

ÎN LOC DE EPILOG

Cum s-ar putea încheia o carte ca aceasta, pe care autorul ar vrea-o citită, aşa cum citim o le, cu sufletul şi cu mintea? Chiar crede el, autorul, că printre mulţimea cititorilor se vor găsi câţiva care să o fi aşteptat, care să se bucure de truda aşezată în paginile ei. Dar e convins, totodată, că pentru cel străin de preocupările din ea interesul este mai greu de angajat. Pentru că el, acest privitor, are probabil un alt sistem de nevoi, de curiozităţi legate intim de iubirile sale. Şi atunci se va-ntreba: mai există loc, între atâtea istorii şi istorisiri, pentru încă o mărturie dintr-un domeniu cum este turismul?

Ce i-am putea spune oare acestui spectator neinteresat de munca noastră? Ce i-am putea spune, cu gând neascuns, ca să-i prelungim clipa ochilor fixaţi pe paginile cărţii şi osteneala mâinilor lui, răsfoind-o? Să-i amintim că turismul se practică încă din copilăria omenirii şi că este o componentă permanentă a civilizaţiei; că, prin turism, istoria şi cultura umană s-au

îmbogăţit mereu de-a lungul mileniilor şi secolelor. Călătoria a adus tezaurelor de cunoştinţe ale oamenilor informaţii, gânduri şi experienţe noi. Câte exemple ilustre nu confirmă axioma? Hecateu, istoric şi geograf grec, din Milet, cel care, prin secolul al VI-lea înaintea erei noastre, a străbătut pământurile Asiei şi Europei ca să-şi scrie cartea intitulată Periodos şi să-i întâlnească pe traci; Samuilă Damian, transilvăneanul ajuns în 1748 în America; englezul Thomas Cok, care, în 1841, a închiriat un tren cu nouă vagoane descoperite şi a transportat cu el 570 de pasageri, într-o singură zi dus şi întors pe distanţa dintre localităţile Leichester – Longboroug; Dora d'Istria (Elena Ghica), care a escaladat Monchul (iunie 1855); Henri Coandă, care a plecat, în 1906. prin desert de la Haifa la Pekin. Dar alţii? Sute, mii, milioane s-au bucurat văzând. Apoi, dacă aveau har, au mângâiat auzul semenilor cu istorisiri despre oamenii şi lumile străbătute, despre senzaţiile trăite pe când se aflau în călătorii, despre locuri, valori, tradiţii, despre dialogul continuu al lumii în lume. Să le mai scriem numele încă o dată? Numai câteva. Şi să nu le alegem pe cele ale eroilor mitologiei: Pytheas, Cian Ţian, Herodot, Marco Polo. Ibn Battuta, Francesco Petrarca, Nicolae Olahus, Cristofor Columb, Mageilan. Maximilian Transilvanus, Petru Cercel, James Cook, Montaigne, Chateaubriand, Vasile

Alecsandri, Constantin Brâncuşi, George Enescu, Mircea Eliade…

Dacă istoria omenirii are capitole distincte: descoperirea focului, roata olarului, poezia, pictura, ştiinţele matematice, biologia, epoca cruciadelor, călătoriile Renaşterii, de ce să nu aşeze la locul ce i se cuvine şi capitolul despre turism?

În unele ţări, acest capitol întregeşte deja istoriile cu un spaţiu grafic amplu. La noi, preocuparea cercetătorilor pentru scrierea lui s-a consumat numai periodic şi arar. Încă nimeni nu a găsit răgazul să-l redacteze, dându-i înfăţişarea pe care ar putea-o avea astăzi. O invitaţie la cercetare aprofundată – pentru definitivarea acestui capitol – credem că am făcut în cartea de faţă. Este aceasta una din raţiunile care ne-a stimulat munca. Totuşi, cartea noastră nu surprinde decât o suită de secvenţe din istoria turismului din România, şi aceea într-o proiecţie subiectivă şi, ca urmare, discutabilă. Vor trebui puse, încă, atâtea lucruri chiar despre aspectele cărora, mult prea grăbit, le-am făcut loc între coperţile volumului nostru. Şi se vor adăuga informaţii şi interpretări noi, şi desigur, acele secvenţe eludate acum: despre alte asociaţii, societăţi şi grupări turistice, despre implicaţiile A.C.R.-ului în destinele turismului, despre structurile organizatorice în activitatea turistică pe care o fac Biroul de Turism pentru Tineret, Consiliul Naţional al Pionierilor,

Ministerul Educaţiei şi învăţământului, Cooperaţia, Sindicatele…

Cei ce vor completa documentaţia noastră vor face precizările pe care, aici, nu le-am făcut. Una din ele se referă chiar la etimologia noţiunii turism. Termenul, cum se ştie, provine de la englezescul to tour (a călători, a colinda), un galicism derivat – cum uşor se poate bănui – din franţuzescul le tour (plimbare, raită, = faire un tour en ville; faire un petit tour). Cuvântul tour a fost întâlnit în documente în preajma anului 1700 în verbul „TO MAKE A TOUR". Luis Fernandez Puster în Teoria y tehnica del turismo, Madrid, 1967, afirmă că, anterior anului 1700, a fost consemnată următoarea formulare: „… TO TAKE A TURN". Specialiştii au explicat provenienţa termenului franţuzesc le tour din grecescul tour-nos şi latinescul turnus. Arthur Haulot, francez dăruit prin scris şi fapte turismului, emite ipoteza că, în ebraica veche, cuvântul tur desemna o acţiune de călătorie, recunoaştere, descoperire, explorare. Prima mare operă literară pe coperţile căreia s-a imprimat noţiunea discutată aici se numeşte Memoriile unui turist (Mémoires dun touriste) şi a apărut în 1838, fiind semnată de Stendhal (1783 – 1842). În româneşte a fost tradusă integral de poetul Modest Morariu şi tipărită la Editura Sport-Turism în 1977/1978.

Dar câte completări nu mai pot fi aduse lucrării noastre de

acum? Iată, spre exemplu, seducătorul aspect al urmăririi dezvoltării mişcării turistice organizate din România comparativ cu evoluţia ei din alte state europene. În două-trei locuri, am semnalat aspecte privind dinamica ritmurilor în trecut şi astăzi. N-am aprofundat însă problematica, deşi studiul ei poate duce la concluzii relevante pentru cercetători şi, deopotrivă, pentru practicieni.

Din punct de vedere organizatoric, se ştie că în Franţa a fost creat primul Oficiu Naţional de Turism în anul 1910, în timp ce în Italia abia în 1919 a luat fiinţă, pe baza unei legi adoptate de guvern, întreprinderea naţională pentru industria turistică. (E.N.I.T.); era o organizaţie semioficială; în Italia numai în 1931 a fost statuat organul central de coordonare – Comisariatul pentru turism, într-o altă ţară – Germania – a activat, începând din anul 1920, tot o organizaţie neoficială – Asociaţia intereselor naţionale ale turismului; târziu, s-a hotărât aici etatizarea preocupărilor pentru economia turismului, ca şi în Anglia, unde Asociaţia turistică a Marii Britanii şi Irlandei de Nord s-a constituit în 1929…

Când la noi apărea, la Sibiu, în 1880, prima mare societate turistică – S.K.V. – în Franţa, Austria, Elveţia şi Italia se emiteau opinii încercând să considere turismul ca fenomen social şi

economic. Prima definiţie a dat-o E. Guyer-Freuler în Handbuch der Schweizerischen Volkswirtschaft, în 1910. „Turismul, în sensul modern al cuvântului, este un fenomen al timpurilor noastre, bazat pe creşterea necesităţii de refacere a sănătăţii şi schimbarea mediului înconjurător, pe naşterea şi dezvoltarea sentimentului de receptivitate pentru frumuseţile naturii”. Tot atunci se tipărea şi studiul economistului austriac Jean von Schullern zu Schrattenhofen, care acorda un spaţiu larg funcţiilor economice ale turismului. Cu opt ani mai înainte – cum am semnalat în altă parte – Gh. Munteanu-Murgoci, în Necesitatea unui club carpatic român teoretiza – şi din perspectivă economică – rolul şi rostul drumeţiilor în Carpaţi.

S-au înfiinţat, apoi, în Europa, catedre de turism în centre de mvălământ prestigioase, s-au redactat cărţi de teoria turismului şi dicţionare. S-a constituit U.I.O.O.T.

— Uniunea Internaţională a Organismelor Oficiale de Turism –, Academia Internaţională de Turism, Federaţia Internaţională a Jurnaliştilor şi Scriitorilor din Turism. În mai toate ţările lumii funcţionează organisme de stat, ori societăţi particulare care încurajează, prin toate mijloacele şi pe toate căile, turismul. Lui i s-a acordat şi i se acordă – până la nivelul Organizaţiei Naţiunilor Unite – cea mai mare atenţie. Turismul,

azi, este un fenomen social în continuă expansiune. Către ce direcţii, către ce culmi se îndreaptă încă? Cum se integrează turismul românesc în complexul factorilor care îi determină mişcarea pe plan european şi mondial? Cartea noastră nu şi-a propus să răspundă unor astfel de întrebări, iar răspunsurile date până acum vor trebui să li se alăture încă altele…

Noi vom încheia cartea reiterând câteva lucruri poate spuse deja. Oricum, spuse de alţii de atâtea ori. Relecturarea lor ar dori autorul să fie un nou îndemn de a privi turismul cu ochii larg deschişi, iar preocuparea pentru istoria lui, cu înţelegerea necesară…

În România, traiectoria evoluţiei turismului este, firesc, una extrem de dinamică. Zonele devenite deja „clasice" – litoralul, Delta Dunării, Valea Prahovei, Moldova de Nord – vor fi împodobite cu noi dotări privind confortul, agrementul. Asupra acestora va acţiona principiul valorificării potentelor lor turistice într-un grad superior. La fel se va întâmpla cu staţiunile balneoclimatice şi de tratament ştiute din vechime ori ajunse notorii în ultimele decenii: Băile Felix, Băile Herculane, Sovata, Călimăneşti-Căciulata, Govora, Slănic-Moldova, Techirghiol, Tuşnad, Borsec… Muntele, cu zonele lui pitoreşti, va atrage interesul celor care răspund de destinele turismului nostru într-o

măsură mai. mare. Un semn, în acest sens, s-a manifestat încă în 1972, când au fost formulate indicaţii precise privind reorientarea investiţiilor clin turism. Drept consecinţă „au fost redistribuite unele investiţii de pe litoral altor zone ale ţării, aşa încât ponderea litoralului în totalul capacităţilor de cazare a scăzut întrucâtva, prevăzându-se. În continuare, un ritm al creşterii capacităţilor de cazare în regiunile extralitorale. Muntele va fi traversat de o reţea densă de teleferice şi telescaune. Cabane noi şi hoteluri vor fi înălţate pretutindeni. Marcajele, drumurile şi potecile vor fi întreţinute şi îngrijite conform unui plan unitar. În acelaşi timp, vor fi păstrate rezervaţii naturale în Retezat, Apuseni, Munţii Codru Moma.

Pe plan mondial, dinamica dezvoltării mişcării turistice se prefigurează a fi în ofensivă neîntreruptă. Industria turismului – afirmă specialiştii – va avea ritmul cel mai accelerat în raport cu alte ramuri economice. Fenomenul apare în relaţie nemijlocită cu anumiţi factori cum sunt: accelerata creştere a populaţiei şi, totodată, a vârstei medii, care va atinge curând-curând 80 de ani; perfecţionarea şi amplitudinea mijloacelor de transport, încât antinomia distanţă-timp, existentă încă, va dispărea practic; mutaţiile importante ce vor interveni în sfera veniturilor realizate de indivizi, în concordanţă cu creşterea bunăstării

materiale pe ansamblul societăţii; creşterea bugetului de timp liber al oamenilor; intensificarea – indiferent de măsurile care se iau – a poluării, a nocivităţii relative a mediului ambiant, ceea ce va determina o şi mai accentuată mişcare turistică, pentru odihnă şi refacere, în spaţii geografice nepoluate; recunosc, în fine, şi economiştii futurologi că impulsul firesc, specific omului, înspre acumularea de cunoştinţe noi, nevoia de „vizionare" a peisajelor naturale inedite, a tezaurelor de cultură depozitate în spaţii geografice străine – şi câte şi mai câte alte cauze – vor influenţa pozitiv traiectul acestui fenomen, al acestui „monstru frumos", căruia îi spunem turism.

Statisticile Naţiunilor Unite prevăd că populaţia se va dubla chiar mai înainte de sfârşitul secolului în care trăim. Vor fi, aşadar, în preajma anului 2000, peste şase miliarde de locuitori. Care nu vor putea fi împiedicaţi să repete gesturile bunilor şi străbunilor lor călătorind. Ba, ei vor călători chiar mai mult, mai repede, şi în zone care ieri – şi încă azi – sunt accesibile numai temerarilor. Cum ar putea fi, de pildă, continentele de gheaţă de la cei doi poli sau junglele populate de animale feroce. Poate că în anul 2000, dacă nu mai repede, o parte din cei 6 389 milioane de oameni, cât se presupune că vor fi atunci, vor fi încercat deja emoţiile unor excursii de agrement chiar în Cosmos!

Or, într-un asemenea context marcat de evoluţii rapide, în condiţiile în care un etalon – ritmul mediu anual de creştere a sosirilor de turişti străini în România – atinge cifra 7; când un alt etalon – numărul celor care s-au adresat, în 1977, unităţilor de cazare ale Ministerului Turismului – urcă la zece milioane; în asemenea context, deci, ce altfel de previziuni decât optimiste pot fi conturate cu privire la domeniul pe care l-am abordat în filele acestei cărţi?

Este evident pentru oricine că acumul – şi în turismul nostru – nu găseşte, întotdeauna, termen de comparaţie cu trecutul. Balanţa, ca în toate sectoarele economiei naţionale româneşti, se înclină vizibil în favoarea prezentului Efortul, realitatea şi visul am constatat însă că au un numitor comun: continuitatea. În spiritul şi litera acestei idei am „călătorit prin vreme" În paginile cărţii de faţă. Bucureşti, decembrie 1976 – februarie 1978.

CUPRINS

ÎN LOC DE PREFAŢA

HOMO VIATOR

DE LA UN CAPĂT LA ALTUL DE ŢARA

PRIMELE ASOCIAŢII TURISTICE STATUTARE

SOCIETATEA TURIŞTILOR DIN ROMÂNIA

DE LA HANUL DRUMEŢILOR LA TURING CLUBUL DIN STRADA MIRCEA VODĂ

SOCIETATEA ACADEMICĂ DE TURISM „ROMÂNIA".

O NOŢIUNE ÎN OFENSIVĂ: INDUSTRIA TURISTICĂ

DOR DE DUCĂ

ÎN SFÂRŞIT, MAREA

CUCERITORII ÎNĂLŢIMILOR

TURISMUL POPULAR

CONTURURI ŞI ORIZONTURI CONTEMPORANE

ÎN LOC DE EPILOG

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Redactor: ARIE MATACHE Tehnoredactor: ECATERINA ALBICI

Bun de tipar: 26.02.1979. Tiraj: 16.000 ex. Coli de tipar 18, 75 + 40 pag. pl.

Lucrarea executată sub comanda 452 la I.P. „Oltenia" Craiova REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

Scanare, OCR şi corectura: Roşioru Gabi roşiorug@yahoo.com

Alte titluri disponibile la: grupul HĂRŢI CĂRŢI la http://groups. yahoo.com/

Carte obţinută prin amabilitatea domnului. Sergiu Babei.